

గమక

(ప్ర) మ్ చం ద్

894.8273

p 92

వి శా లాం ద్ర ప్ర చు రణా లయం

ఏ లా రు రో ణ్ణ : : వి జయ వా డ

Blank Page

గ బ్ న్

(న వ ల)

రచయిత :

ప్రేమ్ చంద్

అనువాదం :

ఆలూరి భుజంగరావు

విశాఖాంధ్రప్రచురణాలయం

విజయవాడ-2

పచురణ నెం. 594

2-

అన్ని హక్కులు
పచురణ కర్తరి

ప్రథమ ముద్రణ : మే '56

ద్వితీయ ముద్రణ : జూలై 1961

తృతీయ ముద్రణ : 1966

వెల : 5.00

ముద్రణ :

రమణా ప్రెంటర్స్.

విజయవాడ-1

అంకితం

అనేక దుర్దినాల్లో సంవత్సరాలతరబడి దీర్ఘంగా
వెంటాడే నా రోగాల్లో నన్ను కాపాడుకోవడమే
తన సర్వస్వం అనుకుని నేవచేసిన, యింకా

చేస్తున్న మాతృదేవత అయిన

ఆ లూ రీ శీ తా రా మ మ్మ గా రి కి

నా అనువాదాన్ని సమర్పిస్తున్నా.

— ఆ లూ రీ భు జం గ రా వు

Blank Page

శ్రావణమాసం వచ్చింది. ఆకాశమంతా వెలిమబ్బులు కమ్ముతున్నాయి. ఆగి ఆగి సన్నని తుంపర్లు పడుతున్నాయి. మూడుగంటలకే సొద్దుగూకుతోందా అన్నట్లుంది.

ఈ శ్రావణమాసంలో స్త్రీలు; తమ యౌవనపు ప్రథమానుభూతుల్ని ఒక సారి నెమరువేసుకుంటూ వుంటారు. ఊరిచివరవున్న మామిడితోపులో వుయ్యాలలు వేశారు. ఊగడానికి చాలమంది పిల్లలూ, నడివయస్సు స్త్రీలూకూడా వచ్చారు. అందరూ చక్కగా అలంకరించుకున్నారు. యౌవనప్రాంగణంలో నుంచి నిష్క్రమించబోతున్న ఈ స్త్రీల రంగురంగు అలంకారాలను చూస్తుంటే, వాడిపోయిన పూలు తిరిగి వికసించబోతున్నయ్యా! అనిపిస్తుంది.

సరీగా అదే సమయాన, ఒక గిట్టనగలవ్యాపారి, పెట్టెనిండా రకరకాలైన వస్తువుల్ని పెట్టుకుని అక్కడికి వచ్చాడు. అతన్ని చూడగానే చిన్న పెద్దా అందరూ, వుయ్యాలలు దిగి, వేలంవెర్రిగా చుట్టూ మూగారు. చుట్టూ మూగిన స్త్రీలకు తన దగ్గిరవున్న ఒక్కొక్కవస్తువునూ వివరంగా చూపుతున్నాడు. ఉంగరాలు, లోలకులు, పిల్లలు ఆడుకునే బొమ్మలు అనేకం చూపిస్తున్నాడు. అక్కడవున్న పిల్లలందరూ తల్లుల్ని వేధించి ఎవరికి కావల్సినవి వాళ్ళు కొనుక్కుంటున్నారు. ఆ పిల్లల్లో ఒక పిల్లమాత్రం నిమ్మకు నీరెత్తినట్లు దూరంగా నిలబడివున్నది. ఆ అమ్మాయి కళ్ళు చలాకీగా, విశాలంగా, ఆకర్షణీయంగా వున్నై. తోటిపిల్లల సందడి అంతా అణిగిపోయిన తరువాత అతని దగ్గరకు వచ్చింది. ఆ పిల్లతోబాటు తల్లికూడా ముందుకు నడిచింది.

ఆ అమ్మాయి తన చిన్ని చేతుల్లో పెట్టెలోవున్న సామాన్లను ఒకటి రెండుసార్లు అటూ ఇటూ తిరగేసి చూసింది. ఏదీ నచ్చినట్లు లేదు. ఏం తీసుకోను? అన్నట్లు తల్లిముఖంలోకి చూసింది ఒకమాటు. తల్లి ఏదో ఒకటి తీసుకోమని కండతోనే సౌంజు చేసింది. తరువాత మెల్లగా పెట్టెలోనుంచి ఒక చంద్రహారాన్ని బయటికి తీసింది.

కూతురు చేతిలోవున్న చంద్రహారాన్ని వ్యాపారికి చూపుతూ, "దీని ధర ఎంతని చెప్పావు?" అన్నది.

వ్యాపారి హారాన్ని చేతుల్లోకి తీసుకున్నాడు. పై గుడ్డతో తుడుస్తూ, "రూపాయిపావులా చెబుతున్నాను; తరువాత తమ దయ" అన్నాడు.

“రూపాయి పావులా? చాలా ఎక్కువ చెబుతున్నావు! నాలుగురోజుల్లో ఈ తళుకంతా పోయి బొగ్గులా తయారౌతుంది” అన్నది తల్లి.

“వ్యాపారి ఒకసారి అమ్మాయివంక చూసి నవ్వుతూ, “నాలుగురోజుల తరువాత ఈ హారపు మెరుగు పోయినా ఫరవాలేదమ్మా! అప్పుడమ్మాయిగారికి అసలు హారమే వస్తుంది. దీని మెరుపుంటే ఎంత, లేకపోతే ఎంత!” అన్నాడు.

తల్లి ఎందుకనో మారుమాట్లాడకుండా వ్యాపారి చెప్పిన ధరను యిచ్చి హారాన్ని తీసుకున్నది.

దాన్ని చూసుకుని కూతురు మహానందరపడింది. దాన్ని మెళ్లో వేసుకుని పూరంతా తిరిగింది. తోటి స్నేహితురాండ్రందరకూ ఆప్యాయంగా, గర్వంగా చూపించింది.

ఆ అమ్మాయి పేరు జాలప. తల్లి పేరు మానకి.

దీనదయాళుడు ప్రయాగకు దగ్గర్లోవున్న ఒక చిన్న గ్రామంలో నివసిస్తూ వుంటాడు. అతడా గ్రామ జమీందారుగారి పెద్ద గుమాస్తా. అతనికి పొలమూ, పుట్రా ఏమీలేవు. అయినా వ్యవసాయంలో ఎలుపు సులువులన్నీ తెల్పు. ఊరి రైతుల్లో ఎక్కువగా లావాదేవీలు వుంటూ వుంటాయ్, కనుక జమీందారుకన్నా వూళ్లో పలుకుబడి అతనికే ఎక్కువ. ఇంటిముందు ఎప్పుడూ నలుగురు నౌకర్లు హాజరు. అందంగా అరింకరింపబడిన ఒక గుట్టపుబండి హామేషా సిద్ధంగా వుంటుంది. గొడ్డచావట్లో నాలుగు బ్రెలూ; రెండు ఆవులూ కళకళలాడుతూ కనిపిస్తుంటాయి. ఇవన్నీ అతని హోదాకు గీటురాళ్ళు! ఇంత దర్జాగా జీవితాన్ని గడిపే అతనికి జమీందారుగారు ఇచ్చే జీతం నెలకు అయిదు రూపాయలంటే చాలా ఆశ్చర్యం వేస్తుంది. ఆ అయిదురూపాయలు, అతని పొగాకు ఖర్చుకుకూడా చాలవు. మరి ఇంత అట్టహాసంగా బ్రతకడానికి ఆదాయం ఎక్కడినుంచివస్తుందో భగవంతుడికే తెలియాలి!

జాలప ఈ దీనదయాళుడి కూతురే. అతనికి ఈ పిల్లకుముందు ముగ్గురు మగపిల్లలు పుట్టారు. కానీ, వాళ్ళెవరూ యిప్పుడీ లోకంలో లేరు. ఎవరైనా జాలపను మీ అన్నలు ఏరని అడిగితే, “చాలాదూరం ఆడుకోడానికి పోయారు. ఇక ఎప్పుడూ రారు” అని అమాయకంగా సమాధాన మిస్తుంది.

దీనదయాళుడి ముగ్గురు మగపిల్లలు ఒకరితరువాత ఒకరుగా ఒకే సంవత్సరంలో చనిపోయారు. ఇది జరిగిన తరువాత అతని మనస్తత్వంలో కొంత మార్పు వచ్చింది.

అతను సాధారణంగా ముక్కుకి సూటిగా పోయే వ్యక్తి. పన్నులు వసూలు చేయడంలో దయాదాక్షిణ్యాలు చూపడం జమీందారీ విధానానికే దెబ్బ అని అతని నిశ్చితాభిప్రాయం. పన్నుల వసూళ్ళకాలం వస్తే చాలు, ఊళ్లో పేదప్రజానీకానికి ఇతనంటే సింహస్వప్నమే. ఒక సంవత్సరం ఒక ఆసామి పన్ను చెల్లించకపోతే దీనదయాళుడు ఆ ఆసామిని కొరడాలతో బాదించాడు. అతనా దెబ్బలకు లాశలేక హరీ అన్నాడు. సరీగా అదే సంవత్సరం దీనదయాళుడి ముగ్గురుకొడుకులూ వరుసగా చనిపోయారు. అప్పటినుంచీ కొంచెం వెనకముందు లాలోచించసాగాడు. పాప, పుణ్యాల తారతమ్యం గురించి తలపోయ సాగాడు.

ఇతను తరచుగా ప్రయాగకు వెళ్తుంటాడు. వెళ్ళినప్పుడల్లా కూతురు కోసం ఏదో ఒక క్రొత్త నగ కొనుక్కు వస్తూవుంటాడు. నగలమీదకన్నా ఆట వస్తువులమీద పిల్లలకు ఎక్కువ మక్కువ వుంటుందని అతని కెన్నడూ తోచలేదు. ఒకవేళ తోచినా, కూతురుకంటూ ఎన్నడూ ఆటవస్తువులు పట్టుకురాలేదు. అట్లాగని జాలప ఆడుకోవడమూ మానలేదు. తండ్రి తెచ్చిన నగల్నే ఆట బొమ్మలుగా ఆడుకుంటూ వుండేది.

చంద్రహారం వచ్చినప్పటినుంచీ జాలప తన నగలన్నింటినీ దూరంగా నెట్టివేసింది.

ఒకరోజు దీనదయాశుడు ప్రయాగనుంచి వస్తూ భార్యకోసం అసలైన బంగారపు చంద్రహారాన్ని పట్టుకువచ్చాడు. ఎంత హీనపక్షంలోనైనా దాని ఖరీదు ఆరువందలరూపాయలకు తగ్గదు. డాబు దర్బాలతో సాగిస్తున్న సంసారపు ఖర్చులుపోను ఆరువందలరూపాయలు వెనకవేయటం అంటే అంత సాధ్యమైన విషయమా? అయినా పెచ్చాంపోరు పడలేక ఎలాగో ఆ సొమ్ము వెనకేశాడు.

తల్లికి తెచ్చిన హారం చూసింతరువాత జాలపకు తన గిట్టు హారంమీద మోజు పోయింది. ఒకరోజు తండ్రిదగ్గరకు పోయి, “నాకుకూడా అలాంటి హారమే తెచ్చిపెట్టవు నాన్నా?” అంటూ గారాబంగా అడిగింది.

దీనదయాశుడు నవ్వి, “సరే” అన్నాడు.

“ఆఁ! ఎప్పుడేమిటి తెచ్చేది?”

“తొందర్లోనేనమ్మా!”

తండ్రి మాటల్లో నమ్మకం చాలక జాలప నేరుగా తల్లిదగ్గరకు పోయి అడిగింది.

“అమ్మా! నాకూ అలాంటి హారం చేయించవూ?”

“ఇలాంటిదే కావాలంటే ఎల్లాగమ్మా? ఇది చాలా ఖరీదు అవుతుందాయె!”

“ఆఁ అఁ నువ్వుమటుకు చేయించుకున్నావు. నాకుమాత్రం ఎందుకు చేయించరాడదే?”

తల్లి చిరునవ్వు నవ్వి అన్నది : “నీకు పెండ్లిఅయితే, నీ అత్తగారు దీన్ని మించిన ఖరీదైనది తెచ్చి పెడతారు.”

జాలప సిగ్గుపడి అక్కడినుంచే వెళ్ళిపోయింది. కానీ, తల్లి అన్న మాటలు ఆమె హృదయంలో గూడుకట్టుపడ్డాయి.

పెళ్ళయితే బంగారు చంద్రహారం వస్తుందనే వూహ ఆ పిల్లకు కొంత సంతృప్తి, ఆనందాన్ని కలిగించింది. సహజంగా పెళ్ళిమీద, అత్తవారింటి మీదా వుండే ఏదో చెప్పనలవికాని విముఖత్వం ఆమెలో క్రమేణా పోసాగింది.

పుట్టింటికంటే అత్తవారిల్లే నయంకావోలు అనుకుంది. కనుకనే వాళ్ళు, వీళ్ళు ఇవ్వలేని విలువైన వస్తువులు ఇస్తున్నారని హృదయాన్ని సమాధాన పరచు కునేది.

కానీ, అత్తవారుకూడా చంద్రహారాన్ని చేయించకపోతే, తను చూసుండ గానే ముగ్గురు స్నేహితురాండ్రకు పెళ్ళిళ్ళు జరిగినయ్యి. వారిలో ఎవ్వరికీ చంద్ర హారాలు రాలేదు. ఒకవేళ తనకూడా అల్లాగే జరిగితే? అంతగా అయితే అప్పుడు అమ్మ తన హారాన్ని ఈయదా? ఎందుకీయదు? ఇస్తుంది.

ఈ విధమైన రకరకాల ఆలోచనల్లో, నవ్వుల్లో, ఆటల్లో, జాలప తన కౌమారాన్ని గడిపి యుక్తవయస్కురాలై నది. సంబంధంకోసం ప్రయత్నాలు సాగిపోతున్నాయి.

3

దీనదయాశుడి పరిచయం లందరిలోను దయానాథుడు ముఖ్యుడు. సహృదయుడు, సదాచారి కావడంవల్ల, దీనదయాశుడికి అతనంటే ఎంతో అభిమానం. దయానాథుడు ప్రయాగ కచ్చేరీలో ఒక చిన్న గుమాస్తా. కచ్చేరీ వ్యవహారాలతో ప్రారంభమైన వారిద్దరి పరిచయం ప్రగాఢమైతిగా మారింది.

దీనదయాశుడికి నిత్యం కచ్చేరీలో ఏదో ఒక పని వుంటూనే వుంటుంది. అతని దగ్గర దయానాథుడే గనక లంచం గుంజదల్చుకుంటే, వేలకువేలు వెనక వేసుకోగల్గేవాడే. కానీ, ఒక్కనమ్మిడికూడా పుచ్చుకోలేదు.

దయానాథుడి ప్రవర్తన ఒక దీనదయాశుడి విషయంలోనే ఇలా వుంటుందనుకునేరు? అతను ఎవ్వరినగ్గరా లంచం పుచ్చుకోడు. ఎంత అపరిచితులు వచ్చినా లంచానికి ఆశించకుండా పనిచేసిపెడరాడు. జీతపురాళ్ళతో ఇల్లు గడవక నానాబాధలూ పడుతుంటాడు. కానీ లంచంరూపంలో చిల్లిదమ్మిడికూడా ఇంటికి తీసుకురాడు.

అతను గొప్ప ఆదర్శాలుగల వ్యక్తి కావడంవల్ల లంచాలు పుచ్చుకోడు గావున, అనుకునేరు! అతను తన యాభై సంవత్సరాల జీవితంలోనూ, లంచం వల్ల కలుగుతూన్న దుష్ఫలితాల నెన్నిటితో చూశాడు. ఎన్నడు. అందువల్లనే ఇలా మారాడు. ఎవరైనా ఈ విషయంలో తవ్వస్తే, “పాపిష్టి సొమ్ము పాపిష్టి గానే పోతుంది” అంటూవుంటాడు.

దయానాథుడికి వచ్చే జీతం యాభై రూపాయలు సంసారానికి చాలక నానా బాధలూ పడుతుంటాడు. మొదట ఐదుజీవితాల జీతపురాళ్ళతో బ్రతకాలి. పిల్లలు మంచి బట్టలకూ, వుష్టికరమైన ఆహారానికి ముఖంవాచిపోయాడు. భార్య నగల కోసం ఎప్పుడూ నిష్ఠూరాలు పడుతూనే వుంటుంది. పెద్దకొడుకు రెండునెల్లు మాత్రమే కాలేజీలో చదివి జీతం కట్టలేక చదువు చాలించాడు. ఇంత అయినా దయానాథుడు చలించలేదు.

పెద్దకొడుకు రమానాథుడు కాలేజీనూ, వనీపాటా లేకుండా తిరుగుతున్నాడు. ప్రొద్దున్నే తిండికి పోయినపోవడం రాత్రికిగాని ఇంటికి రాడు. ఈ మధ్యసమయంలో స్నేహితులదగ్గరకూర్చుని చీట్లాడటం, చదరంగం ఆడటం అదీకాకపోతే బడాయాలు కొట్టుతుండటం - యిది ఆయన దినచర్య. ఇంటి ఆర్థిక సమస్యలు అతనికి బొత్తిగా పట్టవు. పదిమంది స్నేహితులున్నారు. పదిమంది

దగ్గిరా తలా ఒకలాగూ ఒకచొక్కా ఎరువు పుచ్చుకుంటాడు. ఇంకేం ! బట్ట మాయకుండా తిరుగుతుంటాడు.

దీనదయాళుడు తన కూతురు జాలపని ఈ రమానాథుడికే ఇయ్య నిశ్చయించాడు.

రమానాథునికి ఇప్పుడీ పెండ్లిచేయడం తండ్రి దయానాథుకు ఏమాత్రం ఇష్టంలేదు. పెండ్లికి కావలసిన డబ్బు ప్రస్తుతం దగ్గిర లేదు. తీరా చేశాడే అనుకో; ఇంకొక వ్యక్తినిరూడా పోషించడానికి తగిన ఆదాయమేది? ఎక్కువగా శ్రమించి ధనోపార్జన చేద్దాం అనుకుంటే శరీరంలో శక్తికూడా వుడిగి పోయింది. పోనీ, కొడుకయినా బుద్ధికలిగి నాలుగుడబ్బులు సంపాదిస్తాడనే ఆశ అతని కేమాత్రం లేదు.

అతను చప్పున పెండ్లికి ఒప్పుకోలేదు. కొడుకు నాలుగుడబ్బులు సంపాదించుకునే స్థితికి వచ్చేవరకూ పెండ్లిచేయకూడదని అతని అభిప్రాయం.

కానీ, ఈ విషయంలో రమానాథుడి తల్లి రాజేశ్వరి అభిప్రాయం దయానాథుడి అభిప్రాయానికి పూర్తి వ్యతిరేకం. కొడుక్కి పదహారోవీడు వచ్చినప్పటి నించీ ఆమె కోడలి రాకకోసం ఎదురుచూస్తూ వున్నది. తన కండ్లముందు గోచీలు పెట్టుకోకుండా తిరిగిన వాళ్ళంతా బిడ్డతండ్రు లాతున్నారనీ, తనకొడుక్కి ఆఱుపోలూ లేదనీ దిగులుతోవుండేది. చాలా రోజులనుంచీ ఎల్లాంటి సంబంధం వచ్చినా తలవంచుకు చేసేసుకుందాం అని ఎదురు చూస్తున్నది. కానీ, రమానాథుడు ఆటకాయితనంగా తిరుగుతుంటుందవల్ల రాజేశ్వరి కోరిక నెరవేరలేదు. ఎల్లాగో భగవంతుడి దయవల్ల ఒక్క సంబంధం వచ్చింది. దాన్ని పోనిస్తుందామరి!

రాజేశ్వరి ఈ పెండ్లి తప్పనిసరిగా జరగాలని పట్టుబట్టింది.

“ఇదిగో! నా దగ్గిర డబ్బులేదు. ఎలా లేదన్నా రెండువేలై నా కావాలి. అదీకాక తనపొట్ట తనే పోషించుకోలేనివాడికి పెళ్ళిచేయటం నాకేమాత్రం ఇష్టం లేదు” అన్నాడు దయానాథుడు.

ఆర్థికరూపంలో వున్న ఈ అభ్యంతరాన్ని రాజేశ్వరి చిటికెల్తో ఎగర గొట్టేసింది.

“ఎందుకు మీరలా డబ్బులేదని నిరుత్సాహపడతారు? వాళ్ళు కొంత ఇస్తారు కదా?”

“నేను ఇంకోళ్ళ దగ్గరకుపోయి దేబిరించే రకం కాదు.”

“మీ రసలు నోరుతెరిచి ఆడగవల్సిన పనేలేదు. మీ రడక్కుండానే ఇస్తారు. కాకపోయినా ఆడపిల్ల పెళ్ళిలో డబ్బుకు వెనకాడతారా? అదీ ఒక్కతే మాత్రం నప్పుడు?”

దయానాథుడికి ఇంకేం మాట్లాడాలో తెలియలేదు. అర్థాంగికారాన్ని సూచిస్తూ ఇలా అన్నాడు :

“ఇదిగో! వాళ్ళు ఇస్తారా? వద్దనను. ఇవ్వరూ! నోరుతెరచి అడిగేదిలేదు. తీరాముగిసి వాళ్ళివ్వకపోతే, పట్టుపట్టుమని అప్పుతెచ్చే స్థితిలేదు. ఒకవేళ తెస్తానే అనుకో, తీర్చే వుపాయంమాత్రం ఏముంది?”

“వాళ్ళు తాంబూలాల్లో వెయ్యి రూపాయలైనా ఇస్తారని నా నమ్మకం. తాంబూలాలలో వెయ్యి ఇచ్చినవాళ్ళు. అలకలోనూ, చదివింపుల్లోను కలిపి ఇంకో వెయ్యిరూపాయలైనా ముట్టచెప్పకపోతారా? మొదటివెయ్యి మీ ఖర్చులకు- మర్యాదలకూ అట్టహాసాలకు వాడుకోండి. రెండోవెయ్యికి నగలు పట్టుకురాండి. కాకపోతే, ఏ షరాబుదగ్గరైనా, ఒకవారం గడువుపెట్టి అప్పు పట్టుకురండి. అలక డబ్బు చేతికిరాగానే తీర్చవచ్చును. అంతగా ఒకటి రెండువందలు మిగిలివుంటే నిదానంగా తీర్చుకోవచ్చు. మూడుముళ్ళూపడి. నాలుగురోజులు గడిచిన తరువాత ఏదో ఉద్యోగం చూసుకుంటాడు ”

“అ, ఉద్యోగం చూసుకుంటాడు! వాడేమో, వాడిన్నేహితులేమో. వాడికి ఉద్యోగం గొడవ పట్టేడిసిందీ?

రాజేశ్వరికి తన పెళ్ళినాటి విషయాలు జ్ఞాపకానికి వచ్చినయ్. పెండ్లి కాక ముందు దయానాథుడుకూడా రికామిగా బజార్ వెంట తిరుగుతూ వున్నవాడే. అ నాలుగు అక్షతలు నెత్తినపడ్డ నెలలోపే ఉద్యోగంలో ప్రవేశించాడు.

“పెండ్లాంవచ్చి, అవి కావాలి, ఇవి కావాలి అంటూంటే వాడే చూసు కుంటాడు. ఇంతెందుకు మీ విషయం చెప్పండి? పెండ్లి అయిన నెలకే ఉద్యోగం సంపాదించుకున్నారా, లేదా? పెండ్లనే గుదిబండ మెడనుకట్టేవరకే, ఈ తిరగ డాలూ, పోచికోలు కబుర్లూను! ఆ కొంచెమూ జరిగిందా అన్నీ పోతయ్.”

రాజేశ్వరి భర్త కండ్లలోకి ప్రశ్నార్థకంగా చూసి నవ్వింది.

దీనితో, దయానాథుడు పూర్తిగా ఓడిపోయాడు. మారుమాట్లాడకుండా దినపత్రికను చదువుతున్నట్టు నటిస్తూ కూర్చున్నాడు. తన ఓటమిని కప్పిపుచ్చు కోవడానికి.

దీనదయాళుడు మంచివాళ్ళదగ్గర అతి మంచిగా ప్రవర్తిస్తాడు. అవతలి వాడు ఏమాత్రమైనా కరుగ్గావున్నట్టు తెల్సిందా, అంతు తెల్సుకునేదాకా వదలడు. దయానాథుడేగనక అవికావాలి, ఇవికావాలని పేచీలు పెట్టినట్లయితే, ఆజన్మాంతం జ్ఞాపకం వుండేటట్లు శాస్త్రీచేసేవాడే! కానీ దయానాథుడి ఆడంబరరహితమైన సహజ స్వభావం అతన్ని బాగా వశీభూతుడిని చేసుకుంది. మొత్తం అన్ని లాంఛనాలకూ కలిపి వెయ్యిరూపాయలు ఇద్దాం అనుకున్న అతను, తాంబూలాల్లోనే వెయ్యి యిచ్చివచ్చాడు.

ఈ విషయమే మాట్లాడుతూ మానకి ఇలా అన్నది.

“మరి తాంబూలాల్లోనే వెయ్యి యిచ్చినప్పుడు, ఎల్లాలేదన్నా ఇంటిదగ్గిరో వెయ్యిరూపాయలైనా ముట్టచెప్పవద్దా? ఇంతడబ్బు ఎక్కడనుంచి వస్తుంది?”

దీనదయాళుడు విసుగ్గా అన్నాడు.

“వాళ్ళు మనతో మర్యాదగా వ్యవహరించినప్పుడు, మనంమాత్రం మన మర్యాదను నిలబెట్టుకోవద్దా? వాళ్ళేగనక బెట్టుచేసి గొప్పలకు పోయినట్లయితే, నేను తడాఖా చూపేవాడిని. ఇక భగవంతుడే వున్నాడు!”

దీనదయాళుడు ఈ విధంగా వెయ్యిరూపాయలు ఇచ్చిపోవడంతో, దయానాథుడి బరువు, బాధ్యతలు తగ్గడానికి బదులు ఎక్కువైనయ్యే. ఎంతో పిసిని గొట్టుతనంగా వ్యవహరిద్దామనుకున్న అతను, ఇంత సహృదయుడైన వియ్యంకుడి మనస్సు ఎక్కడ కష్టపడుతుందోనని గుప్పెడ పూర్తిగా తెరవడానికి, భారీగానే ఖర్చుపెట్టడానికి నిశ్చయించుకున్నాడు.

మొదట్లో ఆటలూ, పాటలూ తదితర వినోదకార్యక్రమాల నన్నింటినీ బిందుచేద్దాం అనుకున్నాడు. కానీ దీనదయాళుడి సహృదయత ఇతనిలోని శృంఖలాలను తెంపివేసింది. ఏర్పాట్లన్నీ బ్రహ్మాండంగా చేయించాడు. ఒత్తినగలకే మూడువేలు ఖర్చుపెట్టాడు. వాళ్ళు ఇచ్చిన వెయ్యి, తన దగ్గరవున్న కొంత డబ్బు పోను నగలషరాబుకు ఒక వెయ్యిరూపాయలు ఈయవలసివస్తే వారంరోజుల్లో ఇస్తానని ఒప్పించాడు.

ఇంతచేసినా దయానాథుడికి రత్నాల చంద్రహారం తీసుకుని, ఆడపెండ్లి వారిని విభ్రాంతుల చేయకపోతినే అనేబాధ వుండనే వున్నది. అక్కడికీ ఏమైతే అయిందని ఇంకోవెయ్యి అప్పుచేసి చంద్రహారం తీసుకోవడానికి సిద్ధంఅయ్యాడు.

కానీ భార్య రాజేశ్వరి యింత అప్పుచేయడానికి సమ్మతించలేదు. దానిమీద ఇద్దరూ ఘర్షణపడ్డారుకూడాను.

“నీకేం, యింట్లో చూస్తుని లక్షకబుర్లు చెబుతావు. చంద్రహారం వద్దంటావు. ఇంకా మాట్లాడితే అసలు నగలే వద్దంటావు! నలుగురిలో నగుబాటయేది నేనుగా?”

“నలుగురూ నవ్వుతారని కొండయెత్తి నెత్తిన పెట్టుకుంటారా? మన శక్తికిమించిన పనులు చేయడం దేనికి? ఒకవేళ అప్పు తేస్తారే అనుకోండి, తీర్చేదెల్లా?”

“ఇంకా వెయ్యిరూపాయలు వాళ్ళు యిస్తారుకదా?”

“రుచి మరిగావు....?”

దయానాథుడు కొంచెంగా సిగ్గుపడ్డాడు.

“అదీకాదు; ఎంతోకొంత వాళ్ళనుంచే రాకపోతుందా అని.”

“పేరుప్రతిష్టలు నిలబడేవి నగలవల్లకాదు; దానధర్మాలవల్ల. వాళ్ళు యిచ్చిన నాలుగువచ్చులూ నగలకు ఖచ్చపెడితే, ఇంట్లో వచ్చినవాళ్ళకు ఏం పెడతారు? ఎవ్వరికీ ఏమీ పెట్టకపోతే మనింట్లో పెండ్లి జరిగిందనైనా అనుకోవద్దా?”

దీనితో దయానాథుడు రాంగిపోయాడు. చంద్రహారం తీసుకోవడం విరమించుకున్నాడు.

దయానాథుడు ఎంత ఆడంబర రహితుడో రమానాథుడు అంత డాంబి కుడుకూడ. రమానాథుడికి శ్రీమతాకులూ, వేషభాషలే జీవితం. మగపెండ్లివారు అతి అట్టహాసంగా వెళ్ళాలనీ, ఆడపెండ్లివాళ్ళు దిగ్భ్రమచెందాలనీ అతని వుద్దేశ్యం. ఆ వుద్దేశ్యంతోనే తండ్రి నిర్ణయించిన పల్లకి పనికిరాదని చిన్న కారును తెప్పించాడు.

దయానాథుడు మిరభాషి. అతని కా పూర్లో చెప్పుకోదగ్గ మిత్రులెవ్వరూ లేరు. కానీ, రమానాథుడు ఈ విషయంలోనూ, తండ్రికి పూర్తి వ్యతిరేకే. అతను బహు కలుపుకోలుతనంకల వ్యక్తి. అతనికి పూరంతా స్నేహితులే! అందరూ వచ్చారు. తలా ఒకచేయి వేశారు. మందుగుండుసామాను స్వయంగా తయారుచేశారు. ఆటలకూ, పాటలకూ, రకరకాలైన వినోదాలకూ కావల్సిన ఏర్పాట్లన్నీ చేసేస్తున్నారు. ఈ ఆర్భాటం చూస్తుంటే, దయానాథుడి గుండెలు బేజారై పోతున్నై. అయినా ఎలా వద్దనడం?

5

దయానాథుడు మహా అట్టహాసంతో ఆడపెండ్లివారింటికి బయలుదేరాడు. రమానాథుడు చిన్నకాదులో అలంకరించుకుని శీవిగా హుచ్చున్నాడు. కాచుకు ముందు బాండువాయిద్యాలు చెవులను గింగురుమనిపిస్తున్నై. మందుసామాన్ల విషయం చెప్పనే అవునరంలేదు. వూరివాళ్ళంతా విస్తుపోతూ చూస్తున్నారు. అర్థరాత్రి పట్టపగలుగా మారిపోయింది.

అంతవరకూ ఆ వూరికి ఇంత ఆడంబరంగా ఏ పెళ్ళివాళ్ళూ రారేదుట! దయానాథుడు 'ఔ' నని అనిపించుకున్నాడు.

వీళ్ళు ఇంత ఆడంబరాలూ, అట్టహాసాలూ చేసినా జాలప హృదయం ఈషణ్మాత్రమైనా కదలలేదు. ఈ బాండువాయిద్యాలూ, మందుసామాన్లూ ఆ అమ్మాయి హృదయాన్ని తాకలేకపోయినై. సంతోషంగానీ, అనందంగానీ ఆ అమ్మాయి ముఖంలో కనుపించడంలేదు. తనకు సంబంధంలేని ఏదో విషయం జరుగుతున్నట్టు పట్టిపట్టనట్టు వున్నది.

ఆ అమ్మాయికి కావలసినవీ, అనందాన్నిచ్చేవీ, రెండే రెండు విషయాలున్నై. ఒకటి భర్త ఎలా వుంటాడో చూడటం; రెండోది తనకు చంద్రహారం తెచ్చారో లేదో తెల్పుకోవడం.

భర్త కాబోయే రమానాథుని ఎల్లాగయినా ఒక్కసారి చూద్దామని ఎంతో ప్రయత్నం చేసింది జాలప కానీ. లాభంలేకపోయింది. చివరకు ద్వారపూజ దగ్గర స్నేహితురాండ్రందరూ కల్పి బలవంతాన భర్త యెదుటికి తోసుకుపోయి నిలబెట్టారు. ఒక్కసారి క్రీగంటితో భర్త ముఖంలోకి చూసింది. చిరునవ్వు పెదాలమీద తొలకరిలా మెరిసింది.

తరువాత అందరూ విడిదిగృహాన్ని చేరుకున్నారు. ఫలహారాలు పంచుతున్నారు. కావల్సినవాళ్ళు తింటున్నారు. కొంతమంది పాటలూ, పద్యాలూ పాడుకుని వినోదంగా కాలక్షేపం చేస్తున్నారు.

పదిగంటలకు వరపూజ ముగించి పెండ్లికొడుకుని పీటలమీదికి తీసుకుపోయారు. మేళాలు గంచరగోళంగా మోగుతున్నై. సన్నాయివాయిద్యం శ్రావ్యంగా మైలుదూరంవరకూ వినవస్తున్నది. పెండ్లియిల్లు పెద్ద హంగామాగా వుంది. ఎవరికివారు ఎప్పుడు తమ చేతుల్లో పనులు అనజేసుకునిపోయి పెండ్లి కొడుకుని చూద్దామా అని అదురాపడుతున్నారు. ఇక దీనదయాళుడికి అతని భార్యకూ ఊపిరి పీల్చుకోవడానికి తీరికలేకుండా వుంది.

పెండ్లికూతురుకు తెచ్చిన నగలన్నీ పిల్లతల్లి చేతిలో పెట్టారు. మానకి లోపలికి తీసుకుపోయి ఒక్కొక్క నగే వివరంగా చూడసాగింది. ఆమెచుట్టూ ఒక డజనుమంది పిల్లలూ, పెద్దలూ, వృద్ధులూ పోగయ్యారు. తలాఒక వస్తువు తీసుకుని విమర్శించడం ప్రారంభించారు. ఒకట గాజుల్ని మెచ్చుకుంటే ఇంకోరు జడకుప్పెలను మెచ్చుకుంటున్నాడు. ఒకరు పనితనాన్ని మెచ్చుకుంటే ఇంకోరు బంగారపు వన్నెను మెచ్చుకుంటున్నాడు. ఈ విధంగా రకరకాలైన అభిప్రాయాలను వెలిబుచ్చుతున్నారు.

ఇంతలో గుంపులోనుంచి ఒక ముత్తయిదవ ఇలా అంది : “ఇంతకీ చంద్రహారం పెట్టాలా?”

“లేదు” మానకి దిగులుగా అన్నది.

ఇంకొక ఆమె, “ఏమిటీ? చంద్రహారం పెట్టాలా?” అన్నది.

దూరంగా కూర్చుని ఇదంతా వింటున్న దీనదయాళుడు అందుకున్నాడు.

“ఇవన్నీ తెచ్చారు చాలదూ? చంద్రహారం లేకపోతే యేం?”

మొదటి ఆమె, “చంద్రహారం లేకుండా ఇవన్నీ దేనికీ? ఇన్ని తెచ్చినా అది రేనిలోటు లోపే!” అన్నది.

మానకి పెద్దగా నిట్టూర్చి, “ఇంతకూ దానికి గీత లేదు” అన్నది.

జాలప వీళ్ళకు కొద్దిదూరంలో తలవంచుకు కూర్చున్నది. చంద్రహారం రాలేదని నిక్కచ్చిగా తెలిసేసరికి ఎవరో బలంగా గుండెల్లో గుద్దినట్లయింది. కళ్ళు చీకట్లు కమ్మినయ్యి. ఏడుసంచత్సరాలనుంచీ అతి జాగ్రత్తగా పెంచుకు వస్తున్న అశాలత పెనుగాలికి మొదలంటూ, వేళ్ళతో సహా పెరుక్కుపోయింది!

రెండుక్షణాల తరువాత జాలప నూమూలు స్థితికి వచ్చింది. శోకసంతప్త మైన ఆమె హృదయంలో అనేక పూహలు మొలకెత్తినయ్యి. అసలా నగల వంక కన్నెత్తి అయినా చూడచూడదనుకున్నది. తనకు భగవంతుడిచ్చిన అందం వుండనేవుంది! అంజవికారులకిగాని నగలఅవుసరం. తన కెందుట? ఈ నగలు తన అందాన్ని చెప్పిస్తయ్యేగానీ, ఇనుమడింపచేయరేవు! గావీదపింజీ కడివదైతే మాత్రం దేనికీ? అవసరమైంది లేనప్పుడు ఈ చెత్తనగలు తగరేయనా?

ఇదే సమయంలో కొంతమంది స్నేహితురాండ్రు వచ్చారు దగ్గరకు.

జాలపా! నీవు చాలా అదృష్టవంతురాలివే, ఎంచక్కని నగలే!” అన్న దోస్సే హితురాలు.

జాలప తన విశాలమైన కనురెప్పల్ని పైకి ఎత్తింది. కళ్ళల్లో నిరాశ ఎర్రని చారలుగా అలుముకున్నవి.

“అవును” అన్నది నిట్టూరుస్తూ.

జాలప ఆకారంలోనూ, స్వరంలోనూ కనిపిస్తున్న చూపు స్నేహితు రాండ్రకు అర్థంకాలేదు. ఒక్కక్షణం ఆగి ఇంకో స్నేహితురాలు అన్నది.

“ఎవరో ఆ నగలు చేసింది. ఎంత చక్కగా చేశానో? వాళ్ళకు ఏమి ఇచ్చినా రుణం తీరదు.”

“అవును. అల్లాంటివే తేవాలి; తెచ్చినా తెచ్చినందం” ఇంకొక స్నేహితురాలు అన్నది.

మొదటి స్నేహితురాలు అందుకుంది :

“మీ అత్తగారు చాలా తెలివికలదిలా వుంది. పేరుపేట ఉరసనా, అన్నీ పట్టుకువచ్చింది.

జాలప ముఖం చిట్టించి ముక్తసరిగా అన్నది.

“అట్లాగే వున్నది.”

దూరంగావున్న ఒక ముత్తైదువ “అన్నీ తెచ్చారు. చంద్రహారం మాత్రం తేలేదు” అన్నది.

“ఒక్క చంద్రహారమేనా! లేకపోతే ఏంటే, దానికి బదులు ఒంటిపేట గొలుసు తేనే తెచ్చారాయో!” అన్నది మరో ముత్తైదువ.

“అవునులే! పెండ్లికూతురుకు కండ్లులేకపోతేమాత్రం ఏం? మిగిలిన అవయవా లెటూ వుండనే వున్నయ్యే!” అన్నది జాలప వ్యంగ్యంగా.

ఒక్కొక్కసారి జీవితానుభవం ఏమాత్రంలేని పసిపిల్లలు గంభీరం అయిన సత్యాలను మాట్లాడితే, విని నవ్వుతాం. అట్లాగే జీవితానుభవాన్ని ఇప్పుడే సంపాదిస్తున్న స్నేహితులూ, పూర్తిగా సంపాదించి చేతులు కడుక్కున్న వృద్ధ ముత్తైదువులూ జాలప అన్న పై మాటలకు పకపక నవ్వారు.

అందరూ నవ్వారు. కానీ, శాహజాదీ (జాలప స్నేహితురాండ్రలో ముఖ్యురాలు) మాత్రం నవ్వలేదు. ఇంత చిన్న హృదయంలో బలీయంగా వున్న ఈ ఆభరణాసక్తి ఏ ఆశుభానికి దారితీస్తుందోనని క్షణం యోచించింది.

జాలప మనస్సు తెలుసుకుందామని ఇల్లా అన్నది :

“అరెరె....వీళ్ళంతా ఎంత తెలివితక్కువవాళ్ళు! అసలు చంద్రహారం లేకుండా ఎల్లా వచ్చారు? నగల కది రాజులాంటిదికదా? అది లేకుండా పెండ్లి ఎలా చేద్దామనుకున్నారు? సరే, ఆ దయానాథుడిగారినే రానీ, ముఖాన అడిగేస్తాను!”

శాహజాదీ మాటల్లో వ్యంగ్యాన్నికానీ, హాస్యాన్నికానీ జాలప ఏమాత్రం అర్థం చేసుకోలేదు. వాటిని యధాతథంగా స్వీకరించి “అడిగిమాత్రం ఏం ప్రయోజనం? జరగవల్సింది ఏదో జరిగిందికదా!” అన్నది నిరాశగా.

“నేను వూరికే మర్యాదగా అడగను. మళ్ళీ ముఖం ఎతుకోకుండా అడుగు తాను. నా పెండ్లి కేమైందో తెల్సా? గాజులు పట్టుకురాలేదు. నేను నీకుమలే వూరుకున్నానా? గాజులు తెచ్చి చేతికి తొడిగేవరకూ ఒక్క నగ ముట్టుకుంటే ఒట్టు! అప్పటికప్పుడు క్షణాలమీద తెచ్చారంటే నమ్ము!” శాహజాదీ రోరోన నవ్వుకుంటూ అన్నది.

“అయితే, ఇక దీనికి చంద్రహారం చేయించరంటావు?” ఒకామె శాహజాదీకి ఊతాన్నిచ్చింది.

“ఆ! చేయిస్తారు! తాత చచ్చి, అవ్వ ముండమోసినప్పుడు! అదునుకు లేంది, తరువాత చేయించేం, చేయించకేం?”

“ఈ అదును తప్పితే, ఇక వాళ్ళు చేయిస్తారా? నా జీవితంలో ఆ అదృష్టం లేదుగావును” జాలప నిరాశగా అన్నది.

“నీ వలా నిరాశపడకూడదు జల్లా! నీవు అక్కడికి పోయినతరువాత నేను చెప్పినట్లు చెయ్యి. చంద్రహారమే కాదు; దాని తాతగూడ ఓగివస్తుంది. మొట్ట మొదట ప్రతి సందర్భంలోనూ నీకు చంద్రహారం లేదనే నిషయం ఆ తమామలకు తెల్సేట్టుగా ప్రవర్తించు. కొంచెం అభిమానస్తులైతే వెంటనే తెచ్చిపెడతారు. ఒకవేళ వాళ్ళు వినిపించుకోక నిర్లక్ష్యంచేసేటటుంటే, మూలవిరాట్టయిన భర్తగారితో నాలుగురోజులపాటు మాటాడడం మానెయ్యి. ఇంకెందుకులే! రక్తి మని వచ్చిపడుతుంది. ఒకవేళ వాళ్ళు ఎంతకీ లొంగిరాకపోతే, ఇక చిట్టచివరి ఆయుధంగా నిరశనవ్రతం ప్రారంభించడమే! ఒక్కటిమాత్రం జ్ఞాపకం వుంచుకోవాలి. ఎంత తియ్యనిమాటలు చెప్పినా మెత్తపడకూడదు.”

చుట్టూవున్న స్నేహితురాండ్రు నవ్వాపుకోలేకపోయారు. పెద్దగా నవ్వి, “ఇదుగో, జల్లీ! నీవల్ల కాకపోతే, దీన్ని తోడు పిల్చుకో. పదవే ఇక ఇంటికి, ఉపదేశం చేసినవరకూ చాలు” అని మళ్ళీ నవ్వారు.

“పోవచ్చురేవోయ్! అంత ముంచుకుపోయే పనులేమున్నై గనుక? సరే గానీ, జల్లీ! ఒకవేళ వాళ్ళు చేయించరే అనుకో, అప్పుడు మీ అమ్మ తన హారం ఇస్తుందా? ఎందుకివ్వదులే!” అన్నది శాహజాది.

జాలప పెద్దగా నిట్టూర్చి “ఇస్తుందనే ఆశ నా కేమీరేదు” అన్నది.

“అయినా, అడిగి చూడకపోయా?”

“బాగుండదు.”

“పోనీ, నే అడగనా?”

“నన్ను చంపుకున్నట్టు, అడగవద్దు.”

ప్రక్కనవున్న స్నేహితులు విసుగ్గా శాహజాదీని చేయిపుచ్చుకు లేవ
దీస్తూ “అబ్బ....ఇంటికి నడవ్వే!” అన్నారు.

శాహజాదీ వెళ్ళిపోవడానికి లేచి నిలబడింది. కానీ జాలప వెళ్ళనీయ
లేదు.

“మరి ఏం చేయను? నీకు నే నేదో విషం నూరిపోస్తున్నట్టు భావిస్తు
న్నారు” అన్నది శాహజాది.

ఇంతలో జాలప తల్లివచ్చి, అందరినీ పెండ్లిపందిట్లోకి తీసుకుపోయింది.

పెండ్లికి ఎంత ఉత్సాహంతో పోయాడో తిరిగివచ్చి అంత నిరుత్సాహంతో వచ్చాడు దయానాథుడు. దీనదయాళుడు కట్నాలూ, కానుకలూ బాగానే ఇచ్చాడు. కానీ, ఏం ప్రయోజనం? వాటన్నిటినీ, ముందాలోచన లేకుండా అటలకూ పాటలకూ ఖర్చుపెట్టడం జరిగింది. దయానాథుడు ఇల్లాంటి సందర్భాలలో, డబ్బు విషయంలో బహు జాగ్రత్తగా వుంటాడు. అయితేనేం? రమానాథుడి పుణ్యమా అంటూ చేయిదాటిపోయింది ఖర్చు. అసలు పై మెరుగులకు డబ్బు ఖర్చుపెట్టడం అతనికి ఏమాత్రం ఇష్టంలేదు. అంతగా అయితే, ఊళ్ళోవాళ్ళు పిసినిగొట్టు అనుకొనేవాళ్ళు! అంతేనా? అలా కాకుండా బండిని దారితప్పించడంవల్ల ఇప్పుడేమయింది? కుడితిలోపడ్డ ఎలుకలా తన్నుకోవల్సివచ్చింది!

నగలతాలూకు దిగబడ్డ వెయ్యిరూపాయలూ, పెండ్లి అయిన ఏడవరోజు కల్లా ఇస్తానని దయానాథుడు షరాబును ఒప్పించి నగలు పట్టుకువచ్చాడు. పెండ్లిలోవచ్చిన డబ్బును షరాబుకు సర్దువచ్చునని అతని ఉద్దేశ్యం. కానీ డబ్బు రావడమూ ఖర్చయిపోవడమూ రెండూ అయిపోయాయి తనకు తెలీకుండానే.

చెప్పిన గడువుప్రకారం ఏడవరోజుకు తంచనుగావచ్చి కూర్చున్నాడు షరాబు. ఎన్నడూ అప్పుచేయకపోవడంవల్ల, అప్పుపెట్టిన ఆసాముల్ని ఎల్లా ఒకటికి నాలుగుసార్లు ఇంటిచుట్టూరా తిప్పించుకోవాలో దయానాథుడికి బొత్తిగా తెలియదు. ఒక్క వారం గడువీయమని ఎంతో బతిమలాడాడు. లాభం లేక పోయింది. చివరకు మూడురోజుల్లోపల బాకీ అయినా తీర్చేట్టూ లేదా బాకీకి సరిపడే నగలైనా తిరిగి ఇచ్చేట్టూ ఏర్పాటు జరిగింది.

చూస్తూవుండగానే మూడోరోజు వచ్చింది. దయానాథుడు దీర్ఘాలోచనా మగ్నుడయ్యాడు.

“వంట తయారై చాలాసేపయింది. చల్లారిపోతున్నది. తినివచ్చి కూర్చో కూడదూ!” అన్నది రాజేశ్వరి.

“మీరు తినండి. నాకేమీ ఆకలిగాలేదు” మెల్లిగా తలయెత్తి అన్నాడు దయానాథుడు.

“ఆకలిగా లేకపోవడమే, రాత్రికూడా ఏమీ తినలేదుగా? యిలా దిగులు పడి అన్నం, నీళ్ళూ మానుకుంటే అప్పులు తీరుతయ్యా?”

“ఇవ్వాలి షరాబు వస్తాడు. అతనికి ఏంచెప్పడమా అని ఆలోచిస్తున్నాను. అనవసరంగా ఇప్పుడీ పెండ్లి తలపెట్టుకుని చిక్కుల్లో పడ్డాను. పోనీ, కొన్ని నగలు ఇచ్చేయ్యమని కోడల్నే అడిగితే? ఇస్తుందా? అడగడంమాత్రం ఎల్లా? గడ పలో కాలుపెట్టి రెండురోజులైనా కాలేదు. నగలు తీసి ఇయ్యమనడం ఎల్లా?”

“ఎల్లా ఎల్లాగని ఈ అభిమానపడడం, చేతులు నలుపుకోవడం నాకేమీ బాగాలేవు. అవునరం వచ్చినప్పుడు అడక్క తప్పుతుందా? అందుకనిగాదూ సంసారం యికాడికొచ్చింది? ప్రాణంమీదికి వచ్చినా మడివిప్పనంటారాయె! సత్యదేవుడు మీతోపాటు ఉద్యోగేనా, చూడండి! సుక్షేత్రంలాంటి పదెకరాల పొలం కొనుక్కున్నాడు. మేడకట్టుకున్నాడు. ఆమాత్రం నేర్పువుంటే, ఇవ్వాలి బాధ ఎందుకు వస్తుంది?”

“అవును, అవును, అంత నేర్పు వాడిలో వుండబట్టే చేతికి అక్కరకు వచ్చిన ఇద్దరుబిడ్డలూ గుటుక్కుమన్నారు.”

“దానికి దీనికి సాపత్యమా? లంచం తీసుకున్నవాళ్ళు చచ్చి, లంచం తీసుకోనివాళ్ళు బ్రతుకుతారా? ఇంత దేనికి, మీరు నిజంగా తలుచుకుంటే ఆరు నెలల్లో ఈ బాకీని ఎత్తేయగలరు.”

“మూడువంతుల జీవితం గడిపిన తరువాత, ఇవ్వాలి ఈ క్రొత్తమార్గాన నడవడం నా వల్ల కానిపని. ఒకవేళ చేయాలనుకున్నా చేయలేను. ఇంతఎందుకు కోడలితో మాటమాత్రం అనరాదూ?”

“నావల్ల కాదు బాబూ! కావాలంటే నీవే అడుగు.”

ఇంతలో రమానాథుడు వచ్చాడు. చేతిలో టెన్నీస్ రేకెట్టు వుంది. వైట్ పేంటూ, షర్టూ వేసుకున్నాడు. అప్పుడే టెన్నీస్ ఆడివస్తున్నట్టుగావుంది అతని వాలకం.

చేతిరుమాలులో కట్టుకువచ్చిన మల్లెపూలు తల్లిదండ్రీ చూడకండా వుండేట్టు చాటుకు పెట్టుకుని మేడమెట్లు ఎక్కుతున్నాడు.

“చూడు నాయనా!” మేడఎక్కుతున్న రమానాథుడు తక్కిమని ఆగి పోయాను. తల్లి చెప్పడం ప్రారంభించింది : “నీ వరకు నీవు, హద్దూపద్దూ లేకుండా డబ్బు ఖర్చుపెట్టించావు. వెయ్యిరూపాయల అప్పు నెత్తినపడింది. నగల షరాబు డబ్బయినా ఇయ్యండి లేకపోతే, నగలైనా వాపసు చెయ్యండని కూర్చున్నాడు. ఏం చెయ్యడం చెప్పు?”

రమానాథుడు ఒక్క షణకాలం మెట్లమీద నిలబడి తల్లి అంటున్న మాటల్ని విన్నాడు. తండ్రీమీదకు వచ్చిన అప్పులబాధకు విచారపడ్డాడు. కానీ, దోషమంతా తన నెత్తికి రుద్దడాన్ని సహించలేకపోయాడు.

“అదేమిటి, ఖర్చంతా నేనే పెట్టానంటారు? నాన్న ఇష్టంలేకుండా నేను పెట్టిన ఖర్చుమాత్రమేవుంది? నాన్న చేతిమీదుగానేకదా డబ్బు నాకు ఇచ్చింది?” అన్నాడు.

రమానాథుడు అన్నదికూడా నిజం కాదనలేం. తండ్రి ఇష్టంలేకుండా అతను కానీకూడా ఖర్చుపెట్టలేదు. అల్లా తండ్రిని వ్యతిరేకించి ఖర్చుపెట్టడం అతని వల్ల కానిపనికూడాను.

“ఆ మాట నిజమేలేరా! డబ్బంతా నా ఇష్టంమీదనే ఖర్చయింది. అయిందేదో అయింది. ఆ విషయం పోనియ్యి. ఇప్పుడు నెత్తిన వచ్చిపడ్డ ఆపదను గురించి ఆలోచించు. షరాబువచ్చి పీకమీద కూర్చుంటాడు. అతనికి డబ్బయినా కట్టాలి. రేదా నగలైనా తిరిగి ఇచ్చుకోవాలి. ఏం చేసేట్టు?” అన్నాడు తండ్రి.

జాలిగాలిపే తండ్రి మాటలు విని రమానాథుడు మెత్తబడ్డాడు. పైగా తననే సలహా అడుగుతున్నందుకు సిగ్గుపడ్డాడుకూడాను.

“నన్నేం చెయ్యమంటారు? నగలంటే పడిచస్తుంది. చంద్రహారంకోసం రమే ఇంకా గునుస్తున్నది చంద్రహారం వచ్చేవరకూ మిగిలిన నగలేమీ ముట్టుకోనని పంతం పట్టుకున్నాను. ఇప్పుడు ఆ నగల్నికూడా ఎల్లా అడగడం?” అన్నాడు రమానాథుడు.

“అదే నేను అడిగేదీని! ఎల్లా అడగడం? అడిగామే అనుకో ఇస్తుందా?” అన్నది తలి.

“సంతోషంగా ఎటూ ఇయ్యదు. పోతే బలవంతాన తీసుకోవాలి. ఇక అక్కడినుంచీ ఏడుపులూ, పస్తులూ మొదలు. నలుగురిలో నగుబాట్లపాలు” అన్నాడు రమానాథుడు.

“బలవంతాన తీసుకోవడం ఎందుకూ? మన పరిస్థితిని వివరంగా చెప్పి ఇష్టంమీదనే తీసుకునేది. అదీకాక మన సంసార పరిస్థితి వీరింత త్వరగా ఆ అమ్మాయికి తెలిస్తే అంత మంచిది” అన్నాడు తండ్రి.

తండ్రి చెప్పిన ఈ ఉపాయం రమానాథుడికి ఏమాత్రం నచ్చలేదు. సంసారపు ఆర్థికస్థితిని భార్యకు తెలియజేయడం అనేమాట అతనికి మంచనిపించలేదు.

నచ్చకపోవడానికి కారణంకూడా వుంది. అతను యువకుడు. యువకుల్లోవుండే సాధారణమైన స్వభావాలు అతనిలోకూడా హెచ్చుతగ్గులుగా వున్నాయి. మొట్టమొదటిరోజునే తన గొప్పతనాన్ని చాటుకుని భార్య మనస్సును వశపర్చుకోవాలనే కోర్కె కలిగిందతనికి. అందుకని, తమకో చిన్న జమీందారీ వున్నదనీ, దానిమీద సంపత్సరానికి ఐదారువేలు ఆదాయం వస్తుందనీ, బాంకులో

కూడా కొంతడబ్బు వున్నదనీ దానిమీద వడ్డీ వస్తూ వుంటుందనీ, భార్యదగ్గర కోసేశాడు.

నిన్నకాక మొన్న భార్యదగ్గర ఇన్ని గొప్పలు చెప్పి, తిరిగి వెంటనే దేబి ముఖం వేయడం అతనికి మనస్కరించలేదు.

“మీరన్నట్లు, ఇవాళకాకపోతే రేపయినా మన సంసార పరిస్థితి దానికి తెలియక మానదు. కానీ, ఇంత త్వరలో తెలియడంమాత్రం నా కిష్టంలేదు. మనం దరిద్రులమని తెలిస్తే ఎంత బాధపడుతుందో అలోచించుకొనండి. అది కాక రేపు పుట్టింటికి పెట్టిన నగలనుకూడా అమ్ముకున్నారని ఉత్తరం రాస్తే మన పరువు ఏం కావాలి?” అన్నాడు రమానాథుడు.

“వాళ్ళకు తెలుస్తుందని బాధపడతావేమిటి? తెలిస్తే తెలియనియ్యి! వాళ్ళ కేమన్నా నేను లజ్జాధికారినని చెప్పానా?” అన్నాడు తండ్రి.

“నిజమే! కానీ, నగలు ఎరువు పట్టుకువచ్చాము. నాలుగురోజులువుంచి తిరిగి వారివి వాళ్ళకు ఇచ్చేస్తామని నూత్రం చెప్పారా? పైగా మీరు చేసిన భారీ ఏర్పాట్లకూ, కాల్చిన మందుసామగ్రికీ అర్థం ఏమిటి? నోటితో చెప్పకపోయినా పరోక్షంగా మేము స్థితిపరులమని చెప్పుకోవడమేనా!” అన్నాడు కొడుకు.

“అయితే, ఆ నగలను ఇంకేదైనా వంకతో తీసుకోవాలి” అన్నాడు తండ్రి.

రమానాథుడు ఏమీ మాట్లాడకపోవడంచూసి తల్లి అందుకున్నది. “ఇంకేం వంకపెట్టి అడిగి తీసుకునేట్టు? ఒకవేళ ఎవరికైనా ఎరువు కావల్సి వచ్చినయ్యి అని అడిగితే ఇస్తుందా? ఇచ్చినా నాలుగురోజుల్లో గొంతుమీద కూర్చోదూ?” అన్నది.

ఒక్క షణకాలం ఆగి, దయానాథు డిలా అన్నాడు : “పోనీ, ఆ నగలు తీసుకుని, అలాంటివే నీరుపోసినవి పట్టుకువస్తే? ఛస్....బాగాలేదు. నీరు పోగానే మన బండ్లారం బయటపడిపోతుంది. వీటన్నింటికంటే ఆ అమ్మాయికి విషయాన్నంతా చెప్పేయడమే ఉత్తమం. భవిష్యత్తులోకూడా ఏ పొరువు వుండదు. కాకపోతే నాలుగురోజులు ముఖం ముడుచుకు కూర్చుంటుంది. మన స్సుకు అశాంతిగా వుంటుంది. అయినా అంత్యనిష్ఠారంకన్నా ఆదినిష్ఠారమే మేలు!”

దయానాథుడు చెప్పింది చాలా యధార్థమే అయినా, కొడుక్కి నచ్చలేదు. ఈ మార్గం బాగా ఇరుకున పడేసేట్టుగా తోచింది అతనికి. తన జమీందారీని ఏరించి, బ్యాంకి ఎక్కుంటును గురించి ప్రశ్నిస్తే తనేం సమాధానం చెప్పేట్టు.

ఏమీ లాభంలేదన్నట్లు తలవూపి, “మీదంతా పిచ్చిగాని అల్లా చెప్పినందు వల్ల ఫలితం లేకపోగా, అనవసరంగా అవమానాన్ని కొనితెచ్చుకోవడం అవుతుంది!.... ఒక్క ఆరునెల్లు ఎలాగయినా అతన్ని ఆసలేరు? ఈలోపు ఎల్లాగో తీర్చివేయవచ్చు!” అన్నాడు కొడుకు.

“అప్పటికీమాత్రం ఏది దారి?”

కొడుకు ఏదో కొత్త ఉపాయాన్ని ఆలోచించాడేమోనని ప్రశ్నించాడు దయానాథుడు.

“మీ తోటి గుమాస్తాలంతా వేలకువేలా సంపాదించడంలా? అల్లాగే మీరు సంపాదించి తీర్చండి!”

“అది నావల్ల కాదు. ఆకలికయినా ఆగుతానుగానీ, విషం కలిపిన అన్నం మాత్రం తినను.”

దయానాథుడు తన తుదినిర్ణయం చెప్పేశాడు. పోతే ఆ నిర్ణయం రమా నాథుడికి సుతరాము నచ్చలేదు. తండ్రి సూచించిన మార్గాన కొడుకు నడవడు. ఆ విషయంకూడా తేలిపోయింది. రాజేశ్వరికి భర్తగారి ఈ మొండిపట్టు ఏమీ నచ్చలేదు. సమస్య పరిష్కారం కావాలంటే ఎల్లాగైనా భర్త తన నిర్ణయాన్ని మార్చుకుని, లంచాలూ అవీ తీసుకోవడం ప్రారంభించాలని ఆమె అభిప్రాయం. రమానాథుడు తండ్రి చెప్పిన మార్గానికి, తనకూ మధ్యనున్న అంతరాన్ని వివిధ దృక్కోణాలనుంచీ యోచించసాగాడు. ‘నిజంగా తండ్రిగారు చెప్పిన మార్గం వుత్తమమైనదే. కానీ, దాన్నే అనుసరిస్తే తన పరువు ఎల్లా దక్కడం?’ అని తనరో తనే అనుకున్నాడు.

జాలప తండ్రి దీనదయానాథి నెలజీతం అయిదురూపాయలే అయినా ఆమె అతి సుకుమారంగా పెరిగింది. చీపురు పట్టుకు చిమ్మి ఎరగమ. అల్లాంటి సుకుమారి తనకు భార్యగా లభిస్తే, ఎల్లాగ సుఖపెట్టడం, తృప్తిపరచడం? అని దీర్ఘంగా యోచించి, చివరకు అతిశయోక్తుల్ని అంటగా తెచ్చుకున్నాడు రమా నాథుడు. తాము వుంటున్న ఇంటికి యాభై రూపాయలు నెలకు అర్జీ అన్నాడు. వాస్తవంగా దానికి ఇచ్చేది ఐదురూపాయలు. పిల్లల చదువుకు నెలకు యిరవై రూపాయలు ఖర్చు అవుతయ్యన్నాడు. బస్తీలో పనివాళ్ళందా డొంగ వుంటారు గనుక పనిమనుష్యుల్ని పెట్టుకోలేదన్నాడు. ఒకటేమిటి అనే చెప్పాడు.

ఇవన్నీ చెప్పేప్పుడు బాగానేవుంది. ఒకప్పుడు వీటి నిజానిజాలు బయట పడుతయ్యని అతనికి తెలుసు. కానీ ఇంత త్వరలో బైటపడుతై అనుకోలేదు. తను పన్నిన వలలో తనే చిక్కుపడవల్సి వస్తుందనేవూహ అతనికి తట్టలేదు.

ఎన్నో ఉపాయాలు యోచించిన తరువాత, ఒక ఉపాయం అతనికి అన్నిటికంటే ఉత్తమమైనదిగా తోచింది. ఎంత గొప్ప ఆలోచన !.... మరుక్షణంలో ముఖం మలినం అయింది. పెండ్లి చేసుకున్న భార్య దగ్గర అల్లా సీచంగా ప్రవర్తించడాని కతనికి మనస్కరించలేదు.

ఒక్క రెండు క్షణాల తరువాత యోచనామగ్నతలోవున్న కొడుకుని తండ్రి ఇల్లా ప్రశ్నించాడు :

“ఏదైనా ఉపాయం ఆలోచించావా ?”

“నా కేమీ తోచడంలేదు నాన్నా.”

“ఏదైనా దోవచూడకపోతే ఎల్లా ?”

“మీరే యోచించండి ?”

“నేను చెప్పేది ఒకే ఒక్కటి. అది చెప్పాను. మళ్ళీ కావాలంటే చెబుతాను. నీవు చెప్పే అభ్యంతరాలు నాకు అభ్యంతరాలుగా కనిపించడంలేదు. ఆ అమ్మాయిని బిడియం విడిచి అడగడమే వుత్తమం.”

“నిజమే. నేను మాత్రం అడగలేను.”

“పోనీ నే నడగనా ?”

“వద్దు.”

“ఏమిటీ ? విచిత్రంగా మాట్లాడతావు ? నీవూ అడగవు, నన్నూ అడగనీయవు. నీవు గనక అడిగి నగలు తేకపోతే, అతను కోట్లదాకా పోతాడు. నేను జైలుకు పోవల్సివస్తుంది. నీ కొద్దిపాటి గౌరవ మర్యాదలకోసం, మూడు వంతులు జీవితం గడిచి వృద్ధుడినై న నన్ను జైలుకు పొమ్మంటావా ? ఇలా ఐతే మాత్రం మర్యాద పోదా ? తప్పదు. నీవు అడక్క తప్పదు. ఇందులో ఇక ఆలోచించవలసిన పనిలేదు.”

రాజేశ్వరి అవునన్నట్లు తలవూపి “అవునురా వాబూ ! మీ నాన్నగారిని బాధపెట్టడం ఉచితంగాదు. పోయి అవిడను అడుగు. నీకు సిగ్గుందుకురా ? మహా మహావాళ్ళకే అవునరం వస్తూవుంటుంది. మరి అవునలనిస్తే భార్యని అడగకూడదని ఏళ్ళాత్రంలో వుంది ? అసలు భర్త అడగాలీ, భార్య ఇవ్వాలీను ! అల్లా ఇచ్చిగాదూ ఈ నాటికి మొండిచేతులో తిరుగుతున్నాను ? పెళ్ళిలో పెట్టిన ఐదు వేల రూపాయల నగలూ మీ నాన్నగారికే ఇచ్చాను. తప్పులేదు నాయనా పోయి అడుగు” అన్నది.

దయానాథుడు తన మాటలకు బలం చొరకడంవల మళ్ళీ అందుకున్నాడు. “అబ్బాయ్, నీవు సిగ్గునీ, అదనీ, ఇదనీ సాకుచెప్పి ప్రయోజనంలేదు. అడక్క తప్పదు.”

రమానాథుడు ఒక్కక్షణం మౌనంగా వున్నాడు. తనేదో అనుచితమైన మాట చెప్పబోతున్నట్టు అతని ముఖాకృతి వెగటుగా మారింది. తల వంచుకుని అస్పష్టంగా ఇలా అన్నాడు : “అడిగి తీసుకురావడం మాత్రం నా వలకాదు. కావాలంటే అడక్కండా, దొంగతనంగా వట్టుకు వస్తాను” అతని గొంతులో విచిత్రం అయిన దృఢత్వం ధ్వనించింది.

దయానాథుడు వక్కసారి విభ్రాంతుడై పోయాడు.

“ఏమిటి ? చెప్పకండా....దొంగతనంగా తెస్తావా ?”

“అవును.”

దయానాథుడికి దీర్ఘనిద్రలోనుంచి మేల్కొన్నట్టుయింది.

“ఛీ....ఛీ.... నే నలాంటి పనిమాత్రం నీ చేత చేయించను. నువ్వీపని చేస్తావని తెలిస్తే, ఆ అమ్మాయి ఎంత బాధపడుతుందో యోచించు ? నా జీవితంలో ఇంతవరకు ఇతర్లని మోసగించలేదు; ఖర్మంచాలక కోడలినే మోసగించాలా ? కాకపోయినా మామూలుగా జరిగిపోయేదానికి యింత రాద్ధాంత మెందుకు ?”

“రాద్ధాంతమో - సిద్ధాంతమో ? అవన్నీ మీకు అనవసరం. మీకు కావాలింది నగలు. తెచ్చి ఇస్తాను తీసుకోండి. కాకపోయినా డబ్బులేనప్పుడు యిన్ని నగలెందుకు తెచ్చారు ? మీరు మహా తెగింపుగా నగలు తీసుకుంటుంటే, ఏమో డబ్బు వున్నదిగామాలనుకున్నాను. ఇల్లా నా నెత్తికి చుడతారని తెలిస్తే, ఇన్ని నగలెన్నటికీ తేనిచ్చేవాడినికాదు.”

“ఇంకా చంద్రహారం లేదని నలుగురూ నాలుగురకాలుగా అనుకున్నారు. మరి యీ మాత్రమైనా పెట్టకపోతే ....?”

“ఆ పెట్టకపోతే, మన పరువు నిలబడుతుందా ? అంటారు. ఔనా ? ఇంత కష్టపడి తీసుకుపోతే అనకుండా మానారా ! కాకపోతే ఇంకా నాలుగనుకునే వాళ్ళు. అంతేనా !”

జీవితంలోని అవజ్ఞలన్నీ, ఎదురుదెబ్బల్ని పట్టిపోవడానికి దయానాథుడు ఉత్తమమైన ఒక సాధనాన్ని కనిపెట్టాడు. కొడుకుచేత నాలుగుమాటలూ పడి, ఆ బాధని మర్చిపోవడానికి గ్రంథాలయానికి పోయాడు. ఇలాంటి సందర్భాలలో పత్రికా పతనం లాకుకి అండ.

రమానాథుడు పైకి సోసండా మధ్య గదిలోకి పోయాడు. అక్కడ అతని తమ్ములు గోపీ, విశ్వంభరయ్య చీట్లాడుకుంటున్నారు. అన్నను చూడగానే గజగజా వణుకుతూ, చీట్లను కూర్చున్న గోనెపట్టా క్రిందకు తోసి, ఆదరా బాదరా పుస్తకాలు తెరుచుకు ముందు పెట్టుకున్నారు. పుస్తకాలైతే తెర్చుకుని ముందు పడివున్నై కానీ, వాళ్ళు వాటిల్లో అక్షరాలను చదవడంలేదు. తమ పీపులమీద పడబోయే దెబ్బలను తట్టుకోవడానికి బలాన్ని చూడగట్టుకుంటున్నారు.

రమానాథుడు బాగా దగ్గరకు వచ్చి “బజారు చివరనున్న మిఠాయికొట్టు మీకు తెల్పుట్రా” అన్నాడు.

తమ్ముళ్ళ ప్రాణాలు కుదుటపడ్డాయి. గోపీ మహా సంతోషంతో సమాధానం ఇచ్చాడు :

“నాకు తెల్సు.”

“ఇదిగో, ఈ రూపాయి పట్టుకుపోయి ఒక బేడకు మిఠాయి పట్టుకురా” అంటూ రూపాయి ఇచ్చాడు తమ్ముడికి.

రెండు నిమిషాలో మిఠాయి వచ్చింది. పొట్లాం తీసుకుని రమానాథుడు జాలప గదివైపుకు పోయాడు.

రాత్రి పదిగంటలైంది. జాలప మేడమీద మంచం వేసుకుని పడుకున్నది. వెన్నెల పిండాబోసినట్టుగా వుంది. దూరంగా కనిపిస్తున్న గుళ్ళ గోపురాలూ, అంతస్తులూ వృక్షగ్రాలూ స్వప్నలోకాలని జ్ఞప్తికి తెస్తున్నై. జాలప త్వరత్వరగా పరుగెత్తే చంద్రుడివంక తదేకంగా చూస్తూ ఏవేవో ఆలోచిస్తున్నది. తల్లీ, తండ్రీ, తన స్నేహితురాండ్రు - అందరూ జ్ఞాపకం వస్తున్నారు.

రమానాథుడి అడుగుల సవ్వడికి జాలప ఆలోచనలు చెదరిపోయినయ్యి. అతని చేతిలోని పొట్లాన్ని చూసి "ఏమిటా పొట్లాం ?" అన్నది.

"తెల్పుకో చూద్దాం ?"

"ఊఁ. హూఁ. మీరే చెప్పండి."

"అట్లాకాదు. నీవు తెల్పుకోవాలి !"

"అయితే .... పూ ...."

"ఆఁ. చెప్పు."

"ఱ."

"బలే తెలివితేటలు" అంటూ రమానాథుడు తన చేతిలోవున్న పూల పొట్లాలను జాలప చేతికి ఇచ్చాడు.

జాలప రకరకాల పూలనూ చూసి సంతోషపడింది. కొన్ని పూలను పక్కమీద చల్లి, కొన్నింటిని సిగలో తురుముకున్నది. పూవులతో ద్వీగుణీకృతం అయిన తన సౌందర్యాన్ని తలఎత్తి భర్తకు చూపుదాం అనుకున్నది. కానీ, సిగ్గుతెర ! ఎలా చూపడం ! ఏవో నూతనమైన ఆవేశాలూ, ఆనందాలూ ఆమెలో ప్రవేశించినయ్యి. ఒకమాటు లోపలికిపోయి అద్దంలో తన ప్రతిబింబాన్ని చూసుకున్నది. తిరిగివచ్చి నిశ్శబ్దంగా భర్తకు ఆకులందించడం ప్రారంభించింది.

రమానాథుడు నిర్మలంగావున్న జాలప ముఖంలోకి తదేకంగా చూస్తున్నాడు. అతని బుర్రలో ఆలోచనలు కట్టలు తెంపుకుంటున్నై. ఇంత అమాయకంగా ప్రగాఢమైన విశ్వాసంతో ప్రేమించే భార్యను మోసగించి, నగలు దొంగించడం ఎల్లా ? అసలు తనలో ఈ ఆలోచన ఎల్లావచ్చింది ? తను తండ్రీదగ్గరంగతనం అయినా చేసి నగలు ఎందుకు ఇస్తానన్నాడు ? నా వల్లకాదని నిష్క-

ర్వగా చెప్పితే ఎంతబాగుండేది ? అని ఆలోచించాడు. ఈ ఆలోచనలో అతని బుర్ర వేడెక్కింది. జాలప దగ్గరనుంచి లేచి పిట్టగోడదగ్గరకు పోయాడు.

నిర్మలమైన జాలప ప్రేమకూ, తను చేయనంకల్పించిన ఈ నీచమైన అవిశ్వాసపూర్ణమైన పనికి అంతరాల్ని కొలిచి చూసుకొని ఒక్కసారిగా ఆవేశ పూరితుడైనాడు. భార్యకు జరిగిందంతా చెబుదామని ఒక అడుగు ముందుకు వేశాడు. కానీ, చెప్పలేకపోయాడు. నిజంగా చెబితే, తన్ను ఇంత ప్రేమగా చూస్తుందా ? ఈ భక్తి శ్రద్ధలూ వుంచుతుందా ? ఎన్నటికీ వుంచదు. తను మహా చులకనైపోతాడు. ఈ ఆలోచన రాగానే ముందుకు పడ్డ అడుగు వెనక్కి తీసు కున్నాడు.

పిట్టగోడ దగ్గర నిలబడ్డ భర్తవంక ప్రేమపూర్వకంగా చూస్తూ ఇల్లా అన్నది జాలప :

“మొదట మా నాన్నగారు మిమ్మల్ని చూసివచ్చి, అమ్మదగ్గర మహా గొప్పగా పొగిడేశాడు. అప్పుడు మీ రెలావుంటారో చూడాలని తహతహలాడాను. మిమ్మల్ని రకరకాలుగా చిత్రించుకున్నాను.”

భార్య మాటలు జాగ్రత్తగా విని సమాధానం యియ్యకుండా గట్టిగా నిట్టూర్చాడు రమానాథుడు.

“మీరంటే మా స్నేహితురాండ్రకు కూడా బహు ప్రీతి. శాహజాదీ వున్నది చూశారా ? అది మీరున్న గది కిటికీని వదిలేడేకాదు. ఒక్కసారి మీతో మాట్లాడాలని ఎంత ప్రయత్నం చేసిందనుకున్నారా ? మీరు చూడలేదా దాన్ని.”

ఈ సారికూడా రమానాథుడు మాట్లాడలేదు.

“అరె....మీకు జ్ఞాపకం రానట్టుంది ! మా స్నేహితురాండ్రందరిలోకీ అదే అందంగా వుంటుంది. ఆ మాట మీరుకూడా ఒకసారి నాతో అన్నారు. ఎర్రగా, పొడుగ్గా వుంటుంది. చెక్కిలిపైన పుట్టుమచ్చ వుంటుందే ! అదే !”

రమానాథుడు ప్రవాహంలోపడి కొట్టుకుపోయేవాడిలా “నాకు జ్ఞాపకం రావడంలేదు” అన్నాడు.

“సరే, అలాగయితే, ఈసారి మనం పోయినప్పుడు చూపిస్తాను. అది సరే గానీ, ఇవాళ మీరు బజారుకు వెళ్ళరా ?”

“తీరికేదీ ?”

“పొండి, నే నసలు మీతో మాట్లాడను. రోజూ ఏదో ఒకవంక చెబు తున్నారు. సరే, రేపు పట్టుకు వస్తారుకదూ ?”

ఈ మాటలు విని రమానాథుడి హృదయం బాధగా మూలిగింది. చంద్ర

హారం లేకపోగా, ఇచ్చిన సర్వం లాక్కోవలసివచ్చినందుకు చింతించాడు. ఇలా అమాయకమైన భార్యను మోసగించే బ్రతుక్కంటే చావే మేలు అనుకున్నాడు.

*

*

*

అర్ధరాత్రి అయింది. ఆశంలో చంద్రుడు మబ్బులచాటునుంచి దొంగలా తొంగి చూస్తున్నాడు. - జాలప నిద్రావస్తలో భర్త మెడచుట్టూ చేతులను పెన వేసుకుని పడుకునివున్నది. రమానాథుడికి ఇంకా నిద్రపట్టలేదు. జాలప నిద్ర పోయిందని గట్టిగా నమ్మకం కలిగింతర్వాత, మెల్లిగా మెడలమీదనుంచి ఆమె చేతుల్ని తీసి మంచం దిగాడు. అతనెంత జాగ్రత్తగా దిగినా, భార్యకు మెలుకువ రానే వచ్చింది.

“ఎక్కడికి వెళ్తున్నారు ? తెల్లవారిందా ?”

“లేదు .... ఇంకా పైముంది.”

“మరి ఎందుకు లేచారు ?”

“మంచిసీళ్ళకు”

జాలప నిదానంగా భర్తను పక్కలోకి తీసుకుని, ఆసక్తిగా అతని కండ్లలోకి చూస్తూ, “ఏమిటలా చూస్తారు ? అందుకనే వాసంతి, మొగవాళ్ళు మహా మంత్రగాళ్ళు; కళ్ళతోనే మంత్రాలు పెడతారు అంటుంది” అన్నది.

“నా కళ్ళల్లో నీకు మంత్రాలూ, మాయలూ కనుపిస్తున్నయ్యా ? కాదు, వాటికి దాహం తీరుస్తాను.”

తరువాత ఇద్దరూ నిద్రపోయారు. నెల క్రుంకింది. తెల్లవారవస్తున్నది. ఉదయపు శీతలవాయువులు జీవితాలకు క్రొత్తమధువును అందిస్తున్నై.

రాత్రంతా రమానాథుడికి నిద్రలే పట్టలేదు. ఎట్లాగా నగలు తీసుకు పోవటం అని ఆలోచిస్తూ పడుకున్నాడు. అప్పుడే కునుకుపట్టింది. కానీ వ్యాకులంగావున్న అతని హృదయం అరవిడిచి నిద్రపోసీయలేదు. కళ్ళు తెరచి చూసే సరికి తెల్లవారవస్తున్న లక్షణాలు కనిపిస్తున్నై. దూరంగా ఎక్కడో గడియారం నాలుగుకొట్టిన శబ్దం వినిపించింది. ఇక జాగుచేస్తే లాభం లేదనుకున్నాడు. మెల్లిగా లేచి గదిలోకి పోయి నగలపెట్టెను చంకలో పెట్టుకుని, పిల్లిలా క్రిందికి దిగిపోయాడు. భార్య ఎక్కడ మేల్కొని తన దొంగతనాన్ని కనిపెడుతుందోనని భయంతో ఆపాదమస్తకం వణికిపోయాడు.

తండ్రి క్రిందివరండాలో నిద్రపోతున్నాడు. హడావిడిగా వచ్చిన కొడుకు రాకతో త్రుళ్ళిపడి లేచాడు. “ఎవరు ?” అన్నాడు అదుర్దాగా.

రమానాథుడు ముక్కుమీద వేలువేసుకుని నిశ్శబ్దంగా వుండమని సంజ్ఞ చేసి “నేనే ....! ఇదిగో నగలపెట్టె ! దగ్గిరవుంచండి” అన్నాడు.

అంతవరకూ దయానాథుడికి నిద్రమగత పోలేదు. నగలమాట వినగానే మత్తు పూర్తిగా పోయింది. ఆశ్చర్యంతో నోట మాటలేక చూస్తూ వుండి పోయాడు. మొదట నగలు దొంగతనం చేసుకువస్తానని కొడుకు అంటే, వట్టి మాటలు అనుకున్నాడు. కానీ, నిజంగా చేస్తాడని అనుకోలేదు. ఇలాంటి దౌర్భాగ్యమైన పనిలో తనుచూడా భాగస్వామికావడం అతని హృదయాన్ని కొరకసాగింది. కొంతసేపటికి తెప్పరిల్లుకుని “వీటి నెందుకు తెచ్చావురా?”

“మీరేగా తెమ్మన్నది?”

“ఛా....”

“అయితే అక్కడే పెట్టి రమ్మంటారా?”

కొడుకు వేసిన ఈ ప్రశ్న దయానాథుడిని సందిగ్ధంలో పడేసింది. సిగ్గు పడుతూ ఇల్లా అన్నాడు : “ఒకవేళ ఆ అమ్మాయి కంటపడితే, లేనిపోని అప్రతిష్ట. ఆ బుద్ధి మొదటోనే వుండాలి. మెదలకండాపోయి నా పెట్టెలో పెట్టెరా. జాగ్రత్త. ఎవ్వరికీ తెలియనీయదోక!”

కొడుకు నగలు ఉద్రుంచేసి, పెళ్ళి జాలప పక్కలో చూపున్నాడు. ఆ కదలికకు జాలప త్రుళ్ళిపడి లేచింది.

“ఎందుకల్లా త్రుళ్ళిపడ్డావు?” రమానాథు డడిగాడు.

జాలప నాలుగువైపులా ఒకసారి కలయజూసింది. తరువాత ధైర్యాన్ని తెచ్చుకున్నట్టు గట్టిగా శ్వాసవదిలి “ఏమీ లేదు; ఒక పాదు కల వచ్చింది. తెల్ల వారిందా?” అన్నది.

రమానాథుడు “తెల్లవార వస్తున్నది. ఏం కలో?” అన్నాడు.

“ఎవరో దొంగ నా నగలపెట్టెను ఎత్తుకుపో....” ఆ పైన చెప్పలేక పోయింది.

రమానాథుడి గుండెను కొట్టుకోసాగింది. తనను చూసిందేమో? అదే కల అనుకుంటున్నదేమో అనుకున్నాడు. ఎందుకయినా చుంచినది పట్టగోడ మీద నించి క్రిందకి చూస్తూ “ఎవరా పోయేది?....ఎవరో దొంగలానే వుంది దొంగ....దొంగ....” అని గట్టిగా అరిచాడు. గొంతులో పారిపోతున్నాడు, పట్టుకొండి అనే భావం వ్యవహరించింది.

క్రింద పడుకున్న దయానాథుడు కొడుకు ఎత్తును అర్థంచేసుకున్నాడు. “దొంగ....దొంగ....” అని అరిచాడు.

జాలప నిద్రమగతలో భక్తగుండెల్లో తలపెట్టుకుని కునుకుతున్నదలా త్రుళ్ళిపడి లేచింది. గదిలోకి పోయి అలమూలా చేసి చూసింది. నగలపెట్టె కనుపించలేదు. నోట మాటలేకుండా తొయ్యివారిపోయింది.

తెల్లవారి నందడి కొంత అణగిన తరువాత, దయానాథుడు నగలు తీసుకుని షరాబుదగరకు పోయాడు. షరాబు మంచి తెలివైనవాడు. దొరికిన అవకాశాన్ని జారిపోనిచ్చే ఘటంకాదు. నగలన్నింటినీ పాతనగలకింద కట్టి సగానికి సగం ధరలు వేశాడు. నగలన్నీ యిచ్చినా ఇంకా యాభై రూపాయల బాకీ మిగిలే వున్నది. దయానాథుడి పని కన్నంలో తేలుకుట్టినట్టయింది. చేసేదిరేక చేతులు నలుపుకుంటూ ఇల్లు చేరాడు.

పై విషయంగా చాలా రోజులు తండ్రి కొడుకులు కళ్ళెర్రచేసుకున్నారు. తండ్రి తెలివితక్కువకు రహానాథుడు చాలా కించపడ్డాడు. తమలో తాము ఎంత మధనపడ్డా, జాలపడగిరసూత్రం బయటపడనీయలేదు. ఇక దొంగల్ని వెదకడం అనవసరం అనీ, పోలీసురిపోర్టువల్ల ప్రయోజనంలేననీ చెబుతుండేవారు.

జాలపకు ఈ ప్రపంచంలో నగలకంటే మరో ప్రీతికరమైన విషయం లేదు. అల్లా కావడానికిచూచా కారణాలు వున్నై. చిన్నతనంనుంచీ ఆమె తన ఊహాప్రపంచంలో నగలుకాక మరేమీ చూడలేదు. అసలు చూడటానికి అవకాశంకూడా దొరకలేదు.

తనకు మూడేళ్ళ పయస్సులో తండ్రి బంగారు గాజులజతను పట్టుకు నచ్చాడు. తనకు ఐదవ ఏడు వచ్చేసరసా ఆ గాజులజతను గురించి, తన సొంద ర్యాన్ని గురించి చుట్టుపక్కలవాళ్ళల్లో చర్చలు జరుగుతూవుండేవి. చర్చ తన గాజులమీద ప్రారంభం అయినా, అంత్యం సూత్రం 'స్త్రీకి నగలే ప్రాధాన్యం' అనేదాకావచ్చి జరిగేది. ఈ చర్చలు దాదాపుగా రోజూ జరుగుతూ వుండేవి. వీటన్నిటికీ మూలం వాళ్ళ నాయసమ్మ.

ఐదవ ఏటనుంచి బొమ్మలపెళ్ళి చేయనారంభించింది. ఆ పెళ్ళిళ్ళలో పెళ్ళికొడుకు బొమ్మ బహు చక్కని నగలు తెచ్చేది. పెండ్లిచూతురు బొమ్మ మహా సంతోషపడేది. జిక్కోక్కోస్తోరి పెళ్ళికొడుకుబొమ్మ నగలు తెచ్చేది కాదు. ఇంకెందుకూ పెళ్ళిచూతురుబొమ్మ నానాభీతి తప్పం చేసేది. ఆ భీభత్సానికి హడలిపోయి పెళ్ళికొడుకుబొమ్మ అడిగిన నగలన్నీ తెచ్చిపెట్టేది.

మరికొన్నాళ్ళకు జాలప యువతుల దగ్గిరా, కొంచెం పయస్సు ముదిరిన వాళ్ళవగ్గిరా కూర్చుని, వాళ్ళ యీ మాటల్ని పింటుండేది. వాళ్ళకు నగలు మినహా పేరే రోకమే లేదు. ఏ యమ్మ ఏ నగలు చేయించుకుంది? అవి గట్టివా? బోలువా? బంగారం మంచిదేనా? కాదా? ఇవే వాళ్ళ మాటల సారాంశం.

చిన్నతనంనుంచీ వస్తున్న ఈ వాతావరణం కారణంగా జాలపకు నగలను మించి ఆలోచించవలసిన విషయం వేరే లేకుండా పోయింది.

నగలుపోయి నెలరోజులైంది. ఈ నెలరోజులనుంచి జాలప బయటికి రాదు. ఎవ్వరితోనూ సరీగా మాట్లాడదు. ఆహారంకూడా సమయానికి పుచ్చుకోదు. పూర్వంలా సవ్యంగా వుండమని, ఎంతోమంది ఎన్నోవిధాల చెప్పారు. కానీ, ప్రయోజనం లేకపోయింది. తండ్రికూడా వచ్చి చెప్పాడు. ఉహూః! ప్రయోజనం శూన్యం. అందరూ చంద్రహారంతో సహా కొద్దిరోజుల్లో నగలన్నీ చేయిస్తామని మాట యిచ్చారు. జాని జాలపకు వాళ్ళమీద నమ్మకం పోయింది. ఇన్నాళ్ళనుంచీ ఇల్లా బాధపడుతూంటే చేయించలేనివాళ్ళు ఇక చేయిస్తారనే నమ్మకమేమిటి? వాళ్ళకు తన ప్రాణాలకన్నా బ్యాంకులో డబ్బే ఎక్కువ విలువైంది. అందరూ తనను నిర్లక్ష్యంగానే చూస్తున్నారు. చివరకు భర్తకూడా నిర్లక్ష్యంగా చూస్తున్నందుకు ఆమె హృదయం ఖోబించింది. తత్ఫలితంగా భర్తమీద కోపం, ద్వేషం ప్రజ్వరిల్లి నయ్యి. ఏదైనా మాట్లాడటానికివచ్చినా, చెప్పడానికివచ్చినా, భర్తను దొంగలాగానో, ఖానీకోరులాగానో చూడసాగింది. విదిలించేది లేకపోతే ఏమీ చేయలేని అసమర్థుడిని చూసినట్టు చూసేది.

రమానాధుడి పరిస్థితి విచిత్రంగా మారింది. ఎవరు తీసుకున్న గోతిలో వారే పడతారనే సామెత అతనిపట్ల చరితార్థం అయింది. అతని హృదయంలో తీవ్రమైన వేదన గూడుకట్టుకుంటున్నది.

ఇదివరకు పగలంతా స్నేహితులతో హాయిగా నవ్వుతూ తిరుగుతుండేవాడు. ఇప్పుడదంతా మానేశాడు. ఉద్యోగ ప్రయత్నంలో మునిగిపోయాడు. ప్రేమతో తూగడుతూ వుండే అతని హృదయం అగ్నిపర్వతంలా తెల్ల నారంబించింది. తన మధురమైన ప్రణయజీవితంలో యింత త్వరలో విషబీజాలు మొలకెత్తడం గురించే ఎప్పుడూ ఆలోచిస్తూ వుండేవాడు. తండ్రి వీటి పరిష్కారాన్ని యోచించకుండా ఉదాసీనత చూపుతున్నందుకు తండ్రిమీద కోపగించుకునేవాడు. 'నిజంగా తల్చుకుంటే, రెండుమూడు నెలల్లోనే ఈ నగల పేచీని పరిష్కరించగలడు తండ్రి. కానీ, వెధవపట్టుదలలు పట్టుక్కూర్చున్నాడు. ఈయన ఆదర్శంకోసం తమ జీవితాలు నాశనం కావలసిందేనా? ఈయనతో పాటుగావున్న గుమాస్తాలంతా ఇల్లాగే వున్నారా? పోనీ, తనకైనా ఉద్యోగం దొరికితే ఎంత బాగుండు! ఒకవేళ దొరికినా మూడువేలు పోగుచేయడానికి అధమం మూడుజన్మలైనా పడుతుంది. పోనీ, ఏదయినా లాటరీ అయినా వస్తే ఎంత బాగుండు!' అనుకుంటూ వుండేవాడు అప్పుడప్పుడూ.

రమానాథుడు ఒకనాడు ఉదయంనుంచి సాయంత్రంవరకూ నౌకరీకోసం తిరిగాడు. చదరంగపు ఆటలో మేటి కావడంవల్ల అతనికి పెద్ద పెద్దవా రెంతో మంది తెలుసు. వాళ్ళంతా అతన్ని గౌరవంగా చూస్తూవుంటారు. వాళ్ళల్లో ఏ ఒక్కరి దగ్గరైనా తనకు నౌకరీ కావలసిన విషయం అంటే, ఏదో ఒక నౌకరీ దొరకకపోదు. కానీ, వాళ్ళను యాచించడం అతనికి ఇష్టంలేదు. తను తెలిని బట్టలు వేసుకుని ఏ చితా చీకూ లేనివాడిగా హుషారుగా, స్వతంత్రంగా కను పిస్తుండటంవల్లనే వారి గౌరవం తనకు దక్కుతున్నది. తనకు నౌకరీ వెతుక్కో వలసిన గతి పట్టిందని - అదీ వాళ్ళదగ్గరే - తెలిస్తే ఇక వాళ్ళ స్నేహానికి గౌర వానికి ఆశ వదులుకోవల్సిందే!

ఈ కారణంవల్లనే అతను తన పరిస్థితిని ఏ మిత్రుడికీ, పరిచయుడికీ చెప్పలేదు. తను చెప్పకుండానే తన బాధల్ని తెలుసుకుని సాయపడే మిత్రు దొక్కడూ లేకపోయేనే అని బాధపడ్డాడు. అలాంటి మిత్రులు అతని జీవితంలో ఒక్కళ్లా తగలకపోవడానికి కారణం పూరిగా మిత్రులే కాదు, అతని నీకూడా కొంత వుంది. తన యధార్థమైన ఆర్థిక పరిస్థితిని ఏ మిత్రుడికీ ఈనాటివరకు చెప్పలేదు. పైగా బడాయిలు కొట్టేవాడు. అందువల్ల మిత్రులెవ్వరూ అతని బాధల్ని గురించి యోచించేవారు కాదు. ఇప్పుడు యకాయకిని చెప్పడానికికూడా అందువల్లనే సంకోచంగా వుంది.

ఈ విధంగా రమానాథుడు ఆ రోజు వూరంతా నౌకరీకోసం సర్వే చేసి సాయంత్రానికి కాళ్ళీడ్చుకుంటూ ఇల్లు చేరాడు.

రాజేశ్వరి కాళ్ళు కడుక్కోవడానికి నీళ్ళు తెచ్చియిచ్చి, "అన్నానికి పద. పొద్దున్నెప్పుడో తిన్నోవు" అన్నది.

రమానాథుడు మెదలకండా నీళ్ళు అందుకుని కాళ్ళు కడుక్కుంటున్నాడు. ఇంతలో జాలప రివరివా వచ్చింది. తీవ్రస్వరంతో ఇల్లా అన్నది :

"నన్ను మా యింటికి పంపండి. యివ్వాలే, ఇప్పుడే!"

రమానాథుడు చేతిరోవున్న చెంబును క్రిందపెట్టి, అయోమయంగా ఏమీ అర్థంకానట్టు భార్యముఖంలోకి చూస్తూ నిలబడ్డాడు.

ఇంతలో రాజేశ్వరి అందుకున్నది :

"ఏ మమ్మా జాలపా! ఏమిటిది? ఇట్లా సమయంకాని సమయంలో పుట్టిం టికి పోతానంటే ఎల్లా? వూళ్లో ఇంతమంది కోడళ్ళు వున్నారు. ఎవరైనా ఇల్లా అంటున్నారేమో కనుక్కో?"

"నేను అందరి కోడళ్ళలాంటిదాన్ని కాను. నా ఇష్టంవచ్చినప్పుడు వెళ్తాను. నా ఇష్టంవచ్చినప్పుడు వస్తాను. నన్ను వద్దనిగానీ, రమ్మనిగానీ అన డానికి ఎవ్వరికీ అధికారం లేదు. ఆదరణ లేనిచోట అధికారమాత్రం యెలా

వుంటుంది? నేను చచ్చినా బ్రతికినా మీకు పట్టనప్పుడు నా విషయాలు మీ కన వసరం. మీ రెవ్వరూ సేషన్ దాకా రాకపోతే, నేను ఒక్కతెనైనా వెళ్తాను. న న్నేపులీ ఎత్తుకుపోదులే!”

“ఇంతకూ ఇప్పుడిలా వెళ్ళవల్సిన అవుసరం ఏమిటో చెబితే మాకయినా తెల్సివుంటుందిగా!” అడిగాడు రమానాథుడు.

“నా ఇష్టం. వెళ్ళాలనిపించింది.”

“ఇల్లా, ఈ ఆకారంతో వెళ్ళితే మీవాళ్ళు ఏమనుకుంటారో, కొంచమైనా ఆలోచించావా?”

“ఆ, హా. బాగా ఆలోచించాను. ఇక ఆలోచించనవుసరంలేదు. నేను పోయి గుడ్డలు సర్దుకుంటున్నాను. ఈ బండికే వెళ్తాను!” అంటూ జాలప పైకి పోయింది. రమానాథుడుకూడా దీర్ఘయోచనామగ్నుడై వెనక నడిచాడు.

జాలప పైకిపోయి ప్రక్కగుడ్డలు సర్దుతుండగా రమానాథుడు, ఆమె చేయి పుచ్చుకుని అతి వినయంగా ఇల్లా అన్నాడు :

“నా మాట విను, వెళ్ళకు. వెళ్తే నన్ను చంపుకున్నట్టే!”

జాలప కళ్ళెర్రచేసి “మంత్రాలకు చింతకాయలు రాలవు. మాటలతో మనుషులు చస్తారా?” అంటూ చెయ్యి విదిలించుకుని పక్కచుట్టింది. పెట్టి సర్దు కున్నది. ఇక బయలుదేరడమే ఆలశ్యం! కానీ, లేవలేకండా వున్నది. భర్త పెట్టిన ఒట్టు నిదానంగా ఆమెలో పనిచేయసాగింది. పక్కచుట్టమీద చతికిలపడి కూర్చుంటూ, “ఎందుకంత వట్టువేసుకున్నారు?” అన్నది విసుగ్గా.

“ఒట్టుపెట్టుకోక ఇంకేంచేయను? ఈ పరిస్థితిలో నిన్ను ఆపడానికి అంతకు మించిన సాధనంలేదు” రమానాథుడి గొంతులో ఆశ తొంగిచూసింది.

“అయితే, నేను ఇక్కడిలా కుమిలి చావాలనేనా మీ వుద్దేశ్యం?”

“ఎందుకలా అశుభాలు మాట్లాడుతావు? నిన్ను పంపించడానికి నా అభ్యంతరం ఏమీలేదు. పోయి మామగారికి, అత్తగారికి చెప్పిరా! పెద్దవాళ్ళాయె!”

జాలప ఒక్కసారిగా ఉద్రిక్త అయింది. “పెద్దవాళ్ళయితే అవుగాక, నేను చస్తే వాళ్ళకు చెప్పను. వాళ్ళకు నాకు సంబంధం ఏమిటి?”

“ఏమీ సంబంధం లేదా?”

“లేదు....ముమ్మాటికీ లేదు! వుంటే బాంకులో డబ్బు పెట్టుకొని నాగతి ఆలోచించకుండా వూరుకుంటారా? నేను ఈ మొండిచేతుల్తో ఒత్తిమెడతో ఎవ్వరికీ కనుపించకుండా ఈ గదిలో మ్రగ్గి చస్తున్నాను. చూడటానికి ఎవరైనా వచ్చినా సిగ్గు. ప్రాణం పోతున్నది. నా అతీ, గతీ కనుక్కోని వీళ్ళు మామా కాదు, అత్తాకాదు. అయినా ఎల్లా కనుక్కుంటారులే! ఇంకా ఇద్దరుండే,

వాళ్ళకుకూడ పెట్టవద్దూ?" చివరిమాట లనేప్పుడు జాలప గొంతు వ్యంగ్యంగా మారింది.

రమానాథుడు, తన కల్పన జాలపలో గట్టిగా పనిచేసినందుకు సంతసించాడు. అతని ముఖం కొంచెం వికసించింది.

"నిజం జాలపా! నువ్వన్నది ముమ్మాటికీ నిజం!! నాన్నగారిదగ్గిర డబ్బులేదనా? బాంకిలో మూలుగుతున్నది. వూరికే పొద్దుపోకకు ఈ వుద్యోగం చేస్తున్నారు."

"డబ్బు వుండగానే సరా! ఖర్చుపెట్టుకోడం చేతగావద్దూ! ఒట్టి పిసిని గొట్టు."

"పిసినిగొట్టు కాకపోతే, ఇంత డబ్బెలా కూడబెట్టాడనుకున్నావ్?"

"అయినకు వుంటే వుంచుకోనియ్యి! మే మేం మొఖంవాచి కూర్చోలేదు మాకూ ఇంటిదగ్గిర పాడీ పంటా అన్నీ వున్నై!"

"అవునే, నీవరకూ నీవు అమ్మగారింటికి పోతావు. కానీ ఇక్కడ నా పరిస్థితి ఎలా వుంటుందో ఆలోచించావా? నీ సాధారణమైన కోర్కెనుకూడా తీర్చలేకపోయానే అని నే నెంత కుమిలిపోతానో తెల్సా? నమ్ముతావో నమ్మవో యిప్పటికి లక్షసార్లయినా; నీ నగలవిషయం అమ్మా, నాన్న దగ్గిర హెచ్చరించాను. అదీకాక నీవు లేకపోతే, ఇక నా గతి ఆలోచించేవాళ్ళు ఇక్కడెవరున్నారు చెప్పు? అమ్మా, నాన్నకూ నా విషయం అసలు పట్టనేపట్టదు.

"అల్లాగయితే, మీకు ఉద్యోగం దొరికిన తరువాత తిరిగివస్తాను."

"నేనూ అదే ప్రయత్నంలో వున్నాను. పెద్దపెద్దవాళ్ళలో పరిచయం వుంది. కానీ, వాళ్ళను ఉద్యోగం అడగటం బాగుండదు. అందుకని ఆలోచిస్తున్నాను."

జాలప రెండుక్షణాలు ఆగి, "మీకు నౌకరీకూడా లేదాయె! ఇలాగయినా చేస్తే ఈ పీడ వదులుందేమో అనుకుంటున్నారు అలా మామాను. అలాగైతే నేను అసలు పోనే పోను! పోనీ, మీ మిత్రులతో ఎవరితోనైనా నౌకరీ విషయం అడిగి చూడకపోయారా?" అన్నది.

"ఎందుకు అనకూడదూ? నాకే సిగ్గుగా వుంటుంది. అందువల్ల ఇంత వరకూ ఎవ్వరితోనూ అనలేదు."

"పోనీ ముఖాన అడగడం మీకు కష్టంగావుంటే, ఒక ఉత్తరం రాసి అడగండి."

ఇంత చక్కని వుపాయంవిని రమానాథుడు ఎగిరిపడ్డాడు. ఇంత సహజమైన వుపాయం ఇన్నాళ్ళనుంచీ తనకు తోచనందుకు నవ్వుకున్నాడు. "చాలా చక్కని ఉపాయం చెప్పావు. రేపే ఒక ఉత్తరంరాసి పడేస్తాను."

“నన్ను దిగవిడిచి వచ్చింతరువాత రాసుకుందురు గానిలెండి.”

“సరే, నీవు వెళ్ళింతరువాత ఇక నొకరీ చూసుకున్నట్టే! నీ గురించిన ఆలోచనలోనే సరిపోతుంది. పైగా ఇక్కడ నా మంచిచెడ్డలు చూసేవాళ్ళు ఎవరుంటారు చెప్పు? ఇదిగో! నా మాట విను. వెళ్ళడం మానుకో! పక్కచుట్ట విప్పనా?”

“అట్లాకాదు. మీకు ఉద్యోగం దొరకంగానే ఒక్క ఉత్తరంముక్క రాసి పడేయండి రెక్కలు కట్టుకు వాలాను.”

రమానాథుడు మెల్లిగా బెడ్డింగు విప్పుతూ “ఇవన్నీ యిక్కడిమాటలే! అక్కడికి పోయింతరువాత నీవేమో, నీ స్నేహితురాండ్రేమోగా వుంటారు. ఇదిగో నిజం చెబుతున్నాను. నీవు గనక లేకపోతే నే నీ యింట్లో కాలయినా పెట్టను.”

జాలప కృతజ్ఞత తెలియచేసే చూపులు చూస్తూ, “ఎందుకంటే మీరు కట్టిన బెడ్డింగును విప్పారు? ఈసాటికి నేను హాయిగా స్టేషన్ దగ్గరకు పోయేదాన్ని కదా!....సరే. రేపటినుంచే ఉద్యోగంకోసం ప్రయత్నం చెయ్యండి. ఇక ఇల్లా వుంటే కుదరదు.”

“ఓ తప్పకుండా! రేపటిదాకా ఎందుకు? ఇప్పుడే నాలుగు ఉత్తరాలు రాసిపారేస్తాను” రమానాథుడు చాలా సంతోషంగా బయలుదేరాడు.

“అరే.... అప్పుడే వెళ్ళారా? కొంచెం కూచుని పోగూడదేమిటి?”

రమానాథుడు లోపలికిపోయి కాసేపు కూర్చుని, ఆకులు వేసుకున్న తరువాత, నొకరీకి అప్లి కేషన్లు రాయడం ప్రారంభించాడు. కానీ, ఏదో ఆలోచించుకుని మధ్యలోనే రేచిపోయాడు.

రమానాథుడి ముఖ్యమైన స్నేహితుల్లో రమేశ్ బాబు ఒకడు. అతను మునిసిపల్ బోర్డులో హెడ్ క్లర్క్. వయసు నలభై దాదాపు వుంటుంది. అయినా మంచి హుషారుగా వుంటాడు. ఆటపాటల్లో వయస్కులకన్న మిన్న. చదరంగపు ఆటలో కూర్చుంటే ఎనటివాళ్ళను చితుగా ఓడిస్తాడు. ఒంటరిగాడు. వెనకా ముందూ ఎవ్వరూ లేరు. వయస్సులోనే భార్య పోయింది. అయినా ద్వితీయ వివాహం చేసుకోలేదు. ఆఫీసు సమయం పోను మిగిలిన సమయాన్ని వినోదాల్లో గడుపుతూ వుంటాడు. లంచం తీసుకునేపక్షంలో లక్షలు గడించేవాడే. కానీ, పుచ్చుకోడు. 'ఆ నెత్తురుకూడు మనకెందుకూ!' అంటూ వుంటాడాయన.

రమానాథుడంటే రమేశ్ బాబుకు ఎంతో ఇష్టం. ఇద్దరూ రోజూ గంటల తరబడి చదరంగం ఆడుతూ వుండేవాళ్ళు. కానీ, నెలరోజులనుంచీ రమానాథుడు ఇక్కడికి రావడంలేదు. రమేశ్ బాబుకు రెండుమూడుసార్లు బజార్ లో కనిపించాడు. ఇంటికి తీసుకువచ్చి చదరంగం ఆడమని బలవంతంచేశాడు రమేశ్ బాబు. కానీ రమానాథుడు పనుందని వెళ్ళిపోయేవాడు. రమేశ్ బాబు మెదలకుండా వూరుకునేవాడు. అవునుమరి! యువకుడు. పైగా కొత్తభార్య. ఇంకా చదరంగాలు ఆడుతూ కూర్చుంటాడా అర్థరాత్రివరకూ?

రమేశ్ బాబు పొద్దుపుచ్చుకోడానికి కొన్నాళ్ళు నవలలూ అవీ చదవడం ప్రారంభించాడు. కానీ, కొసేపట్లో తల నొప్పిపుట్టి అవతల పారేసేవాడు. ఎన్నడూ సినిమాలకు పోడు. అల్లాంటివాడు సినిమాలక్కూడా పోసాగాడు.

రమేశ్ బాబు గుడ్డలు వేసుకుని సినిమాకు బయలుదేరబోతూ వుండగా రమానాథుడు గదిలో కాలు పెట్టాడు.

రమానాథుని చూడగానే ఆనందంతో పొంగిపోయి, "రా....రా....ఎన్నాళ్ళకు? అసలీ ముసలివాడు వున్నాడో పోయాడోకూడా కనుక్కోవడం మానుకున్నావు? అవునులే నూతన వధూవరులాయె! సరేగాని, నగలసంగతేమైనా తెల్పిందా?" అన్నాడు రమేశ్ బాబు.

"లేదు."

"స్టేషన్ లో రిపోర్టు చేయకుండా వుండటం మంచిపని చేశారు. ఒక్కవేళ చేసినట్లయితే, నగలు దొరక్కపోగా వాటికితోడు వందా రెండువందలు చేతివి వదిలేవ్. ఆ అమ్మాయి పాపం చాలా బాధపడుతూవుండి వుండాలి!"

“దాని విషయం మహాగొడవగా వుందీలెండి. ఆ రోజునుంచీ అన్నం, నీళ్ళూ ముట్టుకోకుండా వ్రతం పట్టుక్కూర్చున్నది. మా తండ్రిగారా ఏమాత్రం పట్టించుకోవడంలేదు. మధ్యలో నా ప్రాణానికి వచ్చింది. నిజం చెబుతున్నాను; ఎటైనా పారిపోదామా అనిపిస్తున్నది.”

“మీ నాన్నగారిని అని ప్రయోజనం యేమిటిలే! వారు మాత్రం ఏం చేయగలరు? కొద్దో గొప్పో మూలధనం వుంటే దాన్నో నీ పెళ్ళికి కొంత ఖర్చు అయిందా? మిగిలినదాన్నో కడం ఇద్దరిపిల్లలకూ మంచిచెడ్డలు చూడాలన్నా? మరాయ నేం చేయగలడు?”

“అది కాదండీ! హాయిగా తినితిరిగేవాడిని; దిగులూ, చింతా లేకుండా వుండేవాడిని; నేను ఇరుకున పడ్డానుకదా? ఇక ఎక్కడైనా ఉద్యోగం చూసు కోక తప్పేట్టులేదు. మీ ఎరికిన ఎక్కడైనా వుద్యోగం వుంటే చూద్దరు!”

రమేశ్ బాబు అటికమీదనుంచి చదరంగపుబల్లా, పావులూ తెచ్చి “సరే, మొదట రెండు ఆటలు కానియ్యి, తరువాత నీ వుద్యోగం విషయం ఆలోచిద్దాం. అదీకాక ఉద్యోగంకోసం ఉబలాటపడుతున్నట్టుంది. నీ వనుకున్నంత సుఖంగా వుండదు. ఇప్పటికీ మేమే మోకాటిచిప్పలు తొలిగిపోయేట్టు ఎదురుదెబ్బలు తింటుంటాము.”

“ఏమైనాకానీ, ఉద్యోగం కావాలి. అది దొరికేవరకూ నాకు మనస్సు స్థిమితముగా వుండదు. ఈ చదరంగం నేను ఆడలేను బాబూ!”

రమేశ్ బాబు పావుల్ని సర్దుతూ “సరేలే, ఆలోచిద్దాము రా!” అన్నాడు.

“ఉఁహూ...నా మనస్సు కేమీ వుత్సాహంగా లేదు!”

“కొంచం ఆటలో దిగావా, ఇక ఉత్సాహమేమిటి? దాని తాతకూడా దిగి రావాలి! పైగా బుద్ధి తీక్షణతకూడా పెరుగుతుంది. ఉఁహూ!”

ఆట ప్రారంభం అయింది. నాలుగు నిమిషాలు మామూలుగానే గడిచింది. తరువాత రమేశ్ అసాధారణమైన చాకచక్యంతో రమానాథుడి ఆట కట్టించాడు.

“అరె.... రె ఫొరపాటు పడ్డాను....ఆఁ....ఏనుగుని....!” అన్నాడు రమానాథుడు.

విజయగర్వంతో రమేశ్ కండ్లు సారాతాగినవాడి కండ్లలా ఎర్రబడ్డాయి. నిజంగా చదరంగపు ఆటలో సారాలోవున్నంత మత్తు వుంది!

“శభాష్! మంచి బోణీ అయింది” ఒక్క తృటికాలం ఆగి, “ఒక ఉద్యోగం వుంది. కానీ, అదినీకు తగినదికాదు. జీతం, ముప్పై రూపాయలే! ఇప్పుడో ముసలాయన చేస్తున్నాడు. చాలాకాలంగా చేస్తున్నాడు. పైగా పిల్లలు కలవాడు. అందుకనే ఇన్నాళ్ళు వుంచాము. ఇక వుంచడానికి వీలులేదు. అతనివల్ల

ఇక ఆ పనికాదు. కావాలంటే నీకు ఇప్పించగలను. కానీ, నీకు తగినపని కాదే అని సంశయిస్తున్నాను...." అంటూనే రమేశబాబు రమానాథుడి గుర్రాన్ని చంపేశాడు.

రమానాథుడు తిరిగి తన గుర్రాన్ని బ్రతికించుకోవడానికి ప్రయత్నం చేస్తూ, "మీరు నన్ను మాటల్లో పడేసి, పావుల్ని అన్నింటినీ కాజేస్తున్నారు. నా గుర్రాన్నిబుతెండి!" అన్నాడు.

"ఇదిగో! బ్రదర్, నీ వలా మొండి చేయవద్దు. నే నేమైనా నీ గుర్రాన్ని బలవంతాన లాక్కున్నానా? సరేగానీ, నీకు ఉద్యోగం ఇష్టమేనా?"

"జీతం ముప్పైయ్యా?"

"అవును జీతం తక్కువే! అయినా, నా ఉద్యోగంలో చేయడమే మంచిది. ముందు ముందు అభివృద్ధి కావడానికి మంచి అవకాశాలు వున్నాయి. పైగా పై ఆదాయం కూడా వుంటుంది!"

"సరే, మీ సలహానే అనుసరిస్తాను."

"మంచి ఆదాయంకలనొకరీ. ఈ ఉద్యోగంతోనే అతను ఇద్దరు కొడుకులను బి. ఎ; యల్. యల్. బి; వరకూ చదివించాడు. ఇంకో ఇద్దరు కొడుకులు కాలేజీలో చదువుతున్నారు. ఇద్దరు కూతుళ్ళకు పెళ్ళిళ్ళు చేశాడు .... కానీ, కొంచెం జాగ్రత్తగా మనులుకోవాలి!"

"పై ఆదాయాన్ని గురించి నేను ఎన్నడూ ఆలోచించను. లంచం అంత మంచి పద్ధతికాదు"

"అవును ...మంచిదికాదు, నిజమే! మరి పిల్లలు కలవాడు లంచం తీసుకోకండా ఎల్లా బ్రతుకుతాడు? నా వరకూ నాకు వంటరిగాడినై నా నెలకు వంద రూపాయలకుపై న ఖర్చవుతున్నదే! అల్లాంటప్పుడు పిల్లా జల్లాకలవాడు, పెళ్ళిళ్ళు పెరింటాళ్ళు చేయవల్సినవాడు, ముప్పై రూపాయల్లో ఎల్లా బ్రతుకుతాడు? క్రింది ఉద్యోగముల జీవితప్రమాణం పెరిగేవరకూ లంచం అనేది ఆగదు" అంటూనే రమేశబాబు ఇంకో ఏనుగును చంపాడు.

రమానాథుడికి బాగా రోషం వచ్చింది. "మీరు మాట్లాడకుండా ఆడేట్టయితే, నేను ఆడతాను. రేకవోతే, ఇక ఆడను. నన్ను మాటల్లో పడేసి పావులన్నీ కాజేస్తున్నారు" అన్నాడు.

"సరే, బాబూ! అల్లాగయితే, ఇక నేను నోరు కదపను! — ఇదిగో! రాజును ముందుకు జరిపాను....సరే, రేపు లర్జీ పెడతావుకదూ? తప్పకుండా నీకు ఖాయం అయ్యే ఏర్పాటు చేస్తాను. ఐతే ఒకషర్టు. ఉద్యోగం ఖాయం అయిన మొదటిరోజు రాత్రంతా కిన్ను ముయ్యకుండా ఆట ఆడాలి. సరేనా?"

“అఁ. మీరు మహా అడేట్టుగా! చెయ్యి గెలుపులోవుంటే సరే, ఆడుదాం అంటారు. రెండాటలు గనక పోయినయ్యా? ఇక ముఖం వేళ్ళాడవేస్తారు!”

“అరె....ఆ రోజులు పోయినయ్యాయ్! వెనుకటిలా నీవు నన్ను ఓడించ లేవు! ప్రస్తుతం మన రాసికి చంద్రబలం అధికంగావుంది. అంచేత ఇక నన్ను ఓడించడం వెనకటంత తేలికకాదు.”

“ఒక పందెం గెలిచినంతమాత్రాన అలా అనబోకండి. ఆలస్యం అవుతుందని చూస్తున్నానుగానీ, లేకపోతే, మిమ్మల్ని ఓడించడం .... (గుటకమింగి) ఓడించిగాని కదిలేవాడిని కా”దని అన్నాడు రమానాథుడు.

“ఆలస్యమా? మహా అయితే, ఇప్పుడు తొమ్మిదవుతుంది. పోనీ, ఆడు, నన్ను ఓడించినవాడివయినా అవుతావు!”

“ఇవ్వాలి కాదులెండి రేపు. రేపు పేరుచెప్పి ఓడిస్తాను. లేకపోతే మారు పేరున పిలవండి!”

“పోవోయ్! రేపుమాత్రం నన్నేం ఓడిస్తావు? అంత నేర్పేవుంటే ఇప్పుడు చూపరాదూ?”

“ఏమంటున్నారూ? నేను మిమ్మల్ని ఓడించలేనా? పందెం వేసుకు ఆడదాం? ఇదిగో; ఒక షర్తు. ఒకటి, రెండు ఆటలంటే నేను ఒప్పుకోను. కనీసం ఐదు ఆటలైనా ఆడాలి. సరేనా?”

“ఓ....ఐదు కాదు. పదాడతాను. కావాలంటే రాత్రంతా కూర్చుంటాను. ఐతే, ఒక పని చెయ్యి! నీ భోజనం ఇక్కడే కానియ్యి. మీ ఇంటికి నీ విక్కడ వున్నావనీ, ఎదురు చూడవద్దనీ కబురు పంపుతాను. ఇక మనం వెనకచింత లేకుండా ఆడుకోవచ్చును!”

ఇద్దరూ భోజనం చేసివచ్చి మళ్ళీ పావుల్ని చేపట్టారు. మొదటి పందెం రమేశ్ బాబే గెలిచాడు. రెండో పందెంకూడా అతనే గెలిచాడు. మూడోపందెం దగ్గిరకు వచ్చేసరికి రాత్రి రెండయింది.

రమానాథుడు కళ్ళు నులుముకుంటూ “ఇక పడుకుందాం. నాకు నిద్ర వస్తున్నది” అన్నాడు.

“అలాగయితే, రోపల సోడాలు వున్నై. ముఖం కడుక్కువచ్చి కూర్చో. నిద్రమత్తు పోతుంది. ఐదు పందాలు కాకుండా నిన్ను నిద్రపోనీయకేం!”

రమేశ్ బాబు వరుసగా మూడు పందేలు గెలిచాడు. మూడు పందేలు గెలవడం — అందులోనూ ఒక సామాన్యమైన ఆటగాడిమీద — ఏమంత గొప్ప విషయం కాదు. కానీ, రమేశ్ బాబు ప్రాణానికి ఇదే మహా గొప్పగా వుంది. నిజంగా తన అదృష్టరాశుల్లో ప్రబలమైన పరివర్తన జరిగిందని నమ్మాడు.

కానీ, నాలుగో పందెం అనుకోకుండా ఓడిపోయాడు. అదృష్టం మీది

నమ్మకం చిన్నాభిన్నమైంది. ఇక వర్సన ఓడిపోతానేమో అనే అభిప్రాయం కూడా అతనిలో కలక్కపోలేదు.

“ఇక పడుకోవాలి!” ఒళ్ళు విరుస్తూ అన్నాడు రమేశ్ బాబు.

“ఏం? అయిదు పందేలూ కానీయండి?”

“ఆఁ. రేపు ఆఫీసుకు పోవద్దు? ఇంకా నిద్రమేల్కుంటే....!”

రమానాథు డేమీ ప్రతివాదన చేయలేదు. ఇద్దరూ పడుకుని నిద్ర పోయారు.

రమానాథుడు మామూలురోజుల్లోనే ఎనిమిదిగంటలకుగానీ నిద్రలేవడు. మూడుగంటలవరకూ నిద్రలేకుండా ఆడుతూ కూర్చున్నాడేమో ఇవ్వాలి పదిగంటలకు లేచినా లేచినట్టే! రమేశ్ బాబుమాత్రం మామూలుప్రకారం 9 గంటలకే నిద్ర లేచి, స్నానం సంధ్యా మొదలైన నిత్యకృత్యాలను తీర్చుకుని, బయటికి షికారుకు వెళ్ళాడు. తిరిగి ఎనిమిదిగంటలకు వచ్చేసరికి రమానాథు డింకా నిద్ర పోతూనే వున్నాడు. అప్పుడు నిద్రలేవకపోయినా, పదిగంటలకు ఆఫీసుకు పోయేప్పుడు లేపక తప్పలేదు. బలవంతాన నిద్రలేపాడు.

కళ్ళు నులుముకుంటూ విసుగ్గా, “అనవసరంగా కమ్మని నిద్ర పాడు చేశారు” అన్నాడు రమానాథుడు.

“అదికాదోయ్....! అప్లి కేషన్ పెడతానంటివిగా, మరెప్పుడు?”

“అబ్బ....మీరే పడేయండి.”

“మనిషి యేడీ అంటే, ఆకాశాన్ని చూపనా?”

“మీ యిష్టం అలాగే కానీయండి!” అంటూ రమానాథుడు మళ్ళీ నిద్రకు ఉపక్రమించాడు. రమేశ్ మారుమాట్లాడకుండా పోయి భోజనంచేసి, బట్టలు వేసుకుని బయలుదేరడోయే సమయానికి రమానాథుడు తృప్తిపడి లేచి, “పదండి నేనూ వస్తున్నాను” అన్నాడు.

“సరే, త్వరగా కాళ్ళూ చేతులూ కడుక్కో.”

“ఒక చెంప మీరు వెళ్తుండిరాయ్!”

“లేదులే, ఇంకా 20 నిమిషాల టైము వున్నది. త్వరగా కానియ్యి.”

“నేను సిద్ధం. మళ్ళీవచ్చి భోంచేస్తాను.”

“ఎందుకు ఆత్రం? ఇంకో అర్థగంట ఎటూ వుంటాను. భోంచేసే బయలుదేరు.”

రమానాథుడు ఐదునిమిషాల్లో భోజనాది కార్యక్రమాలను ముగించి, రమేశ్ బాబుతో బయలుదేరాడు.

దారిలో రమేశ్ బాబు నవ్వుతూ, “రాత్రంతా ఎక్కడికి పోయావని ఇంటి దగ్గర అడిగితే, ఏం వంక చెప్పాలో ఆలోచించావా?” అన్నాడు.

“రమేశ్ బాబు రానీయలేదంటాను.”

“అవునులే! నన్ను తిట్టించాలని నీ వుద్దేశ్యం! ఒకటి మాత్రం జ్ఞాపకం వుంచుకో. ఇక మీ శ్రీమతిగారు ఈ చాయల రానీయదు నిన్ను.”

“ఒస్....అంతేనా! నేను మరి అంత దాసుడిని కానులెండి, గిరిగీటలో వుండటానికి. పరేగానీ, అరీ తీసుకుని ఆఫీసరుగారి ఎదుటికి నేనే పోవాలన్నా?”

“మరి? ఇంట్లో కూర్చుంటే అదే వస్తుందనుకొన్నావా? నొకరీకోసం ఎన్ని పాట్లుపడాలో నీకేం తెల్సు?”

“అప్లికేషన్ పట్టుకుని వెళ్ళి చేతులు నలుపుకుంటూ నిల్చోవడం అంటే, నాకు మహా రోతగా వుంటుంది. పైగా విదిలించి పారేస్తారేమోనని భయంగా వుంటుంది. నాకు ఈ బాధకన్నా నొకరీ ఆశే వదులుకోవడం సులభం అని పిస్తుంది.”

“అవును. వుద్యోగం అంటే ఏమిటి? అవసరమైతే, విదిలింపులూ, చీవాట్లూ అన్నీ తినాలి! పైగా ఇతను కొంచెం కరుగ్గాకూడా వుంటాడు.”

“అయితే, ఇక నేను ఇంటికి పోతాను. చీవాట్లు తినడంమాత్రం నా వల్ల కాదు.”

“మొదట్లో అందరూ నీలాగే భయపడతారు. తరువాత అలవాటు పడి పోతా రా చీవాట్లకు. నేను మొట్టమొదట నొకరీలో చేరేప్పుడు నీ యీడువాడినే. అప్పటికి పెండ్యాయి మూడునెల్లు అయింది. అధికారిదగ్గిరికి ప్రథమంగా పోయి నప్పటి నా పరిస్థితి నిజంగా వినతగ్గది. జ్ఞాపకంవస్తే ఈనాటికీ నవ్వు వస్తుంది. అతనితో మాట్లాడినంతసేపూ పురిపుచ్చుల్లో మెడ ఇరికించినవాడికన్నా ఎక్కువ బాధపడ్డాను....అయితే, నీవంత బాధపడనవసరంలేదులే, నేను వున్నానుగా. అంతా సరిచేస్తాను.”

“అయితే మీరు 20, 22 ఏళ్ళనుంచి ఈ ఉద్యోగం చేస్తున్నారన్నమాట?”

“ఇప్పటికి సరీగా ఇరవై అయిదేళ్ళనుంచి చేస్తున్నాను. నా భార్య చని పోయే ఇరవై ఏళ్ళు గడిచిపోతున్నై.”

“మరి అప్పటికి మీరు వయసులోనే వుండి వుంటారనుకుంటా! రెండో పెళ్ళి ఎందుకని చేసుకోలేదండీ?”

రమేశ్ బాబు నవ్వుతూ చెప్పాడు : “పాయసం తిన్నతరువాత గంజినీళ్ళు తాగడానికి ఎవరిష్టపడతారు చెప్పు? ప్రేమ ఆత్మకు సంబంధించిన విషయం. అది ఒక్కసారిగా వెలిగిందా, ఇక జీవితాన్నంతా వెలిగిస్తూనే వుంటుంది. ఇన్ని సంవత్సరాలలో ఏ ఒక్కరోజూ నాకు రెండో పెళ్ళి చేసుకోవాలనిపించలేదు. ఆ వెనుకటి జ్ఞాపకాలే నాకు చాలు!”

ఇద్దరూ ఈవిధంగా మాట్లాడుకుంటూ ఆఫీసుకు పోయారు.

రమానాథుడు మునిసిపల్ ఆఫీసునుంచి ఇంటికి బయలుదేరేసరికి దాదాపుగా సాయంత్రం నాలుగుగంటలు కావచ్చింది. ఆషాఢమాసంకావడంచేత అంత వరకూ కాస్తున్న ఎండ ఊణంలో అదృశ్యమై ఆకాశంలో మేఘాలు ముసురుకున్నాయి. పెద్ద చినుకులు పడసాగినై. ఎక్కడై నా కాసేపు ఆగి వరం తగింతరవాత ఇంటికి వెళ్ళేంత మనస్థిమితం అతనికి లేకపోయింది. వర్షంతో తడుస్తూనే ఇంటికి పోసాగాడు.

దారిపొడుగునా, తన ఉద్యోగం, నెలకువచ్చే ఆదాయం, దానిలో ఎంత వెనకవెయ్యడానికి వీలుండేదీ, అలా నియమంగా వెనకేస్తే ఎన్ని నెలల్లో భార్యకు చంద్రహారం చేయించగలిగేదీ, మొదలైన విషయాలను ఆలోచిస్తూ తడిసి ఇల్లు చేరుకున్నాడు.

నౌకరీని గురించిన శుభసమాచారాన్ని తెలియజేయడానికి తడిగుడ్డలైనా యిప్పకుండా నేరుగా జాలపవున్న గదిలోకి పోయాడు.

జాలప భర్తను చూడగానే, “ఏమిటిలా తడిశారు? రాత్రంతా ఎక్కడేమిటి మకాం?” అని అడిగింది.

“ఆఁ నౌకరీగురించి మాట్లాడటానికి రాత్రి ఒకచోట వుండాల్సివచ్చింది. ఎట్లా అయితేనేం! చివరకు మున్సిపాలిటీలో పుద్యోగం కుదిరింది.”

జాలప ఒక్కసారిగా ఎగిరిపడి, “నిజంగా? జీతం ఎంతేమిటి?” అన్నది.

భార్యతో యధార్థాన్ని చెప్పడానికి కొంచెం సంకోచించాడు. స్వల్పంగా కల్పననికూడా తోడు చేసుకున్నాడు. “ప్రస్తుతం నలభై. ముందుముందూ బాగా అభివృద్ధికి పోవచ్చును. పై ఆదాయంకూడా బాగా వుంటుంది” అన్నాడు.

తన భర్తకు ఏదో గొప్ప ఉద్యోగం వస్తుందని కలలు కంటున్న జాలప ఈ మాటలు విని ఒక్కసారిగా నిరుత్సాహపడిపోయింది. “అయ్యో! అరవై డెబ్బై అయినా లేకుండా నలభైయేనా?” అన్నది.

“కావాలంటే వందరూపాయల ఉద్యోగం అయినా దొరక్కపోదు. కానీ ఇక్కడవున్న గౌరవమూ, హాయి అక్కడ లభించవు. అదీకాక ఎటూ పై ఆదాయం ప్రతినెలా అరవై డెబ్బై వుండనే వుంటుంది!”

“అయితే, మీరు లంచాలు తీసుకుంటారా?”

“అబ్బే....అది లంచాలు తీసుకోవడం కానేకాదు. అక్కడ పనంతా వ్యాపారస్తులతోనే! వాళ్ళ పనులు త్వరగా ముగించి పంపడంగానీ, గంటలతరబడి

కూర్చోపెట్టడంగానీ నా ఇష్టంమీద ఆధారపడివుంటుంది. అందుకని వాళ్ళే డబ్బు లిస్తారు. కాఫీలు పోయిస్తారు.... ఒకటేమిటి, లక్ష వుపచారాలు చేస్తారు!”

జాలప ఒక్కక్షణం ఆగి, “మరి మీ అమ్మగారికి చెప్పారా? చెప్పిరండి. ఇకమీదట ఇక్కడ నాకుకూడా కొంత అధికారం, అధిపత్యం లభిస్తయ్” అన్నది.

“అమ్మకు జీతం ఇరవయ్యేనని చెబుదామనుకుంటున్నాను.”

“బాగున్నది! వీలుంటే పదిహేనే అని చెప్పండి. పై ఆదాయం విషయం పొరపాటునై నా అనేరుసుమా!.... నేను మొదట చంద్రహారం కొనుక్కుంటాను. సరేనా?”

ఇంతలో బయటినుంచి ‘పోస్టు’ అన్న కేక వినిపించింది. రమానాథుడు బయటికిపోయాడు. పోస్టుమన్ దీనదయాళుడి దగ్గరనుంచి వచ్చిన ఒక పార్సెల్ ను అతనిచేతిలో పెట్టి వెళ్ళిపోయాడు.

రమానాథుడు గబగబా లోపలికివచ్చి ఆదుర్దాగా పార్సెల్ విప్పాడు. లోపల ఒక అందమైన చిన్నపెట్టెలో చంద్రహారం వున్నది. దాన్ని చూసి రమానాథుడు నవ్వుతూ, “అబ్బ.... ఎన్నాల్టికి దేవుడు నీ మొరవిన్నాడు! ఎంత చక్కగావుందో చూడు?” అన్నాడు.

జాలప కొంచం ఆగి రుద్దకంతంతో, “అమ్మ, ఏమిటిలాంటి పనిచేసింది? తన హారం తను వుంచుకోక నాకు పంపించింది. నేనుమాత్రం తీసుకోను. వెంటనే తిప్పి పంపించండి” అన్నది.

రమానాథుడికి చాలా ఆశ్చర్యం వేసింది! “తిప్పి ఎందుకూ పంపడం? అట్లా పంపితే మీ అమ్మగారికి కోపంరాదూ?” అన్నాడు.

“కోపంవస్తే రానియ్యి! నాకేమిటి నష్టం? పెండ్లినాడూ, అప్పగింతల నాడూ లేనిది యివ్వాలిదేనికి చూపడం? ఇచ్చేదై తే, ఆ రోజునే ఇచ్చేదికాదూ? ఈపీడ ఎటూ వదలదనుకొని ముఖాన విసిరిపారేసినట్లుగా, ఇప్పుడు పంపింది. ఆమె నగల్ని ఆమెనే వుంచుకోనీయండి! మీరు చల్లగావుంటే నా కిలాంటివి లక్ష వస్తయ్యి. మన మేమైనా అడుక్కుతినేవాళ్ళమా? పంపించెయ్యండి.”

“నాకేమీ సమంజసంగా కనుపించడంలేదు. నీ విలా పంపితే, మీ అమ్మ గారి హృదయం ఎంత బాధపడుతుందో, యోచించు. అదీగాక, నీ వన్నట్టు మొదట్లోనే ఇచ్చివుంటుందనుకో; అందువల్ల నష్టమేగానీ లాభం ఏం వుంటుంది చెప్పు? అన్ని నగలతోపాటు ఇదికూడా పోయేదేనా?”

“ఏమైనా కానీయండి, నేను హారాన్నిమాత్రం వుంచుకోను.”

“ఎందుకనీ?”

“ఏమో! అట్లా అనిపిస్తున్నది.”

“నీ మాటలకు అర్థంలేదు. అట్లా అనిపించడానికి ఏదో ఒక కారణం అంటూ వుండాలిగదా!”

“కారణం? గీరణం! ఇది మా అమ్మ నాకు సంతోషంగా, మనస్ఫూర్తిగా పంపలేదు. నాను తెలుసు, ఇదంటే మా అమ్మకు చాలా ఇష్టం! కూతురిలా నగలుపోయి కుమారుతావుంటే తను వయస్సు ముదిరినా కూతురి సుఖాన్ని చూడకుండా కులుకుతున్నదని, రోకం అనిపోతుందని, విధిలేక తప్పనిసరై పంపించింది. బిచ్చగాడికి కానీ విసిరిపారేసామే? అలా పంపింది. మన స్ఫూర్తిగా ఇచ్చిన నల్లపూసైనా నాకు చాలు. దీన్ని నేను స్వీకరించలేను. నేను అడుక్కునేదాన్ని కాదని మా అమ్మకు తెలియచేయాలి!”

ద్వేషం తర్కాన్నీ, కారణాలనీ వెతకదు. అందువల్లనే రమానాథుడు ద్వేషంతోకూడిన జాలప మాటలకు ఏ సమాధానమూ చెప్పకండా, “సరే, అయితే లోపలికి తీసుకుపోయి, అమ్మకూ, నాన్నకూ చూపిస్తాను. వాళ్ళ సలహా కూడా కనుక్కుందాం” అన్నాడు పంపించడానికి ఇష్టపడ్డవాడిలా.

జాలప వెంటనే హోరాన్ని భర్తచేతుల్లోంచి లాక్కుని, “వాళ్ళనడగడం దేనికీ? నా చావూ, బ్రతికూ పట్టనివాళ్ళదగ్గరకు నేను సలహాకు పోతానా?” అని క్రోధంగా అంటూ తిరిగి అదే పెట్టెలో హోరాన్ని పార్సిల్ చేయసాగింది.

రమానాథుడు జంకుతూ, “ఇంత తొందర దేనికి? నాలుగురోజులపాటు వుంచరాదా? పెద్దవాళ్ళ మాటకూడా నిలబెట్టినట్టుగా వుంటుందిగా?” అన్నాడు.

జాలప పంచమస్థాయిని అందుకున్నది. “ఇది ఇంట్లో వున్నంతవరకూ నేను పచ్చి గంగై నా ముట్టను. దీన్ని చూస్తుంటే నా గుండెల్లో మంట పుట్టు కొస్తున్నది. వెంటనే తిరుగుపోస్తులో పంపుతారా, లేదా?” అన్నది కఠోరంగా.

మరుక్షణంలో పార్సిల్ చేయడం పూర్తయింది. రమానాథుడు దాన్ని తీసుకుని బయటికి పోయాడు.

11

కొడుక్కు వుద్యోగం దొరికిందని తెలిసి దయానాథుడు మహా సంతోష పడ్డాడు. పెండ్లయిన కొద్ది రోజుల్లోనే ఇలా దారికి వస్తాడని అత నెన్నడూ అనుకోలేదు. కొడుకును పిల్చి ఇల్లా అన్నాడు : “మంచి నౌకరీ; జాగ్రత్తగా వుంటే, భవిష్యత్తులో అభివృద్ధికి పోగలవు. పోతే, తండ్రిగా నేను చెప్పేది ఒక్కటి విను; ఇతర సౌమును విషంగా చూడు.”

తండ్రి వుపదేశం రమానాథుడికి ఏ మాత్రం సచ్చలేదు. మీ వుపదేశం మీ వరకే వుంచుకోందని చెబుదాం అనుకున్నాడు. కాని అంత తెగించలేక పోయాడు.

కొడుకు మారుమాటాడక పోవడంతో దయానాథుడే తిరిగి సంభాషణని ప్రారంభించాడు. “ముప్పైకదా ఆ వుద్యోగానికి ఇయ్యడం. నీకు మాత్రం ఇరవై ఇయ్యడానికి కారణం ఏంటి ?”

“అవును, కొత్తగా చేరినవారికి, అనుభవంకలవారికి ఇచ్చిన జీతం ఎందుకు ఇస్తారు ? నాకూ ఒక సంవత్సరం పోయాక ముప్పై ఇస్తారుగామాలు : పని మాత్రం భారమైందే !” అన్నాడు రమానాథుడు.

“వయస్సులో వున్నావు, నీకు పని భారంఏంటి ? సునాయాసంగా చేసేయ వచ్చు !”

రమానాథుడు పెట్టెలో కొద్దిగా డబ్బు, ఎవ్వరికీ తెలియకుండా తన దగ్గర అట్టే పెట్టుకున్నాడు. దానికి తోడు ఇంకా కొంత మిత్రుల దగ్గర అప్పు పుచ్చు కుని, ఒక మంచి సూటాకోటూ, ఇతర విలాస వస్తువులూ కొనుక్కున్నాడు. తన జీతం ముప్పై రూపాయలే అయినా వందరూపాయల జీతగాడికంటే మిన్నగా కనుపించాలనీ; అలా వుంటేకాని ధనమూ, యశస్సూ లభ్యంకావని అతని అభిప్రాయం. అప్పో సొప్పో చేసి ఎల్లాగయితేఏం, కావాల్సినసామగ్రిని కూర్చు కున్నాడు.

రెండవరోజున రమానాథుడు కోటూ, పాంటూ, హేటూ మొదలైన అట్ట హాసంతో బయలుదేరాడు ఆఫీసుకు. ఈ వేషంతో అతని వర్చస్సులో అద్భుతం అయిన మార్పు వచ్చింది. ఆఫీసుకు పోగానే నౌకరూ, బంట్లోతులూ వంగి నమస్కారాలు చేశారు. అతనుమాత్రం ఎవ్వరినీ లక్ష్యం చేయనట్టుగా తీవిగా బిర్రబిగిసి సరాసరి రమేజ్ బాబు దగ్గరకు పోయాడు. అతని దగ్గర ఛార్జీ పుచ్చు కుని, అక్కడనుంచి తన ఆఫీసు గదిలోకి వెళ్ళిపోయాడు. అక్కడొకముసలి

పంతులు చినిగిన ఒక పాతచాప వేసుకుని కూర్చునివున్నాడు. అతనిచుట్టూ రిజిష్టరు బుక్కులు పరచబడి వున్నై. కొంచెం దూరంలో వ్యాపారస్తులు గుమిగూడి వున్నారు. దూరంగా మెల్లాలో రిజిలూ, జట్కాలూ వరుసనే పెట్టివున్నై. ప్రతివాళ్ళూ తమనే ముందు పంపించమని తొందర చేస్తున్నారతన్ని. రమానాథుడొకక్షణం అక్కడ నిలబడి పరిశీలనగా చూశాడు. అక్కడ ప్రతి పనీ అవ్వవస్తాకంగానే జరుగుతున్నదని చూస్తూనే తెల్సుకున్నాడు. మురికిగా అసహ్యంగా వున్న ఆగదిలో, ఆ చిరిగినచాపమీదనే తనుకూడా కూర్చోవడం అతని కేమాత్రం నచ్చలేదు. రివరివా రమేశ్ బాబు దగ్గరకుపోయి, “చూడండి : ఆ చింకిచాపమీద కూర్చోవడం నా వల్లకాదు. ఒక మేజా, రెండు కుర్చీలూ పంపించండి. మరి ఇంకో విషయం; ఆ వ్యాపారస్తులందరినీ వర్సగా నిల్చోబెట్టే ఏర్పాటు చేయండి; అంతా గుమిగూడి గందరగోళం చేస్తున్నారుగా” అన్నాడు.

రమేశ్ బాబు చిరునవ్వివనివ్వి, తల వూపాడు.

రెండు క్షణాల్లో చింకిచాప స్థానంలో మేజాలూ, కుర్చీలూ వచ్చి చేరినయ్యి. ఆఫీసు గదంతా శుభ్రం చేయబడింది. రమానాథుడు వచ్చి, లోగడ అదేస్థానంలో వుండి ప్రస్తుతం శెలవు పుచ్చుకుంటున్న ముసలిపంతులునుంచి పనిని వప్పగించుకున్నాడు. ముసలి పంతులు రమానాథునికి తన పనేమిటో, ఎల్లా చెయ్యాలో, ఏ ప్లస్తువుకు ఎంతెంత అమ్మకంపన్ను వసూలు చెయ్యాలో వివరంగా బోధపరిచాడు.

ముప్పై సంవత్సరాలుగా ఆ స్థానంలో వుండి, ఎంతో ధనాన్ని యశస్సునీ సంపాదించుకున్న తరువాత, ఇవాల్టిరోజున ఆ స్థానాన్ని విడిచిపెట్టడమంటే ఆ ముసలి పంతులికి కళ్ళవెంట బొటబొటా నీళ్ళు కారినై. తనలో కలిగిన భావోద్రేకాన్ని ఇతర్లకు తెలియకుండా తల వంచుకుని మెల్లగా, బాధగా మెట్లు దిగాడు వృద్ధుడు.

ఇంతకాలంగా వుంటున్న వృద్ధుడు ఇవాళ వెళ్ళిపోవటం రమానాథుడిలో కూడా కొంత బాధ కలిగించింది. సానుభూతి సూచికంగా అతనితోపాటు తను కూడా రెండడుగులు ముందుకు వేశాడు. రమానాథుడి సానుభూతికి మౌనంగా నవ్వి, వృద్ధుడిలా అన్నాడు. “మీ నించి విడుదలయ్యే ప్రతి వస్తువుకూ మీ కో అణా కమీషను ముట్టచెబుతూ వుంటారు. మీరు ధనికులు. అణాతో ఏమిటి లెఖ్క అని తిరస్కరించబోకండి. ఈ నియమం పూర్వంనించీవస్తున్నదే. దీన్ని చెడగొట్టబోకండి. ఏదైనా ఒక నియమాన్ని చెడగొట్టటం బహు సుఖపు ! తిరిగి ఏర్పరచాలంటే మన తరంకాదు. మీరు తీసుకునే ప్రతి అణాలోనూ సగం వాటా బంట్లోతుల కివ్వడం మరచిపోకండి !”

రమానాథుడు అయిష్టాన్ని ప్రకటిస్తూ, “నాకు లంఘనం అంటే బొత్తిగా యిష్టంవుండదండి. నాకు ఇల్లాంటివి నచ్చవు” అన్నాడు.

వృద్ధుడు నవ్వి “అవును. ప్రారంభంలో అల్లాగే వుంటుంది నాయనా. నాలుగురోజులు పోయిన తరువాత చాలా యిష్టంగా వుంటుంది. అప్పుడు కావాలని అడిగి కూడా వుచ్చుకుంటాము” అన్నాడు.

ఆ వృద్ధుడు వెళ్ళింతరువాత రమానాథుడు తన కుర్చీలోకి వచ్చి చూర్చుని బంత్రోతును పిలిచి, “ఇదిగో! వీళ్ళందరినీ వరండా దిగి క్రింద నిల్చోమను, అందరి పేర్లూ వరసన జాబితా ఇవ్వు! ఆ జాబితా ప్రకారం ఒక్కొక్కళ్ళనీ రమ్మను” అన్నాడు.

ఇది విని రెండుగంటలుగా నిలబడివున్న ఒక వ్యాపారి సంలోషంగా, “అవును బాబూ, ఈ పద్ధతి బాగుంటుంది!” అన్నాడు.

మిగిలిన వ్యాపారులంతా అందుకున్నారు. “అవును....బాగుంటుంది....!”

తన మాటను ఇంతమంది ఏకకాలంలో అంగీకరించినందుకు రమానాథుడు వుప్పొంగిపోయాడు. నిజంగా వర్తకసమాజంలో అతను సంపాదించిన ఈ పలుకుబడిని ఏ కాలేజీ ప్రొఫెసరైనా సంపాదించాలంటే ఒక జీవితం చాలదనుకుంటాను!

ఒక్క రెండురోజుల అనుభవంతోనే రమానాథుడు అనేక విషయాలను తెలుసుకున్నాడు. డబ్బు ఎల్లా గుంజాలి? మనుషుల్ని ఎల్లా లొంగదీసుకోవాలి? అనే విషయాన్ని గురించి సుదీర్ఘంగా యోచించి క్రొత్త నిర్ణయాల్ని, ప్రణాళికల్ని ఏర్పరచుకున్నాడు. పాపం ముసలిపంతులికి తన జీవితకాలంలో ఏ ఒక్క సారికూడా ఇంత ఉత్తమమైన నిర్ణయాల్నూ, ఉపాయాలూ తోచివుండవు.

వ్యాపారస్తులు సరుకుల లెక్కింపులో, కొలతలో, నాణ్యంలో అనేకరకాలైన మోసాలు చేస్తారు. రమానాథుడు వాటన్నింటినీ వివరంగా తెలుసుకున్నాడు. కానీ, అర్థణాతో తనను సంతృప్తిపరచి అవతలవాడు వందలూ, వేలూ సంపాదించుకుంటారనికూడా తెలుసుకున్నాడు. వస్తువుల్ని అతని కిచ్చినా పరీక్షించాలనీ, వ్యాధుల్ని శల్యపరీక్షచేసి తను నలుగురిలో పేరు సంపాదించాలనీ అనుకున్నాడు. ఇందువల్ల రెండు లాభాలు వుంటయ్యి. ఒకటి తను నిష్కర్షగా వున్నవాడూ అవుతాడు. రెండోది తన కరకుతనానికి భయపడి వ్యాపారస్తులు మామూళ్ళు పెంచుతారుకూడాను.

రమానాథుడి కార్యపటుత్వాన్ని చూసి రమేశ్ బాబుకూడా చాలా సంతోషించాడు. ఒకరోజు ఇల్లా అన్నాడు : “నీవు నీ హద్దులోపల ఏమైనా చేసుకోవచ్చును. హద్దులు దాటనంతవరకూ నీమీద ఈగనైనా వాలనీయను.”

కొద్దిరోజుల్లోనే ఈవిధంగా రమానాథుడి ఆదాయమూ, దానితోపాటు కాగితాల్లో పలుకుబడి ప్రభావాలుకూడా పెంపొందినయ్యి. అతను మొదటినుంచీ డబ్బంటే లెక్కలేని మనిషి. ఇక సంపాదించేటప్పుడు చెప్పనే అవసరంలేదు; జీవచ్ఛవాల్లా జమాఖర్చులో మునిగివుండే తోటి గుమాస్తాలకు, రోజూ కాఫీలు పోయించడం, సిగరెట్లు, పక్కచూరలూ కొని ఇస్తూ వుండేవాడు. అతన్ని అడగనివాళ్ళు పాపాత్ములు. అతనుమాత్రం అడిగిన వెంటనే తనదగ్గర వున్నవరకూ దానకర్ణుడులా ఇచ్చేస్తాడు. వెనక చిల్లరడబ్బులు వుండీవుండవు. కాఫీలకూ, సిగరెట్లకూ బాధలు పడుతూవుండే గుమాస్తాలకు కామధేనువు దొరికినట్లయింది.

ఈ ప్రవర్తనవల్ల రమానాథుడు ఒకరకమైన విజయాన్నికూడా సంపాదించాడు. మునిసిపాలిటీలోవున్న బండ్రోతులదగ్గరనుంచీ గుమాస్తాలవరకూ మానసికంగా కొంత అతనికి భృత్యులైనారు. కృతజ్ఞతాభారంతో కృంగిపోయారు. అక్కడవున్న ప్రతివక్కడూ కనీసం రోజుకు ఒక్కసార్తైనా రమానాథుని కల్సుకోకుండా, శ్లాఘించకుండా వుండలేరంటే ఆశ్చర్యంలేదు.

ఈ కొద్దిరోజులలోనే రమానాథుడిలో ఇంత మార్పు జరిగినా జాలపలో మాత్రం ఏ మార్పు రాలేదు. ఆమె కోర్కెల్లో ఏ ఒక్కటి తీరలేదు. రోజూ రోజుకూ ఆమె మరీ ఏకాంతప్రియ అయిపోతున్నది. నాగపంచమిరోజు తోటి వారెంతోమంది, ఆటపాటల్లో పాల్గొమని బలవంతం చేశారు. కానీ, ఆమె కదలేదు. భాద్రపదం నచ్చింది. పక్కయింటి శేషుగారు అతి అట్టహాసంగా గోకులాష్టమి ఉత్సవం జరుపుకుంటున్నారు. వూళ్ళో అందరినీ ఉత్సవానికి ఆహ్వానించారు. రాజేశ్వరీ, జాలపలనుకూడా పిలిచారు. రాజేశ్వరి వెళ్ళింది. జాలప మాత్రం పోలేదు.

ఏకాంతంగా కూర్చొని నగలమీద మమకారాన్ని చంపుకోడానికి జాలప తీర్మానించుకుంది. అయితే, వ్యవహారరూపంలోకి వచ్చేసరికి ఈ యేకాంతంవల్ల నగలమీది మమకారం చావడానికి బదులు ద్విగుణీకృతం అవుతున్నది. ఒకసారి రమానాథుడు ఆమెకో నగల కేటలాగును తెచ్చి ఇచ్చాడు. ఎప్పుడూ దాన్ని ముందేసుకు కూర్చుంటుంది. ఆమె ఆలోచనలూ, ఊహలూ సర్వం ఆ కేట్లాగు చుట్టూ తిరుగుతుంటాయి.

అర్ధరాత్రి అయింది. రమానాథుడు అప్పుడే ఉత్సవాన్నించి వచ్చాడు. అంతవరకూ మేర్కొనివున్న జాలపను చూసి నవ్వుతూ, “నీవు రాలేదుగానీ, పాటకచ్చేరీ ఎంత అద్భుతంగా వున్నదనుకున్నా” అన్నాడు.

జాలప ఏమీ సమాధానం చెప్పకుండా ముఖం పక్కకు తిప్పుకున్నది.

“ఇక్కడ ఒంటరిగా పడుకోవడంవల్ల నీకు మనస్సు వ్యాకులంగావున్నట్లు వున్నది!”

జాలప మెల్లిగా పెదాలు కదలించి, “నేను రానందుకు పశ్చాత్తాపపడు తున్నట్టున్నారు. ఈ మొండిమెడతో, మొండిచేతుల్తో నేను వచ్చినట్లయితే మీ కెంత తలవంపులుగా వుండేదో యోచించారా?”

“నా కెందుకు అవమానం? నీ నగలు దొంగలు ఎత్తుకుపోయారన్న విషయం అందరికీ తెలుసు! అదీగాక నాలుగువేలరూపాయల నగలు పట్టుపట్టు మని ఒక్కరోజులో చేయించడం ఎవరికిమాత్రం సాధ్యం?”

ఈ మాటలు అంటున్నప్పుడు రమానాథుడి హృదయం తీవ్రంగా స్పందించింది. జాలప ఒకమాటు భ్రమభుంధులలోకి కఠోరంగా చూసి కళ్ళువాల్చుకుంది. మారుమాట్లాడలేదు. మాట తీయగా మాట వస్తుంది. సంఘరణ పెరిగిపోతుందని భయంతో ఆమె మౌనంగా కళ్ళు వాల్చేసుకున్నది. కానీ, రమానాథుడికిమాత్రం ఇలా చేయడంలో వేరు అర్థం సుపరించింది. భార్యకు దొంగతనంలోని యధార్థం తెలిసిపోయిందనీ, కేవలం సంకోచంవల్లనే బయట పెట్టలేకపోతున్నదనీ అనుకున్నాడు. దొంగతనం జరిగిన రాత్రి భార్య తనకు చెప్పిన కలకూడా జ్ఞాపకానికి వచ్చింది. ఒక్కసారి అతని రక్తం మంచులా గడ్డకట్టింది....మరుక్షణంలోనే ఆధారాలన్నీ నిరాధారాలుగా కనిపించసాగినయ్యి. ఇది పూరకే అతనుపడే భ్రమే గాని జాలపకు ఈ విషయం ఈషణ్మాత్రమైనా తెలియదని నిర్ధారణ చేసుకున్నాడు. అయితే ఆ మానానికి, కళ్ళు వాల్చుకోవడానికి అర్థం ఏమిటి? అతని తల దిమ్మెక్కింది. ఈ విషయంలో జాలప అభిప్రాయం ఏమిటో తెలుసుకోడానికి ఇల్లా అన్నాడు : “పెండ్లి అయిన మరుసటిరోజే నీ హృదయాన్ని కలచి వేసే ఈ సంఘటన జరుగుతుందని ఎవరనుకున్నారు?”

జాలప కళ్ళనిండా నీళ్ళునింపుకుని, “అల్లాగని నేను నిన్నేం నగలకోసరం బాధించడంలేదుకదా! నా అదృష్టంలో ఎల్లా రాసివుందో అల్లా జరుగుతుంది. పుట కలో లేంది పూసుకుంటేమాత్రం వస్తుందా? కాకపోయినా, నగలు లేనివాళ్ళు ఎంతమంది లేరు? వాళ్ళందరి రోజులు దొర్లిపోవడంలా?” అన్నది.

ఈ మాటలు అతని సంశయనివృత్తి చేసినయ్యి. ఆమె మాటలోనూ, స్వరంలోనూవున్న తీవ్రమైన అసంతృప్తి అతని హృదయాన్ని క్షోభింపచేసింది. ఈ మూడునెల్లనుంచీ తను ఎంత ప్రయత్నించినా, వందరూపాయలకు మించి కూడపెట్టలేకపోయాడు. ఆదాయం రావడవైతే బాగానే వచ్చింది. దానికి తగినట్టుగానే ఖర్చుకూడా బాగా జరిగింది. తను రోజూ తోటి పనివాళ్ళకు కొద్దో గొప్పో ఖర్చుపెడుతూనేవున్నాడు. యధార్థం ఆలోచిస్తే, తనలా ఖర్చుపెట్టకపోతే, ఆ నాకరీలో ఇన్నాళ్ళు వుండేవాడేకాదు. అందరూ కల్సి తన్ను ఏనాడో

వూడబీకిపారేసేవారు. అందుకనే అంటారు : పాపిష్టిసొమ్ము పాపిష్టిగానే పోతుందని.

రమానాథుడు జాలపలో విశ్వాసాన్నికలిగించే స్వరంతో ఇల్లా అన్నాడు :
“భగవంతుడి దయవుంటే, నెలా రెండునెలల్లో ఏదో ఒకటి చేయిస్తాను.”

“నగలే నర్వస్వం అనుకునే ఆడదాన్ని కాదులెండి! ఇలా మొండిగా బయటికి రావాలంటే సిగ్గేస్తుందిగాని.”

ఈ మాటలు అంటుంటే జాలప కండ్లు చెమ్మగిల్లినయ్యి. స్వరం నిరాశా, విషాదాల్లో బరువెక్కింది. రమానాథుడి హృదయం ఒకమాటు మూగగా ఆక్రందించింది. నిజంగా జాలపను తను చేతులారా కష్టాలపాలు చేస్తున్నాడు. లేకపోతే, నగల విషయం ఈ మూడునెలలనుంచీ ప్రస్తావించనైనా ప్రస్తావించకుండా వుంటాడా? ఎన్ని వుత్సవాలు, ఎంతమంది ఎల్లా వుత్సాహంగా తిరుగుతున్నారు! జాలప వాళ్ళందరిలా తిరక్కుండా ఇలా అంధకారంలో పడి కృశించడానికి కారణం తను కాడా? తను తన బాధ్యతల్ని ఏమాత్రం నిర్వహించకుండా ఇల్లా వూరుకోవడం ఏమంత సబబు?

తనకు నిజంగా జాలపమీద ప్రేమవుంటే ఇల్లా చూస్తూ వూరుకోగలడా? ఏదో ఒకటి చేయకపోతే ఎలా? ఈ మూడునెలల్లో తనకు ఎంతోమంది నగల వ్యాపారులు పరిచయమైతారు. ఎవరి నడిగితే అప్పియ్యరు? దఫాలవారిగా తీర్చవచ్చునాయె! కానీ తీరా అప్పుతెచ్చి తీర్చలేకపోతే? పోనీ, రెండునెల్లు ఇలా గడపడమే వుత్తమం!

తన అభిప్రాయాన్ని జాలపకు చెప్పి ఆమె యిష్టాయిష్టాలను తెలుసుకుందామనుకున్నాడు. ఒకవేళ భార్య అప్పు తెమ్మనేట్టయితే ఎన్నిబాధలైనా పడి తీసుకు వద్దామనుకున్నాడు. విషాదగ్రస్త అయిన భార్యను వూరడించడానికి అతనికి ఇంతకుమించి మార్గం కనుపించలేదు. “నిన్ను ఒక సలహా అడగదల్చుకున్నాను. అడగమంటావా? వద్దంటావా?” అన్నాడు.

జాలపకు నిద్ర వస్తుండటంవల్ల కళ్ళు ములుముకుంటూ, “ఇక నిద్రపోనీ యండి; పొద్దున్నే లేవాలి!” అన్నది.

“మరి నీవు తప్పక కావాలనేట్టయితే, ఏ షరాబుదగ్గిరైనా నగలు చేయించుకు వస్తాను.... నెమ్మదిమీద తీర్చుకోవచ్చు! చేయించమంటావా?”

జాలప నిద్రమత్తు ఒక్కసారిగా ఎగిరిపోయింది. కళ్ళు తెరిచింది. భర్త అన్నమాటల్ని ఒకటిరెండుసార్లు మనస్సులోనే నెమరు వేసుకున్నది. ఆ మాటలు అతి కఠోరంగా వినిపించినై. అసలు నగలు చేయించనా, వద్దా అని తన నడగడం ఏమిటి? ఇంటికివచ్చిన చుట్టాన్ని అన్నంతింటావా? కావాలంటే పెడతామన్నట్టు? మా ఇంట్లో అన్నంలేదు. మమ్మల్ని అడగకు అని చెప్పడం

కాదా ? కాకపోతే, తమ కళ్ళారా చూస్తూకూడా, ఇలా సలహా అడగడంలో ఉద్దేశ్యం ఏమిటి ? ఒకవేళ నిజంగా అప్పే తెచ్చినా తను అడిగితే, అప్పుకాదులే అని చెప్పాల్సినపని !

ఇలా ఆలోచించుకుని “నగలకోసరం అంత పడిచచ్చేదాన్ని కాదులే !” అన్నది నిరసనగా.

“అబ్బే....నీవు తొందరచేస్తున్నావని కాదు. ఏ షరాబుదగ్గరైనా అప్పు తీసుకుని నిదానంగా తీరిస్తేమాత్రం వచ్చిన నష్టం ఏమిటి ?”

“నాకోసం అప్పులపాలు కావల్సిన పనేమీలేదు. నిన్ను అప్పులపాలు చేసి, నగలతో కులకడానికి నేనేమైనా భోగందాన్నా ? మీతోపాటు సమానంగా కష్టసుఖాలను పంచుకోవల్సినదాన్ని నేను. అలాంటప్పుడు అప్పులు చెయ్యమని ఎలా చెబుతాను ? మీ రసలు నగలే చేయించకపోయినా, ఏమీ అనుకోను. ఇంటి కయిన మొగవాళ్ళను, కష్టాలపాలుచేయడం నా మతంకాదు....అయినా, ఆదాయం బాగా వుంటుందన్నారూ ? ఏదీ కనుపించదేం ?”

“ఆదాయం బాగా వుండేమాట నిజమే ! వుంటున్నదికూడానూ ! కానీ, ఇది వెనకవేసుకోడానికి వీలైన ఆదాయం కాదు. దీన్ని కాచుకుని ఎన్నో పిశాచాలు వుంటే. వాటికి కొద్దో గొప్పో తగలేస్తూవుండాలి. లేకపోతే మనం అక్కడ వుండలేము....ఈవిషయం నాకు మొదట్లో తెలియదు....”

“సరే....కానీయండి, ఇప్పుడు ముంచుకుపోయిందేమిటి ? నిదానంగానే చేయించుకోవచ్చు !”

“సరే....అలాగయితే ఇంకోనెల పోయిన తరువాతనే తీసుకుంటాను. ఒక జత గాజులైనా తీసుకుంటే....!”

“నెలరోజుల తరువాతమాత్రం గాజులకు సరిపోయే డబ్బెక్కడినుంచి వస్తుంది ?”

“డబ్బుకు ఏదోవాక మార్గం చూద్దాం. మొదట నీ కే రకంగాజు లిష్టమో చెప్పు ?”

ఈమాటతో ఇంతసేపూ జాలపలోవున్న కృత్రిమ గాంభీర్యం చిన్నాభిన్నం అయ్యింది. ఇంతసేపటిగా బలవంతాన అణచుకుంటున్న నగలమీద ఆమెకున్న మమకారం ఒక్కసారిగా వువ్వెత్తున పొంగింది. చప్పున లేచిపోయి అలమరలో నుంచి కేటలాగుతెచ్చి భర్తకు చూపించసాగింది. ఆమె ముఖం వికసించింది. “ఈ అప్పుడే గాజులు వచ్చేసినట్టుగానే వుంది. ఆమె చప్పుచప్పున పుస్తకం

అంతా ఒకటి రెండుసార్లు అటూ ఇటూ తిరగేసి చివరకు రెండు డిజయిన్లు నెలెక్టుచేసింది ఆ డిజయిన్లు రమానాథుడికికూడా నచ్చినయ్యి. భార్య నిర్ణయానికి సంతోషించాడు కూడాను : తీరా ధరలు చూసేసరికి అతనిగొంతు ఆరిపోయింది. ఒకదాని ఖరీదు వెయ్యిరూపాయలు. రెండోదాని ఖరీదు ఎనిమిది వందలు :

“ఇల్లాంటివి ఇక్కడ చెయ్యలేరనుకుంటాను. అయినా, రేపు ఒకమాటు బజారుకిపోయి కనుక్కుంటాను !”

“అబ్బ....ఇంతడబ్బు మీదగ్గర పోగుపడటానికి ఎంతకాలము పడుతుందో ఏమో : అంతవరకూ గోతికాడ నక్కలా, ఎదురుచూడాలి :....పోనిద్దురూ, నగలు లేకపోతే ప్రాణాలు పోతయ్యా ?”

తరువాత ఎవరి పక్కమీదికి వాళ్ళు పోయారు. రమానాథుకుమాత్రం గాజుల ఆలోచనతో చాలాసేపటివరకూ నిద్రపట్టలేదు.

మరుసటిరోజు వుదయాన్నే రమానాథుడు రమేశ్ బాబు దగ్గరకు పోయాడు. రమేశ్ బాబుకూడా గోకులాష్టమి పండుగ జరుపుకున్నాడు. వస్తుతహా పండుగ లంటే అతనికేమీ ఆసక్తిలేదు. కానీ, అతని భార్య ప్రతిసంవత్సరమూ గోకులాష్టమి జరిపేది. భార్య జ్ఞాపకార్థం తనుకూడా జరుపుతున్నాడు. రమానాథుని చూడగానే, “దయచేయండి ! దయచేయండి !! రాత్రి ఎక్కడా దర్శనాలే లేవు ! అందరూ వచ్చారు. తమరే రాలేదు. అవునునే ! ఇంటిపక్కనే శేటుగారు వుత్సవం చేస్తూవుంటే, ఈ బీదవాళ్ళ వుత్సవానికి వస్తారా ? అక్కడెలావున్నది; బాగా జరిగిందా ” అన్నాడు.

“అలంకరణం అవీ మీ అంతగొప్పగా లేవు....అయినా వెనకటికంటే నయమే ! భోగంవాళ్ళకూడా వచ్చారు. పాటలూ, డాన్సులూ జోరుగా జరిగినయ్యట. నేను ఆసాంతం వుండలేదులే !”

“అరే....భోగంవాళ్ళకూడా వచ్చారా ? శేటుగారు పిలిపించనన్నాడే ? లాభంలేదు. ఈ మూర్ఖులవల్ల హిందూమతం సర్వనాశనం అయిపోతుంది. అసలు మామూలు రోజుల్లోనే భోగంమేళాము ఛండాలం ! ఇక పర్వదినాల్లో ! అదీ భగవాత్సన్నిధ్యంలో !! పెద్దమనుష్యులూ, గౌరవనీయులూ యిల్లాంటి పనులు చేస్తుంటే....చీ....చీ....చీ !”

“ఇంకా నయం—భోగంమేళాలు వుండబట్టే ఈమాత్రమైనా ఉత్సవాలకు ప్రజలు వస్తున్నారు. లేకపోతే ఈ వుత్సవాలపేరు తలిచేవారుకూడా వుండరు. దేశమంతా మీ లా మడికట్టుక్కుర్చున్న దనుకున్నారా ?”

“నిజంగా నాకే అధికారం వుంటేనా ! ఈ దురాచారాన్ని ఉణంలో కట్టి పారేయించేవాడిని—సరేగానీ, ఒక ఆటవేద్దామా ?”

“మరి వచ్చింది ఎందుకనుకున్నారు ? కానీ, ముందు మీరు నాతో షరాబు బజారువరకూ రావాలి. నేను చాలామందిని ఎరుగుదును. అయినా మీరుకూడా వుండడం మంచిది.

“రావడానికేం ? నిరభ్యంతరంగా వస్తాను. కానీ ఈ నగలూ, వాటి మంచి చెడలూ నాకు బొత్తిగా తెలియవు. నే నేన్నాడైనా కొన్నానా, చేయించానా ? నువ్వేమైనా కొనబోతున్నావా ?”

“ఆ కొనడమూలేదూ, పాడూలేదు. ఊరికే ధరలు తెల్పుకుందామని !”

“ఇంట్లో బాగా విదిలింపులు పడుతున్నైగాబోలు ! అంతేనంటావా ?”

“అబ్బే—లేదండీ, ఒకవేళ నేను తెస్తానన్నా వద్దంటుంది : అయినా, మన క రవ్యం మనం నిర్వహించాలన్నా, వద్దా ? అవి పోయినప్పటినుంచీ ఒక్క నగేనా చేయించలేదు !”

“ఈ కొద్దిరోజుల్లోనే డబ్బు సంపాదించే విధానం బాగా నేర్చుకున్నట్టు న్నావు : ఏమాత్రం సంపాదించా వేంటి ?”

“డబ్బెవరిదగ్గర వుందండీ ? తీసుకుంటే వాయిదాలప్రకారం ఇస్తానని తీసుకోవాలి !”

“ఇలాంటి పిచ్చిపనులుమాత్రం ఎప్పుడూ చేయబోక : నగలు అప్పుకు తీసుకోవడం అనేది చాలా చెడ్డ అలవాటు. పైగా ముసలివాడైతే, భార్యను సంతోష పెట్టడానికి ఇతర మార్గాలు లేకపోవడంచేత, డబ్బున్నా లేకపోయినా అప్పో సొప్పో చేసి నగలు పట్టుకుపోతాడు. అలాంటివాడు నగలికోసం అప్పుచేసినా అర్థంవుంటుంది. మంచి యువకుడివి అప్పునాచేసి భార్యను సంతోష పెట్టవలసిన అవుసరం నీకేమిటి ? కావాలంటే వేలకువేలు అప్పిప్పించగలను. అదిమాత్రం మంచి పద్ధతికాదు !”

“ఎందుకండీ, రెండు మూడు నెలల్లో మొత్తం రీరేస్తాను. ఆమాత్రం ధైర్యం లేకపోతే, ఈ ప్రస్తావనే లేను !”

“ఇదిగో నే నొకటి చెబుతాను విను. మూడు నెలల్లో తీర్చేబదులు, మూడు నెల తరువాతే, తీసుకోకూడదా? అప్పుచేయడంకంటే ఘోరమైన బాధగానీ, పాపం గానీ మరోటిలేదు. ఇల్లా అంటున్నానని ఏమీ అనుకోకు. ఒక్కసారి గనక అప్పుకు అలవాటుపడ్డావా. ఇక నీవు శాశ్వతంగా షరాబుకు దాసుడివైపోతావు ! నీకు ఆదాయం బాగావున్నది. నిజంగా రెండు మూడు నెలల్లో తీర్చగలవు. అయినా అప్పుచేయవద్దు : భవిష్యత్తుమీద ఆధారపడి ఏపన్నా చేయవచ్చుగానీ, అప్పుమాత్రం చేయకూడదు. అట్లా చేశావా ? ఇక అది తెచ్చే చెడు ఇంతంత కాదు ! కాకపోయినా, ఈ దరిద్రదేశంలో నగలమీది వ్యామోహం ఎందుకింత విపరీతంగా వున్నదో, అర్థంకాదు. కమ్మని తిండినీ, మంచి బట్టర్నీ వదులుకోవడానికి, పశువుల్లా నీచంగా, అసహ్యంగా జీవితాన్ని గడపటానికి సిద్ధంఅవుతారు; కానీ నగలకుమాత్రం దూరంకాలేరు ! బంగారమూ, వెండి మన దేశంలో ఖర్చు అయినట్టుగా, ఏయితరదేశంలోనూ ఖర్చుకాదు. లక్షలరూపాయలను పరిశ్రమల్లోనో, ఇతర అభ్యుదయ కార్యక్రమల్లోనో వినియోగించకుండా, వెధవ శృంగారం కోసం ఖర్చుపెడతారు. ఇల్లా దేశానికి కావల్సిన అభ్యున్నతిని కావాలాని చేతులారా అరికడతారు ! ఒక్కమాట : ఏ దేశంలో ప్రజలు ఎంత మూర్ఖులౌ తెలుసుకోవాలంటే, వాళ్ళ నగలమీది మమకారాన్ని చూస్తే చాలు ! మనం ఇంకా నయం,

ముక్కు, చెవులే కుట్టిస్తాం. ఇంకా కొన్ని దేశాలువున్నై. వాళ్ళు పెదిమలకు కూడా నగలు కుట్టించుకుంటారు.”

రమానాథుడు ఉత్సాహంగా “అదే దేశం?” అన్నాడు.

“అప్రికా అనుకుంటాను. అక్కడ పెదాలకు నగలు కుట్టించుకుంటారంటే నీకు చాలా ఆశ్చర్యంగా వుండికదూ? కానీ, ముక్కు చెవులూ కుట్టించుకోవడం కూడా యేమంత తక్కువ ఆశ్చర్యకరం అయిన విషయంకాదు!.... ఏదో డబ్బు వున్నవాడు తన భార్యకు నగలు చేయించుకున్నాడంటే అర్థం వుంటుంది. పది పదిహేనురూపాయల గుమాస్తా భార్యకూడా తన భర్తను నగలకోసం వేధించక మానదు. అతను పసిపిల్ల పాలడబ్బీల్లో మిగిల్చో, తన అన్నంలో నెయ్యి వేసు కోవడం మానుకునో డబ్బు కూడబెట్టి ఒకటి రెండు నగలు చేయించక మానడు; అబ్బ-ఏమిటీ పిచ్చి? దీనివల్ల నైతికంగా, ఆర్థికంగా మనం ఎంత పతనమై పోతున్నామో చెప్పలేను!”

“నగలమీది ఆసక్తిలేని స్త్రీ ఎక్కడా వుండదని నా ఉద్దేశ్యం. యూరపులో మాత్రం ఈ వ్యామోహం లేదంటారా?”

“ఆ దేశంతో మనదేశాన్ని పోల్చబోక. ఆ దేశం ధనికదేశం. అక్కడి ప్రజలు ధనికులు. వాళ్ళకువున్నా వుండవచ్చును. కానీ, ఈ దేశప్రజల ఆదాయం బహుకొద్ది. పగలంతా రెక్కలు పిరగ్గొట్టుకుంటే బేడ డబ్బులైనా రావు. ఇంత విలువైన సంపాదనలో అనవసరపు ఖర్చు దమ్మిడి అయినా సహించరాదు.”

రమేశ్ బాబు ఈ సంభాషణల్లో ఆటవిషయం మర్చిపోయాడు. సెలవురోజు కావడంవల్ల యింకా నలుగురైదుగురు మిత్రులుకూడా వచ్చారు. ఈ సందడిలో రమానాథుడు మెలిగా జారుకున్నాడు, రమేశ్ బాబు యిచ్చిన ఉపన్యాసం అతనిలో కొంతవరకూ పనిచేసింది, షరాబుబజారుకు పోయాడు. కానీ, ఏ కొట్టు లోకి పోలేదు. ఒకవేళ రెండుమూడునెలల్లో తీర్చలేకపోతే నగుబాట్లపాలుగావాల్సి వస్తుందనుకుని వెనక్కి తిరిగివచ్చాడు.

రమానాథుడు ఇంటికి తిరిగివచ్చేసరికి తొమ్మిదిగంటలైంది. వాకిట్లో కూర్చున్న దయానాథుడు కొడుకును చూసి ఇల్లా అన్నాడు : “పొద్దున్నే ఎక్కడికి పోయావు?”

“రమేశ్ బాబుని కలుసుకుందామని.”

“ఇలా అక్కడా, అక్కడా అనవసరంగా కాలాన్ని వ్యర్థపుచ్చకపోతే, రోజూ ఓ గంట లైబ్రరీవై పుకుపోయి, ఏదో ఒక పుస్తకం చదవరాదూ? పరీక్షలు ఇవ్వడానికి కాకపోతేమానె, మన జ్ఞానాన్ని అభివృద్ధిపరచుకోవడానికయినా చదవవచ్చుగదా! నన్నడిగితే స్కూలు చదువుకన్నా, స్కూలువదిలిన తదుపరి

చదువే జీవితానికి ఎక్కువగా ఉపయోగపడుతుందంటాను.” ఒక్క ఉణం అగి
 “అదీగాక నీ గురించి చాలా విషయాలు వింటున్నాను.... నేను ముప్పైసంవత్స
 రాలనుంచీ ఈ ఉద్యోగం చేస్తున్నాను. ఈనాటివరకూ ఒక్క చిల్లి గవ్వకూడా
 లంచంటాపంగా ఈ ఇంటికి రాలేదు.... అల్లాంటప్పుడు నేటికి నీవు లంచాలు
 తీసుకుంటున్నావంటే నా మనస్సెల్లా వుంటుందో యోచించు?”

“మితో ఎవరన్నారు ? అన్నీ అబద్ధాలు. ఆ పెద్దమనిషి ఎవరో నా ఎడ
 టికివచ్చి చెప్పమనండి !” రమానాథుడు కృత్రిమమైన కోపాన్ని అభినయిస్తూ
 అన్నాడు.

“ఎవరంటే యేం ? వాళ్ళ పేర్లు అనవవరం. అసలు విషయం సత్యమా?
 అసత్యమా ? నాకు కావల్సింది అంతే !”

“ఒత్తి అబద్ధం.”

“అబద్ధమా ?”

“అవును. అబద్ధమే !”

“నీవు మామూళ్ళు తీసుకోవడంలేదా ?”

“మామూళ్ళు లంచాలక్రిందికి రావు. అందరూ బాహాటంగా తీసుకుంటు
 న్నారు ! నేనూ తీసుకుంటున్నాను. పైగా నేను అడక్కుండానే వాళ్ళు ఇస్తు
 న్నారు.”

“అందరూ బాహాటంగా తీసుకుంటున్నమాత్రానా, అడక్కుండానే
 ఇచ్చినమాత్రానా లంచం లంచంకాకుండా పోదు. దానిలోవున్న చెడుగు మంచిగా
 మారదు.”

“మామూళ్ళు మానుకోవడం నావల్లకాదు. ఒకవేళ నేను మానినా నా
 క్రిందవుండే చిన్న చిన్న గుమాస్తాలు మానరు. వాళ్ళ జీతాలు బహు తక్కువ.
 వాళ్ళని మానమనడంకూడా భావ్యంకాదు. అల్లాంటప్పుడు నేను మానడం అసం
 భవం.”

“నేను చెప్పవల్సింది చెప్పాను. తరువాత వినడం విసకపోవడం నీ ఇష్టం
 మీద ఆధారపడివుంటుంది” అంటూ దయానాథుడు ఆఫీసుకు పోయాడు.

రమానాథుడికి తండ్రిమాటలు బొత్తిగా నచ్చలేదు. “మీరింత నిస్వార్థంగా
 వుండి వెలగబెట్టేదేమిటి? పిల్లలకు మంచి బట్టలు లేవు. రుచికరమైన తిండికి
 కూడా ముఖంవాచి వున్నారు. ఇక చదువుల విషయం అడగనే అవసరంలేదు.
 నియమం అనేది జీవితాలను ఆధోగతిపాలు చేయడానికిగాదు; జీవితాన్ని పైకి
 ఎత్తి, ఆనందాన్నీ, సుఖాన్నీ ఈయడానికి ఉపయోగపడాలి ! అప్పుడే దాని
 రాణింపు !” అందామనుకున్నాడు. కానీ, అనలేకపోయాడు.

ఇంట్లోకి పోగానే తల్లి ఎదురై అడిగింది : “ఉదయాన్నే ఎక్కడికి పోయావురా? మీ నాన్నగారు ఎందుకో నిన్ను అపరిమితంగా కోప్పడుతున్నారు” అన్నది.

“నన్ను కోప్పడటంకాదు. మామూళ్ళు తీసుకోవద్దని ఉపదేశం చేస్తున్నారు. మామూళ్ళు తీసుకుంటే చెడ్డపేరు వస్తుందిట! ఆత్మ దుర్బలమై పోతుందిట!”

“నీవు చెప్పలేకపోయావా? ‘మీ రింత నిక్కచ్చిగావుండి పొడిచేసింది ఏమిటి? జీవితమంతా పొట్టకు వెతుక్కోవడంతో సరిపోయింద’ని.”

“మీరు చేసిందేమిటి? ఇతర్ల మీద ఆధారపడడం తప్ప! మీలాగా నన్ను కూడా తయారుచేస్తున్నారు. మీకు డబ్బు సంపాదించే విధానం చేతకాదు. అందని ద్రాక్ష పులుపు అన్నట్టు తయారై యారు. ఆ విధానం నాకు తెల్సు. వ్యాపారులదగ్గర నేను డబ్బు గుంజగలను. మీలాగా చేతగాని కబుర్లు చెప్పేవాళ్ళని నేర్పులేనివాళ్ళు అనవల్సివస్తుంది - అందామనుకున్నాను. కానీ కోప్పడతారని వూరుకున్నాను” అన్నాడు రమానాథుడు.

“నీవు చెప్పిందే నిజంరా నాయనా; ఈయనగారు ఇంట్లో కబుర్లు చెప్పడానికే. బయటికిపోతే....”

తరువాత రమానాథుడు భోజనంచేసి ఆఫీసుకు బయలుదేరాడు. ఆఫీసుకు పోతున్న భర్తకు జాలప పోస్టులో వేయమని మూడుకవర్లు యిచ్చింది. అవి ఆమె తన స్నేహితురాండ్రకు రాసింది. మూడూ జేబులోవేసుకుని బయలుదేరాడు. సగందారిలో వాటిని చింపి చదవడం ప్రారంభించాడు. ఆ వుత్తరాలో జాలప తన బాధల్ని వలపోసుకున్నది. మూడింటిలోనూ విషయం ఒక్కటే! ఇల్లా వున్నది : “జీవితం అంతా విషాదమయం అయింది. తిండి, నిద్రా మొదలైన సాధారణ సుఖాలుకూడా నాకు దూరం అయినయ్యి. వారిని సంతోషపెట్టడానికి అప్పుడప్పుడూ నవ్వుతూవుంటాను. కానీ, నా జీవితంలో నవ్వు సంపూర్ణంగా హరించుకుపోయింది. బహుశా ఈ విషాదం నా ప్రాణాలను బలిగొంటుందేమో తెలియదు! నగలు చేయించడానికి రోజూ ఆలోచనలు చేస్తుంటారు. డబ్బు కూడబెడుతూ వుంటారు. డిజయినులుకూడా నిర్ణయిస్తువుంటారు. ఇదంతా నన్ను మభ్యపెట్టడానికేసుమా!’ ఇదీ విషయం.

రమానాథుడు చురుగ్గా నడుస్తున్నాడు. పోస్టాఫీసు వెనకబడిపోయింది. కవర్లని పోస్టు చెయ్యలేదు. అతని హృదయంలో తుఫాను చెలరేగింది. ‘జాలప నన్ను అపార్థం చేసుకుంటున్నది. తనను మోసంచేస్తున్నాననీ, మభ్యపరుస్తున్నాననీ అనుకుంటున్నది. కానీ తన కేం తెల్సు; నగలు చేయించాలని నే నెంత బాధపడుతున్నానో? నా దగ్గరేగనక డబ్బుంటే తనను నగల్తో ముంచేసేవాడిని!

కానీ, ఏం చేయను; డబ్బులేదు. అయ్యో! భగవంతుడా! ఈ మొండిపట్టుతో నిజంగా ప్రాణాలమీదికి తెచ్చుకుంటుందేమో! ఈ దారుణాన్ని ఆపే ఉపాయమే లేదా? కాకపోయినా మొదట్లో యెందుకు అబద్ధాలు చెప్పాను? మొదట్లోనే యధార్థం చెప్పినట్లయితే పరిస్థితు లిలా విషమించేవి కాదుకదా!

రమానాథుడి ఆలోచనలోపాటు నడకకూడా తీవ్రతరం అవుతున్నది. ఊణ ఊణానికి అతని ఆలోచనలు క్రొత్త క్రొత్త రూపాన్ని ధరిస్తున్నై. "కాకపోయినా తన బాధల్ని వివరంగా నాతో చెప్పకుండా, ఇలా స్నేహితురాండ్రకు తెలియ చేయడంలో అర్థం ఏమిటి? నన్ను అవమానపర్చడంకాదా?" అని మండిపడ్డాడు.

ఇలా బాధామయ హృదయంతో ఆఫీసుకు చేరుకున్నాడు.

వరండాలో సామాన్లన్నీ గుట్టలు పోశారు. కొంతమంది వాటిని తూచి లెక్కలు కడుతున్నారు. రమానాథుడుమాత్రం వాటినంక కన్నెత్తి అయినా చూడటంలేదు. అతని మనస్సంతా చికాకుగావుంది. పనిలో ఏమాత్రమూ నిమగ్నం కావడంలేదు. ఎంతసేపటికీ తన పెండ్లి, కుటుంబపరిస్థితులూ, వాటిలో తను చేసిన పొరపాట్లే అతని కండ్లముందు తిరుగసాగినయ్యి.

చివరకు విసిగిపోయి మామూలుకంటే ముందే ఇంటికి బయలుదేరాడు.

ఇంటికి రాగానే జాలప ఆదుర్దాగా అడిగింది. "ఉత్తరాలను పోస్టుచేశారా?"

"అరె.... రె.... ఎంత పొరపాటు! మర్చిపోయాను, అస లా మాటే జ్ఞాపకం లేదు!"

"వెయ్యలేదుకదా? మంచిపనిచేశారు. పోస్టులో వేశారేమోనని భయపడు తున్నాను! ఇటు తెండి."

"ఎందుకూ? రేపు వేస్తాను."

"వద్దు, వాటిని పోస్టు చెయ్యవద్దు. వాటిలో మీ గురించే రాశాను. నిజంగా మీరు పోస్టుచేసివున్నట్లయితే, నా మనస్సు చాలా బాధపడేది" అని చిన్న నవ్వు నవ్వింది జాలప.

"అవును.... చెడ్డవాళ్ళను.... ధూర్తుల్ని నిందించకపోతే ఎల్లా?"

జాలప ముఖం ఒక్కసారిగా కాంతిహీనమైంది.

"అయితే, మీరు చదివారా వుత్తరాల్ని?"

"అవును.... ఏం? తప్పా?"

జాలప జాలిగా అన్నది: "ఐతే, మీరు నామీద కోపంగా వుండివుండాలి!"

జాలప గొంతు దుఃఖావేశంవల్ల పూడిపోయింది. కన్నీటి బిందువులు ఒకటొకటిగా పమిట చెరుగును తడవసాగినయ్యి. తల కృంగిపోయింది. కళ్ళు బరువుగా వారిపోయినయ్యి. క్షణం తరువాత స్తిమితపడి “అపరాధం జరిగింది. పొరబడ్డాను. మీ యిష్టంవచ్చిన దండనను విధించండి. అనుభవించడానికి సిద్ధంగా వున్నాను. మనసులోమాత్రం కోపం వుంచుకోబోకండి. పొరపాటున అలా రాశాను” అని దీనంగా వేడుకున్నది.

రమానాథుడు జాలపను దగ్గరకు తీసుకుని కన్నీళ్లుతుడిచి ఇలా అన్నాడు : “నీమీద నా కేమీ కోపంలేదు. నీవు యదార్థాన్ని రాశావు. కానీ ఆ రోజు అడ్డ గించకుండావుంటే ఈపాటికి కొన్ని నగలైనా తెచ్చివుండేవాడిని. అదీకాక అప్పు పట్టుకురానా, అని నిన్నడగడం ఏమిటి? ఇంటికి వచ్చిన చుట్టాన్ని అడిగి సత్కరించినట్టుగావుంది. కోర్కెవున్నా అతిగితే, పద్దనడంకదు. ఇప్పటికయినా మించిపోయిందేమిటి? భగవంతుడి దయవుంటే, కొద్దిరోజుల్లోనే నగలు కొంటాను.”

“డబ్బు లేదుగా? అప్పు తెస్తారా?”

“అవును....వడ్డీ వుండదు....అసలు ఇస్తే చాలు! అప్పంటూ నెత్తినవుంటే కొంచెం జాగ్రత్త అయినా ఏర్పడుతుంది.”

“వద్దు....అప్పు తేకండి మిమ్మల్ని చేజేతులా అగాధంలోకి తోయలేను.... ఇకమీదట ఏప్పుడూ నగలమాట తేను!”

“ఒకప్పుడుమాత్రం నీవు అడిగావా? నీవు అడగనంతమాత్రాన నాకర్తవ్యం మర్చిపోతానా? డబ్బుంతా కూడిందాకా వుండాలంటే, ఇక ఈ జీవితంలో నగలూ లేవు నాణ్యాలూ లేవు.”

“సరే అయితే మొదట ఏదో చిన్ననగ పట్టుకురండి.”

“అల్లాగే.”

రమానాథుడు బజారుకు పోయేసరికి బాగా పొద్దుగూకింది. జాగ్రత్తగా తెలిసినవారు ఎవ్వరూ చూడకండా షరాబు బజారుకు పోయాడు. ఈ విషయాన్ని సాధ్యమైనంతవరకూ తమ ఇద్దరిమధ్యనే వుంచాలని అతని ఉద్దేశ్యం.

షరాబుబజారులో గంగూ దుకాణం బహు ప్రసిద్ధమైనది. గంగూ కులానికి బ్రాహ్మణుడే అయినా, వ్యాపారంలో వైశ్యులను మరిపించేస్తాడు. ఎప్పుడూ తియ్యకుండా విభూతిపెండెకట్లు పెడుతుంటాడు. మెడలో ఒక లావుపాటి రుద్రాక్షమాల వుంటుంది. చాలా న్యాయసుడనీ, ఎంత అపరిచితుడికైనా ధరల విషయంలో హెచ్చుతగ్గులు చేయడనీ ప్రతీతి. అందుచేతనే అతని దుకాణం ఎప్పుడూ కిటకిటలాడుతుంది.

గంగూ రమానాథుని చూడగానే వినయవిధేయతలు ఉట్టిపడేటటు, “రండి, బాబుగారూ ! రండి. ఇదిగో గుమాస్తాగారూ ! బాబుగారు వస్తున్నారు; వీరికి ఆకూ, వక్కా తెప్పించు !” రమానాథువైపుకు తిరిగి, “ఏం బాబూ ! ఇటు తొంగైనా చూడటంలేదు ? ఈ ముసలి గంగూమీద కోవంవచ్చినట్టుగా వుంది ! మీరు నయం చూపకపోతే, బీదవాళ్ళం ఎల్లా బ్రతకడం ?” అన్నాడు.

గంగూ అంటగట్టిన ఈ గొప్పతనమూ, గౌరవమూ రమానాథులో చిత్రంగా పనిచేసినయ్యి. కొట్లోకి రావడానికే సంకోచిస్తున్న అతను, ధైర్యంగా నిటారుగా మెట్లుఎక్కి లోపలికి వచ్చాడు. నిజంగా గంగూ ఇలా గౌరవించకపోయినట్లయితే, తను బజార్లోనుంచే వెనక్కు తిరిగేవాడేమో !

“మాలాంటివాళ్ళు వచ్చిమాత్రం ప్రయోజనం ఏమిటిలే ! మే మేం కొన గలుగుతాం ? ఏదో, డబ్బున్న మహారాజులు వచ్చినా అందం, చందం” పై మాటకు అన్నాడు రమానాథుడు.

“అల్లా అనకండి. నేను డబ్బును చూసేవాడినికాదు ! మనిషి ప్రధానం గాని, డబ్బుటండి ? వెధవడబ్బు ఎంత రావడంలేదు, ఎంత పోవడంలేదు ! డబ్బు కోసం ఆలోచించకండి. మీకు ఏంకావాల్సో తీసుకోండి ! డబ్బు నిదానంగా పంపుదురుగాని. నిన్ననే ఢిల్లీనుంచి వజ్రాలహారాలను తెప్పించాను. చూపమంటారా ? వజ్రాలు పొదిగిన చెక్కడపు గాజులుకూడా వున్నై, చూపనా ?”

రమానాథుడు గంగూ చూపిన ఆననంమీద కూర్చుంటూ, “కొద్ది ఖరీదులో ఏదైనా హారం చూపండి” అన్నాడు.

“ఒక వెయ్యిరూపాయల్లో చూపమంటారా ?”

“కాదు....నాలుగు వందల్లోపు.”

“కొద్దిధరలో, గొప్పధరలో రెండురకాలూ చూపిస్తాను. మీకు నచ్చితే తీసుకోవచ్చు. నా దగ్గర మోసాలూ, ధరలో తేడాలూ పనికిరావండి. పసిపిల్లవాడు వచ్చినా వస్తువులోగానీ, ధరలోగానీ వీసంఎత్తు తేడా వుండదు. నేను చెప్పిన ధరకు కళ్ళుమూసుకుని తీసుకోవచ్చు. ఇక్కడ నాలుగు డబ్బులకోసం అబద్ధాలు ఆడి, మోసాలు చేస్తే సరిటండీ, రేపక్కడ (చేతులు పైకిఎత్తి) సంజాయిషీ చెప్పుకోవద్దూ ?”

గుమాస్తా హారాలపెట్టెలు తెచ్చి ముందుపెట్టాడు. గంగూ ఒక్కొక్కదాన్నీ వివరంగా చూపుతున్నాడు. ఒకదానికంటే ఒకటి మిన్నగావున్నై. దేదీప్యమానంగా వెలిగిపోతున్న ఆ హారాల మెరుగునీ, పనితనాన్నీ రమానాథుడు సాశ్చర్యంగా చూస్తున్నాడు. మొదట నాలుగువందల రూపాయల హారాన్ని తీసుకుందామనుకున్నాడు. తనదగ్గర వున్న మూడువందలూ పోను, ఒక వంద అప్పు చెయ్యవచ్చు అనుకున్నాడు. కానీ, ఆరువందల రూపాయల హారంముందు నాలుగు వందలది సూర్యుడిముందు దీపంలా వెలవెలబోతున్నది. ఇంతకాలం తరువాత ఒక్క వస్తువును కొంటుంటే, అది విలువైనదిగా చూసి కొనడమే ఉత్తమం అనుకున్నాడు. నిజంగా తను ఆరువందల్ని పట్టుకుపోతే, జాలప ఆశ్చర్యంతో నోరు తెరుస్తుంది : కానీ, ఈ గంగూ ఒక్కసారి మూడువందల రూపాయల అప్పు ఒప్పుకుంటాడా ? ఏది తీసుకోవడమా అనే సందిగ్ధంలో పడ్డాడు.

గంగూ రమానాథుడి మనస్థితిని గమనించి, “ఈఆరువందల రూపాయలదే తీసుకువెళ్ళండి. మీ హోదాకు తగివుంటుంది. ఆ మెరుగుచూశారా ? చీకటి ఇంట్లో పెట్టారా ? ఇక దీపంలేని కొరత వుండదు !” అన్నాడు.

“నిజమే ! ఇదే నాకూ నచ్చింది. కానీ, ప్రస్తుతం నాదగ్గర మూడువందలే వున్నై” రమానాథుడు తలవంచుకుని సిగ్గుపడుతూ అన్నాడు. అతని ముఖం ఎర్రపడ్డది. గంగూ సమాధానంకోసం ఆదుర్దాగా ఎదురుచూస్తున్నాడు.

గంగూ నిష్కపటంగా అన్నాడు : “బాబూ ! డబ్బులేదని సంకోచించబోకండి. నేను డబ్బును చూసేమనిషిని కాదని మొదట్లోనే చెప్పానుగా ? కావాలంటే, పదివేలరూపాయల సరుకు నిల్చున్నవళంగా మీతో పంపుతాను. మీకు యింకేమైనాకూడా కావాలంటే తీసుకోండి. ఇదిగో, గుమాస్తాగారూ ! ఆ పూలకుచ్చల్ని చూపండి. బాబుగారూ, ఇది సరికొత్త ఫేషన్ ! అసలైన గులాబీలను మరిపిస్తయ్. ధరకూడా స్వల్పం. ఒక్క రెండువందల యాభై. మీరు డబ్బుకోసం ఏమీ సంకోచించవద్దు !”

రమానాథుడు నవ్వి, “గంగూగారూ, మాటల్లో పడేయబోకండి ....నగల విషయంలో నాకు బొత్తిగా అనుభవంలేదు” అన్నాడు.

“అయ్యయ్యా ! మీ రలా అనకండి. వీటిని ఇంకో దుకాణానికి పట్టుకు పొండి. నేను చెప్పిన ధరకు దమ్మిడి తేడావచ్చినా, వూరికే ఇచ్చేస్తాను....ఎంత మాట అన్నారు, బాబుగారూ !”

గుమాస్తా చలవరాతి పూలకుచ్చుల్ని ఇచ్చాడు. వాటిని చూసేసరికి రమా నాథుడి కండ్లు విప్పారినయ్యి. అవి నిజమైన గులాబీ పుష్పాలకన్నా మిన్నగా వున్నయ్యి. వజ్రాలతో పొదివిన మొగ్గలు సూర్యకాంతికి మెరిసే హిమ బిందువుల్లా వివిధ వర్ణాలనూ వెదజల్లుతున్నై. వాటిని చూస్తుంటే అతని కేదో అలౌకికమైన వస్తువును చూస్తున్నట్లుగా వున్నది.

“చూడండి ఎంత అందంగా చెక్కాడో ! రెండువందలయాభయ్యా ఈ పనితనానికి ఇచ్చినా ఇయ్యవచ్చండి !”

“అవును....నిజమే! కానీ, రేపటినుంచే డబ్బుకు గొంతుమీద కూర్చుంటా రేమోనని భయంగా వుంది....నేనూ, సాధ్యమైనంత త్వరలో తీర్చడానికే ప్రయత్నం చేస్తాను....!”

గంగూ సమాధానం చెప్పకండా హారాన్నీ, చలవరాతి పుష్పాన్నీ ఒక అందమైన మఖమల్ పెట్టెలో పెట్టి రమానాథుడి చేతి కందించాడు. తరువాత ఖతాపుస్తకంలో వ్రాసుకుని పంపించాడు.

రమానాథుడు వుల్లాసంగా ఇంటివైపు నడుస్తున్నాడు. ఎంత సంతోషంగా కనుపించినా, అతని హృదయపు అట్టడుగుపొరల్లో లేశమాత్రంగా భయమూ బెరుకూ కూడా పనిచేస్తున్నై. అతనిస్థితి తల్లిచగ్గిర డబ్బులు దొంగిలించి మిఠాయి కొనుక్కుతినే పిల్లవాడిస్థితిలా వుంది. రుచికరమైన మిఠాయి తినగలుగుతున్నందుకు ఆనందమైతే పడుతున్నాడు కానీ, దానితోపాటు ఇంటికిపోతే తల్లి కొడుతుం దేమో అనే భయాన్నికూడా అనుభవించక తప్పడంలేదు. ఆరువందలు అప్పు చేసినందుకు తనేమాత్రమూ భయపడటంలేదు. నిజంగా తల్చుకుంటే ఆరునెల్ల లో పే తీర్చేసెయ్యగలడుకూడానూ ! అయినా తండ్రికి తెలిస్తే ఏమంటాడో ! వీటిని త్వరగా జాలపకు చూపాలని పెద్ద పెద్ద అంగలు వేసుకుంటూ నడుస్తు న్నాడు. వీటిని చూసి జాలప ఎంత ఆనందపడేదీ, వీటిని ధరించినప్పుడు ఆమె సౌందర్యం ఎలా ఇనుమడించేదీ మొదలైన విషయాలను యోచించుకుని, అన్ని భయాలకూ అతీతుడై పోతున్నాడు.

ఎంత త్వరగా నడిచినా అతనికి నడిచినట్టులేదు. శీఘ్రంగా ఇల్లుచేరాలనే వుత్సాహంతో, పెద్దబజారు విడిచి గొండుల్లోనుంచి నడవసాగాడు. అతను ఇంటి దగ్గరనుంచి బయలుదేరినప్పుడే ఆకాశం మేఘావృతమౌతున్నట్టుగా వుంది. సరిగా అత నిలా గొండుల్లోకి మళ్ళాడో లేదో దిబదబా చినుకులు పడ సాగి నయ్యి. గొడుగువేసుకునేలోపే తలా బట్టయీ తడిసిపోయినయ్యి. గొంది

విపరీతమైన చీకటిగావుంది. కన్ను పొడుచుకున్నా ఎవటివస్తువు కనుపించడం లేదు. దడదడమనే వర్షపుశబ్దం పరిసరంలోని మిగిలిన శబ్దాలన్నింటినీ మింగేసింది. రమానాథు హృదయంలో ఒక అవ్యక్తమైన భయం సూర్యుడి తొలి కిరణంలా పొడమి, కొద్దిసేపట్లోనే హృదయాన్నంతా ఆక్రమించేసింది. “ఎవరైనా కౌడీలు ఈ నగలను లాక్కుంటే.... ఆ చీకట్లో నిర్మానుష్యంలో తనేం చేసేట్లు? కాకపోయినా రెండు నిమిషాలు ఆలశ్యం అయితే ఏం కొంప మునుగుతుందని ఇటువచ్చినట్లు....?” అనుకుంటూ తన నడకను తీవ్రతరం చేశాడు. కొద్దిసేపట్లోనే మళ్ళీ బజారుకు చేరుకున్నాడు. మునిసిపాలిటీ దీపాల వెలుగు కనుపించింది. ఎక్కడలేని దైర్యమూ వచ్చింది. వెలుగులో ఎంత పిశ్వాసమూ, శక్తివున్నై !

రమానాథుడు ఇంటికిపోయేసరికి, తండ్రి మధ్యగదిలో కూర్చుని హుక్కా పీలుస్తున్నాడు. తండ్రికంటపడకండా లోపలికిపోదాం అనుకున్నా డతను. ఇంతలో తండ్రి పిలవనే పిల్చాడు. “ఇంత పొద్దుపోయేవరకూ ఎక్కడికి పోయావురా?”

తండ్రిమాట వినిపించుకోకుండానే అతను లోపలికి పోయాడు. లోపల జాలప తనకోసం ఎదురుచూస్తున్నది. భర్తను చూడగానే చప్పున గొడుగు అందుకుని, “పూర్తిగా తడిసిపోయారు. పోనీ, ఎక్కడైనా కాసేపు ఆగలేకపోయారా?” అన్నది.

“చాలాసేపు ఆగాను. ఇప్పుడప్పుడే తగ్గేట్లుగాలేదు. ఇక విసిగిపోయి బయలుదేరాను” అంటూ రమానాథుడు నిలబడకండా పైకిపోయాడు. జాలప కూడా తనతోపాటు పైకివస్తుందని అతని అభిప్రాయం. కాని ఆమె నేరుగా మరదుల దగ్గరకుపోయి కబుర్లు చెప్పుకుంటూ కూర్చున్నది. మాటల్లో భర్తధ్యాసే లేకుండా మునిగిపోయింది.

రమానాథుడు పైకిపోయి బట్టలు మార్చుకుని, భార్యకోసం ఎదురుచూస్తూ నిల్చున్నాడు. భార్య ఎంతకీ రాకపోవడంవల్ల విసుక్కుంటూ మంచంమీద కూలపడ్డాడు.

కొంతసేపటి తరువాత దయానాథుడు భోజనానికి లేచాడు. అతనితోపాటు చిన్నపిల్లలుకూడా లేచారు. ఈ అవకాశంకోసమే జాలప ఎదురుచూస్తున్నది. అందరూ వంటగదిలోకి పోయిన తరువాత ఆదుర్దాగా పైకి వెళ్ళింది. రమానాథుడు మంచంమీద పడుకునే భార్యను వుడికించడానికి “బజారుకుపోయాను, అయినా పని జరగలేదు. హారాలు మంచివి చేసి సిద్ధంగాలేవు. అందుకని చేయమని ఆర్డరు ఇచ్చివచ్చాను” అన్నాడు.

ఉత్సాహంతో దీప్తివంతంగా వున్న జాలప ముఖం పైమాట వినగానే

మలినం అయింది. “ఇలా చెబుతారని నాకు మొదటే తెలుసు, అదిగో, ఇదిగో, అని ఇంకో ఆరునెల్లు గడుపుతారు!” అన్నది నిరాశగా.

“అబ్బే.... చాలా త్వరగా ఇస్తానన్నాడు.”

“పోనిద్దురూ.... ఎప్పుడిస్తే ఏం?”

ఆశ మితిమీరితే నిరాశగా పరిణమిస్తుంది. జాలప మూతివిరుచుకుంటూ వెళ్ళిపోవడానికి వెనక్కు తిరిగింది. రమానాథుడు పెద్దగా నవ్వాడు. నగలు తెచ్చే తనను వుడికించటాని కలా చేస్తున్నాడని తెలుసుకున్న దామె.

“మీరు అసాధ్యులే! ఏదీ.... ఏం తెచ్చారూ? చూద్దాం?”

“చూశావా కాసేపట్లో ని న్నెలాచేశానో?”

“మొగవాళ్ళకుండే జబ్బే.... ఇంత!”

జాలప నగలను చూసి పరవశ అయింది. కళ్ళు విప్పారినయ్యి అనుకో కుండానే. పెదాలమీద వెన్నెల చిరునవ్వు తాండవించింది. శరీరమంతా తేలిక పడ్డది. తన పరవశత్వాన్ని భర్తకు కనపడకుండా చేయాలనుకున్నది. కానీ, సాధ్యంకాలేదు. నగలను ధరించి అద్దంలో ఒకమాటు చూసుకున్నది. క్రొత్త నగలతో ద్విగుణీకృతమైన తన శోభకు తనే మురిసిపోతూ భర్తతో, “మీరు దేవిని ఉపాసించారు. దేవి ప్రసన్నమైంది. వరమిస్తున్నది తీసుకొండి! — మీ యావత్తుపనులు విఘ్నాలులేకుండా సఫలం అగుగాక!” అన్నది.

ఇన్నాల్టికి జాలప చిన్ననాటి కోర్కె సఫలం అయింది. ఈ సమయంలో తల్లి దగ్గరవుంటే “నీ వెంతచేసూ, నీ హారం ఎంతచేసు.... నాకుమాత్రం లేదను కున్నావా?” అని ముఖానకొట్టినట్టు చూపవచ్చుకదా! అనుకున్నది.

రమానాథుడికి తన జన్మ సాఫల్యం అయినట్టుగానే వుంది.

“క్రిందికివెళ్ళి ఆ తగారికి చూపి వస్తాను.”

“చూపవచ్చునులే!”

జాలప వుత్సాహాన్ని ఆపుకోలేక క్రిందకు బయలుదేరింది.

“ఇదిగో అప్పుతెచ్చాననిమాత్రం చెప్పవద్దు” అన్నాడు రమానాథుడు.

జాలప తిరిగి పైకివచ్చేసరికి బాగా పొద్దుపోయింది. రమానాథుడు అలిసి నిద్రపోయాడు. వెన్నెల స్వచ్ఛంగా నిర్మలంగా కాస్తోన్నది. జాలప నేరుగా గదిలోకిపోయి అలమారా లీసింది. దాన్లోనుంచి చిన్ననాటి నకిలీహారాన్ని బయటికితీసి అసలుహారందగ్గర వుంచింది. రెండింటినీ పరిశీలనగా చూసింది. చంద్రుడిముందు నక్షత్రంలా అసలుహారంముందు నకిలీహారం కళావిహీనంగా కనుపించింది. ఆమెకు చాలా వెగటూ, అసహ్యం కలిగినయ్యి. వెంటనే తెంచి అవతల పారేసింది, ఈశ్వరోపాసకుడు పూజానంతరం నిర్దాక్షిణ్యంగా మట్టి ప్రతిమను ప్రవాహంలోకి నెట్టినట్టు!

నగలు తెచ్చిన రోజునుంచి జాలప ప్రవర్తనలో చాలా మార్పు వచ్చింది. భరమీదవున్న వెనకటి ఉదాసీనత మంచులా కరిగిపోయింది. అతి ఆప్యాయతను, ఎన్నడూలేని స్నేహభావాన్నీ తన ప్రతి చర్యలోనూ ప్రదర్శించసాగింది. వెనక రమానాథుడు తనకు అవుసరమైన వస్తువుల్ని అడిగితీసుకొనేవాడు. తనకు అవుసరమైన పనులుకూడా అడిగితేగాని జరిగేవికావు. ఇప్పుడలాకాదు. అతని అవుసరాలన్నీ అడక్కండానే నెరవేరుతున్నై. స్నానానికిపోతే సబ్బూ, తుండుగుడ్డా సిద్ధం. స్నానంచేసి బయటికివస్తే, దోవతి మడతలు విప్పి ఎదురుగా కనిపిస్తూవుంటుంది. ఏ రోజైనా తను వంటచేయాలివస్తే వెట్టి చాకిరీ చేయవలసి వచ్చినట్టు బాధపడేది జాలప. ఇప్పుడు రోజూ చక్కని రుచికరమైన పదార్థాలను చేసి రమానాథుని మెప్పించచూస్తున్నది. రమానాథుడు జాలపలో వచ్చిన ఈ మార్పునూ, తన నగల విలువనూ తూచుకుని, ఈ భక్తి, శ్రద్ధ, అనురాగాల ముందు, రెండేకాదు. అల్లాంటివి లక్షతెచ్చి సమర్పించినా చాలవని అనుకునేవాడు.

గంగూ దుకాణంనుంచి రమానాథుడు నగలు పట్టుకుపోయిన విషయం ఎలాగో పక్కదుకాణాలవాళ్ళకు తెల్సింది. ఇక అతను ఆ బజారున కనుపిస్తే రెండువైపులా వున్న దుకాణాలవాళ్ళు తాము కూర్చున్న స్థానాలనుంచి లేచి నిలబడి, “రండి బాబుగారూ : మా దుకాణానికికూడా ఒకమాటు దయచేయండి” అనడం ప్రారంభించారు.

రమానాథుడు ఈ బాధనుంచి తప్పించుకోవడానికి ఖచ్చితంగా చెప్పేవాడు, “నే నేమీ కొనబోవడంలేదు....ఏమీ కొనను !” అని

అయినా వదిలేవారుకాదు “కొనకపోతే మానె, ఒక్కమాటు లోపలికివచ్చి నగలు చూడండి. ఒక్కమాటు ఇంటికిపట్టుకుపోయి అమ్మగారికి చూపండి. నచ్చితే వుంచుకుందురుగాని.....మేము దురదృష్టవంతులం....మీ సొమ్ముతినే భాగ్యం మాకు లేదు. ఇవ్వాలి మీ ఐంగరపు చేత్తో బోణీచేయాలి. తప్పదు !”

“మీ నగలు చాలా బాగుంటయ్యి. ఆడవాళ్ళకు ఇష్టైనప్పుతాయి. అంత మాత్రంచేత ప్రయోజనం ఏమిటి : నా చేతిలో కానీకూడా లేదు” అన్నాడు రమానాథు డొకనాడు.

ఇంతలో ఒక దుకాణదారుడు అందుకున్నాడు: “వెధవడబ్బు....డబ్బెవరి

కావాలిబాబూ ? మేము చూసేవి మనిషి గుణగణాలు : మీ దయవుంటే అంతే చాలు, డబ్బుతో పనేలేదు : రండి, లోపలికి దయచేయండి...." అన్నాడు.

వద్దనుకుంటూనే రమానాథుడు లోపలికి పోయాడు. వ్యాపారి ఒక గాజుల జతనూ, ఒక లోలకులజతనూ చూపాడు. రెండూ వజ్రాలు పొదిగినవే : విద్యుద్దీపాల్లా వెలిగిపోతూ అపూర్వంగా వున్నై.

పదిగంటలకు పైన అయివుంటుంది. తండ్రి భోజనంచేసి తిరిగి వెంటనే కచేరీకి పోయివుంటాడు. తనుకూడా భోజనంచేసి తిరిగి వెంటనే ఆఫీసుకు వచ్చేద్దామని బయలుదేరాడు. మధ్యదారిలో వ్యాపారి పిలవడమూ, తను ఆ నగలను చూడటమూ జరిగింది. వాటిని చూసినతర్వాత ఆఫీసువిషయం మర్చిపోయాడు.

రమానాథుడు తెచ్చిన నగలను జాలపా, రాజేశ్వరీ పరిశీలనగా చూస్తున్నారు. వాటి పనితనమూ, కొట్టవస్తున్నట్టున్న మెరుగూ వాళ్ళను ముగ్ధుల్ని చేసినయ్యి.

రమానాథుడు నవ్వుతూ, "నచ్చినయ్యా ?" అన్నాడు.

"నచ్చకేం ? బాగానే నచ్చినయ్యి" అత్తగారివంకచూసి, "మీరు తీసుకోండి" అన్నది జాలప.

రాజేశ్వరీ తన మనోవ్యధను కనబడనీయకుండా తల వంచేసుకున్నది. ఆమె నగలు పెట్టుకోవల్సిన రోజులన్నీ సంసారపు బాధలతోనే గడిచిపోయినై. ఇక ఇప్పుడు ఆమెకు నగలెందుకు :

రాజేశ్వరీ జీవితంలోని ఏ ఒక్క కోర్కె ఈనాటివరకూ పూర్తికాలేదు. ఆమె కాపురానికి వచ్చినప్పటినుంచీ భర్త ఆదాయం బొటాబొటీగా వుంటూవచ్చింది. ఏనాడూ సంసారపు ఖర్చులకుపోను రెండు రూపాయలు వెనకవేయడం అంటూ జరగలేదు. మధ్యమధ్యా అతని ఆదాయం ఒకటి రెండు రూపాయలకు పెరిగినా, అదే సంవత్సరం ఇంకో కొత్తజీవి సంసారంలో వుద్భవించడం జరుగుతుండేది. ఆ అదనపు ఆదాయాన్ని కొత్తజీవి చిన్న చిన్న అవుసరాలకు సరిపెచ్చవల్సి వచ్చేది.

ఈ విధంగా ఉవ్వెత్తున లేచిన ఆమె జీవితపు ప్రథమ కోర్కెలన్నీ వాటంతటవే చల్లారిపోయినయ్యి. తల వంచుకునే అన్నది : "ఇంకా నాకెందుకు తల్లీ .....అయినా ఎవరు తెచ్చారు ? ధర ఎంత ?"

రమానాథుడు అందుకుని "ఒక షరాబు చూపడానికి తెచ్చాడు. ధర అడగలేదు.....కానీ, పెద్ద ధరే వుండవచ్చు ! అయినా మనకు అవుసరం లేదుకదా ? ధర ఎంత అయితే మనకెందుకు ?" అన్నాడు.

“అవునరం లేదంటున్నారు. అల్లాంటప్పుడు ఎందుకు తెచ్చారు ? తీసుకు పొండి” అన్నది జాలప.

“తీసుకుపోనా ?” ప్రశ్నార్థకంగా చూశాడు రమానాథుడు.

“అత్తగారు వద్దంటున్నారు. అదికాక ఊరికే ఏమైనా వస్తయ్యిగనుకనా మన యిష్టప్రకారం ముంచుకోవడానికి ?”

“ఊరికే వచ్చినయ్యి అనుకో. ముంచుకుపోయింది ఏమిటి ?”

“వింటున్నారా అత్తయ్యగారూ, మీ కొడుకుగారి మాటలు? డబ్బువుంటే, అనుకున్నా అందం చందం! డబ్బులేని వేడుకబేరాలు ఎందుకు ? ఇచ్చిరండి !”

రాజేశ్వరి అంతరాంతరాల్లో మరుగుపడిపోయిన నగలమీద మమకారం కొంచెం పెల్లుబికింది : “అయితే యే! డబ్బు....ఇప్పుడే అడగడంలేదుగా ?” అన్నది.

“ఇప్పు డడక్కపోయినమాత్రాన ఒరిగిందేమిటండి, రేపు వడ్డీతో సహా గోళ్ళాడగొట్టి తీసుకుంటారు” అన్నది జాలప.

“అయితే, ఇచ్చి రమ్మంటారా ?.....ఏదో ఒకటి తేల్చి చెప్పండి ?” అన్నాడు రమానాథుడు.

ఇలా రమానాథుడు స్పష్టంగా ‘ఇచ్చిరమ్మంటారా ?’ అని అడగడం జాలప కేమీ నచ్చలేదు. అసలు ఈ విషయంలో తనను ప్రశ్నించడం ఏమిటి ? ఒకవేళ తను ‘వద్ద’న్నా అతను కాదు కూడదని బలవంతాన చేతులకు తొడగ వల్సిన పని !

ఆశగా, తృప్తిగా నగలవంక చూస్తూ, “ఇచ్చేయండి అత్తగారూ ! రాత్రిం బగళ్ళూ ఈ అప్పువాళ్ళ గొడవ ఎవరు పడతారు ?” అన్నది. తరువాత నగలను పెట్టెలో పెట్టి భర్తచేతికి అందించింది.

నగలమీది ఆమె చూపులు నోటిదాకావచ్చి యుక్తిగా తప్పించుకుపోయిన ఎలుకను చూసే పిల్లి చూపుల్ని జ్ఞప్తికి తెస్తున్నై.

అంతవరకూ మౌనంగా చూస్తున్న రాజేశ్వరి ఇక తన ఆశల్ని ఆపుకో లేకపోయింది. ఒక్కసారి ఆ గాజులు తన చేతికి తొడుక్కుంటే ఎంత బాగుం డునో అనిపించిందామెకు. చప్పున కొడుకుచేతుల్లోని నగలపెట్టెను అందుకుని గాజులుతీసి చేతులకు తొడుక్కున్నది. ఆమె కళ్ళు రెండూ మితిలేని ఆనం దంతో మెరిసినయ్యి. రాజేశ్వరి తన జీవితంలోని కోర్కెలన్నీ ఈ ఒక్క ఊణం కాలంలో - వీటిని ధరించడంతో - పూర్తి అయినయ్యనుకున్నది. మరు ఊణంలోనే నగలమీది తన ఈ మమకారానికి సిగ్గుపడి, గాజులు తీసి ఇయ్య పోయింది.

రమానాథుడు తల్లిని వారినూ, “వుండనియ్యమ్మా ! తొడుక్కున్నావుగా, వీటిని నీకు నేను కానుకగా ఇచ్చాననుకో !” అన్నాడు.

తల్లి కండ్లు అశ్రుపూరితాలై నయ్యి. తన బహుపురాతనకోర్కె ఈవిధంగా కొడుకుద్వారా తీరింది. అయినా సంతోషంకంటే ఆమెలో బాధే ఎక్కువగా కనుపిస్తుంది. పసివాడు ఏదో మాటవరసకు తీసుకోమన్నాడు. ఆమాత్రానికి తీసుకుంటే అప్పులపాలై పోడా ? పైగా ధర ఎంతోకూడా తెలియదు. ఎక్కువ ధర ఐతే ఎక్కడనుండి తెచ్చిస్తాడు ? త్వరగా చేతికి డబ్బిందును. అందక పోను ! వాడిని నేనే కావాలని బాధలో పడేయనా ? అని ఆలోచించుకుని గాజుల్ని తీసియిస్తూ, “లేదు నాయనా, చూడ్డానికి తొడుక్కున్నాను. తీసుకుపోయి ఇచ్చిరా !” అన్నది.

దిగులుగా, వుదాసీనంగా వున్న తల్లిముఖంచూసి రమానాథుడి హృదయంలో తల్లిప్రేమ పొంగులువారింది. ‘వెధవ అప్పు. అప్పుకు భయపడి తను ఈ మాత్రం తల్లిమనస్సు తీర్చలేడా ? కనీ, పెంచీ పెద్దచేసిన తల్లికోసం తను ఈ మాత్రం త్యాగం చేయలేడా ?’ అనుకుని సానునయంగా తల్లితో అన్నాడు : “ ‘రూపాయల’ కోసం భయపడబోకమ్మా ! నీ కెందుకు, వుంచుకో !”

రాజేశ్వరి కోడలివై పు చూసింది. జాలప దిగులుగా, ఈ గాజుల్ని తనకు లేకుండా అత్త ఎక్కడ తీసుకుంటుందో, అన్నట్టు అదోవిధమైన భయంగా చూస్తున్నది. రాజేశ్వరి కోడలి భావాన్ని తెలుసుకుని, “ఇదిగోనమ్మా, నీవు తీసుకో, మాకు నగలు ధరించేకాలం పోయింది. ఇక మీరు సుఖంగావుంటే చూడటమే మాకు మిగిలింది” అంటూ గాజులజతను జాలపకు అందించింది.

జాలప వుద్దేశ్యంలో అత్తగారిదగ్గర డబ్బు కుప్పతిప్పలుగా వుందని, పిసినిగొట్టుతనంవల్ల ఇంతసేపు సంశయించారేగానీ, నిజంగా తీసుకోవాలనుకుంటే వారు నిల్చున్నపళంగా డబ్బు ఇచ్చి తీసుకోగలరనుకున్నది. ఇంతసేపటి నుంచీ జాలప, గాజుల్ని వుంచుకోవడమా ? పంపడమా ? అనే విషయంగురించి సందిగ్ధావస్థలో పడ్డది. గాజుల్నియితే వుంచుకోవాలనేవుంది కానీ, ధర తన భర్తనెత్తిన పడుతుందని వెనక ముందాడుతున్నది. ఇప్పు డత్తగారే తన నోటి మీదగా తీసుకోమంటున్నారు. ధర అత్తగారే చెల్లిస్తారనే దాన్లో సంశయము లేదు. ఇలా అత్తగారే తీసుకోమంటున్నప్పుడు, వద్దనవల్సిన అవసరం జాలపకు కన్పించలేదు. అయినా బాగుండదని పై మాటకు “మీ దగ్గర ప్రస్తుతం డబ్బున్నదో లేదో ? నాకు గాజులకేం తొందర్లేదండి !” అన్నది.

రమానాథుడికి తన బండారం బయటపడిపోతుందేమోనన్న భయమూ, ఇలా అప్రస్తుతంగా మాట్లాడుతున్నందుకు జాలపమీద కోపమూ కలిగినయ్యి.

కన్నెర్రజేసి “అనవసరం అయిన మాటలెందుకు ? కావాలంటే వుంచుకోరాదా” అన్నాడు.

“అ తగారు....ఒప్పుకోవడంలే....”

జాలప నోట్లోనుంచీ మాట పూర్తిగా బయటకు రాకముందే “అరె.... మళ్ళీ అదేమాట అంటావు ? నీకు కావాలన్నా ? కావాల్సింటే వుంచుకో, డబ్బు విషయం ఆలోచించకు....పోనీ ఈ వుంగరాన్ని అట్టే పెట్టుకో !”

“సరే, ధర ఎంతో కనుక్కురండి.”

“అబ్బ....నీకు ధరతో ఏం పని ? కావాల్సింది తీసుకోక !” అంటూ రమానాథుడు బయటికిపోయి, తనతో వచ్చిన గుమాస్తాను ధరలు అడిగి తెల్సుకున్నాడు. ధర వినేసరికి అతనికి గుండె ఆగినంత పన్నెంది. గాజులు ఏడు వందలూ, ఉంగరం రెండువందలయ్యాయై చెబుతున్నాడు. ఏ మూడునాలుగు వందల్లోనో వస్తయ్యనుకున్నాడు. తన అంచనాకు ఇంత వ్యత్యాసం ! ధరల్ని భరించడం అసంభవం ! పోతే క్షణంక్రితం నగలను తీసుకోమని జాలపను వద్దంటున్నా బలవంతంచేసి, ఇప్పుడు ధర భరించలేను ఇచ్చే శైయ్యమంటే ఏం బాగుంటుంది.’ అయినా తప్పదు. ఇంత ధర భరించడం కష్టం. వాపసు చేయవల్సిందే !

“ఏదో కొద్ది ధరల్లో వస్తయ్యనుకున్నాను. మీరు చాలా చెబుతున్నారు” అన్నాడు రమానాథుడు గుమాస్తాతో.

గుమాస్తా పేరు చరణదాసుడు. “ధరలో దమ్మిడి తేడాలేదు. అవునరం ఉంటే వుంచుకోండి, లేకపోతే ఇచ్చేయ్యండి” అన్నా డతను.

“పరిస్థితులు బాగా లేవు. ఇప్పు డింత ధర భరించలేను.”

“మీ రలా అంటే నేను ఒప్పుకోను. ఇల్లాంటి పనితనంకల వస్తువుల్ని మీరే తీసుకోలేకపోతే మరెవరు తీసుకోగలరు ? ఎందుకండీ సందేహిస్తారు ? రెండునెలు జోరుగా పని సాగితే, ఇంత కాదు, ఇంకా ఇంతైనా ఎడంచేస్తా అవతల పారేస్తారు !”

“ఊ, లాభంలేదు. తొమ్మిదివందల యాభై రూపాయలు....అబ్బో !....”

“డబ్బుగురించి ఆలోచించడోకండి. వస్తువు నాణ్యాన్ని గురించి ఆలోచించండి....అమ్మగారు గనక ఒక్కసారి వీటిని ధరించి మీకు కనిపించారా ఇంకా రెండింతలైనా పారేస్తారు.”

రమానాథుడు లోపలికి వచ్చాడు. నగలధర విన్నతరవాత, జాలప తనంతట తనే వద్దనకపోతుందా అని అతని ఉద్దేశ్యం !

పెద్దగా నవ్వి, “అయితే, అమ్మా ! ఈ గాజుల ధర ఎంత వుంటుందో చెప్పు చూద్దాం ?” అన్నాడు.

రాజేశ్వరి తక్కువ ఏదో సమాధానం చెప్పి, తన తెలివితక్కువను వెల్లడి చేయదల్చుకోలేదు. తెలివిగా తప్పుకున్నది. “ఈ రాళ్ళపనిముట్ల ధరలు నిర్ణయించడం కష్టం : ఎంతయినా వుండవచ్చు !” అన్నది.

“సరే— నీవు చెప్పు జాలపా. ఎంత ధరకడతావో చూద్దాం !” అతని వుద్దేశ్యం జాలప ఏ వందో, రెండువందలో అంటుంది. అప్పుడు ఈ విపరీతం అయిన ధరను తెలియజేసి, ఆమె నోటిమీదుగానే వద్దనిపిద్దామని.

“ఆరువందలకు తక్కువ వుండదు.”

అతని ప్లానంతా భగ్నమైపోయింది. ఆమె మొదట్లోనే ఇంత ధరా ఆలోచించుకుని వున్నదన్నమాట ! ఇక తను ఆశ్చర్యపర్చడం, ఆమె నోటిమీదుగానే వద్దనిపించడం జరిగేపనేనా !

సిగ్గుపడుతూ అన్నాడు : “రాళ్ళు చాలా ఖరీదైనవి !”

“ఎంత ఖరీదయినా, ఆరువందలకు మించదు.”

“మరి ఈ వుంగరమో ?”

“మహా అయితే వందరూపాయలు అవుతుంది.”

“ఇక్కడా తప్పే చెప్పావు : నూటయ్యై.”

“మనమేం ముఖంవాచి కూర్చున్నామా ? అంతకు ఎక్కువ అయితే వద్దనే వద్దు !”

ఈ నగల ధర, గుమాస్తా ఎనిమిదివందల యాభై చెబుతున్నాడు. ఏడు వందలో తీసుకోవడానికి జాలపకు అంగీకారమే. అంతకయినా తీసుకోవడం భర్త శక్తికి మించిన విషయమేనని ఆమెకు బాగా తెలుసు : అయినా తీసుకోవాలనడానికి కారణం లేకపోలేదు. వీటి ధరను అత్తగారు తన నిలవడబ్బులో నుంచి ఇస్తుందని ఆమె వుద్దేశ్యం ! ఇంకా భర్తమాటలు నిజమే అనుకుంటున్నదామె. అత్తగారు తన చేతులనుంచి తనుగా తీసి ‘నీవు తీసుకో’ మన్నది. అల్లాంటప్పుడు ధర ఎందుకు అచ్చుకోదూ ? జాలప ఈ ధైర్యంతోనే ముందుకు అడుగేసింది.

రమానాథుడు ఈ విపత్తునుంచి తప్పుకోవడానికి ఒకేఒక మార్గం వున్నది. గుమాస్తా జాలప అడిగిన ధరకు ఇవ్వ నిరాకరించడమే !

“అతను ఎనిమిదివందల యాభైకి దమ్మిడి తగ్గించడు” అన్నాడు రమానాథుడు.

“అయితే, వద్దని ఇచ్చేయండి” అన్నది జాలప.

“నాకు బిడియంగా వుంటుంది అమ్మా. నీవు పోయి ఇచ్చిరా : ఇదిగో, ఏడువందలకు ఇస్తాడా ఈయమను, లేకపోతే తీసుకుపోమను” అన్నాడు రమానాథుడు.

“ఏమిటి నీకు బిడియమా ? అయితే నన్ను మొగవాళ్ళ యెదుటికి పొమ్మంటావుట్రా ?” అన్నది తల్లి ఆశ్చర్యంగా.

జాలప అందుకున్నది : “ఇదేమిటండీ వారిని యిచ్చి రమ్మంటారూ ? ఇందులో బిడియపడటానికి ఏమున్నది ? మొగవారు మీరుపోయి ఇచ్చిరండి.”

వాళ్ళదగ్గర నేను ఖచ్చితంగా మాట్లాడలేను. నాలుగు తియ్యనిమాటలు చెప్పి చివరకు నెత్తిన రుద్దుతారు : అదీ నా భయం” అన్నాడతను.

“అయితే, పదండి నేను వచ్చి మాట్లాడతాను” అన్నది జాలప.

రమానాథుడు మారుమాట్లాడకుండా వెనక్కు తగ్గాడు. జాలప గడపదగ్గరకు వచ్చి “ఇదిగో : గుమాస్తాగారూ, ఏమిటి ధరలు ? సొమ్ములు అమ్మడానికి వచ్చారా, లేక దోచుకు పోవడానికి వచ్చారా ?” అన్నది.

చరణదాసు వరండాలోంచి గడపదగ్గరకు వచ్చి, “ఏమి శెలవిచ్చారమ్మా ?” అన్నాడు.

“గాజులు ఏడువందలు చెబుతున్నావట, ఇది అమ్మేబేరమా ? లేకపోతే వేడుకబేరమా ?”

“ఆ పనితనానికే ఏడువందలూ ఇయ్యవచ్చుమ్మగారూ !”

“సరే, అయితే, పనితనంమీద మోజుపడే వాళ్ళదగ్గరకు తీసుకుపో : మేమంత పిచ్చివాళ్ళముకాదు. అదిగాక కొంచెమైనా న్యాయం వుండఖర్చేదుటయ్యా ? వుంగరం నూటయాభై చెబుతున్నావా ? ఇదిగో ఒక్కనూట చెబుతున్నాను. గాజులు ఆరువందలు, వుంగరం వంద, మొత్తం ఏడువందలు ఇష్టముంటే ఇవ్వు, లేదా తీసుకువెళ్ళు.”

“అమ్మగారూ : మీరు చాలా తగ్గించి అడుగుతున్నారు. ఇంకొక్కనూట చెప్పండి.”

“మాటాలేదూ, మంచిలేదు. ఏమన్నానో అన్నాను. ఇస్తావా ఇవ్వు, లేదా తీసుకుపో !”

“మీబోటివారి ఇంటిదగ్గరకు నగలు తేవడం, ఇవ్వనని తీసుకుపోవడం కూడానా. అమ్మగారూ ? నిజం చెబుతున్నాను మీరు నమ్ముతారో నమ్మరో : వీటిల్లో రూపాయికి ఒక్క దమ్మిడి వుంటుందండి. ఆ దమ్మిడిలోనే కొట్టుఅద్దె, మా జీతాలూ, కమీషన్లూ అన్నీ పోవాలండీ. ఇవన్నీపోను యజమానికి రెండు డబ్బులుకూడా మిగలాలి. అందుకని దయచేసి ఇంకోనూట చెప్పండి.”

“ఇదిగో నే నెన్నడూ రెండునూటలు చెప్పను.... ఏమన్నానో అన్నాను అదే భయం !”

చరణదాసు ధర్మసంకటంలోపడ్డట్టు ముఖంపెట్టి, “ఈ బేరంవల్ల కొద్దో

గొప్పో నష్టమేగానీ లాభంవుండదు. అయినా మీమాట కాదనలేను .... పోతే రొక్కం ఎప్పటికీ ఇప్పిస్తామంటారు” అన్నాడు.

“త్వరలోనే ముడుతుంది” అంటూ లోపలికిపోయి, “చూశారా : ఏడువంద లకే ఇచ్చాడు. బేరం తెలియనివాళ్ళని వీళ్ళు నిలువునా ముంచేస్తారు. అసలు ఇంకా తక్కువెందుకు అడగలేదా అని ఇప్పుడు బాధపడుతున్నాను” అన్నది జాలప.

తరువాత జాలప నగలను తీసుకుని సంతోషంగా లోపలికి పోయింది. రమానాథుడు మాత్రం చింతాక్రాంతుడై అక్కడే నిలబడివున్నాడు. అతనికి జాలప ప్రవర్తన ఏమీ నచ్చలేదు. “తన పరిస్థితి విపులంగా తెల్సివుండికూడా నగలను ఖచ్చితంగా వద్దనక యిలా తీసుకోవడంలో తన వుద్దేశ్యం ఏమిటి ? వెనుకటి అప్పునే తను మోయలేక చస్తూవుంటే ఇలా కొత్తఅప్పు నెత్తిన పడే యడం ఏమనుకుని ? కాకపోయినా తనదే పొరపాటు. అసలా నగలు ఎందుకు ఇంటికితేవాలి ? వాటిని తేకపోయినట్టయితే, ఏ పేచీ ఉండేదికాదుకదా” అనుకున్నాడు. సంపూర్ణమైన అంధకారంలో ప్రయాణంచేసే బాటసారి ఆ అంధకారం లోనే కొంత వెలుగుని కల్పించుకుని చూడగలుగుతాడు. రమానాథుడుకూడా తనకుతాను సమాధానం చెప్పుకున్నాడు. “పోనీలే. భార్యను సంతృప్తిపరచడానికి గాకపోతే మొగవాడి సంపాదనకు సార్థకం ఏమిటి ? తిండి బట్టా అందరూ ఇస్తారు. తనూ అంతే అయితే ఇక తన ప్రత్యేకత ఏమిటి ?” అనుకుని సమాధానపర్చుకున్నాడు.

భోజనంచేసి రమానాథుడు పైకిపోయాడు. జాలప నగలనుధరిస్తూ “ఇవ్వాలి ఏ భాగ్యశాలి ముఖంచూశానో : నగలు వచ్చినయ్యి !”

“ఊరికినే వచ్చినయ్యా ? మరి డబ్బు చెల్లించ నవసరం లేదా ?”

“అత్తగారు ఇస్తారు.”

“అట్లాగని అన్నదా అమ్మ ?”

“వేరే అనాల్నా ? వారేగా నన్ను తీసుకోమన్నది. అట్లాంటప్పుడు వారి వ్యక్త ఇంకెవరిస్తారు ?”

అతను భార్య అమాయకత్వానికి నవ్వాడు. ఒక్క క్షణకాలం, ఇదంతా తను చెప్పిన గొప్పల ప్రభావమేనని తెల్చుకుని బాధపడ్డాడు కూడానూ. అయినా ఇప్పుడిక యధార్థాన్ని చెప్పి జాలప అభిప్రాయాన్ని మార్చదల్చుకోలేదు. “ఇచ్చే దైతే, నగలు పోయినప్పుడే ఇచ్చేది ఆమె దగ్గర లేకనా ?” అన్నాడు.

జాలప సందిగ్ధంలో పడ్డది. “అయితే, అత్తగారు యివ్వరా ? ఆ విషయం నాకేం తెల్సుమరి ? ఇప్పటికయినా మించిపోయిందిలేదు. ఆడవాళ్ళకు నచ్చలేదని

తిరిగి ఇచ్చిరండి” అంటూ జాలప వెంటనే ఆభరణాలను తీసి భర్తచేతిలో పెట్టింది. ఆమె వాలకం ఆతి దీనంగా వుంది. “అయ్యో ! తనవనుకున్న నగలు తనవికాకుండా పోతున్నయ్యే !” అన్న ఆమె హృదయంలోని మూగబాధ కళ్ళల్లో కనుపిస్తున్నది.

నగలను తిరిగి ఇవ్వడం జాలపకు ఇష్టంలేదన్న విషయం స్పష్టంగా తెలిసి పోయింది. ఇక ఎలా వాటిని తీసుకెళ్ళగలడు ? తను కావాలంటే ఎంత బాధనైనా సహిస్తాడుగానీ, తన కండ్లెదుట జాలప మానసికంగాగానీ, శారీరకంగాగానీ ఈషణ్మాత్రం బాధపడటాన్నయినా తను ఓర్వలేడు.

నవ్వుతూ, “వుంచుకో, తీసుకున్నతరువాత మళ్ళీఇవ్వడం ఏం మర్యాద?” అన్నాడు.

“బాగున్నది ! మన శక్తికి మించా.....?”

“సరే, భగవంతుడే వున్నాడు.....” అంటూ నగలను అక్కడపెట్టి క్రిందకు పోయాడు.

క్షణికమైన సంకోచానికి, మోహానికి, లొంగిపోయి మితిమీరిన విపత్తుల్ని నెత్తికి తెచ్చుకుంటాము. జాలప నగలమీది తన మోహాన్ని ఏమాత్రం తగ్గించు కున్నా, రమానాథుడు తన సంకోచాన్ని చంపుకుని పరిస్థితుల్ని ఏ మాత్రం వివరించగలిగినా, వాళ్ళ జీవితం వేరువిధంగా వుండేది.

పన్నెండు గంటలైంది. రమానాథుడు అఫీసుకు బయలుదేరాడు. ఆత్మీయుల్ని కోల్పోయినవాడిలా వున్నది అతని ముఖలక్షణం.

ఉధృతంగా ప్రవహించే ప్రవాహానికి చాలా రోజులుగా అనకట్టల్ని కట్టి, వాటన్నింటినీ ఒక్కసారిగా తెంపేసినట్టయింది జాలప మానసికస్థితి. నగల రాకతో ఆమె ఏకాంతతకు భగ్నం కలిగింది. ఏదో ఒకమూల మూతిముడుచుకుని ఉదాసీనంగా కూర్చోవడం ఇప్పు డామెకు రుచించడంలేదు. తినుబండారాల రుచిని ఏకాంతంలో కూర్చుని అనుభవించవచ్చు కాని, నగల ఆనందాన్ని అలా పొందటానికి పీలులేదు. వాటిని చూసేవాళ్ళూ, పొగిడేవాళ్ళూ వుంటేకాని వాటి ఆనందం లభ్యంకాదు. అవి ప్రదర్శన యోగ్యలేగాని, ఏకాంత భోగ్యాలు కావు.

జాలప మొదట అత్తగారితోపాటు పొరుగిండ్లకుపోయి, గంటా రెండు గంటలూ కాలక్షేపం చేస్తున్నది. క్రమేణా అత్తగారి అవుసరం లేకుండా ఒంటరిగానే పోతున్నది. జాలపకు రూపం, రూపానికి తగిన భాదర్యం, వీటిని మించిన వాక్పటిమ వున్నై. ఇరుగుపొరుగున వున్న తోటి యువతులందరూ, తనలో లేని ఈ గుణాలకు ముగ్ధులైపోయేవారు రోజూ ఏదో ఒక ఇంట్లోనుంచి ఆమెకు పీలుపు వస్తూవుంటుంది. వెంటనే వెళ్ళి, గంబో రెండుగంటలో పాటలతో, కబుర్లతో సత్కాలక్షేపం గావించి వస్తూవుంటుంది కూడాను.

చూస్తూవుండగానే, జాలపకు ఆ బజారు యువతుల్లో పేరు ప్రసిద్ధులు అధికం అయినయ్యి. ఈడువాళ్ళందరికీ ఆమె ఒక రాణిలా కనిపించసాగింది. రోజూ ఒకరింటికి విధిగా వెళ్ళవల్సివస్తున్నది. ఆమెకు ఈ విధమైన పలుకు బడితోపాటు కొంత ఖర్చుకూడా తగలసాగింది. తన ఉదార స్వభావాన్ని ఎక్కడికి వెళ్ళినా ప్రదర్శిస్తూ వుండాలని ఆమె ఉద్దేశం. వెళ్ళిన ప్రతిచోటా ఆకులూ, ఫలహారాలూ మొదలైన ఖర్చులు తను భరిస్తూవుంటుంది. అలా భరించడం ఆమె కో విధమైన గర్వకారణం, ఫాల్గుజనూనంలో వరుసన పదిహేను రోజులు ఉత్సవాలు జరిగినయ్యి. ఆ పదిహేనురోజులూ అతిథుల్ని సత్కరించడం, సంగీత విద్వాంసురాండ్రకు విందులుచేయడం మొదలైన ఖర్చులు తనే భరించింది. అప్పుడప్పుడూ గంగాస్నానానికి పది పదిహేనుమంది స్త్రీలు జట్టుగా కల్సివెళ్తుంటారు. ప్రతిసారీ బండ్ల ఖర్చులూ, దారిలో ఫలహారాల ఖర్చులూ తనే భరిస్తూవుంటుంది.

ఈవిధంగా పెరిగిపోతున్న జాలప ఖర్చుల్ని రమానాథుడు నోరు మెదప కుండా ఇస్తున్నాడు. ఎందుకీయదు ? తను ఆదర్శ భర్త ! భార్య అడిగితే ప్రాణా న్నయినా తీసి ఇస్తాడు. అల్లాంటప్పుడు వెధవ రెండు మూడు రూపాయలు లెట్టా ? రోజూ జాలప తనకు లభిస్తున్న గౌరవాలనూ, మర్యాదలనూ మూట కట్టుకువచ్చి ఏకరువుబెడుతూవుంటుంది. రమానాథుడు విని పొంగిపోతూంటాడు.

ఒకసారి ఆ బజారు ఆడవాళ్ళంతా సినిమాకు పోవాలనుకున్నారు. వెళ్ళారు కూడాను. ఆ రోజు సినిమాహాలుదగ్గర చూసిన ఆ అలంకరణ వాళ్ళ నెంతగానో ఆకరించింది. అప్పటినించీ తప్పనిసరిగా వారానికీ, పదిరోజులకూ సినిమాకు పోవడం అలవాటైపోయింది.

రమానాథుడు సినిమాలంటే ఏమంత ఇష్టంలేదు. అయినా భార్య మనస్సు త్రోసిపుచ్చలేక ప్రతిసారి తనుకూడా వెళ్తుండేవాడు.

సినిమాహాల్లో అత్యధునాతనంగా అలంకరించుకుని ఎంతో స్వతంత్రంగా నవ్వుతూ, మొగవాళ్ళతో బెదురులేకుండా మాట్లాడుతుండే ఆడవాళ్ళు చాలామంది కనుపిస్తుంటారు. జాలపమీద వాళ్ళ ప్రభావం ప్రత్యక్షంగా కాకపోయినా, పరోక్షంగానైనా పడుతున్నదనే చెప్పాలి. మొదట్లో జాలప స్త్రీలకు ప్రత్యేకించబడిన పరదాల వెనక కూర్చుంటూవుండేది. అనేకమంది స్త్రీలు తమ భర్తల్లో చేతులు చేతులు కలుపుకుని, అందరిలో కూర్చోవడం చూచిన తరువాత, తనుమాత్రం రమానాథు సరసను ఎందుకు కూర్చోకూడదు ? అనుకున్నది. తనూ అందగత్తే, చక్కగా సభ్యతగా ప్రవర్తించగలడు. వాళ్ళాతుర్యంకూడా వున్నది. మరి ఏమిటి అభ్యంతరం ?

రమానాథుడికికూడా సినిమాహాల్లో, భార్యను సరసన కూర్చోపెట్టుకోడానికి అట్టే అభ్యంతరం ఏమీ కనుపించలేదు. జాలపేగనుక ఏ అందవికారో, లేక కురూపో ఐవుంటే, అతను స్త్రీల ప్రత్యేకతను కాపాడడానికి తప్పనిసరిగా ముందడుగు వేసేవాడు ! అట్లా కాకుండా అపురూప సౌందర్యవతి అయిన భార్యను పక్కన కూర్చోపెట్టుకోవడంవల్ల నామర్దా, అవమానాలు ఏమీ రావు; పైగా ఒక గర్వం, గౌరవం చిరుగాలిలాంటి వుల్లాసం తనకు లభిస్తుంది.

ఈ విషయంలో రమానాథుడు అప్పుడప్పుడూ ఆలోచిస్తూ వుండేవాడు కూడాను. వస్తుతః జాలప పల్లెటూరిపిల్లే అయినా, ఈ కొద్దిరోజుల్లోనే పూర్తిగా పట్నవాసపు యువతిలా మారిపోయింది. రాగా పోగా ఆమెలోవున్న లోటల్లా ఇంగ్లీషు రాకపోవడం. రమానాథుడు ఆ లోటునుకూడా తీర్చేస్తున్నాడు. రోజూ ఇంగ్లీషు చెబుతున్నాడు.

కానీ ఈమాత్రంచేత రమానాథుడు వెయ్యిమంది మొగవాళ్ళలో భార్య నెలా సరసన కూర్చోపెట్టుకోగలడు ? ఒంటరిగావున్న వ్యక్తి మతాన్నీ, వంశ పారంపర్యంగా వస్తున్న ఆచారాలను తోసిరాజని ముందుకు నడవడానికి నిర యించుకోగలడు ? నలుగురిలోకిపోయి తన నిరయాన్ని ఆచరణలో పెట్టాలను కునేసరికి, అనాదిగా సమాజంలో గూడుకట్టుకున్న ఆచారాల బలం ఎక్కు వౌతుంది. వ్యక్తి వాటిముందు బలహీనుడౌతాడు. ఓడిపోతాడు. రమానాథుని పనికూడా అలాగే అయింది. సినిమాహాల్లో తన స్నేహితులు ఎంతోమంది వుండ వచ్చు. వాళ్ళందరి ఎదుటా భార్య నెలా సరసను కూర్చోపెట్టుకోవడం ? వాళ్ళంతా నవ్వరూ ? తను వాళ్ళ ముఖం చూడటం ఎల్లా ? అని చాలాసేపు తర్కించుకున్నాడు. చివరకు భార్యను పిల్చి ఇలా అన్నాడు : “ఇవ్వాళ సిని మాకు పోదాం. మన ఇద్దరం ఒకేచోట కూర్చోవాలి !”

ఈ మాటవిని జాలప హృదయం సంతోషంతో పొంగిపోయింది. అయినా చిన్న అభ్యంతరాన్ని తెలియచేసింది. “మనిద్దరం ఒకేచోట కూర్చుందామా ? వద్దు బాబూ ! రేపటినుంచీ స్నేహితులు వెక్కిరించి ప్రాణాలు కొరుక్కు తింటారు !” అన్నది

“ఈ విధంగా భయపడితే, ఎన్నడూ ఏమీ చేయలేము. కాకపోయినా ఏమిటీ పరదాలు ?”

ఎల్లాగయితే యేం ! చివరకు జాలప వప్పుకున్నది. మొదట ఇద్దరూ సిగ్గుపడ్డారు, క్రమేణా అభ్యస్తులైపోయారు. రోజులు గడిచినకొద్దీ చేతులూ చేతులూ కలుపుకుని పార్కులకు షికారుగా పోతున్నారుకూడా.

ఒకరోజు జాలప నవ్వుతూ అన్నది : “మనం ఇలా తిరగడం మీ నాన్న గారు చూస్తే !”

“చూస్తే ! ఏం చూస్తే ?”

“నాకుమాత్రం చచ్చే సిగ్గుగా వుంటుంది.”

“నాకూ సిగ్గుగానే వుంటుంది....అస లాయన ఇటు రారు.”

“మరి, అత్తగారు చూస్తేనో ? .... అయినా వారిదేముందిలే ! రెండు మాయమాటలు చెబితే మెదలకండా వూరుకుంటారు.”

జాలప ఒక్క పదిరోజుల్లోనే ఈ కొత్త సమాజంలో తన అస్తిత్వాన్ని నిలబెట్టుకున్నది. ఆమె సౌందర్యం, సంభాషణల్లోని మృదుత్వం త్వరలోనే ఆమె కీ నవనాగరిక సమాజంలో పలుకుబడిని సంపాదించిపెట్టినయ్యి. పార్టీ లకూ, సభలకూ ఆహ్వానాలు రాసాగినయ్యి. మొదటిరోజునే ఒక మహిళ తన ఇంటికి తేనీటి విందుకు ఆహ్వానించింది జాలపని. జాలపకు వెళ్ళాలని అంత ఉత్సాహం లేకపోయినా, మాట తీసేయలేక ఒప్పుకున్నది.

పార్కునుంచి ఇంటికిరాగానే, “అయితే, ఈ విందుకు పోక తప్ప నంటావు ?” అన్నాడు రమానాథుడు దిగులుగా. “ఏం చేయను ? కూడనంటే బాగుంటుందా ?” అన్నది.

“అయితే, పొద్దునే నీ కోమంచి చీరె పట్టుకురానా ?”

“ఏం నా డగ్గర లేకనా ? మంచివేవున్నై ! ఒక్క పదినిమిషాల బాగ్యానికి యాభయ్యో, అరవయ్యో ఖర్చైందుకు ?”

“ఆఁ, నీ కంత మంచి చీరెలు ఎక్కడున్నై ? ఆమె కట్టుకున్న చీరె చూచా, ఎంత బావుందో ? నీకూ అలాంటిదే తెద్దామనుకుంటున్నాను.”

“పొరపాటైంది, తీరిక లేదనేసినట్లయితే, ఈ బాధంతా లేకుండాపోయేది !”

“జరిగిందేదో జరిగిపోయింది. ఇప్పుడు మనం పోయి శుష్టుగా విందార గించి మెడలకండావస్తే ఏం బాగుంటుంది ? ఆమెనుమాత్రం మనం ఒకసారి పిలవద్దా ?”

“అనవసరంగా వూబిలో చిక్కుకున్నట్లయింది, మనపని....”

“ఊఁ, ఊబీలేదు, దిగనూలేదు ! కాకపోతే పదిరూపాయలు ఖర్చవు తయ్యి. అంతేనా ? అయితే అవుతయ్యి ! నాకు డబ్బునమస్య పట్టలేదు. ఇంటిని గురించే బెంగగా వుంది. మన ఇల్లు అలాంటివారికి విందుచేయడానికి ఏ విధం గానూ పనికిరాదు. టేబుళ్ళూ, కుర్చీలూ, కప్పులూ, సానట్లూ అంటే రమేష్ బాబు గారిదగ్గర పట్టుకురాగలను. మరి ఇంటివిషయం ఏం చేసేట్టు ?”

“అదికాదండీ, మనంకూడా తప్పనిసరిగా విందు చెయ్యాలా ఏఁబిటి ?” వీలైతే మానేయడం మంచిది అనే స్వరంలో అన్నది జాలప.

ఇదేం తెలివితక్కువ ప్రశ్న ! భార్యకు, ఒక మంచి సిలుకుచీరె, ఒక రిష్టువాచి, చెప్పులజత-వీటిని కొనడం ఎల్లాగా అని తవేకంగా ఆలోచిస్తున్నాడు. ఇవి లేకుండా విందుకు పంపడం ఏమంత బాగుండదు. పోనీ పంపకుండా వుందా మంటే, అదీ బాగుండదు ! ఇంతవరకూ షరాబులబాక్టీల్లో కానీకూడా చెల్లు వేయ లేదు. అప్పుడే ఒకమాటు గంగూ హెచ్చరించాడుకూడాను. అదిలాగేవుంచి మళ్ళీ అప్పుచేయడం ఎల్లా ? అసలు ఎవరిస్తారు ? రేపటి విందుకు అక్కడికి చాలామంది స్థితిపరులూ, భాగ్యవంతులూ వస్తారాయే ! వాళ్ళతో జాలప సౌందర్యంలో ఏమాత్రం తీసిపోదు. ఆ మాటకొస్తే జాలప సౌందర్యంముందు వాళ్ళంతా మట్టిబొమ్మల్లా కనుపిస్తారు. కానీ....కానీ, వాళ్ళదగ్గర జాలపకులేని ఇతర ఆధునిక సాధనాలు వున్నై. వాటి సాయంతో వాళ్ళు తమ కొద్దిపాటి సౌందర్యాన్ని వెయ్యిరెట్లుగా ఇనుమడింపచేసుకోగలుగుతారు. మరా సాధనాలు జాలపకు లేకపోతే, యీ పోటీలో జాలప - తన సౌందర్యదేవత - ఓడిపోదా ?

నగలూ, వస్త్రాలూ ఇతర సౌందర్యాన్ని పెంపొందించే ఆధునిక సామగ్రి లేక జాలప సౌందర్యపోటీలో వోడిపోతూవుంటే తను చూస్తూ వూరుకోగలడా? అలా జరగదు. వూరుకోడు, ఉఁహుఁ చూస్తూ వూరుకోలేడు! అసలు ధనానికి, యవ్వనానికి చరమలక్ష్యం ఏమిటి. సౌందర్యోపాసనకాదా? అలాంటప్పుడు, ఎన్ని బాధలై నాపడి ఈ సౌందర్యరాశిని ఆరాధిస్తాడు! ఆ రాత్రంతా రమానాథుడు అన్యమనస్కంగానే గడిపాడు. మరునాడు ఉదయాన్నే చీరె, చెప్పులూ, రిప్టువాచీ తెచ్చి ఇచ్చాడు.

వాటిని చూసి జాలప విసుగ్గా, “నే నివేదీ వడ్డన్నామకదా? ఎందు కన వనరంగా వందో రెండువందలో ఖర్చుపెట్టారు?” అన్నది.

“వందా కాలేదు. రెండువందలూ కాలేదు. అంత ఖర్చుపెట్టడానికి నా దగ్గిరేం కుప్పలు పోసుకున్నా ననుకున్నావా?”

జాలప గడియారాన్ని చేతికి కట్టుకుని మంత్రముగ్ధంగా చూసుకుంటున్నది.

“ఓ.....హో.....నీ చేతికి ఎంత అందం వచ్చింది!”

“నిజం చెప్పండి, ఎంతకీ కొన్నారు?”

“నిజం చెప్పనా? నూట అరవై అయినయ్యి. పది చెప్పులు, నూరు గడియారం, యాభై చీరె!”

“నేను చెప్పినంతా అయింది! ఇదంతా ఎల్లాగ తీరుస్తారు? అసలామె విందుకు పిలవకండావుంటే బాగుండేది. ఇట్లాగయితే, ఇక నేను బయటికి పోను బాబూ!”

రమానాథుడికికూడా ఇంత బాకీ ఎల్లాగ తీరుతుందా, అనే బాధ లేక పోలేదు. అయినా తనబాధ బయటపెట్టి భార్య ఆనందాన్ని భగ్నం చేయతల్చుకో లేదు. పైకిలా అన్నాడు: “తీరక కూర్చుంటుందా?”

“ఆఁ ఎలాగో! ఆవాయం ఖచ్చలకే చాలడంలేదు. ఇక అప్పులు తీర్చడానికి ఆకాశాన్నుంచి వూడిపడుతుందా? మామగారు ఇంటిఖర్చులన్నీ సర్దుకుంటున్నారుగనక సరిపోతున్నది. లేకపోతే తెలిసేది మనపని. ఎందుకుగానీ, నా మాటవిని, వీటిని తిరిగి ఇచ్చిరండి!”

“సరే, తెచ్చానుగా, ఈ సారికి వుండనియ్యి. ఇకమీదట నిన్ను అడక్కండా ఏదీ పట్టుకురాను!”

సాయంత్రంకాగానే జాలప కొత్తవస్త్రాల్ని ధరించి ఒక మాటు తన అందాన్ని అద్దంలో చూచుకున్నది. తనకు తనే మురిసిపోయింది. ఇప్పుడు రమానాథుడు వాపసుచేస్తాను ఇమ్మని అడిగినా ఇయ్యదు!

కొద్దిసేపటికి రమానాథుడు, జాలప ఆతిథ్యం ఇచ్చినవారి యింటికి బయలు దేరారు. ఆమె తన ఇంటినెంబరు చెప్పింది. అందువల్ల త్వరలోనే అక్కడికి చేరారు. అదొక పెద్ద బంగళా, గేటుకు తగిలించివున్న సైన్ బోర్డుమీది విలా సాన్ని చదివిన రమానాథుడి ఆశ్చర్యానికి మేరలేకపోయింది.

“ఇందుభూషణ్, అడ్వకేట్, హైకోర్టు” అని వున్నది. అయితే, తమ్ము విందుకు పిలిచినామె ‘పండిత ఇందుభూషణ్ గారి భార్య అన్నమాట’ అని అనుకున్నాడు రమానాథుడు.

ఇందుభూషణ్ గారు కాశీలో ఒక ప్రసిద్ధమైన వకీలు. రమానాథుడు చాలా సార్లు వారిని చూశాడుకూడాను. కానీ, అంత గొప్ప వకీలు పరిచయం తనకు లభిస్తుందని అత నేనాడూ వూహించనుకూడా లేదు. ఇలా జాలప ద్వారా వూహించరాని పరిచయం లభిస్తున్నది.

మొదట్లో రమానాథుడు ఆ విందుకు చాలామంది స్త్రీ పురుషులు వస్తారనుకున్నాడు. తీరాచూస్తే, వకీలుగారూ, వారి భార్య రత్నన్, తనూ, తన భార్య, వాళ్ళు తప్ప ఇంకెవ్వరూ లేరు. వీళ్ళని చూడగానే రత్నన్ ఎదురువచ్చి, సాదరంగా లోపలికి తోడుకుపోయింది. వకీలుగారు ఈజీచైర్ లో పడుకున్నారు. వారిని పరిచయం చేసింది. వకీలుగారు పడుకునే కరస్పర్శచేసి, “క్షమించండి, నా ఆరోగ్యం బాగా లేదు. అందువల్ల కదలేకుండా వున్నాను....అయితే, మీకు ఇక్కడే ఆఫీసులోనై నా ఉద్యోగమా?” అన్నాడు.

రమానాథుడు సిగ్గుపడుతూ “అవునండి, మునిసిపల్ ఆఫీసులో ఉద్యోగం చేస్తున్నాను. మొదట లా చదువుదాం అనుకున్నాను. కానీ, కొత్త వకీళ్ళు పడే బాధల్ని చూసి, ఆ ప్రయత్నం విరమించుకున్నాను” అన్నాడు. చిన్న అబద్ధంతో, ఇతరకు నష్టంలేకుండా గౌరవమర్యాదలు లభించేట్లయితే, వాటిని పదులుకోవడం తెలివితక్కువ. అందుకనే చిన్న అబద్ధం ఆడేశాడు.

వకీలుగారు నవ్వుతూ “మీ రన్నది నిజం. అక్కడైతే రెండుమూడేండ్లలో ఒక మంచి పదవిని చిక్కించుకోవచ్చును. ఈ వకాలత్తులో పది సంవత్సరాలకుకూడా ఒక కేసు వస్తుందో, రాదో” అన్నారు.

జాలప ఇంతవరకూ ‘రత్నన్, వకీలుగారికి ఏమౌతుంది? కూరూ లేక భార్య, అనే సందిగ్ధిలోపడి తన్నుకుంటున్నది. వకీలుగారికి దాదాపుగా డెబ్బై ఏళ్ళు వుంటయ్యి. తలంతా ముగ్గుబుట్టలా నెరసిపోయింది. మీసాలు, గడం గొరిగించేశాడు. ముఖంమీదవున్న ముడతలు అతను ఇహలోకపు యాత్రలో బాగా అలసిపోయినట్టు తెలియచేస్తున్నై. విశాలమైన నుదురు. ఎత్తయిన బంగారు రంగు శరీరచ్ఛాయ కలిగి ఈ డెబ్బైఏళ్ళ వయసులోకూడా అండగాడనిపించుకోవ

డానికి తగివున్నాడు. చూస్తూనే అతడు దీర్ఘ రోగినీ, ఏకాంతప్రియుడనీ, ఎవ్వరితోటీ మాట్లాడుట ఇష్టంలేదనీ తెల్సుకోవచ్చును.

రత్తన్ స్వభావం వీటికి పూర్తి వ్యతిరేకం. చామనచాయరంగు; కుదిమట్టమైన అవయవ నిర్మాణం. మనుషుల్ని ఇట్టి పరిచయం చేసుకోగల కలుపుగోలుతనం ఆమెలో వున్నై. ఏమంత చెప్పుకోతగ్గ సౌందర్యం ఆమెలో లేదు. ముక్కు కొంచెం చట్టిముక్కు. కళ్ళు బాగా రోవలికివుండి అంత ఆకర్షణీయంగా కూడా వుండవు. మొత్తంగా మనిషిని చూసే ఏదో విలక్షణం ఆమెలో దృగ్గోచరం అవుతుంది. అంత సౌందర్యంతో విలసిల్లే జాలపకూడా రత్తన్లోని ఈ విలక్షణత ముందు తలవంచింది.

నౌకరు మిరాయిలు, పండ్లు, టీ, అన్నీ తెచ్చి బెంచీలమీద పెట్టాడు. రెండు మేజాలు ఎదురు మళ్ళగావేశారు. జాలప, రత్తన్లు తమ స్థానాల నలంకరించారు. రమానాథుడుకూడా తన సానంలోకివచ్చి కూర్చున్నాడు. వకీలుగారు మాత్రం రాలేదు. ఇంకా కుర్చీలోనే వున్నారు.

రమానాథుడు నవ్వుతూ, “మీరుకూడా రండి” అన్నాడు.

“మీరు మొదలు పెట్టండి. నేను వస్తాను” వకీలుగారు పడుకునే సమాధానం చెప్పారు.

అందరూ ఫలహారాలు చేయడం ప్రారంభించారు. వకీలుగారుమాత్రం దూరంగావుండి, తమాషా చూస్తున్నట్టుగా పడుకున్నాడు. వారేమీ ముటుకోవడం లేదు. వకీలుగారి గంభీరమైన స్వభావంవల్ల జాలప, రమానాథులు స్వేచ్ఛగా, వుల్లాసంగా మాట్లాడుకోవటానికి చాలా సిగ్గుపడుతున్నారు. బోనులో పెట్టినట్టు వుక్కిరిబిక్కిరౌతున్నారు. కాలక్షేపానికి కూర్చున్న నలుగురిలోను, ఒకరు వుత్సాహపహితులూ, మౌనప్రియులూ అయితే. మిగిలిన ముగ్గురూ ఇరుకున పడతారు.

చాల బలవంతంమీద వకీలుగారు రెండుచుక్కల టీని నోట్లో పోసుకున్నారు.

విందు ముగిసినతరువాత రత్తన్, జాలపలు తోటలోకి షికారుకు పోయారు. రమానాథుడు తను ఒంటరిగా వకీలుగారిముందు మౌనంగా కూర్చోవల్సి వస్తుందని తెల్సివుంటే ఇక్కడికి వచ్చేవాడేకాదు.

భాధగా ముఖం చిట్టించి కొంచెం పత్తిగిలి వకీలుగా రిలా అన్నారు: “కడుపులో ఏం మార్పు వచ్చిందో తెలియదు. ఏం తిన్నా అరగడంలేదు. చివరకు పాలుకూడా అరగటంలేదు. మీరంతా రాగడాని కిలా వుత్సాహపడతారు కదా? నాకు అదంటేనే పై ప్రాణాలు పైన పోతయ్యి. ఎప్పుడైనా తప్పనిసరికి ఒక్క

గుక్క : నోటో పోసుకున్నానా; ఇక కళ్ళు చింతనిప్పుల్లా అయిపోతయ్యి. కడుపులో పేగులు మెలేసుకున్నట్టయి శరీరం కొంగర్లు పోతుంది."

"హరాయింపుకు మందు వుచ్చుకుంటున్నారా?"

వకీలుగారు నిర్లక్ష్యంగా, "నాకు మందులమీద ఏమాత్రం నమ్మకంలేదు. ఈ డాక్టర్లు, వైద్యులు వీళ్ళున్నారే?.....వీళ్ళకంటే మూర్ఖులు ప్రపంచంలో గాలించినా దొరకరు. ఒకే లక్షణాలుకల రోగిని ఇద్దరు డాక్టర్లదగ్గరకు తీసుకు పోతే, ఇద్దరూ ఏమాత్రం సంబంధంలేని రెండు రోగాలని నిర్ణయిస్తారు. అసలు వీళ్ళకు రోగవిధానమే తెలియదు. ఒకడు రక్తపు చెడుగు అంటే, ఇంకోడు వాతం అంటాడు. ఖర్మంచాలక ఏ అమాయకుడైనా వీళ్ళ చేతుల్లో పడ్డాడా, వాడు ప్రాణాలను గోల్పోవడమో లేకపోతే శాశ్వతంగా రోగిజీవితం గడపవల్సి రావడమో జరుగుతుంది."

ఇక్కడీ విధంగా ఆరోగ్యశాస్త్రాన్ని గురించి చర్చలు జరుగుతూవుంటే, అవతల తోటలో జాలప, రత్తన్లు తమ స్నేహాన్ని ప్రగాఢంచేసుకుంటున్నారు.

రత్తన్ నవ్వుతూ, "నా భర్తను చూసి నీకు ఆశ్చర్యం వేసివుంటుంది కదూ?" అన్నది.

"నిజంగా ఆశ్చర్యమే వేసింది. పైగా రెండో పెళ్ళేమో అనుకున్నాను" అన్నది జాలప.

"అవును రెండో పెళ్ళే! ఐదేళ్ళయింది మా పెండ్లయి. వారి మొదటి భార్య ముప్పైవీళ్ళయింది చనిపోయి. ఆమె కో కొడుకు. అప్పుడు వీరికి ముప్పై ఐదేళ్ళుంటయ్యి. అందరూ మళ్ళీ పెళ్ళిచేసుకోమని బలవంతం చేశారట. కానీ, పసివాడికి అన్యాయం జరుగుతుందనే వుద్దేశంతో చేసుకోలేదు. ఐదు సంవత్సరాల క్రితం ఆ కొడుకు చనిపోయాడు. జీవితంలో మరి ఒంటరివారై పోయారు. ఇక పెండ్లి చేసుకోడం తప్పనిసరైంది. నాకు తండ్రిలేడు. ఉల్లి వున్నది. మరి మా అమ్మ వీరిదగ్గర డబ్బుకు ఆశించే నన్ను ఇచ్చిందో, వీరి మంచితనాన్ని చూసే ఇచ్చిందో, ఎలాగైనాకానీ, మా ఇద్దరికీ పెండ్లి జరిగింది. పెండ్లి అయినరోజునుంచీ నేను విపరీతంగా బలుస్తున్నాను. వారు రోజు రోజూ శుష్కించి పోతున్నారు. నాకు పిల్లలు పుట్టరని డాక్టర్లు చెబుతున్నారు. పిల్లలు లేకపోతే, ఈ ఆస్తి అంతా ఏమైపోతుందేమోనని వారికి దిగులు. నాకు ఒక్క సంతానం కలిగిందా వారి రోగాలన్నీ ఎగిరిపోతయ్యి. ఈ లావుతగ్గి సన్నబడటానికి అనేక విధాలుగా బాధలుపడుతున్నాను. రోజూ నియమంగా నడక సాగించాను. పాలూ, నెయ్యా ఇలాంటివి పూర్తిగా మానేశాను. అయినా లావు తగ్గడం లేదు."

“అయితే, వకీలుగారు నీమీద కోపంగా వుంటారనుకుంటాను?”

“ఊఁ హూఁ. పొరపాటునై నా కోప్పడరు. నన్ను ఒక్కమాటైనా అనరు. తన బాధను నోటిమీదగా నాకు చెప్పరు. చెబితే నా మనసు బాధపడుతుందేమోనని వారి ఉద్దేశ్యం : అయినా వారి మనోవ్యాధి నాకు బాగా తెల్సు : తెలిసినాత్రం ఏం చేయగలనూ ? తగ్గించడం నా వశమా ? నా మనస్సు ఎక్కడ నొచ్చుకుంటుందోనని అతి జాగ్రత్తగా వుంటారు. ఏది కావాలంటే అది తెచ్చి యిస్తారు. ఎట్లా కావాలంటే అట్లా వుండమంటారు. ఈ జబ్బులో, వృద్ధాప్యంలో కూడా నాకోసం నిరంతరం శ్రమించి ధనోపార్జన చేస్తుంటారు. అక్కడికీ, ఎందుకీ శ్రమ ? ఇప్పటికీ సంపాదించింది చాలాకానా అంటుంటాను. అయినా వినరు. వారు సరిగా అరగిదెడు బియ్యపు అన్నం తినలేరు. మరీ పట్టుపడితే ఒక అణా ద్రాక్షపళ్ళు తింటారు. మరి ఇంత శ్రమపడటం నాకోసం కాక యింకెవరికోసం చెప్పు ? ఒక్కొక్కసారి వారిని చూస్తూవుంటే, అలివిమాలిన జాలి వేస్తుంది.”

“ఇల్లాంటివారిని దేవతా స్వరూపులే అనవచ్చు : ఇంకోశ్చేతే, భార్య చనిపోయిన పదోరోజైనా గడవకముందే, రెండోపెళ్ళికి సిద్ధపడతారు!” అన్నది జాలప.

“అవునమ్మా జాలప : నిజంగా దేవతా స్వరూపులే. ఇప్పటికీ ఆ మొదటి భార్య మాట ఎత్తితే, కన్నీళ్ళు పెట్టుకుంటారు. నీకు మరోప్పుడు ఆమె ఫోటో చూపుతాను....వకీలుగారు అలా పైకి గంభీరంగా కనుపిస్తుంటారా ? ఎంతో మెత్తని హృదయం వారిది. ఎంతోమంది అనాథలకూ, విధవలకూ, విద్యార్థులకూ నెలసరి చందాలు ఇస్తూవుంటారు....నరేగానీ జాలపా : ఈ గాజులు ఎక్కడ చేయించావ్ ? చాలా బాగున్నై!”

“బాగున్నైకదూ ? చాలా మంచిపనివాడిచేత చేయించాము !”

“నాకు ఇక్కడ ఎవ్వరూ తెలియదు. నగలకోసంకూడా వారిని కష్టపెట్టడం నాకేమీ బాగుండదు. పోతే, బజారు కంసాలిబతులకు బంగారం ఇచ్చి చేయమందామా అంటే, కత్తికలుపుతారేమోనని భయం. నీవు కొంచెం సాయం చేసిపెడుదూ ? మీ ఆయనగారితో చెప్పి ఇల్లాంటివే ఒక జత చేయించిపెడుదూ!”

“అట్లాగే అదేమంత భాగ్యం : మీ ముందే చెబుతాను !”

“మీరిలా వచ్చినందుకు నా కెంతో ఆనందంగా వుంది. ఇక్కడ నాకు తెలిసినవాళ్ళు ఎవ్వరూ లేరు. పగలంతా ఒంటరిగా కూర్చోవడంవల్ల మనస్సు మహా వ్యాకులంగా వుంటుంది. ఇద్దరు ముగ్గురు యువతుల్ని ఇంతక్రితం పరి

చయం చేసుకున్నాను. కానీ, వాళ్ళ నడవడి వ్యవహారాలు నాకేమీ నచ్చలేదు. నీవు రోజూ ఒక గంటసేపు వచ్చిపోతూవుండు జాలప !”

“తప్పకుండా ! అంతకన్నానా ?”

“నేను రోజూ కారు పంపుతుంటానులే !”

“ఎందుకూ బళ్ళు దొరక్కనా ?”

“నీతో ఎంతమాట్లాడినా ఇంకా మాట్లాడాలనే వున్నది. నిజంగా నీలాంటి భార్య దొరకడం రమానాథుడిగారి అదృష్టమే అనాలి !”

“మొగవాళ్ళు అట్లా ఎన్నటికీ అనుకోరులెండి ! చీవాట్లా విదిలింపులూ వడ్డించకండావుంటే అనుకున్నంత ఫలం.”

“నిజం ? చీవాట్లు వేస్తారా ? ఆఁ నేను నమ్మను. అదుగో వారూ వస్తున్నారు. గాజుల విషయం మర్చిపోవుగా ?”

రమానాథుడు వచ్చాడు. జాలప భర్తతో, “చూడండి, ఇలాంటి గాజుల జత చేయించడానికి ఎన్నాళ్ళుపడుతుంది ? రత్తన్ ఇలాంటిదే చేయించుకోవాలనుకుంటున్నది. మన చరణదాసుతో చెబితే త్వరలోచేసి ఇయ్యడా ?” అన్నది.

“ఎందుకు చేసి ఇయ్యడా ? చేసి ఇస్తాడు !”

“వీటికి ఎంత తీసుకున్నాడు ?”

“ఎనిమిది వందలు....”

“అయినా ఫరవాలేదు” అన్నది రత్తన్.

“తప్పకుండా చేయిస్తానులెండి” రమానాథుడు అన్నాడు.

“మరి డబ్బిప్పుడే కావాలంటే, నా దగ్గిరదొరకదే !” అన్నది రత్తన్.

డబ్బు విషయంలో పురుషుడెన్నడూ స్త్రీదగ్గిర వెల్లిపడడు. రమానాథుడు కావాలంటే ప్రాణాన్నయినా ఇస్తాడుగానీ ఇలాంటి సందర్భంలో తన దగ్గిర డబ్బు లేదనిమాత్రం చెప్పలేడు. ఇతర్ల దగ్గిర ప్రాధేయపడతాడు. అప్పుచేసి నానాయాత నలూ పడతాడు, ఇంకా ఇలాంటివే లక్షచేస్తాడు. కానీ ఈ సమయంలో తన బల హీనతను మాత్రం బయటపడనీయడు. జాలపకుకూడా భర్త ఆర్థికస్థితి బాగా తెల్పు. అయినా ఇప్పుడీ బాధ్యతను మోయడమే ఆమె మనోభిలాష ! అతను మోయలేక పోయినా, నా దగ్గిర డబ్బు లేదనిచెప్పినా, ఆమెమనస్సు చాలా బాధపడుతుంది. కొంపతీసి భర్త తనదగ్గిర డబ్బు లేదంటాడేమోనని భయపడింది. కానీ, రమానాథుడు “ఫరవాలేదు. డబ్బు ఎప్పుడుంటే అప్పుడు ఇద్దురుగాని” అన్న తరువాత ఆమె ప్రాణాలు కుదుటపడ్డయ్యి.

“అయితే, ఎన్నాల్టికి చేసి ఇస్తాడు ?” అడిగింది రత్తన్.

“ఎట్లాలేదన్నా పది పదిహేను రోజులు పట్టవచ్చు!” అన్నాడు రమానాథుడు.

“వచ్చే ఆదివారం మా యింటికి తప్పకరావాలి సుమా!” జాలప రత్తన్తో అనునయంగా అన్నది.

రత్తన్ జాలప ఇచ్చిన ఆహ్వానాన్ని అంగీకరించింది. జాలప, రమానాథులు నెలవు తీసుకుని వెళ్ళిపోయారు. ఇంటికి పోయేసరికి రమేశ్బాబు వాకిట్లో ఎదురు చూస్తూ కూర్చున్నాడు.

జాలప బండి దిగి నేరుగా రోపలికిపోయింది. రమానాథుడు రమేశ్బాబు దగ్గరకుపోయి ఇలా అన్నాడు : “మీరువచ్చి చాలా సేపయినట్టుంది?”

“లేదు ఇప్పుడేవచ్చాను. నీవు వకీలుగారింటికి పోయావా?”

“ఆ వెళ్ళాను! అనవసరంగా మూడురూపాయలు ఖర్చయినయ్.”

“ఇలాంటి విషయాల్లో అయినా ఫరవాలేదు. పెద్దవాళ్ళ పరిచయం వుండటం మంచిదే. మరి ఓనూటు మీ ఇంటికికూడా ఆహ్వానించకపోయావా?”

“వచ్చే ఆదివారం వస్తారు. అప్పుడిక్కడో చిన్న టీ పార్టీ.”

“ఇదిగో, నీవు కమ్మంటే నేనూవచ్చి మీ పార్టీలో పాల్గొంటాను. నీకు తెలుసో తెలియదో వకీలుగారి కమ్మడొకడు ఇంజనీరు? అతనిదగ్గర కో చిన్న సిఫారసు వకీలుగారినుండి తీసుకుపోదామని. మా బావమరది ఒకడు ఎక్కడా ఉద్యోగంలేక ఖాళీగా వుంటున్నాడు. వీరి దగ్గరనుంచి గనక సిఫారసు పట్టుకు వెళ్తే పని జరుగుతుంది. ఇందులో నీవు పడవలసిన శ్రమేమీ లేదు. నన్ను వారికి పరిచయం చేస్తేచాలు; మిగిలిన పనంతా నేనే చూసుకుంటాను. ఇందుకుగాను, నీకు పార్టీకి కావలసిన ఏర్పాట్లన్నీ నేను చేసిపెడతాను. ఫర్వాలేదు, గాజు సామగ్రీ ఇలాంటివన్నీ నా దగ్గరనుంచి తెప్పించుకోవచ్చును. పైగా వాటి నిక్కడికి తెప్పించుకోవడానికి కానీకూడా కూలి పెట్టనవరంలేదు. ఎటూ నౌకరీకి వచ్చిన డింభకుడు వున్నాడేదా? అబ్బాయీ! నీ కోసరమే ఇదంతా. వచ్చి పనిచేయ మంటే సరి; వాడే చేస్తాడు. నీ కెందుకు? వకీలుగారూ, వకీలమ్మగారూ ముగ్గులయ్యేట్టుగా చేస్తాను చూడు!”

“అట్లా అయితే, ఇంకేం! నా నెత్తిన పాలుపోసినట్టే! ఎట్లాగురా భగవంతుడా? అని దిగులుపడుతున్నాను.”

“దిగులవద్దు, ఏమీవద్దు! ఆ కుర్రవాడిని నీకు వప్పచెబుతాను. కావల్సిన పనులన్నీ చేయించు.”

“అదికాదండి, రెండుమూడు నెలక్రితమేగా మీ బావమరిది నెక్కడో నౌకరీలో వుంచారు? అప్పుడే మళ్ళీ నౌకరీ అవుసరం ఏం వచ్చింది?”

“సరేలే ! అతనొక్కడే అనుకుంటున్నావా ? వాళ్ళు మొత్తం ఏడుగురు అన్నదమ్ములు. ఇంకా ఆరుగురికి వుద్యోగాలు చూడాలి....సరేగానీ, ఇటురా ! ఇటు కూర్చుని, అసలు ఏమేమి సామాను కావాలో లిస్టు రాసుకుందాము. ఐతే, అసలు మొత్తం ఎంతమంది వస్తారు ?”

“వకీలమ్మగారు తప్పనిసరిగా వస్తారు. ఇకపోతే....వకీలుగారు కూడా బాహుళా రావచ్చును....ఇంతే.”

“చాలా బాగుంది ! అవుసరంలేని వాళ్ళందరినీ పిలవడంవల్ల, ఖర్చు, రసాభాసా తప్పితే మరేమీ లాభం వుండదు. మన కసలు ముఖ్యం వకీలమ్మగారు. వారిని గనక మంచిచేసుకున్నామా ? మనపని చిటికెలమీన గడిచిపోతుంది.”

ఇద్దరూ లిస్టు తయారుచేశారు. రమేశ్ బాబుకు పెద్దవాళ్ళ పరిచయం ఎక్కువ ! అందరిఇండ్లకూ స్వతంత్రంగా వెళ్తుంటాడు. రెండు రోజులనుంచీ అవుసరమైన సామాగ్రిని పోగుచేయడంలో నిమగ్నుడైవున్నాడు. రోజూ ఆఫీసు పని ముగియగానే వచ్చి గదిని అలంకరించడంలో మునిగిపోతాడు. దయానాధుడు కూడా ఒకచెయ్యి వేస్తున్నాడు. ఇక రమానాథుడివిషయం చెప్పనే అవుసరంలేదు !

రోజూ ముగ్గురూ, ఆఫీసుకు వెళ్ళేముందూ, వెళ్ళి వచ్చిం తరవాతా ఈ పనిలో గంటలంతరబడి గడుపుతారు. ఏ అద్దం ఎక్కడ కట్టవల్సిందీ, ఏ తివాచీ ఎక్కడ పరచవల్సిందీ, ఏ డ్రాయరు ఎక్కడవేయవల్సిందీ మొనలైన బాధ్యత లన్నీ దయానాధుడివే ! ఒక్కోసారి ఈ విషయం గురించి ముగ్గురిలో తర్కం కూడా జరుగుతూవుంటుంది. ఒకళ్ళకు ఒకచోటవుంటే నచ్చిన వస్తువు, ఇంకోళ్ళకు నచ్చదు. దయానాధుడు “నిలుపుటద్దం ముందుగదిలో కట్టడం అసవసరం. వెనకగదిలో కడదాం” అన్నాడు. రమేశ్ బాబు ఈ ప్రస్తావనని పూర్తిగా వ్యతిరేకించాడు. నిలుపుటద్దం వెనుకగదిలో అసలు పనికిరాదు, ముందుగదిలోనే కట్టాలన్నాడు. రమానాథుడు ఎటూ మొట్టాడకుండా వూరుకున్నాడు. చివరకు దయానాధు డిలా అన్నాడు : “నేను అనేకమంది ఇంగ్లీషువాళ్ళ డ్రాయింగ్ రూములు చూశాను. డ్రాయింగ్ రూములో అద్దం ఎక్కడా వుండదు. అద్దం పడకగదిలో వుంటుంది. ఇక్కడ అద్దంకట్టడం పూర్తి అసందర్భంగా వుంటుంది.”

రమేశ్ బాబు ఇలా అన్నాడు : “మీలాగా అనేకమంది ఇంగ్లీషువాళ్ళ ఇళ్ళు చూడకపోయినా, ఇద్దరి ముగ్గురి ఇళ్ళుమాత్రం చూశాను. నేను చూసినచోట్ల పడక గదుల్లోనే కాకుండా, ఇతర గదుల్లోకూడా అద్దాలు వున్నై. అదీకాక, మనమేమీ ఇంగ్లీషువాళ్ళం కాదు. మనం భారతీయులం. కావాలంటే, మీకు ఎంతోమంది ఇక్కడి జమీందార్ల ఇండ్లలో ప్రతి గదిలోనూ నిలుపుటద్దాలు చూపురాను. అదీకాక, ప్రతి

చిన్నవిషయంలోనూ ఇంగ్లీషువాళ్ళని అనుకరించా లనేమైనా ధర్మశాస్త్రం వుందా ? మనలో చాలామందిని చూశాను. కట్టూ, బొట్టూ, వేషంలో మాత్రం మూడు మూర్తులా అనుకరిస్తారు. కానీ, వాళ్ళల్లోవున్న-వాళ్ళను ప్రపంచ విజేతలుగా చేసిన-ఉన్నతం అయిన భావాల జోలికి ఎవ్వరూ పోరు. ఎవరినైనా వెకిలిగా అనుకరించడం మంచిదికాదు. అదినరే, ఈ ముసలితనంలో మీకు పూర్తిగా ఇంగ్లీషువాళ్ళమైపోదామని వుందా ?” పెద్దగా నవ్వాడు రమేశ్ బాబు.

పస్తుతః దయానాథుడు ఇంగ్లీషువాళ్ళను అనుకరించడానికి పూర్తి ప్యతిరేకి. అతని కీ టీపార్టీలన్నా నచ్చవు. ఏదో నలుగురు పెద్ద మనుష్యులు వస్తారు. వాళ్ళ పరిచయ భాగ్యం లభిస్తుందని ఈ పార్టీకి అనుమతించాడు. అత నీనాటివరకూ కోటువేసిన పాపానపోలేదు. టీ తాగుతాడుగానీ, అది మామూలు ఇత్తడిగ్లాసుల్లోనే! కేవలం తన వాదాన్ని సమర్థించుకోవడానికి ఇల్లా అన్నాడు : “మీరు చెప్పినది చాలా బాగున్నది. మనం వాళ్ళను అనుకరించకూడదనే విషయంలో నేనూ మీతో ఏకీభవిస్తాను. కానీ ఈ తేబుళ్ళూ, కుర్చీలు, అలంకరణ పద్ధతీ, ఇదంతా వాళ్ళను అనుకరించడం కాక మరేమిటి ? మీరు నిజాయితీని నిలబెట్టుకోవాలంటే, చక్కని చిరుచాపల్ని పరచండి. శుభ్రమైన దేశవాళీ చల్లని పానీయాన్నియ్యండి.” ఒక్క ఊణం ఆగి, “మీరు మొదటినుంచీ చివరివరకూ వాళ్ళను అనుసరించి ఒక్క అ అద్దందగ్గిర మాత్రం మన పద్ధతి నిలబెడదానంటే ఏం బాగుంటుంది ? పూర్తిగా జాతీయంగానైనా వుంచండి. లేదా పూర్తిగా విజాతీయంగానైనా వుంచండి” దయా నాథుడు తన సంభాషణను ఆపేశాడు.

రమేశ్ బాబు పని ఇరుకున పడ్డట్టయింది. తన వాదనకు బదులు చెప్పలేదను కున్న దయానాథు డిలా ప్రతివాదన చేయడంతో అతని కల తిరిగిపట్టయింది. ఇక దయానాథుని వాదనలో ఓడించాలంటే, సమస్యలోని పిశాలర్యానికి స్వస్తి చెప్పి సంకుచిత తర్వాన్ని స్వీకరించాలి. “అయితే, మీరు ఏ ఇంగ్లీషువాళ్ళ గదు ల్లోనూ అద్దాలు చూడలేవా ? పోనీ, అలాంటివాళ్ళ పేర్లు నాలుగు చెప్పండి ! మీరు చూసిన ఇళ్ళల్లో మా క్రిష్టియన్ క్లర్కు ఇల్లు ఒక్కదైపుండవచ్చు ! బహుశా మీ రతని ఇల్లుకాక ఇంకే ఇతర ఆంగ్లేయుల ఇండ్లూ చూడకపోవచ్చును. ఇక వాళ్ళ అభిరుచులకు ప్రతినిధిగా ఇతన్ని తీసుకుంటున్నారా ?” అన్నాడు రమేశ్ బాబు.

“ఏం ఇతన్నింత తక్కువగా రీసేస్తున్నారు ? ఒక్కరంగు మినహాయిస్తే వాళ్ళకూ, ఇతనికి ఇంకేవిధమైన తేడా లేదు.”

దాని కేం సమాధానం చెప్పడమా అని రమేష్ బాబు యోచిస్తుండగానే బయట కారుమోత వినిపించింది. రమానాథుడి గుంటెలు నడిదడమన్నై. కారులో వచ్చింది రత్తనేనని ఖచ్చితంగా తెల్పు. ఎక్కడ లోపలికి వచ్చి ఈ ఏర్పాటంతా చూసుందోనని మిశ్రుడినీ, తండ్రినీ తీసుకుని గడపలోకి ఎదురు పోయాడు. వస్తూనే రత్తన్ కరస్పర్శ చేసింది. తరువాత రమానాథుడు తండ్రినీ, మిశ్రునీ పరిచయం చేశాడు. రత్తన్ వాళ్ళ నంతగా లక్ష్యం చేయలేదు.

“కొంచం మీ రిటు వస్తారా? నాకు కూర్చోవడానికి అవకాశం ఉంటే మీతో అవుసరంగా ఒక్కమాట చెప్పిపోవాలి” అన్నది రత్తన్.

ఇద్దరూ కారుదగ్గరకు వచ్చారు.

“మీరు నగలకు ఆర్డరు ఇచ్చివుంటా రనుకుంటాను?”

“అవును.... చేసుందాలి.”

“ఆ రోజున మీతో డబ్బు ఇప్పుడప్పుడే దొరకడని చెప్పానుకదండీ? తరువాత మిమ్మల్ని ఇబ్బందిపెట్టడం మంచిదిగాదనుకుని డబ్బు తెప్పించాను. ఎనిమిది వందలుకదూ అన్నారు?”

జాలప చెప్పిన ధర ప్రకారం రత్తన్ ఎనిమిదివందలూ ఈయడానికి సిద్ధంగా వున్నది. తీసుకోదల్చుకుంటే రమానాథుడు ఈ ఊణాన పై రెండు వందలూ ఏబాదాలేకుండా తీసుకోగలడు కానీ, అత నలా చేయలేకపోయాడు. నిత్యం వ్యాపారులదగ్గర అణా బేడా పుచ్చుకోవడానికి అత నేమాత్రం సంశయించడు. మోసం, అన్యాయం, కుట్ర వీటిని సాధనాలుగా చేసుకుని లక్షలు సంపాదించే వాళ్ళదగ్గర ఒక్క అణా తీసుకోవడంలో తప్పేమీ లేదని అతని అభిప్రాయం. రత్తన్ అపారమైన విశ్వాసాన్నీ, ఆత్మీయతనూ ప్రదర్శిస్తున్నది. ఆ రెండువందలూ రెండువేలుగా మారినా అతను తీసుకోలేడు.

“అయితే, మీతో జాలప ఎనిమిదివందలని చెప్పిందా? బహుశా మర్చి పోయి వుండవచ్చు! దాని గాజులు ఆరువందలే, మీకు కావాలంటే ఎనిమిది వందలుజత చేయిస్తాను.

“నాకు అవే బాగున్నాయండి అలాంటివే చేయించండి” అంటూ కారులో వున్న బాగ్ తీసి ఆరు వందరూపాయలనోట్లు లెఖ్ఖపెట్టింది రత్తన్.

“డబ్బుకేం తొందరండీ, వస్తువు తయారై వచ్చినతరువాత చూచుకో వచ్చును.”

“అల్లాకాదు; నాదగ్గరవుంటే ఖర్చయిపోతుంది. అదీకాక నే నేదైనా అనుకుంటే అది వెంటనే జరిగిపోవాలి.... ఆలశ్యం ఆయితే బాధగా వుంటుంది” అంటూ రమానాథుడి చేతికి డబ్బుయిచ్చి వెళ్ళిపోయింది రత్తన్.

రమానాథుడు డబ్బు పెట్టెలో పెట్టెరావడానికి గదిలోకి పోయాడు.

లోపల దయానాథుడూ, రమేశ్ బాబూ ఇలా మాటాడుకున్నారు.

“చూశారా ?” అన్నాడు రమేశ్ బాబూ.

“చూశాను : కండ్లువున్నప్పుడు చూడక ఏం చేస్తాను ?” అన్నాడు దయానాథుడు.

“మీ మనస్సుకు కష్టంగా వున్నట్టుంది. ఈ రోజుల్లో ఇలాగే వుండాలండి. భయమూ, బెదురూ లేకుండా ఎక్కడికిపడితే అక్కడికి రా, పోగలిగి వుండాలి : కాకపోయినా మనవాళ్ళలా మొగుడు చస్తుంటే మందునీళ్ళకయినా పోలేని శత పీనుగుల్లావుంటే ఎలా ?”

“ఏమో బాబూ, మరీ బరితెగించిన నాగరికత నాకు బొత్తిగా నచ్చదు. ఇంత విచ్ఛలించిడా ? ఈ జబ్బు మా వాడికికూడా అంటుకున్నట్టున్నది. భార్యను నెత్తినెక్కించుకునేవాళ్ళను చూస్తే నాకు చప్పు మండుతుంది. కొడుకుగదా అని పస్తాయిస్తున్నాను. లేకపోతే, ఏనాడో కాపురం విడిగా పెట్టుకోమనేవాడిని. ఇంత భయభక్తులులేని ఈమె, వకీలుగారి కళ్ళలో రప్పకుండా కారం కొడుతుంది !”

“ఈ విషయంలోమాత్రం నేను మీతో ఏకీభవించలేను. స్వతంత్రంగా. స్వేచ్ఛగా వున్నందువల్ల ఆడవాళ్ళు చెడిపోతారనిగానీ, లేక చెడిపోయేవుంటారని నే ననను కాని - మనవాడంటే ఆమెకు ఎక్కువ ప్రీతి. ఈమాత్రానికి అనుమానించనవునంటేదు. ఈ డబ్బు ఏదో కారణంగా ఇచ్చివుంటుంది.”

“మీరు లక్ష చెప్పండి, దీన్లో ఏదో మోసం వుంది. మా వా డామెను మభ్య....అంటూ వుండగానే రమానాథుడు వచ్చాడు. ఈ చివరి మాటలు అతనికి స్పష్టంగా వినపడ్డాయి. “అవును, నా కిదే వుద్యోగం. ఆమెను మభ్యపెట్టి డబ్బు గుంజుతున్నాను....” అన్నాడు కసిగా.

దయానాథుడు సిగ్గుపడిపోయాడు. మాటను సవరించుకోడానికి “ఎందుకలా కోపం తెచ్చుకుంటావు ? నే నా వుద్దేశ్యంతో అనలేదు.”

“అనలేదేమిటి ? నా చెవుల్తో నేను వింటేను. నే నంత మోసగాడిననే అనుమానం ఎందుకు కలిగింది ? ఈ కాలానికి తగినట్టు కొంచెం తెల్లని బట్టలు వేసుకుని తిరుగుతున్నాను. కాకపోతే నేను సంపాదించిన డబ్బుల్నే అందరిలా పిసినారిగా లేకుండా సరదాగా ఖర్చుపెట్టుకుంటున్నాను. ఇదేగా కారణం మీ రనుమానించడానికి ? .....మీ రనుకున్నంత నీచుడిని కాదులెండి. ఇంత వరకూ నేను అక్రమ మార్గాలకు పోలేదు. ఒకవేళ ఏనాడైనా అక్రమంగా ప్రవర్తించవలసివస్తే, ఆనాటినుంచీ మీరు చెప్పకుండానే నా దారి నేను చూసుకుంటాను. ఇంత అనుమానంగావుంటే రమేశ్ బాబుగారు ఎదురుగా వున్నారగా అడగండి.”

సత్యం, అసత్యం తేదాలు స్వరంలోనే వున్నై. విశ్వాసం కలిగించే స్వరంలో అసత్యాన్ని చెప్పినా చెల్లుబడి అవుతుంది. దయానాథుడు కొడుకు మాటలు యథారాలనుకున్నాడు. అలాంటి కొడుకుని అనుమానించినందుకు పశ్చాత్తాపపడ్డాడు. “నీ వెందుకురా; వేరేదారి చూసుకోవడం? ఒకవేళ నీ వలాంటి మార్గానికి తిరిగితే నేనే నా దారి చూసుకుంటాను. ఇంతకూ నే ననేదేమిటయ్యా అంటే, నా కొడుకు దరిద్రుడనిపించుకున్నా ఫరవాలేదుగాని చెడ్డవాడనిపించు కుంటేమాత్రం సహించలేను” అన్నాడు దయానాథుడు.

రమేశ్ బాబు నవ్వుతూ “ఇది ఇంతటితో పోనీయండి. సరేగాని, రమా : అసలా డబ్బు ఎందుకు ఇచ్చినట్టు?” అడిగాడు.

“ఆమె నాకు ఇయ్యలేదు. మోసగించి తీసుకున్నాను” రమానాథుడి కసి ఇంకా తీరలేదు.

“ఇదిగో : ఇంకా అవే మాటలు పట్టుకు కూర్చున్నావా? మిత్రుడిని నాతో చెప్పకపోతే, ఎల్లా? చెప్పు ఎందుకు ఇచ్చింది?”

“గాజులు చేయించమని ఇచ్చింది.”

ఒక్కక్షణం ఆగి “అబ్బ! అనవసరమైన జంజాటాన్ని నెత్తిన వేసు కున్నావయ్యా : ఆడవాళ్ళ విషయం నీకు తెలియదు. నీవు ఎంత మంచిగా నయినా చేయించు. నీ డబ్బులే నాలుగు వేసుకో అయినా వాళ్ళకు నచ్చవు. డబ్బు మిగుల్చుకున్నా వేమో అన్న అనుమానం పోదు. సరే, నే నొక మంచి షరాబు దగ్గరకు తీసుకుపోతాను” అన్నాడు రమేశ్ బాబు.

“ఈమె అలాంటి మూర్ఖురాలు కాదులెండి.”

కొద్దిసేపటి తరువాత రమానాథుడు లోపలికిపోయి “మీ స్నేహితురాలు రత్తన్ వచ్చిపోయింది” అని జాలపతో చెప్పాడు.

“నిజంగా? ఐతే, మన ఏర్పాటంతా చూసి నవ్వుకుని వుండాలి!” అన్నది జాలప.

“ఆమె లోపలికి వచ్చి చూస్తే నిజంగా అంతా అయ్యేది. బయటనుంచే వెళ్ళిపోయింది. గాజులకు డబ్బు ఇచ్చింది. నువ్వు ఎనిమిదివందలని చెప్పా వుటగా?”

“ఊరికే అన్నాను” సాధారణంగా అని వూరుకున్నది జాలప.

ఆమె మనస్సులో నిదానంగా ఒక పెద్ద అశాంతి రగుల్కొనసాగింది. రమానాథుడు ఎనిమిదివందలు మెదలకుండా తీసుకున్నట్లయితే, అమె కే బాధా వుండేదికాదు. భర్త చూపిన ఈ కొద్దిపాటి సత్ప్రవర్తనవల్ల అమెలోవున్న న్యాయబుద్ధి మేల్కొన్నది. ఈ విషయంలో తనను గురించి భర్త, రత్తన్లు ఏమనుకున్నారోనని చాలాసేపు చింతించింది.

రమానాథుని ఇంట్లో జరిగిన విందులో చెప్పకోదగిన విశేషాలేమీ జరగలేదు. వకీలుగారు విందుకురాలేదు. రత్తన్ వస్తూ తనవెంట బంధువుల పిల్లనొక అమ్మాయిని తీసుకువచ్చింది. నయానాథుడు అక్కడవుంటే తనుకూడా పాల్గొనవల్సివస్తుందేమోనని ఆ సమయానికి ముఖం తప్పించాడు. రమేశ్ బాబు విందులో కలవకుండాపోయి బయటనిలబడ్డాడు. ఎన్నిసార్లు పిల్చినా రాలేదు.

విందు ముగిసిన తదుపరి ఇద్దరు అతిథుల్ని తీసుకుపోయి అతనికి పరిచయం చేసింది జాలప. రాజేశ్వరికి వాళ్ళ కట్టూ, బొట్టూ, వ్యవహారాలు ఏమాత్రం రుచించలేదు. అంటిఅంటనట్లు ప్రవర్తించింది. పెద్దగా సిగ్గు, బిడియమూ లేకుండా చూట్లాడటమూ, నేల అదిరేట్లు గబగబా నడవడమూ, మేడ మీదికిపోయి గంతులు వేయడమూ ఆమెకు బొత్తిగా నచ్చలేదు. జాలపకూడా వీళ్ళతో కల్సిపోయినందుకు ఆమె వళ్ళు కారంరాచినట్లు మండింది.

రత్తన్ గాజులవిషయం అడుగుతుండేమోనని రమానాథుడు భయపడ్డాడు కానీ, ఆమె ఆ విషయమే ఎత్తలేదు. ఈ విందు ఏర్పాట్లలో పడివుండడంవల్ల అతని కింతవరకూ గంగూ దుకాణందగ్గిరకు పోవడానికి తీరిక దొరకలేదు. ఈ గొడవ అయిపోతే, గంగూకు వెనకటి బాకీలో రత్తన్ ఇచ్చిన ఆరువందలూ జమ కట్టి మళ్ళీ సరుకు తెచ్చుకుందామనుకున్నాడు. దాన్తో, ఇటు రత్తన్ దగ్గిరా అటు గంగూదగ్గిరాకూడా తన పలుకుబడిని పెంచుకోవచ్చునని అతని అభిప్రాయం.

ఆ మరునాడే రమానాథుడు బాగా ముస్తాబై గంగూ దుకాణానికి పోయాడు. ఆకాశంలో కూర్చుని చూట్లాడేవాడిలా అడిగాడు : "ఏమండీ షరాబుగారూ, ఏమిటి విశేషాలు ? మంచివి, కొత్తవస్తువులు ఏమైనా వచ్చినయ్యా ?" అన్నాడు.

ఇన్నాళ్ళనుంచీ గంగూ అడిగినప్పుడల్లా రమానాథుడు ఇవ్వాల, రేపూ అని గడుపుకొస్తూ వుండటంవల్ల అతను పూర్తిగా నిరాశపడిపోయాడు. ఇక డబ్బు రావడం గగనమే అనుకున్నాడు. ఒక విధమైన సంశయమూ, నిరాశ కల్పిన స్వరంతో గంగూ అలా అన్నాడు : "ఎన్ని వస్తువులు తయారు కాలేదు ఎన్ని అమ్ముడుపోలేదు ? మీరీ ఎనిమిదినెల్లనుంచీ ఇటు ముఖమైనా చూపించారా ? ఎనిమిది నెల్లయింది, ఒక్క కానీకూడా మీ ఖాతాలో చెల్లు

పడలేదు. ఇక మీరుఇచ్చినట్టే, నేను తీసుకున్నట్టే : ఇలాగయితే మేము నాడే వ్యాపారం చేశాం !”

“ఇదిగో ! గంగూగారూ, ఇటురానందుకు మీరు అపార్థంచేసుకున్నట్టున్నారు ? మరేంలేదు వర్తిచేతుల్లో రానడం ఇష్టంలేకనే ఇన్నాళ్ళుగా రాలేదు. మా పద్ధతి నీకు తెలియదు. పదిసార్లు అడిగించుకోవడం నాకు సుతరామూ గిట్టదు. ఇవిగో, ఈ ఆరువందలూ ఖాతాలో జమకట్టించు, త్వరలో ఒక గాజులజత చేయించు” అంటూ ఆరువందల రూపాయల నోట్లను గంగూచేతిలో పెట్టాడు రమానాథుడు.

గంగూ ఆరునోట్లను ఒకమాటు లెక్కపెట్టుకుని ఇనుపపెట్టెలో వేసుకుంటూ “మిగిలిన బాకీమాట ఏమీ శెలవిచ్చారుకాదు” అన్నాడు.

“త్వరలోనే.”

“ఇదిగో చూడండి, బాబుగారూ ! వ్యాపారాలు బొత్తిగా పడిపోయినయి; కొట్ల అద్దెలు తేలడంకూడా అంతంతమాత్రంగా వుంది. మిగిలినదికూడా త్వరగా దయచేయించాలి.”

గంగూ త్వరలోనే గాజులుచేసి ఇస్తాననిచెప్పి రమానాథుని పంపివేశాడు. కానీ, అతనికి అప్పుపెడితే త్వరలో వసూలుకాదని నిర్ధారణ చేసుకున్నాడు గంగూ. అందుకనే గాజులు చేయడం ప్రారంభించలేదు. రమానాథుడు మాత్రం రోజూ ఒకమాటు గంగూని దర్శిస్తున్నాడు. ఇతనుకూడా తియ్యని కబుర్లుచెప్పి పంపుతున్నాడు. నాకరు వూర్లో లేడనేవాడు. ఇంకోరోజు భార్యకు జబ్బుగా వుండటంవల్ల నాకు తీరుబడి లేకపోయిందనేవాడు. ఈ విధంగా దాదాపు నెలకు పైన గడిచింది.

ఇల్లా ఆలశ్యం కావడంవల్ల రమానాథుడు పూర్తిగా ఇరుకునపడ్డాడు. ఇటు గంగూనీ దబాయించి అడగలేదు, అటు రత్తన్ అడిగితే సమాధానమూ చెప్పలేదు. రత్తన్ ఎక్కడ కనపడి అడుగుతుందోననేభయంతో పార్కుకు పోవడం కూడా మానుకున్నాడు. అతని పిచ్చేగానీ, పార్కుల్లో కనుపించకపోతే ఇంటికి వచ్చి అడగలేదా ?

చూస్తూండగానే శ్రావణమాసం కూడా వచ్చింది. ఒకరోజు రత్తన్ చాలా నిష్కరంగా అడిగింది, “ఆ వెధవ చేయకపోతే, ఇంకోడులేడా ? చేసేవాళ్ళకేం తక్కువ” అన్నది.

“వాడిలాంటి దొంగముండాకొడుకని తెలియక ముందు అడ్వాన్సు ఇచ్చాను. పోనీ, ఇప్పు డింకోచోటికి పోదాం అనుకుంటే, వీడి కిచ్చిన ఈ అడ్వాన్సు డబ్బు కాస్తా చేయిజారినట్టే, ఇందుకనే నేను వెనకా ముందాడుతున్నాను” అన్నాడు రమానాథుడు.

“పోనీ, వాడిదుకాణంను చూపించండి. వాడిదగ్గరేకాదు, వాడిబాబుదగ్గర కూడా వసూలుచేస్తాను.... ఇలాంటి దొంగవెధవల్ని పోలీసులకు వప్పచెప్పాలి” అని రత్తన్ చాలా కోపంగా అన్నది.

అంతవరకూ నిశ్శబ్దంగావున్న జాలపకూడా అందుకున్నది “నిజమే ! ఆలశ్యం అనేది ఎవరికయినా జరుగుతుంది. కానీ ఇదే మన్యాయం ? డబ్బు మింగి కూర్చుని నెలల రరబడి తిప్పడం నే నెక్కడా చూడలేదు. ఇలాంటి వాళ్ళకు తప్ప కుండా శాస్తి జరగాలిసిందే !”

“పోనీ, వాడిదుకాణం చూపించడానికి మీకేమిటి అభ్యంతరం ?” రత్తన్ ప్రశ్నించింది.

“దేనికిలెండి, ఒక్క పదిరోజులలో నేను గాజుల్ని తెచ్చియిస్తే సరి గదా ?” రమానాథుడు హామీ యిస్తున్నట్టు చెప్పాడు.

“మీరుకూడా చాలా అశ్రద్ధ మనుషులండి. పైగా కరుగైనా మాట్లాడరు. ఈ మెత్తదనాన్ని చూసే వాడు నెత్తిన ఎక్కాడు. ఒక్కసారి బుద్ధి చెబి తేనా.....!”

చివరకు చాలా కష్టమీద రత్తన్ ఇంటికి పోయింది. ఆరోజు సాయంత్రమే, సగండబ్బు అడ్వాన్సుగా ఇవ్వాలనీ, వెనకటి టాకీకూడా పూర్తిగా చెల్లు చేయాలనీ, అప్పుడుగానీ గాజులుచేయబం ప్రారంభించడం పడదనీ గంగూ నిక్కచ్చిగా చెప్పాడు.

ఈ విషయం వినేసరికి రమానాథుడికి గుండె ఆగినంత పన్నెంది. “చూడండి గంగూగారూ ! మీరిప్పుడిలా అంటే ఎల్లగా ? ఈ గాజులు మాయింటిలోకికాదు. ఒక పరివయసురాలు చేయించి పెట్టమన్నది. ఈ డబ్బు ఆమెది. దీన్ని మీరలా బిగబడితే, నే నీక ఆమెకెలా ముఖం చూపించడం ? మీ డబ్బు ఎక్కడికిపోదు. అంత భయంగావుంటే నోబురాసి ఇస్తాను. గాజులుమాత్రం త్వరగా చేయించి ఇయ్యండి” అని ప్రాధేయపడ్డాడు.

“నోట్లూ, పత్రాలూ ఏం చేసుకోను ? నాలుక గీసుకోమంటారా ? సంవత్సరాలరరబడి అప్పులు పెట్టుకు కూర్చుంటే, మా పనులెల్లా జరుగుతయ్యి. అయినా నేనేం వడ్డీకోసం ఏడుస్తున్నానా ? కాకపోయినా మీకేమిటి మహారాజులు ఆరు వందలు మీకో రెట్టా, జమా ? గాజులుచేసి సిద్ధంగావున్నై. డబ్బిచ్చి పట్టుకు పొండి !”

“ఏమిటీ ?..... చేసి సిద్ధంగా వున్నయ్యా ? అయితే నాకు ఈ మాట నెల రోజులక్రితమే ఎందుకు చెప్పలేదూ ? ఈలోపు డబ్బయినా సిద్ధంచేసుకునే వాడినిగా !”

“మీ రీమాత్రం అర్థంచేసుకోలేరని నాకేం తెల్సా ?”

ఇక రమానాథుడి నోటివెంట మాటరాలేదు. నిరాశగా కాళ్ళీడ్చుకుంటూ ఇల్లు చేరుకున్నాడు ఇప్పటికయినా తన యథార్థ పరిస్థితిని జాలపకు తెలియచేసే మనస్సులో బాధపడుతూనైనా తన గజుల్ని ఇచ్చేది. కానీ. అత నలా చేయ దల్చుకోలేదు : చేయడు : తన ఆర్థికస్థితిని జాలపకు చెప్పి ఆమె మనస్సును కించ పర్చడం అతని కేమాత్రం ఇష్టంలేదు.

అతని పైఆదాయం, నిరభ్యంతరంగా నెలకు వంద రూపాయలవరకూ వుంటుంది. అయితే, దానికి తగిన పై ఖర్చులుకూడా వున్నై. సినిమాలూ, షికార్లూ, విందులూ వీటిపైనే ఖర్చు అవుతుంది. వాటిని జాగ్రత్తగా దాచినట్లయితే. ఈసరికి ఇద్దరు షరాబులకూ చెరిసగం బాకీ అయినా, తీర్చేవాడే : కానీ, ఇలా కానీ, కానీ పిక్కి అప్పుతీర్చడం అతనికి ఇష్టంలేదు. తనకు ఎక్కడినుంచో ఒక్కసారి పెద్ద మొత్తంగా డబ్బు వస్తుందినీ, దాన్నో తీర్చవచ్చుననీ అతని హృదయంలో ఒక నన్నని సూర్యకిరణంలాంటి భావన మెదుల్తూ వుంటుంది. దా న్నతను నిజంగా కిరణమే, వెలుగునే ఇ సుందనుకుంటాడు. అది అంధకారం : దానినుంచి వెలుగు లభించకపోగా మనిషి రోజురోజూ కష్టాలపాలౌతూ వుంటాడు.

కాకపోయినా మన దేశంలో దమ్మిడిలను రూపాయలు చేయగల నేర్పు ఒక్క వైశ్యులకే దక్కింది. ఇతర్లంతా రూపాయలను దమ్మిడిలు చేయడంలో మొనగాళ్ళు :

కొంచెం పొద్దుగూకింతరువాత పోనీ ఇంకెక్కడైనా అప్పు దొరుకుతుం దేమో అనే వుద్దేశ్యంతో రమానాథుడు షరాబు బజారుకు పోయాడు. కాని అక్కడ పనేమీ జరగలేదు. వ్యాపారుల దగ్గర కర్ణపిశాచంలాంటి దేదో వుండుం దాలి. ఒక్కళ్ళకు గనక యియ్యడం ఆలశ్యం అయిందా ఇక ఆ బజారులో అప్పు పుట్టదు.

ఆ రాత్రంతా అతనికి నిద్రపట్టలేదు. ఇలాంటి క్లిష్టనమయంలో ఎవరైనా ఒక్క ఐదువందలు సహాయంచేస్తే, జీవితమంతా వాళ్ళకు కృతజ్ఞుడైవుంటాడు. పోనీ ఒక వెయ్యిరూపాయలకు నోటు రాయించుకుని ఐదువందలు ఇచ్చేవాళ్ళైనా వుంటే అతనినె త్తిన పాలుపోసినట్టే : అతనలా నోటు రాయడానికికూడా సిద్ధమే. అయినా, ఇచ్చే ఉదారపురుషులు ఎవరూ కనిపించలేదు. ఏ మిత్రుడి దగ్గరకయినా పోయి తన పరిస్థితిని చెప్పుకొని అప్పుఅడగడానికికూడా వీలులేకుండా వచ్చింది. తను క్రితం గంటవరకూ ప్రతివాళ్ళదగ్గర గొప్పలు చెబు తూనేవున్నాడు. బ్యాంకులో డబ్బుందనీ, అదనీ, ఇదనీ కోశేస్తూనే వున్నాడు. తను యథార్థాలే చెబుతున్నా డనిపించుకోడానికి, ప్రతివాడికీ, ము క్తహ సంతో, దానకర్ణుడిలా కాఫీలూ, టీలూ పోయి స్తునేవున్నాడు. మరి ఇప్పుడు వెళ్ళి ఈ బాధలన్నీ ఏకరువుపెట్టడం ఎల్లా ? అప్పు

అడగడం ఎల్లా? పోనీ తన కేదైనా జబ్బువచ్చి ఒక నెల మంచంలోవున్నా బాగుండు. రత్తన్ జబ్బులోవున్నాడని అడగడమైనా తాత్కాలికంగా మానుకుంటుంది. ఈ భయాలూ, బాధలూ, అనమానాలు వీటినుంచి, ఒక్క పదిరోజులు విశ్రాంతయినా దొరుకుతుంది.

రమానాథుడు నిద్రపోకుండా ఇలా ఆలోచిస్తూవున్నాడు. ఇంతలో పక్కనే పడుకునివున్న జాలపకు మెళుకువ వచ్చి మంచంలో ఇటూ అటూ కదిలింది. వెంటనే అతను ముసుకుతన్నిపట్టి గాఢనిద్రలోవున్నట్లు నటించాడు. ఒక్కక్షణం జాలప నిండా ముసుకుకప్పుకున్న భర్తవంక చూసింది. నటనకు తనను తాను కాపాడుకునే శక్తిలేదు. బహుకొద్ది అవధిలో బయటపడిపోతుంది.

జాలప భర్తముసుగు వత్తిగిలించి “ఇంకా మేల్కొనేవున్నారా?” అడిగింది.

“ఎందుకనో నిద్రరావడంలేదు.” రెండు క్షణాలు ఆగి “కొన్నాళ్ళపాటు వీడైనా పొరుగుూరుపోయి, డబ్బు సంపాదించుకువస్తే బాగుండనిపిస్తున్నది” అన్నాడు రమానాథుడు.

“అయితే, నన్నూ తీసుకుపోతారుగా?”

“ఏ ఆధారమూ లేకుండా పరాయిస్థలానికి పోయేప్పుడు, వెంట నిన్ను కూడా ఎలా తీసుకుపోవటం? సత్రం భోజనం, మతం నిద్రగా వుంటుంది జీవితం!”

“అట్లా వీలుకాదు. మీరు లేకుండా నే నిక్కడ ఒక్క క్షణంకూడా వుండను.... అయితే, ఎక్కడికి వెళ్తామని?”

“ఎక్కడికైందీ యింకా తేలలేదు.”

“అయితే, నిజంగా నన్ను విడిచి వెళ్తారా? ఇన్నాళ్ళనుంచీ ఇంత ప్రేమ చూపుతున్నారు ఇదంతా కపటమేనా? లేకపోతే, నన్ను విడిచి ఎట్లా పెళ్ళగలుగుతారు?” జాలప కళ్ళల్లో నీళ్ళుతిరిగినయ్యే.

“ఆ, కపటప్రేమా? అట్లాగయితే నేను ఏనాడో పెళ్ళిపోయి వుండేవాడిని. ఇన్నాళ్ళయినా నే నిక్కడ వుండటానికి కారణం. నిజంగా నిన్ను విడిచి పెట్టలేకనే!”

“పోచుచూ. మీవన్నీ ఒట్టికబుర్లు. నేను మొదటినుంచీ మీ వాలకం చూస్తూనే వున్నాను. ఎప్పుడూ ఏదో ఏకాంతంగా బాధపడుతూ వుంటారు. అదేమిటో నారో మాటమాత్రం చెప్పరు. ఒకవేళ నేను వూరుపోలేక నోరు తెరచి అడిగినా, ఏమీ లేదని తప్పుకుంటారు. ఏదో వున్నదని స్పష్టంగా తెలు

సుండగా : ఏమిటి మీరుపడే బాధ ? నా కెందుకు చెప్పరు ? నామీద విశ్వాసం లేదా ? అయితే, విశ్వాసం లేనిచోట ప్రేమెలా వుంటుందిలేండి.”

“నే నేదో బాధపడుతున్నాననీ. నీకు చెప్పడంలేదనీ వూరికే నీవు అనుకోవడం మాత్రమే; వర్తి భ్రమ !”

“అయితే, మీ హృదయంలో నిజంగా నామీద ప్రేమ వుందా ? నిజం చెప్పండి, అబద్ధం చెబితే స్వరం వెంటనే పట్టిస్తుంది !”

“అయితే. ఇక నోటితో చెబితేనన్నమాట, ప్రేమ వున్నట్లు !”

“సరే, అది పోనీయండి. నే నొకప్రశ్న వేస్తాను; దానికి సమాధానం చెప్పాలి ! చెప్పకపోతే నామీద ఒట్టే ! “మీరు నన్ను ఎందుకు ప్రేమిస్తున్నారు ?” చెప్పండి. దాయకుండా చెప్పండి.”

“ఏమిటి అర్థంలేని ప్రశ్న ? ఇలాగే నేనూ నిన్నడిగితే ?”

“అడగండి, సమాధానం సిద్ధంగా వున్నది.”

“అయితే చెప్పు ?”

“ఊఁ హూఁ. మొదలు మీరు చెప్పండి.”

“నేను ఎందుకు ప్రేమిస్తున్నానో వివరంగా చెప్పలేను. కానీ, నిన్ను ప్రేమించకుండా మాత్రం వుండలేను ! ఇది నిజం !”

“నా పోరు చల్లార్చడంకోసం ఏదో ఒక సమాధానం చెప్పబోకండి. బాగా ఆలోచించుకుని నిజంచెప్పండి. నే నేమీ మీకూ, మీ తల్లిదండ్రులకూ అణకువగా సేవచేసే ఆదిర్భపత్నినికాదు. పోతే చదువుసంధ్యలూ, సౌందర్యం - ఇవికూడా ఏమంత గొప్పగా లేవు ! మరి నాలో ఏం చూసి నన్ను ప్రేమిస్తున్నట్లు ?....బాగా ఆలోచించండి. ఇలా ఎందుకు అడుగుతున్నానో తెల్పా ?”

“తెలియదు.”

“మీ ప్రేమ నా నుంచి చెదరకుండా, శాశ్వతంగా వుండటానికి !”

“నిజం జాలపా ! నేను నిన్ను ప్రేమిస్తున్నానేగానీ, ఎందుకు ప్రేమిస్తున్నానో మాత్రం నాకు తెలియదు. నీలో లోపమే వున్నదో, మంచే వున్నదో నే నెన్నడూ దాన్నిగురించి ఆలోచించలేదు. మరి నాకు రూపం, విద్య, ధనం ఏమీ లేవుకదా, నన్నెందుకు ప్రేమిస్తున్నావు ?”

“నిజం చెప్పనా ? మీ మంచితనాన్నిచూసే : పెండి అయిన మొదట్లో మీరు నాకు భర్త అని మాత్రమే తెల్పు. ఆ పెండి మీతో కాకుండా, ఇంకొకరితోనై నా నాకే అభ్యంతరమూ వుండేదికాదు. కానీ, రోజులు గడిచినకొద్దీ మీ మంచితనం నన్ను పూర్తిగా వశపరుచుకున్నది. ఇప్పుడు దేవేంద్రుడే, భర్తగా వస్తానన్నా నేను స్వీకరించలేను. ఇంత అయినా, మీరు నాతో మర్మంగానే వ్యవహరిస్తున్నారు !”

“నే నేదో మర్కం వుంచుతున్నానని నీవు వూరికే భ్రమపడుతున్నావు.... జాలపా ?”

రమానాథుకి ఒక్కసారి జాలపడగిర తన బాధ లన్నింటినీ ఏకరువు పెడ దామా అన్నంత ఉద్రేకం వచ్చింది. కానీ, రను ఇన్నాళ్ళుగా కాపాడుకుంటున్న మిథ్యాగౌరవం అతన్నాపని చేయనియ్యలేదు.

జాలప అప్పుడప్పుడు షరాబులకు డబ్బు చెల్లిస్తున్నదీ లేనిదీ అడుగుతూ వుంటుంది. రమానాథుడు మాత్రం ప్రతి నెలా కొద్దోగొప్పో తీరుస్తున్నట్టుగానే చెబుతూ వుంటాడు. ఇవ్వాళ ఎంతసేపటికీ నిద్రపోకపోవడమూ, ఉదాసీనంగా వుండటమూ చూసి, ఆమెకు అనుమానం వేసి అడిగింది. “షరాబులకు ఇంకా పూర్తిగా చెల్లుపడలేదా ?”

“లేదు. ఇంకా కొద్దిగావుంది.”

“అంటే ఎంత ?”

“ఆరువందలదాకా వుంటుంది.”

“అమ్మయ్యో !.... చాలావున్నది !.... కొంపముంచి మీరేమీ రత్తన్ డబ్బు బాకీక్రింద చెల్లువేయలేదు కదా ?” అనుకోకుండానే అడిగేసింది. తరువాత అలా ఎందుకు అడిగానా అని నాలిక కొరుక్కున్నది.

రమానాథుడు, ఒకవేళ ఈ ప్రశ్న వేస్తుందేమో ఏం చెప్పడమా ? అనుకుంటూనే వున్నాడు. అనుకున్నంతా అయింది. ఇప్పటికయినా రమానాథుడు కొంచెం దైర్యంచేసి యధార్థాన్ని బయటపెట్టినట్టయితే, బహుశా ఈ బాధలు యింతటితో నన్నా తీరేవేమో ! విసగానే కొంత జాలప బాధపడ్డా, బలవంతాన అయినా తన గాజుల్ని రత్తన్ కి యిచ్చి ఆమెను సమాధానంపరచేది లేకపోతే జరిగిన యధార్థాన్నంతా చెప్పి తొందరపడవద్దనైనా చెప్పేది కానీ, రమానాథుడికి జాలప అడిగిన ఈ ప్రశ్న చాలా కటువుగానూ, తనను అవమానపరుస్తున్నట్టు తోచింది. అతని ఆర్మాభిమానానికి ఘోరమైన దెబ్బతగిలింది. ఇలా అన్నాడు “ఏమిటలా అడుగు రావు ? ఆమె డబ్బును జమకట్టేంత పనికిమాలినవాడి ననుకున్నావా ? కావాలంటే, ఇవాళైనా వేలకువేలు రూపాయలకు నగలుతేగలను, సాధారణంగా పనివాళ్ళు ఆలస్యంచేయడం కద్దు ! ఇంకో పదిరోజులు చూస్తాను. ఇస్తాడా సరేసరి, లేదా డబ్బు తిరిగి యిస్తాను. అసలు నీ కీ అనుమానం ఎందుకు కలిగింది ?”

“ఆఁ. అనుమానంలేదు, ఏమీలేదు.”

తరువాత జాలప నిద్రపోయింది. రమానాథుకు మాత్రం నిద్రపట్టలేదు. తెల్లవారినతరువాత ఒకసారి రమేశ్ బాబుని కలుసుకుని విషయాన్నంతా చెబితే బాగుండు ననుకున్నాడు. రమేశ్ బాబు కలుసుకుంటే ఎక్కడైనా అప్పు ఇప్పించగలడు

కూడానూ ! కానీ....కాని....తరువాత ఏమంత ఫలితంవుండదని ఆ నిర్ణయాన్ని మార్చుకున్నాడు.

రమానాథుడు ఉదయాన్నే కాఫీతాగి ఇంట్లోనుంచి బయలుదేరాడు. ఆఫీసుకుపోతే ఏదో శాంతి లభిస్తుందని అతని ఆశ. ప్రాణాపాయంలో వున్న రోగి, డాక్టర్ని చూడగానే కొంత సంతృప్తి చెందుతాడు. తను బ్రతికేదీ బ్రతకందీ తరువాత విషయం ! సరీగా అలానేవున్నది రమానాథుడి స్థితికూడాను.

ఆఫీసులో బంట్లోతు తప్ప ఇంకా ఇతరు లెవ్వరూ రాలదు. తలుపులు తీసుకు లోపలికిపోయాడు. రిజిష్టరు బుక్కులన్నీ తీసి ముందువేసుకు కూర్చున్నాడు. జమాఖర్చు లెక్కలన్నీ కూడాడు. పెద్దబాబుగారిదగ్గర జమకట్టవల్సింది తన ఆఫీసుగదిలో రెండువేల ఐదువందలు వున్నట్టు లెక్కలు తేలినయ్యి. "ఆ రెండువేల ఐదువందల్లో తను ఐదువందలు తీసి లెక్కలు రెండువేలకు సరి పుచ్చితే ఏం ? ఇప్పుడు లెక్కలు ఎవరు చూడవచ్చారు ?" అనుకున్నాడు. "పోనీ. ఎవరైనా తనిఖీచేసినా లెక్క పొరపాటైందని చెప్పి అప్పుడు తెచ్చి చెల్లించ వచ్చునుగదా ?" కానీ ఈ భావాలు అతనిలో ఎక్కువసేపు నిలవలేదు. నదీతరం గాలవలే యే ఒక్క అభిప్రాయమూ నిలవకుండా వేగంగా పరుగెత్తుతున్నా. రిజిష్టరు బుక్కుల్ని తీసి యధాస్థానంలోపెట్టి బయటి వరండాలో ప్రచార్లు చేయ సాగాడు.

సరుకుల బళ్ళు ఒక్కొక్కటిగా రా సాగినయ్యి. బండ్లన్నీ ఉదయాన్నే ఆఫీసులో రమానాథుని చూసి అమ్మకంపన్ను చెల్లించిపోదాం అనుకున్నారు. వాళ్ళ త్వరగా ఇక్కడనుంచి విడుదలైతే తమ సరుకుల్ని వెంటనే అమ్ముకోడానికి వీలువుంటుంది. ఈ అవకాశాన్ని కల్పించినందుకు రమానాథుడు మామూలు అణా కాక, అదనంగా ఇంకో అణా వసూలుచేసాడు. అయినా బళ్ళవాళ్ళు వెనకాడలేదు. వాళ్ళకు డబ్బులు పోయినా, త్వరగా సరుకులు మార్కెట్టులోకి విడుదలకావడం కావాలి ! పది పదికొండు గంటలకి మార్కెట్టు బందుఅవుతుంది. ఈలోపే వున్న సరుకుని వదిలించుకోవాలి. లేకపోతే మర్నాటికోసం ఎదురుచూడమని వస్తుంది. మర్నాటికి సరుకులో యే రూపాయో, అర్ధరూపాయో తగ్గిందా, కనీసంగానైనా బండికి పది పదిహేను రూపాయల నష్టం రాకతప్పదు. ఆ నష్టంకన్నా ఈ అణా ఇచ్చుకోవడం వాళ్ళకు ఎక్కువ సంతోషకరం.

ఇల్లా వ్యాపారులు మామూలు అణాకాక, ఇంకో అణాకంటేషరంగా ఇవ్వడానికి సిద్ధపడతారనే విషయం, రమానాథుడు ఇవ్వాలే మొదటగా తెలుసుకున్నాడు. అతను ఉదయాన ఇంటిదగ్గర చేసేపనికూడా ఏమీలేదు. నిద్రలేస్తూనే ఆఫీసుకు వచ్చి కూర్చుని సరుకులవాళ్ళని త్వరగా పంపిస్తే అదనంగా ఐదారు రూపాయలు

లభిస్తయ్యి. పోతే మామూలుగా వచ్చే ఐదురూపాయలు, అదనంగా వచ్చేయి ఐదారురూపాయలూ, ఒకటి అటూ ఇటూగా రోజూ పదిరూపాయలు దొరుకుతుంటయ్యి. ఈవిధంగా ఒక్క ఐదారునెల్లు కష్టపడితే సునాయాసంగా బాకీలు ఎత్తేయవచ్చు.

రమానాథుడు మళ్ళీ రిజిష్టరు బుక్కులను బయటికి తీశాడు. లెక్కలను రెండువేలకు కుదించసాగాడు. మొదట్లోవేసిన భయం యిప్పుడు లేదు. మొదటగా సైన్యంలో జేరినవాడు తుపాకీ పట్టుకోడానికే భయపడతాడు. రోజులు గడిచిన కొద్దీ వర్షంగా తుపాకీగుండ్లు వస్తున్నా ఎదురునడుస్తానంటాడు.

పదిగంటలకు రమానాథుడు అఫీసుకు తాళంవేసి భోజనానికి బయలుదేరాడు. ఇంతలో ఒక వ్యాపారి డబ్బు జమకట్టడానికి వచ్చాడు. రమానాథుడు భోజనంచేసి వచ్చిందాకా కూర్చోమన్నాడు. వ్యాపారి వీదో అవసరమైన పనివుంది, పోవాలని బ్రతిమలాడుతున్నాడు. చివరకు పదిహేను రూపాయలు అదనంగా ఇచ్చే కండిషన్ మీద రమానాథుడు భోజనానికి పోయేవాడల్లా ఆగి జమ కట్టుకున్నాడు.

వ్యాపారి పన్నె , అతను వెళ్ళింతరువాత బజారునుంచి కాఫీ తెప్పించుకు తాగి భోజనానికి పోవడం మానుకున్నాడు రమానాథుడు.

ఉదయంనుంచీ చీకటిపడేవరకూ కూర్చొని మొత్తం పాతిక రూపాయలు సంపాదించాడు. రోజూ ఇలావుంటే ఒక్క పదిరోజుల్లో రత్తన్ కు డబ్బు ఇచ్చేయవచ్చుననుకున్నాడు. పొద్దుటి నిరాశనూ, బాధనూ, అన్నింటినీ మర్చిపోయి, వుల్లాసంగా చీకటిపడేసరికి ఇల్లు చేరుకున్నాడు రమానాథుడు.

17

తొమ్మిది రోజులు గడిచిపోయినయ్యి. రమానాథుడు రోజూ ఉదయాన్నే ఆపీసుకుపోయి దీపాలు పెట్టిందాకా వుండి ఇంటికి వస్తాడు. ప్రతిరోజు ఇంటి దగ్గర బయలుదేరేప్పుడు 'ఇవ్వాలి ఏదైనా ఒక పెద్దమొత్తం దొరికితే బాగుండు !' అనుకుని బయలుదేరేవాడు. తిరిగి వచ్చేప్పుడు తను అనుకున్నట్లు ఏ పెద్ద మొత్తమూ లభింపక నిరాశగా ముఖం వేశాడేసుకుని వచ్చేవాడు. మొదటి రోజులా అతని అదృష్టం మళ్ళీ ఏనాడూ పండలేదు. అయినా విపరీతం అయిన పొదుపుతో ఈ కొద్దిరోజుల్లోనే వందరూపాయలు కూడపెట్టాడు. కాఫీలూ, సిగరెట్లూ, సినిమాలూ, షికార్లూ అన్నీ మానేశాడు. అతని పొదుపరితనం నిజంగా చరమస్థాయికి చేరిందనే చెప్పాలి, ఎంత అయినా వందరూపాయలకు మించలేదు. రేపు పదోరోజు. రత్తన్ గాజులకోసం గొంతుమీద కూర్చుంటుంది. ఏం సమాధానం చెప్పేట్లు ? ఇంకొక నెలపడుతుందంటే ? ఒప్పుకుంటుందా ? ఒప్పుకుంటే ఎలాగోలా నెల అయ్యేసరికి సర్దుకోవచ్చును. అసలు నాకు గాజులేవద్దు, డబ్బు తెచ్చి ఇయ్యమంటుందేమో ? ఆవిడ అంతమాత్రపదికూడాను ! అంతగా ఆమె డబ్బే కావాలని ఖచ్చితంగా అడిగితే, షరాబు డబ్బు తిరిగి వాపసు చేయడని తనూ ఖచ్చితంగా చెపితేసరి.

శ్రావణమాసం కావడంచేత ఆకాశం అంతా మేఘాలతో నిండివున్నది. పెండ్లి బండ్లలా మేఘాలు అటునించి ఇటూ, ఇటునించి అటూ నిదానంగా పరుగెత్తుతున్నై. రమానాథుడు, రమేశ్ బాబు దగ్గరకుపోయి రెండుమూడు ఆటలువేసి వద్దామనుకుంటున్నాడు. ఆకాశంవైపు చూసి ఆగిపోయాడు. ఇంతలో రత్తన్ వచ్చింది. అటో ఇటో తేల్చుకుపోదాం అన్నంత వుద్రేకంతో వచ్చింది.

రత్తన్ చూసి జాలప ఇలా అన్నది : "సరైన సమయానికి వచ్చావు. వారంరోజులనుంచీ వారికి తీరికలేక బయటికి ఎక్కడికీ పోవడంలేదు. ఇవ్వాలి నీతోపాటు నేనుకూడా షికారుకు వస్తాను పద."

"ఇవ్వాలి నేను కొంచెం త్వరగా ఇంటికి పోవాలి. రేపే గడువురోజుని వారికి జ్ఞాపకంచేసి పోవడానికి వచ్చాను" రత్తన్ కొంచెం కఠినంగానే అంది.

రమానాథుడు అందుకున్నాడు : "నాకు జ్ఞాపకం వున్నదండోయ్ ! నేను మరీ అంత మతిమరుపువాణ్ణి గాదులెండి. రోజూ ఉదయం, సాయంత్రం వెళ్ళి ఒక్కగంటచొప్పున వాడిదగ్గర కూర్చుని వస్తున్నాను. కానీ గాజుల పని వుంది

చూచారూ ? మహావిసుగైన పనండి. ఎట్లాలేదన్నా ఇంకొక నెలపట్టేట్టుగా వుంది. మీరు ఇంకొక్క నెల ఓపికపట్టారా, అప్పుడు గాజుల పనితనాన్ని చూసి మీరే అంటారు !”

“అయితే, ఇంకొక నెల పడుతుందన్నమాట ? అంతబాగా చేస్తున్నారా ? అంత గొప్ప పనితనంగావుండేవి నాకు అవునరంలేదు. నా డబ్బు నాకు ఇప్పించండి.”

“అబ్బే....నెల ఖచ్చితంగా అవుతుందనికాదు నే ననడం, వూరికే వూహించి చెప్పాను. నెలలోపే కావచ్చు ! అసలు వజ్రాలను వెదకి సంపాదించడానికే ఇంతపైము పట్టింది” రమానాథుడు బ్రతిమలాడుతున్నట్టుగా అన్నాడు.

“స్వామీ ! నా కసలు మీ గాజులే వద్దు. నేనూ చాలా నగలు చేయించాను గానీ ఈ మోసం ఎక్కడా చూడలేదు.”

రత్తన్ నోటినుంచి ‘మోసం’ అన్నమాట విని, రమానాథుడు నిలువునా నీరే పోయాడు. అతని శరీరంలోని రక్తమంతా ఇగిరిపోతున్నట్టునిపించింది. “మోసం అనడంకన్నా, నా తెలివితక్కువ అనండి చాలా బాగుంటుంది. కాక పోయినా, లేనిపోనిది నె తినపెట్టుకోవడం ఏమటి ? ఇలా జరుగుతుందని నాకు మాత్రం ఏం తెల్సును ? అడ్వాన్సు ఇస్తే త్వరగాచేసి ఇస్తాడనుకున్నానుగానీ ఇలా చేస్తాడనుకున్నానా ? ఇప్పుడేమో మీ రసలు గాజులే సద్దంటున్నారు. అతను గాజులే ఇస్తాను డబ్బు ఇయ్యనంటున్నాడు” అన్నాడు.

“డబ్బు ఎందుకీయడు ?” కోపంగా అడిగింది రత్తన్.

“మీకోసం చేసిన వస్తువును మీరు తీసుకోనంటే, దాన్ని అమ్మడాని కతను ఎక్కడికి పోరాడు ? అండరి ఆభిరుచులూ ఒక్కలా వుండవాయె ! మీ కోసం చేసిన వస్తువులు మీరే తీసుకోవాలి. మరెవ్వరూ తీసుకోరు. ఈ బాధలు పడలేకనే అడ్వాన్సు డబ్బు తిరిగి ఈయరు.”

రత్తన్ ముఖం మాడ్చుకొని “నాకు ఇవన్నీ అనవసరం. అతనికి నష్టం వచ్చేదీ, లాభం వచ్చేదీ నే నాలోచించను. అతను ఆలస్యం చేశాడు. దానికి తగిన ఫలితం (నష్టం) అతను అనుభవించక తప్పదు. రేపేవరకు డబ్బుగానీ, గాజులుగానీ ఏవో ఒకటి నాకు ముట్టాలి....అంతే ! ఒకవేళ మీకూ, అతనికి మొఖమాటాలు, స్నేహాలు వుండి, మీరు ఖచ్చితంగా అడగలేకపోతే నాకు చూపండి, నే నడుగుతాను. కొట్టుకూడా చూపలేరా ? పేరు చెప్పండి చాలు ! వాడినీ, వాడి దుకాణాన్నీకూడా వేలం వేయిస్తాను. శ్రీకృష్ణజన్మస్థానానికి పంపిస్తాను” అతి నిష్కర్షగా అన్నది రత్తన్.

రమానాథుడు స్తంభితుడై, కళ్ళు క్రిందకు వాలుకుని ఒంట్లు లెబ్బపెట్ట సాగాడు ఏమీ తోచక.

జాలప అందుకున్నది : “నిజమే ! రత్తన్ చెప్పినట్లు ఒకమాటు కొట్టు చూపించరాదా ? ఎంతవరకూ తయారైనయ్యో కళ్ళతో చూస్తే, కొంత తృప్తిగా నై నా వుంటుంది !”

“చూడటం గీడటం అనవసరం జాలప ! ఇక నే నా గాజులు తీసుకోనే తీసుకోను !”

“సరే అయితే ! రేపు మీకు డబ్బు ఇస్తాను” రమానాథుడు రుద్దకంఠంతో అన్నాడు.

“ఏవేల్టప్పుడూ ?” రత్తన్ ప్రశ్నించింది.

“ఆఫీసునుంచి వచ్చేప్పుడు పట్టుకు వస్తాను.”

“ఇప్పుడే చెబుతున్నాను. పూర్తి డబ్బు ఇచ్చేసెయ్యాలి. ఒకటి రెండు వందలు ఇచ్చి తరవాత చూద్దామంటే లాభంలేదు.”

“అట్లాగేలేండి” అంటూ రమానాథుడు మధ్యగదిలోకిపోయి గబగబా ఒక వుత్తరం రాసి, దాన్ని పెద్దతమ్ముడు గోపీచేతికి ఇచ్చి రమేశ్ బాబుకు పంపించాడు. దగ్గర ఉండి సమాధానం రాయించుకురమ్మని చెప్పాడు.

రెండు క్షణాలు ఆగి ఇంకొక వుత్తరం వ్రాసి, సన్నతమ్ముడు విశ్వంభరుడి చేతికి ఇచ్చి మణిక్ లాల్ కు పంపించాడు. ఇతనితోకూడా దగ్గరవుండి సమాధానం రాయించుకు రమ్మని చెప్పాడు.

వెళ్ళబోతూ విశ్వంభరుడు ప్రశ్నించాడు : “వర్షం కురుస్తున్నది. ఎల్లా పోనూ ?”

“ఏం మొక్కమొలిచిపోవులే !” విదిలించేశాడు రమానాథుడు.

“ఒకవేళ వారు ఇంటిదగ్గర లేకపోతేనో ?”

“ఉంటాడు. ఈ సమయంలో ఎక్కడికీ పోడు.”

రమానాథుడు ఇవ్వాల ప్రథమంగా స్నేహితులముందు డబ్బు కావాలని చేయి చాపాడు. అత నెన్నడూ స్నేహితులను ఇంత ప్రాధేయపడి డబ్బు అడగ రేదు. దయనూ, కరుణనూ ప్రేరేపించే పదాల నన్నింటినీ ఏరి కూర్చా డా ఉత్తరాలలో. ఇంతక్రితం ఎంతోమంది స్నేహితులు తనకూ ఇలాంటి ఉత్తరాలనే వ్రాశారు. వాటిని చదివి, తను ద్రవించిపోయేవాడు. తనదగ్గర డబ్బువుంటే, నిస్సంకోచంగా ఇచ్చేవాడే. కానీ, ధనహీనుడవడంవల్ల ఏవేవో సాకులుచెప్పి, వాళ్ళను వదిలించుకునేవాడు. మరి ఇప్పుడు రమేశ్ బాబు తనకు అలాంటి సాకుల్నే చెబుతాడేమో ? అప్పుడు తనేం చెయ్యాలి ? రమేశ్ బాబు అలా ఎన్నటికీ చెప్పడని రమానాథుడికి ధృఢమైన నమ్మకం. తనంటే డబ్బులేక సాకులు

చెప్పేవాడు. రమేశ్ బాబు దగ్గర డబ్బు మూలుగుతున్నది. అబద్ధాలు చెప్పే అవు సరం ఆయన కేమిటి ?”

వెళ్ళిన తమ్ముళ్ళు ఇంకా రాలేదు. రమానాథుడు బయటికి వచ్చి వరందా లోపల పచారుచేస్తున్నాడు. ఎదురుగా రత్తన్ కారు యమదూతలా కనిపిస్తున్నది. రత్తన్ లోపలినుంచి బయటికి వచ్చి, రమానాథుని చూడనట్లుగానే కారులో కూర్చుని వెళ్ళిపోయింది.

రమానాథుడు ఇంకా బయట పచారు చేస్తునేపున్నాడు. అతని మనస్థితి తామరాకుమీది నీటిబొట్టులా ఏమాత్రం నిలకడలేకండా పున్నది. ఎటునించీ ఏ మాత్రం అలికిడిగానీ, శబ్దంగానీ వస్తే తన ఆలోచనలోంచి దిగ్గున మేల్కొని తమ్ముళ్ళు వస్తున్నారేమోనని చూస్తున్నాడు. తిరిగి, నిరాశచెంది తనలో తనే గొణుక్కుంటూ, పచారుచేయడం మొదలుపెడుతున్నాడు. ‘భగవంతుడి దయ వల్ల రమేశ్ బాబు రెండువందలూ ఇచ్చాడా ? ఇంకెందుకూ ముఖాన కొట్టినట్టు ఇప్పుడే పట్టుకుపోయి పారేస్తాను. అయినా, ఆ అడిగేది మణిక్ లాలునే ఇంకో వంద ఎక్కువ అడిగి, రమేశ్ బాబుగార్ని ఒక్కవందే అడిగితే బాగుండేదేమో ? రమేశ్ బాబుగారికి సొంతంగా కానీ ఖర్చులేకపోయినా, దావదురుదులు పీక్కు తింటూ వుంటారు. ఒక్క కానీకూడా మిగలనీయరు. మణిక్ లాలదగ్గర డబ్బు కేమిటి ? వూరికే మూలుగుతూ వుంటుంది. ఇవ్వడల్పుకుంటే వెయ్యిఅయినా ఇయ్యగల స్థితిమంతుడు....ఒకవేళ లేదంటే ? అంతగా లేదంటే, తరవాత వీళ్ళ పని చెబుతాను. ఈసారి ఆదుకోకపోయాడా ఇక రమేశ్ బాబుగారితో చస్తే చద రంగం ఆడను. ఇక మణిక్ లాల్ పనా ? సరుకులు వదిలించుకోవడానికి నా దగ్గి రకు రాకా తప్పదు, గొంతు నులముకుండానూ పూరుకోను’ అనుకుంటుండగానే ఇద్దరు తమ్ముళ్ళూ వచ్చేశారు.

మణిక్ లాల్, “ప్రస్తుతం నా పరిస్థితి చాలా ఇబ్బందిగా వున్నది. నిన్నే వచ్చి అడుగుదామనుకుంటుండగా మీ తమ్ముడు వచ్చాడు. ఆపదలో సాయపడ లేనందుకు విచారిస్తున్నాను” అని వ్రాశాడు.

రమానాథుడు చిన్నతమ్ముడు తెచ్చిన చీటీని చింపి అవరల పారేశాడు.

రమేశ్ బాబు ఇలా సమాధానమిచ్చాడు : “నేను జీవితంలో కొన్ని నియ మాలను నియమించుకున్నాను. వాటి ఆచరణకు ఎలాంటి పరిస్థితిలోనూ భంగం కలగనీయను. వాటిలో స్నేహితులమధ్య ఇచ్చి పుచ్చుకోవడంలాంటి వ్యవ హారాలు చేయరాదనెది ఒకటి. ఇంకా నీవు చిన్నవాడివి. జీవితానుభవం లేని వాడివి. కాబట్టి ఈ సమాధానం నీకు నచ్చకపోవచ్చు ! నీవు నా ఆర్థికమైన మిత్రుల్లో ఒకడివి. సాధ్యమైనంత దీర్ఘ కాలం నీ మిత్రత్వాన్ని నిలుపుకో గోరు తున్నాను. అందువల్ల అప్పు రాయను.”

రమానాథుడు దీన్నికూడా చింపి అవతల పారేశాడు. చరచరా లోపలికి పోయి, గదిని నాలుగువైపులా ఒకసారి పరికించి ఏమీ చెయ్యడానికి పీలులేక కుర్చీలో కూలబడ్డాడు. ఎదురుగావున్న దీపాన్ని కళ్ళు పెద్దవిచేసి చూడసాగాడు. కానీ, అతనికి దీపం కనుపిస్తున్నదా? లేదా? ఏమో!

చెవులువుండి వినలేని స్థితి, కన్నులువుండి చూడలేని స్థితి జీవితంలో సంభవమే!

సాయంత్రం అయింది. మునిసిపాలిటీ ఆవరణ అంతా నిశ్శబ్దంగా వున్నది. గుమాస్తాలందరూ ఒక్కొక్కరుగా వెళ్ళిపోయారు. పాకీవాళ్ళు గదులన్నీ చిమ్మి శుభ్రంచేస్తున్నారు. కూలీలు, ఇతర చిన్న నౌకర్లు చెప్పల్లో కాళ్ళు పెట్టుకుని వెళ్ళడానికి సిద్ధంగా వున్నారు. కానీ రమానాథుడుమాత్రం ఇంత వరకూ తన ఆఫీసుగదిలోనుంచి బయటికి రాలేదు. ఇంకా లెక్కలు రాస్తూనే వున్నాడు. ఇవాళ అతను రత్తన్ కి డబ్బు చెల్లించాలి. ఉదయం ఇంటిదగ్గర నుంచి వచ్చేప్పుడు కడసారిగా పెద్దమొత్తం ఏమైనా దొరికితే బాగుండు అనుకుంటూ వచ్చాడు. మొదలు గెల్చి, ఇక జీవితమంతా ఓడిపోతూవుండే జూద గాడిలా అయింది అతని పని. ఇవాళ రత్తన్ కు ఎల్లాగా సమాధానంచెప్పడం అని అతను ఉదయంనుంచీ యోచిస్తున్నాడు. “రత్తన్ తనను ఇంతగా ఖచ్చితంగా అడగడానికికూడా ఒక చిన్న కారణం వుంది. డబ్బు షరాబుకు ఈయకండా నేను ఖర్చుపెట్టుకున్నట్టు ఆమెకు అనుమానం కలిగింది. లేకపోతే ఇంత గట్టిపట్టు పడుతుందా? తను ఏవిధంగానైనా ఈ అనుమానాన్ని తొలిగించగలిగితే, మళ్ళీ కొన్నాళ్ళు ఆగుతుంది. ఒక్కసారి ఆమె డబ్బు ఆమెకు చూపిస్తే, ‘తన డబ్బు ఇతరంగా ఖర్చుకాలేదనీ, నిజంగా నగలు చేయడంలో ఆలస్యం జరిగిందనీ’ నమ్మకం కలుగుతుంది. ఆ నమ్మకంతో ఆమెను మరికొన్నాళ్ళు ఆపవచ్చును. ఈ లోపు ఏదో ఒక ఏర్పాటుచేసుకుని డబ్బు సర్దుబాటు చేయవచ్చు. ఐతే వూరికే ఒక్కమాటు ఆమెకు చూపించడానికి ఆరువందలరూపాయలు కావాలి, ఎల్లా? తనా విధంగా ముఖాన కొట్టినట్టు చూపించగానే వెంటనే ఆమె ముఖ మాటానికయినా “వద్దు. మీ దగ్గరేవుంచి త్వరగా చేయించండి” అనకమానదు అని దీర్ఘంగా యోచించాడు.

రమానాథుడు ఇంకే ఇతర మార్గము లేకపోవడంచేత పై నిర్ణయాన్నే స్థిర పరుచుకున్నాడు.

ఉదయంనుంచీ వస్తూలైన డబ్బు ఎనిమిదివందలరూపాయలు అతని దగ్గర వున్నై. అవి సాయంత్రానికి క్యాషియరుదగ్గర జమ కట్టాలి. కానీ ఇతను ఎంతకీ రాకపోవడంవల్ల తన టైము ప్రకారము క్యాషియరు వెళ్ళిపోయాడు. రమానాథుడు కావాలనే అలా ఆలస్యం చేశాడు. అతను వెళ్ళిపోయాడని గట్టిగా తేలేవరకూ జమా ఖర్చులు రాస్తూనే వున్నాడు. అతను వెళ్ళిపోయాడని నిక

రంగా తెల్సిన తరువాత, బంబ్రోతును పిల్చిల్లలా అన్నాడు దర్పంగా : “ఈ సంచీని పట్టుకువద....జమకడదాం.”

“వారు వెళ్ళి చాలాసేపయింది” బంబ్రోతు అన్నాడు.

“వెళ్ళాడా ఆయన ? అరె....రె....చెప్పలేదేం ? ఎంతసేపై వుంటుంది ?”

“ఈసాటికి ఇంటికి పోయివుంటారు.”

“మరి డబ్బు నెలా జమకట్టడం ?”

“పిల్చుకురమ్మంటే పిల్చుకు వస్తాను.”

“వీడ్చినట్టుగా వుంది. ఇంటికి పోయినవారిని పిల్చుకువసావా ? సరే ఈ డబ్బును, ఇక్కడే ఈ సొరుగులో వుంచుతున్నాను....బాధ్యత నీదే !”

“వద్దు బాబూ, ఇక్కడ పెట్టనద్దు ! తాళాలుకూడా మంచివి కావు. గ్రాచారం చాలకుంటే నా నెత్తికొచ్చిపడుతుంది !”

“అయితే, ఎక్కడ పెట్టమంటావు ?”

“మీ వెంట తీసుకుపోండి.”

రమానాథుడు ఆ మాటకోసమే ఎదురు చూస్తున్నాడు. వెంటనే ఒక జట్కాను పిలిపించి, రూపాయల సంచీతోసహా ఇంటికి బయలుదేరాడు. దారి పొడుగునా రత్తన్ నెలా డబ్బుచూపి, మభ్యపరచవల్సిందీ ఆలోచించుకున్నాడు.

ఇల్లు చేరగానే డబ్బు చూసి జాలప అడిగింది : “ఏం గాజులు తయారు కాలేదా ?”

“ఇంకా కాలేదు. డబ్బుయినా పట్టుకువస్తే ఆమెకు ధైర్యంగా వుంటుందని పట్టుకువచ్చాను.”

“అసలు ఏమన్నాడు ?”

“ఇవ్వాలా, రేపూ అంటున్నాడు. ఆమె వచ్చిందా ?”

“వస్తూ వుండాలి. ఆమెకు ఎక్కడా కాలు నిలవడంలేదు.”

దీపాలు వెలిగించారు. ఇవ్వాటికి ఇక రాదనుకుంటూ, డబ్బు సంచీని లోపలపెట్టి, రమానాథుడు కొంచెం బయటికి పోయాడు. అత నమిపోగానే రత్తన్ వచ్చింది. వస్తూనే, “గాజులు తెచ్చివుండాలి !” అన్నది.

“చిట్టితల్లి వి తొడుక్కోలేవని ? తయారుగా చేసివుండాడు ! పాపం వీరు ఇవ్వాల నాలుగుసార్లు వాడి చుట్టూ తిరిగారు. ఇంకా నాలుగు రోజులు వాయిదా పెట్టాడుట దౌర్భాగ్యం.”

“వీ డెక్కడ దొరికాడు ? ఇలా పేచీ వస్తుందని తెలిస్తే, నే నసలు డబ్బు యిచ్చేదాన్నేకాదు. నేను చెబుతున్నాగా, వాడు గాజులూ ఇయ్యడూ, డబ్బూ ఈయడు !”

రత్తన్ స్వరంలో కొంతవరకు రమానాథుడిమీద అవిశ్వాసంకూడా ధ్వనిస్తున్నది. జాలపకు కోపం వచ్చింది. “డబ్బు రెడీగా వున్నది. ఇష్టం వచ్చినప్పుడు పట్టుకుపో. గాజులంటావా, అతను ఈయంది మే మెక్కడినుంచి తెచ్చి ఈయగలం?”

“మరి ఫలానప్పటికి ఇస్తానని చెప్పలేదా?”

“ఏమో! ఒకవేళ త్వరలో ఇస్తాననే చెప్పినా నమ్మడానికి వీలులేదు. ఒరి దొంగముండాకొడుకు.”

“అంటే.... ఇక వాడు గాజులుచేసి ఇయ్యడంటావు. అంతేనా?”

“నీ యిష్టం! అలాగే అనుకో!”

“సరే, డబ్బే ఇవ్వు.... నీ గాజులు బంగారంగాను!”

వెంటనే జాలప లోపలినుంచి డబ్బుసంచి తెచ్చి రత్తన్ ముందు పడేసి గర్వంగా “తీసుకో” అన్నది.

మొదట్లో రమానాథుడిమీద రత్తన్ కు నిజంగానే అనుమానం కలిగింది. కానీ డబ్బు చూడంగానే ఆ అనుమానం నిరాధారమని తేలిపోయింది. సిగ్గు పడుతూ ఇలా అన్నది: “రెండుమూడు రోజులలో అవి వచ్చేటట్టుగా వుంటే, ఈలోపు నేను పట్టుకుపోవడం దేనికి? నీ దగ్గరే వుంచు!”

“అంత త్వరగా ఇస్తాడని నమ్మకం ఏమిటి? ఇప్పటికి నీ డబ్బు నీవు పట్టుకుపో. అంతగా తయారై తెస్తే అప్పుడే తెచ్చి ఇద్దవుగాని.”

“అదికాదు జాలప! నా దగ్గిరవుంటే, ఇంకా దేనికయినా ఖర్చయి పోవచ్చు. తీరా గాజులు వచ్చేసరికి డబ్బు లేకపోవచ్చు! అందుకని మీ దగ్గరే వుంచండి.”

“నూ దగ్గిరా అంతే, ఏ ఖర్చులోనయినా పడవచ్చు! అసలు ఇతర్ల సొమ్ము ఇంట్లోవుంచుకోవడం ఆపదల్ని కొనితెచ్చుకోవడమే. నాకు పెండ్లి అయిన నాలుగువరోజునే పదివేల రూపాయల నగలు దొంగలు ఎతుకుపోయారు. అది సొంతంగనక సరిపోయింది. ఇప్పుడు నీ డబ్బేగనక అలాపోయిందా? అనవసరంగా నెత్తికి తెచ్చుకోవడం అవుతుంది. కనక మా యింట్లో వద్దు తల్లీ!”

“సరే నేను పట్టుకుపోతున్నాను. అట్లాగని రమానాథుడుగారు మెదలకండా వూరుకుంటారేమో, కొంచెం త్వరగా తయారయ్యే ఉపాయం చూడమను.”

రత్తన్ వెళ్ళిపోయింది. జాలప నెత్తిమీది బరువు దించుకున్నంతగా సంతోషపడింది. అప్పుడప్పుడూ మన శ్రేయస్సుకోరేవారినుంచే బాధలు సంభవిస్తుంటయ్యి.

రమానాథుడు తొమ్మిది గంటలచాయల ఇంటికి వచ్చాడు. జాలప తను డబ్బంతా ఇచ్చేసినట్టు భర్తకు చెప్పింది.

రమానాథుడు ఒక్కసారిగా స్తంభితుడై పోయాడు. భూమంతా తనను వలయంగా చుట్టుకొని నులిమేస్తున్నట్టునిపించింది. కోపమూ, బాధా కల్పిన స్వరంతో ఇలా అన్నాడు : “ఏమిటీ ? రత్తన్ బాయికి డబ్బు ఇచ్చావా ? ఎవరు ఇయ్యమన్నారు ?”

“అమె డబ్బేగా అది ? అమెకోసం చాలాసేపు ఎదురుకూడా చూశారుగా ? మీరు పోగానే ఆమె వచ్చి గాజులు అడిగింది. నాకు కోపంవచ్చి డబ్బు అవతల పారేశాను.”

“అయితే, ఆమె ఇయ్యమని అడగలేదా ?”

“ఎందుకు అడగలే ? అడిగింది ! తీరా డబ్బుతెచ్చి ముందు పడేసేసరికి వుంచమనడం ప్రారంభించింది. అలాంటి అనుమానపడేవాళ్ళ సొమ్ము ఇంట్లో వుంచకూడదు. అందుకనే అవతల పడేశాను.”

రమానాథుడి వళ్ళు మండిపోయింది. తమాయించుకుని “ఇక ఎన్నడూ, నన్నడగకుండా ఇలాంటి పనులు చేయక.”

“అయితే, ఇప్పుడుమాత్రం ముంచుకుపోయిం దేమున్నది ? పోయి అడిగి పట్టుకురండి. కాకపోయినా ఇతర్ల సొమ్ము మనింట్లో ఎందుకండి.... వెధవపీడ !”

రమానాథుడు మారుమాట్లాడకుండా క్రిందికి వచ్చేశాడు. భార్యను కోప్పడేశక్రికూడా అతనిలో లేదు. డబ్బు రత్తన్ దేనని తన నోటిమీదుగా చెప్పాడు. పైగా తను లేకుండా ఈయవద్దని మాటమాత్రంగానైనా అనలేదు. అలాంటపుడు జాలపను కోప్పడటం ఏం న్యాయం ?

రమానాథుడికి ఏమి చేయడానికి పాలుపోవడంలేదు. ఏదో విధంగా ఈరాత్రే ఆ డబ్బును తెచ్చి ఇంట్లో పెట్టాలి ! గడచినదాన్ని గురించి యోచించడంవల్ల ప్రయోజనం శూన్యం ! ఆ డబ్బెలా తేవడమో, అదే ముఖ్యం. తను రత్తన్ దగ్గరకు పోయి, “ఈ డబ్బు మీకు ఇయ్యడానికి తేలేదు. షరాబుని బెదిరించడానికి పట్టుకువచ్చాను. అక్కడికి రెండు మూడు రోజుల్లో తయారుచేసి ఇస్తానని బ్రతిమలాడాడు. అయినా నేను వినలేదు. భయం వుండుగానని పట్టుకు వచ్చాను. రెండు మూడు రోజుల తరువాత తీరా అతను చేసుకురావడం, మీ రీ డబ్బును ఇంకో అందుకు ఖర్చుపెట్టడం జరిగితే, చాలా నామర్దగా వుంటుంది. కనుక ఆ డబ్బును నాకు ఇచ్చేసెయ్యండి” అని అడిగి, ఆమె దగ్గరనుంచి డబ్బు తిరిగి తేవచ్చును.

రమానాథుడు రత్తన్ దగ్గరకుపోయి డబ్బు తేవడానికి నిశ్చయించుకున్నాడు. గడియారంవంక చూశాడు. తొమ్మిది గంటలైంది. 'ఈ సమయంలో రత్తన్ ఎక్కడికీ పోదు' అనుకుంటూ పైకిలుమీద బయలుదేరాడు.

రమానాథుడు రత్తన్ బంగళా దగ్గరకు చేరేసరికి, అక్కడ చాలా సందడిగా వున్నది ఎదురుగావున్న మామిడిచెట్టుకు వుయ్యాల వేసివుంది. చాలామంది పిల్లలు రత్తన్ చుట్టూ గుమిగూడివున్నారు. ఆమె ఒక్కొక్కరుగా అందరినీ వుయ్యాల పూపుతున్నది. రత్తన్ బాయి తన జీవితంలోని ఒంటరితనాన్ని, దాంపత్యంలో అవ్యవస్థతనూ మర్చిపోవడానికి రోజూ ఏ విందో, ఏ వుత్సవమో చేస్తూ వుంటుంది. వకీలుగారు వీళ్ళకు కొంచెందూరంలో నిలబడి చుట్ట కాలుస్తున్నారు. రమానాథుడు నేరుగా రత్తన్ దగ్గరకే వెళామనుకుంటుండగానే, వకీలుగారు రెండడుగులు ముందుకు వేసి కరస్పెర్శుచేస్తూ "రండి, ఇటు కూర్చోండి" ఒక కుర్చీలో తను స్వయంగా కూర్చొని, రెండవదానిని రమానాథునికోసం కొంచెం ముందుకు లాగి "మీ మునిసిపల్ బోర్డువిషయాలు ఏమిటి?" అన్నాడు.

రమానాథుడు వకీలుగారు చూపించిన కుర్చీలో కూర్చుంటూ "కొత్త విశేషాలు ఏమున్నాయండీ" అన్నాడు.

"చుట్టుపట్లవున్న బోర్డులన్నీ ఆడపిల్లలకు విధిగా చదువు చెప్పించాలన్న తీర్మానాన్ని ఏకగ్రీవంగా ఆమోదించినయ్యి. మరి మీ బోర్డు ఎప్పుడలాంటి తీర్మానం చేస్తుందండీ? ఆడవాళ్ళకు చదువు లేకపోతే, సమాజం ఎన్నటికీ బాగు పడదండీ. మీరు యూరోపు పోలేదనుకుంటాను. అక్కడి ఆడవాళ్ళ స్వేచ్ఛా, అణకువ, సౌందర్యం, సభ్యత....ఓ....హో....వేనోళ్ళ పొగడవచ్చు! అంతా ఎలా వచ్చిందనుకుంటున్నారు? చదువువల్లనే!"

తను, సామాన్యంగా ఇక్కడి పత్రికల్లో చదువుతుండే విషయాల ఆధారంతో ఇలా అన్నాడు రమానాథుడు: "అక్కడి ఆడవాళ్ళ ప్రవర్తన ఏమంత బాగుండదని నా అభిప్రాయం."

"నాన్నెన్ను! మీ అభిప్రాయం పూర్తిగా పొరబాటు. వాళ్ళ దేశాచారాల ననుసరించి వాళ్ళు ప్రవర్తిస్తుంటారు. మన దేశంలో చూడండి, ఒక స్త్రీ పరపురుషుడితో కొంచెం చనువుగా మాట్లాడడం మూడోవ్యక్తి కంట బడిందా, ఇక వాళ్ళ కూడు గుడ్డలకు కట్టకమానడు. అక్కడలాకాదు. స్త్రీలూ, పురుషులూ నిరభ్యంతరంగా షికార్లకు పోతారు. సినిమాలకు పోతారు, ఒకేచోట చదువుకుంటారు. అసలు ఎవ్వరూ ఆ విషయాన్ని గురించి పట్టించుకోరు. మనం చాలా సంకుచితమైన స్వభావాలు కలవాళ్ళం, కనకనే అలావుండటం మనకు తప్పుగా తోచింది. వాళ్ళు విశాలమైన హృదయాలు కలవాళ్ళు, అందుకనే వాళ్ళకు తప్పుగా తోచలేదు.

ఆదేశాల్లో పురుషులకూ, స్త్రీలకూ మధ్య స్నేహాన్ని, పరిచయాన్ని అభివృద్ధిచేయడానికి అనేక విషయాలు వుంటాయి. ఉదాహరణకు, సాహిత్యం, సంగీతం, చిత్రకళ, శిల్పం ఇలాంటివెన్నో విషయాలు వాళ్ళ పరిచయానికి ఆధారభూతాలుగా వుంటాయి. మన దేశంలోనో ? స్త్రీ పురుషుల మిత్రత్వానికి ఆధారం, ఆశయం కూడా కామకళ ఒక్కటే. అందువల్లనే మన బుద్ధులు వక్రించి, అందరినీ మనలాగే అర్థంచేసుకుంటున్నాము. నేను ఒక సంవత్సరం ఇంగ్లండులోనూ, అమెరికాలోనూ వున్నాను. ఎంతోమందితో స్నేహంచేశాను. వాళ్ళతో డాన్సులుకూడా చేసేవాడిని. కానీ, ఆ స్నేహంలో ఇతర భావాలకు ఏ మాత్రం చోటేలేదు !”

రమానాథుడికి ఈ మాట లేమీ రుచించడంలేదు. అతను ఇతర ఆలోచనల్లో మునిగిపోయాడు.

వకీలుగారు మళ్ళీ ప్రారంభించారు : “స్త్రీ పురుషులకు తమ తమ మానసిక భౌతికాభివృద్ధులకు స్వేచ్ఛగా మార్గాలు లభించనంతవరకూ, మన సమాజం ఇలాగే నిత్యం అధోగతిపాలవుతూవుంటుంది.... ఇక్కడ నడికారువ్యక్తి రెండో పెళ్ళిచేసుకుంటేనే ఎగతాళిచేస్తారు. వేలెట్టి చూపుతారు. ఇక నాలాంటి వృద్ధుడు చేసుకుంటే వాడిపాట్లు చెప్పనే అవునరంలేదు ! అక్కడలాకాదు. ముసలి ఆడవాళ్ళు నవయువకుల్ని పెళ్ళి చేసుకుంటారు. అలాగే వృద్ధులైన పురుషులుకూడా చక్కని యువతుల్ని పెళ్ళి చేసుకుంటారు. ఎవ్వరూ ఆక్షేపించరు. కాకపోయినా ఇతర సహకారాలూ, సానుభూతులూ కావల్సిన సమయం వృద్ధాప్యమే !”

వకీలుగారు చెప్పుకుపోతున్నారు. రమానాథుడి దృష్టంతా వుయ్యాలమీద వున్నది. ఎల్లాగయినా రత్తన్ తో రెండుమాటలు మాట్లాడాలి. అక్కడికి వెళ్ళి మాట్లాడటం ఏమంత సభ్యతగా వుండదు. చివరకు తెప్పరిల్లుకుని ఇలా అన్నాడు “ఇంతమంది పిల్లలు ఎక్కడనుంచి వచ్చారు ?”

రత్తన్ కు పిల్లలంటే విసరీతం అయిన ప్రేమ. ఎక్కనుంచి వస్తారో ఆమెను చూడగానే గుంపులు గుంపులుగా ప్రోగుపడతారు. “మీకూ పిల్లలంటే సరదే అనుకుంటాను ? వెళ్తారా ? వెళ్ళండి !”

వకీలుగారి నోటినుంచి మాట బయటికి వచ్చింది రాలేదో బ్రతుకుజీవుడా అనుకుంటూ రమానాథుడు వుయ్యాలదగ్గరకు పోయాడు.

రమానాథుని చూడగానే రత్తన్ నవ్వుతూ “ఈ పిల్లలు నాదుంప తెంపుతున్నారు. ఎంత వూపినా తృప్తిగాలేదు. కొంచెం మీరు వూపండి, నేను విశ్రాంతి తీసుకుంటాను” అంటూ వుయ్యాల వూపేదల్లా వదలి, పక్కనే వున్న అరుగు మీద కూర్చున్నది.

రమానాథుడు ఇష్టం లేకపోయినా మనస్సులో బాధపడుతూనే ఉయ్యాల వూపడానికి వచ్చాడు. అంతవరకూ వూగి, అలిసికూర్చున్న పిల్లలుకూడా కొత్త వ్యక్తి రావడంతో మళ్ళీ ఊగడానికి తయారయ్యారు.

అరగంట గడిచింది. రమానాథుడు బాగా అలిసిపోయాడు. గడియారంలో టైము చూస్తే తొమ్మిదిన్నర అయింది. తను వచ్చినపని ఎలాగా ఆమెతో చెప్పడం? అనుకుంటుండగానే రత్తన్ వచ్చి పుయ్యాలలో కూర్చుని “కాసేపు నన్ను వూపండి, క్రిందవుండికాదు, పుయ్యాల ఎక్కి :” అన్నది.

రమానాథుడు ఎన్నడూ పుయ్యాల ఎక్కలేదు. ఉయ్యాల ఎక్కితే అతనికి కళ్ళు తిరుగుతయ్యి. అయినా తప్పదు. తను పుయ్యాలమీద ఎక్కి టుంగు టుయ్యాల వూపడం ప్రారంభించాడు. రత్తన్ పూగుతూ పాటపాడుచున్నది.

మన్నధుని సతి

రతి

ఊగనే వచ్చింది

ఉయ్యాల :

అది చూసి

మాట విననంటుంది

మారాముచేసింది

ఉయ్యాల :

ఉయ్యాల వూపుతూవుంటే అతని కాళ్ళు వణకసాగినయ్యి. ఎంత ప్రయత్నించినా వణుకు ఆగటంలేదు.

రెండు క్షణాలు పోయింతరువాత “అబ్బే....ఇలాగా? కొంచెం పెద్ద వూపులు వూపండి” అన్నది రత్తన్.

సిగ్గు అభిమానం కల్పిన ఒకరకమైన పట్టుదలతో రమానాథుడు శక్తినంతా కూడగట్టుకొని పెద్దగా వూపసాగాడు. అతనికి చలతిరగడం ఎక్కువయింది.

“మీకు దొడ్డిగా కుదరడంలేదు. ఎప్పుడూ పుయ్యాల ఎక్కలేదా?”

“రేదండి, ఎప్పుడో చిన్నతనంలో వూగిన జ్ఞాపకం!”

“అయితే మీరు కూర్చోండి. నేను వూపుతాను. చితారు కొమ్మలకు తగలాలి! రేపు జాలపనుకూడా పట్టుకురండి. ఇద్దరం పూగుతాము!” నవ్వుతూ అన్నది రత్తన్.

రమానాథుడు పుయ్యాలదిగి సైకిల్ ఎక్కి ఇల్లు చేరుకున్నాడు. పది నిమిషాలవరకూ సైకిలు తొక్కుతున్నా. పుయ్యాలమీద వున్నట్టుగానే వున్నది.

ఎక్కడికి పోతున్నదీ, ఎక్కడనుంచి వస్తున్నదీ బోత్తిగా మర్చిపోయాడు. కాళ్ళు మాత్రం అలవాటుప్రకారం పెడలేని తిప్పుతున్నై.

కొద్దిసేపటి తరువాత మామూలుస్థితికి వచ్చి ఆలోచించసాగాడు. “ఎంత పొరపాటు చేశాను ! ఎంత చక్కని అవకాశాన్ని చేతులారా పాడుచేసుకున్నాను ! ఆమెతో మాటమాత్రం డబ్బు విషయం ఎందుకనలేకపోయాను ? మీకు ఇచ్చిన డబ్బు ఇయ్యండి, రేపు గాజులు రాబోతున్నై అంటే తెచ్చి ఇచ్చేదిగా. పైగా దాన్లో అధికంగావున్న రెండువందలవిషయమైనా చెప్పలేదు. ఇంత వరకూ ఆమెకూడా లెక్కచూడనట్టుగా వుంది. కొంపముంచి అపట్న అరువందలే అనే అభిప్రాయంతో ఇంకెవరికైనా ఇచ్చేస్తుందేమో ? లేక తనడబ్బులో కలుపుకుంటుందేమో ! పోనీ, ఇప్పుడే వెనక్కుపోయి అదనపు డబ్బు అడిగితే? బాగుండదు. ఉదయాన్నే కబురు పంపుతాను. అయినా యింకో ఐదువందలు వుంటేకదా అపీసుకు పోవడం ! ఎక్కడనుంచి వచ్చేట్టు ?” ఇట్లా ఆలోచిస్తూ రమానాథుడు ఒక్కసారి కంపించిపోయాడు.

నిరాశలోకూడా ఆశ అనేది సూర్యకిరణంలా స్వల్పంగానైనా జీవితాన్ని అంటుకుని వస్తూవుంటుంది. ఇంటికి వెళ్తున్న రమానాథుడు ‘అయినా ఒకమాటు గంగూ దుకాణందగ్గిరకు పోయివద్దామని’ షరాబు బజారుకు పోయాడు. అప్పటికే గంగూ దుకాణం కట్టేసి ఇంటికి పోయాడు. తిరిగివస్తుండగా చరణదాసుడు యెదురయ్యాడు.

“ఏం బాబూ ! ఆ తరువాత ఈ బజార్న రావడమే మానేశారు ? డబ్బు ఎప్పుడిస్తారు ?” అనడిగాడు చరణదాసుడు.

రమానాథుడు వినమృదై “కొద్ది రోజుల్లో ఇచ్చేస్తాను. మొన్న గంగూ బాకీ చుప్తా చేశాను. ఈసారి నీ బాకీ....” అన్నాడు.

“ఆ కథంతా మాకు తెల్పులెండి ! తెలివికలవాడు కనుక యుక్తిగా రాబట్టుకున్నాడు. లేకపోతే, మాలాగే పడివుండివల్సివచ్చేది. సంవత్సరం కావల్సివస్తున్నది. ఒక్క కానీపూడా చెల్లుపడలేదు. వందకు రూపాయి చొప్పున వడ్డీ కట్టుకున్నా, ఈసరికి ఎనభై రూపాయలు అయ్యేది....ఇక ఇలా బాగుండదండి. రేపువచ్చి కొద్దో గాపో చ్చెల్లువేసిపొండి ! కాకపోయినా ఇచ్చి పుచ్చుకుంటూ వుంటే వ్యాపారాలకి లాయకీగా వుంటుంది. ఈవిధంగా అసలు ముఖమే చూపకపోతే, అనుమానం పుట్టుకువస్తుంది....అయితే రేపు వస్తారా ?”

“చూడు తమ్ముడూ ! రేపు డబ్బురాదు. ఊరికేవచ్చి లెక్కలు చూసుకోమంటే నా అభ్యంతరం ఏమీలేదు.... చూడూ ! ఓ చిన్నపని చేసిపెడతా ? చాలా అవుసరంగా కావాలి, మీ యజమానిచేత ఒక్క ఐదువందలు ఇప్పించు. మళ్ళీ

వారంరోజులో తిరిగి ఇచ్చేస్తాను....అప్పుడు నీక్కూడా ఓ మాంచి పారి తోషికం....!"

"ఆ....హా....ఏమడుగుతున్నానండి ? మా యజమాని మీకు ఇంక ఒక్క చిల్లిదమ్మిడికూడ అప్పు ఈయడు, నేను అవుతున్నాను, లేకపోతే ఈ సరికి మీ మీద దావాకూడా వేసివుండును ! మీ గురించి నేను రోజూ చీవాట్లు తింటున్నాను. ఇదంతా దేనికి, మీరు మర్యాదగా ఇస్తారా ? లేక మీ నాన్నగారికి చెప్పమంటారా ?"

"నీకు ఇయ్యవల్సింది నేనుకదా ? మా నాన్నగారితో పనేమిటి ? కాకపోయినా, నే నేం వూరువిడిచి పోతున్నానా ?"

"మీరు వూళ్ళో వుండండి, లేకపొండి, మా కదంతా అనవసరం ! రేపు కనీసం రెండువందలై నా జమ కట్టండి. రోజూ సంపాదించే డబ్బంతా ఏం చేస్తున్నారండి, లేదంటారు ? రేపు మా మనిషిని పంపుతాను. తప్పక ఇవ్వాలి!"

రమానాథుడు ఇక సమాధానం ఈయకండానే ముందుకు నడిచాడు. ఏమైనా వుపయోగం వుంటుందేమోనని బజారుకు వచ్చాడు. వుపయోగం లేకపోతే పోయింది. కొ తాపదవచ్చి నె తిన పడ్డది. ఇతను నిజంగా తన తండ్రితో చెప్పేట్లుగనకైతే, ఇంటిదగ్గర పెద్ద రభస జరుగుతుంది. దాంతో జాలపకుకూడా తన అసమర్థత తెలిసిపోతుంది.

పైకి రమానాథుడు కళ్ళనీళ్ళు పెట్టుకోవడం లేదన్నమాటేగాని, అతని హృదయంమాత్రం ఘోరంగా క్షోభిస్తున్నది. యధార్థమైన పరిస్థితిని జాలపకు చెప్పకండా, దాచినందుకు విపరీతంగా చింతిస్తున్నాడు. జాలప తెలివికలది. సమయస్ఫూర్తితో వ్యవహరించగలడు. సంసారపు అర్థికస్థితి నిజంగా ఆమెకు తెల్సివుంటే అప్పు చేయనిచ్చేదేకాదు. కాకపోయినా ఇంత పెద్ద రుణభారాన్ని నె త్తిన వుంచుకునికూడా, అతను పొదుపు నేర్చుకోలేకపోయాడంటేనే ఆశ్చర్యం. ఈ సంవత్సరంలో అతని ఆదాయం దాదాపుగా వెయ్యికిపై నవున్నది. ఏమాత్రం పొదుపరిగావున్నా కనీసం ఐదువందలు వెనకవేసేవాడు. కాఫీలకూ, సిగరెట్లకూ, కల్పితమైన మర్యాదలను నిలుపుకోవడానికి వందలు వందలు తగలేశాడు. ముందు గొయ్యిపెట్టుకుని కళ్ళుమూసుకు నడిచేవాళ్ళ మూర్ఖత్వాన్ని ఏమనాలి !

ఈ సంవత్సరంలో తను పెట్టిన అనవసరపు ఖర్చుల్ని గురించి బాగా పరితాపపడ్డాడు. అతని శక్తిసామర్థ్యాలు అందరికీ తెల్సు. జాలపదగ్గిరమాత్రం గొప్ప అనిపించుకోవడానికి చేసిన ఆడంబరాలకు బాగా కించపడ్డాడు. నిజం

గానే, మనం మన బలహీనతలు లోకమంతా వెల్లడైనా సహిస్తాముగానీ, చేసుకున్నవాళ్ళదగ్గర వెల్లడవడాన్నిమాత్రం సహించలేము.

ఇంటికి రాగానే “ఎక్కడికి పోయారు....ఇంత ఆలస్యం అయింది” అనడిగింది జాలప.

“నీవు చేసినపనికి ఇప్పుడు రత్తన్ వాళ్ళ ఇంటిదాకా పోవల్సివచ్చింది. కళ్ళుమూసుకుని అన్నీ ఇచ్చేస్తావి. వాటలో నావికూడా రెండువందలు వున్నై!”

“ఆ విషయం నాకేం తెల్సు? పోనీ, చెప్పన్నా పోయారా? మాటామంచి ఏమీ లేకుండా అక్కడ పెట్టిపోతిరి. నే నేమో మొత్తం ఆమెదే అనుకుని ఇచ్చేశాను! అయినా ఎక్కడకీ పోదులెండి, తిప్పి పంపుతుంది.”

“తిప్పి పంపుతుందనీ, డబ్బెక్కడికీ పోదనీ నాకూ తెల్సు! అది ఆఫీసు డబ్బు. రేపే జమకట్టాలి. ఎప్పుడో ఆమె పంపేవరకూ ఎల్లా?”

“అయితే, రేపు మీరు ఆఫీసుకు పోయేప్పుడు నాకు గుర్తు చేయండి. నేను ఇస్తాను. నా దగ్గర రెండువందలు వున్నై.”

రమానాథుడికి నమ్మకం కలగలేదు. “నిజం? రెండువందలు? ఎక్కడిదీ ఇంత డబ్బు?”

ఎక్కడిదో ఓక్కడిది. అదంతా మీ కెందుకు? నేను ఇస్తానన్నానుకదా?”

రమానాథుడికి పోయిన ప్రాణాలు వచ్చినయి. ఆఫీసులో ఎనిమిదివందలు కట్టాలి. జాలప రెండువందలు ఇస్తుంది. రత్తన్ దగ్గరివి రెండువందలు, కలిపి నాలుగువందలు. పోతే తన దగ్గరవున్న వందతోకూడా ఐదువందలు. మిగిలిన మూడువందలు ఏంజేసేట్లు? రత్తనే గనక మొత్తం డబ్బు పంపించిందా, ప్రస్తుతాని కీ గండకత్తెరను తప్పించుకోవచ్చును!

భోజనాలుచేసి పడుకున్న తరువాత “ఏమిటీ ఆలోచిస్తున్నారు?” అనడిగింది జాలప.

“ఏమీ లేదు.”

“లేకపోవడం యేం? మీ ముఖం చూస్తే తెలియడంలా?”

“ఏమైనావుంటే నీకు చెప్పనా?”

“నాతో ఎందుకు చెబుతారులే!”

కొంతసేపటి తరువాత ఇద్దరూ నిద్రపోయారు. సగం రాత్రివేళ జాలప నిద్రలో అరవడం, కేకలువేయడం ప్రారంభించింది.

“జాలపా! ఏమిటలా అరుస్తున్నావు? ఏదైనా కల వచ్చిందా?”

జాలప నిద్రలేచి వణకిపోతూ, “అవును. చాలా చెడ్డ కల....మనం చాలా కష్టాల్లో పడిపోయాం.”

“ఏమి టా కలా !”

“ఏం చెప్పను....మాట పెగలడంలేదు. మిమ్మల్ని పోలీసులు పట్టుకు పోయారుట....”

రమానాథుడి గుండెల్లో రైళ్ళు పరుగెత్తినయ్యి. కొన్ని కలలు నిజం అవుతుంటయ్యి. ఇది నిజమౌతుందేమో ! ఇదే కల నాలుగురోజులక్రితం వచ్చి నట్టయితే లెక్కచేసేవాడు కాదు. పైకి నవ్వుతూ యిలా అన్నాడు :

“మరి వీరి నెందుకు పట్టుకుపోతున్నారని అడక్కపోయా ?” అని నవ్వాడు.

“మీకు నవ్వులాటగా వున్నట్టుంది. నా గుండె దడ ఇంకా తీరలేదు.”

కొంతసేపటి తరువాత రమానాథాడు స్వయంగా కలవరించసాగాడు. “అమ్మా, ఇప్పుడే చెబుతున్నాను, నే నెందులోనైనా పడిచస్తాను ! ఇక ఎన్న టికీ కంటికి కనిపించను” అంటున్నాడు.

జాలప యింకా నిద్రపోలేదు - భర్తను తట్టి లేపి “నేను అరిచానని హాళనచేస్తుంటిరే ? మీరు కలవరిస్తున్నారేం ? కలకన్నారా ?” అన్నది.

“అవును....ఏం కలో జ్ఞాపకం రావడంలేదు.”

“ఏమిటో, మీ అమ్మగారిని బెదిరిస్తున్నారు.”

జ్ఞాపకం చేసుకోడానికి కొంత తలగోక్కుని, “వూహా, ఏమీ జ్ఞాపకం రావడంలేదు....మొత్తానికి ఏదో అరిచివుంటాను !” అన్నాడు.

“సరే, పోనీయండి. పక్కకు ఒత్తిగిలి పడుకోండి. ఎల్లికిలా పడుకుంటే పీడకల లా నయ్యి.”

రమానాథుడు పక్కకు తిరిగి పడుకున్నాడు. ఇక నిద్రపట్టలేదు. భయమూ, అనుమానమూ పట్టుకుని నిద్ర రానీయందే ? పక్కనేవున్న గడి యారం రెండు కొట్టింది. జాలప లేచి, మరచెంబులో నీళ్ళు కాసిని గొంతులో పోసుకుని భరవంక చూసింది. అత నింకా మేల్కొని వున్నట్టు తెలుసుకొని “ఏమిటి, ఇంకా మేల్కొనే వున్నారా ?” అన్నది.

“నిద్రపట్టడంలా : నీ దగ్గర రెండువందలు ఎక్కడివా అని ఆలో చిస్తున్నాను.”

“నేను మా ఇంటిదగ్గరనుంచి తెచ్చుకున్నాను. దీన్నో కొంత వప్పగింత లప్పుడు యిచ్చింది. కొంత అంతక్రితమే నా దగ్గర వున్నదీనూ !”

“అయితే, నువ్వు రూపాయలు కూడబెట్టటంలో మంచి నేర్పరివన్న మాట. మరైతే, ఇక్కడకూడా కూడపెట్టవేం ?”

“మిమ్మల్ని చూసిం తరువాత అదికూడా మర్చిపోయాను !” నవ్వింది జాలప.

“అవునులే, మనస్సులో ఈ దౌర్భాగ్యుడు నా కెందుకు దాపరించాడా అని తిట్టుకుంటూ వుంటావు !”

“ఎందుకు తిట్టుకుంటాను. మీ రేమైనా కుంటివారా ? గుడ్డివారా ? లేకపోతే, సోమరిపోతుగా బజార్ల వెంట తిరుగుతున్నారు గనకనా ? మనస్సుకు నచ్చిన మనుషు గనక అయితే, ఆడవాళ్ళు నిత్యదరిద్రాన్ని అనుభవించడానికయినా సిద్ధ పడతారు !”

“అయితే, నేను నీ మనస్సుకు నచ్చనంటావు. అంతేనా ?” అన్నాడు వినోదంగా.

“నచ్చటమే కాదు....దోచుకున్నారు ! నా స్నేహితురాండ్రందరిలోకి నేనే ఇంత అదృష్టవంతురాల్ని !”

ఈ మాటలు విని రమానాథుడు ద్రవించిపోయాడు. ఇంత ప్రేమ చూపే భార్యదగ్గర యిలా ప్రవర్తిస్తున్నందుకు తనను తనే నిందించుకున్నాడు. తన ప్రవర్తన నిష్కపటంగా వుంటే, జీవితం ఎంత మధురంగా వుండేదో నూహించు కుని, మొదట్లోనే ఈ జ్ఞానం వుంటే ఎంత బాగుండును ? అని చింతించాడు.

ఉదయాన్నే రమానాథుడు రత్తన్ దగ్గరకు, ఒక చీటీ రాసి నౌకరుచేతికి ఇచ్చి పంపించాడు. “జాలప నాకు తెలియకుండా మీకు డబ్బు ఇచ్చేసింది. ఇన్నాళ్లు ఎదురుచూసిన తరువాత మీకు తిరిగి డబ్బే ఈయడం — గాజులు ఈయకుండా — నాకు మహాకష్టమనిపించింది. అసలు నేనా డబ్బు మీకు యిద్దామనే ఉద్దేశ్యంతో తేలేదు. షరాబుని మందలించినట్లుగా వుంటుందని పట్టుకువచ్చాను. రెండు మూడు రోజులలో గాజులు వచ్చేస్తున్నాయి. మీరు వెంటనే డబ్బు పంపించండి. మరో విషయం; దాన్లో నావి రెండువందలున్నాయి. అవికూడా పంపించండి. ఇదీ చీటీలో విషయం.

తను పంపిన నౌకరు తొమ్మిది గంటలకు తిరిగివచ్చాడు. రత్తన్ తన రెండువందలైతే పంపించిందిగాని, చీటీ కేవిధమైన సమాధానమూ ఈయలేదు.

రమానాథుడు దిగులుగా, నిరాశగా ఒకమాటు ఆకాశంవైపు చూచాడు. రత్తన్ ఇలా ఉత్తరానికి సమాధానం అయినా ఈయకపోవడం అతనికి కొంత ఆశ్చర్యాన్నికూడా కలిగించింది. చదువుకున్నదీ, వ్యవహారజ్ఞానం కలదీ అనుకున్నాను. ఇలా ఉత్తరానికి సమాధానం యివ్వవల్సివుంటుందనే సామాన్యనాగరిక నియమాన్నయినా పాటించని మూర్ఖులా అనుకోలేదు. అదీకాక, రాత్రి అంత చక్కగా, నమ్రతగా వ్యవహరించిన వ్యక్తి ఉదయానికల్లా ఎందుకీలా ఉత్తరానికి సమాధానంకూడా ఇయ్యనంత కఠినంగా మారిపోయిందో అర్థంకాదు!” అని అనుకుని, మిగిలిన డబ్బుసంతనను గురించి ఆలోచించడంలో మునిగి పోయాడు.

ఉత్తరాన్ని తీసుకుపోయి డబ్బుతెచ్చిన నౌకరు ఇంకా అక్కడే నిలబడి వున్నాడు. జాలప లోపలినుంచి వస్తూ “ఉదయంనుంచి ఎక్కడికి పోయావురా? పది కావస్తోంది. ఇంతవరకు కూరలైనా పట్టుకురాలేదు” అన్నది.

“నాకేం నాలుగు కాళ్ళూ, నాలుగు చేతులూ వుండయ్యంటుందీ? బాబుగారు డబ్బుకోసం పంపితే పోయి ఇప్పుడేగందా, ఆ పని ముగించుకుని వస్తుంటిని!” కోపంగా సమాధానం ఇచ్చాడు పనివాడు.

“ఎవరి దగ్గరకు?”

“మోటారెక్కి వస్తుండలేదంటుంది? ఆ అమ్మగోరి దగ్గరికి”

“అయితే, తెచ్చావా డబ్బు?”

“ఎందుకు తేనుంది? పరుగునపోయి తెచ్చినోను!”

“సరే, చప్పున వెళ్ళి కూరలు వట్టుకురా.”

నౌకరు కూరలకుపోయిన తరువాత, జాలప రమానాథుడితో ఇలా అన్నది :
“అయితే, మీరు ర తన్ దగ్గరనుంచి డబ్బు తెప్పించుకున్నారా ? ఇక నా డబ్బుతో పనిలేదనుకుంటా !”

రమానాథుడు అతినిరాశగా, ప్రవాహంలోకి కొట్టుకుపోతున్నవాడిలా “సరే ఇవ్వకు” అన్నాడు.

“అది కాదండి, నేను ఇప్తానన్నానుగా ! పొద్దున్నే మనిషిని ఎందుకు పంపారు ? ఏమనుకుంటుందో !”

“నేను డబ్బు పంపమనలేదు. ఊరికే, సంచీలో డబ్బు ఎక్కువవున్నదని మాత్రమే తెలియజేశాను ! ఇక ఆమె తనంతట తనే పంపింది.”

“అయితే, నా రూపాయలు చాలాగట్టివి. ఎంతో కష్టపడి అన్నీ కొత్తవి పోగుచేసుకున్నాను. ఎంత చక్కగా వున్నా అనుకున్నారా ! చూపించేదా ?”

ఇంతలో బయటినుంచి ఎవరిదో గొంతు వినిపించింది. “బాబుగారూ ! సేటు గారు డబ్బు తెమ్మని పంపించారు.”

అప్పుడే స్నానంచేసి బయటికివస్తున్న దయానాథుడు ఇది విని “ఏసేటూ ? ఏం డబ్బు ? మే మెవ్వరికీ బాకీలేదే !” అన్నాడు.

“చిన్నబాబుగారు సంవత్సరంపై నయింది నగలుపట్టుకువచ్చి. ఇంతవరకూ దమ్మిడి అయినా ఇయ్యలేదు. మాట పోగొట్టుకున్న తరువాత ఇచ్చిమాత్రం ప్రయోజన మేమిటి ? ఇవ్వాలి కొద్దిగానై నా జమవేయించండి !”

దయానాథుడు కొడుకుని పిల్చి “ఇత నెవరో చూడు, ఏదో డబ్బు బాకీ టగా, ఎందుకనీయలా ఇంతవరకు ? అసలు బాకీ ఎంత ?” అడిగాడు.

రమానాథుడి సమాధానం రాకముందే “ఏడువందలు.... పూర్తిగా దమ్మిడి తక్కువలేకుండా ఏడువందలు !” అన్నాడు గుమాస్తా.

దయానాథుడి కండ్లు పెద్దవయినయ్యి. “ఏమిటీ, ఇత ననేది నిజమేనా ?” అన్నాడు.

రమానాథుడు తప్పుకుందామనే ఉద్దేశ్యంతో “ఏమో, నాకు సరీగా జ్ఞాపకం లేదు !” అన్నాడు.

“అయినా, పొరపాటు రాదు. ఇదిగో, రెళ్ళుల పుస్తకం నాదగ్గరే వుంది. కావాలంటే చూసుకోండి !” అన్నాడు గుమాస్తా.

రమానాథుడు గుమాస్తామీద మండిపడ్డాడు. “సరే, నీవు పో. నేను కొట్టు దగ్గరకు వస్తాను !”

“అట్లా కుదరదండి బాబుగారు. డబ్బు వసూలు కాకుండాపోతే సేటుగారు కోప్పడతారు. మీరు డబ్బు ఇవ్వాలి, నేను పోవాలి !”

నయానాధుడు జీవితంలో ఎన్నడూ ఇతర చేత మాట పడలేదు. ఇతర సొమ్ము విషంలా చూస్తూ వచ్చాడు. అప్పుచేసి తినడంకంటే, చావడం అతని దృష్టిలో చాలా తేలికైన విషయం. అలాంటి తండ్రికి తన చర్యలవల్ల ఆత్మక్షోభ కలిగించడం అతని కేమీ ఇష్టంలేదు. కర్కశంగా అన్నాడు : “ఇంకా కదలవేం ? మర్యాదగా పోతావా, పో. లేదా మెడపట్టుకు నెడతాను !”

“డబ్బివ్వండి....మీరు శ్రమపడకుండానే వెళ్ళిపోతాను.”

“అయితే, నీవు వెళ్ళవన్నమాట ? పో ! నే నియ్యను, దావావేసుకోమను, చెప్పు పో ! మీ సేటుకు చెప్పు !”

నయానాధుడు అందుకున్నాడు : “ఏమిటా ఆ పెడసరం మాటలు ? అసలు డబ్బులేకండా నగలు ఎందుకు తీసుకోవాల్సివచ్చింది ? పోనీ, తీసుకున్నావే అనుకో, త్వరగా తీర్చుకుండా ఇన్నాళ్ళు ఎందుకు వుంచావు ? నీ సంపాదన తిప్పించి మళ్ళించి లెక్కలేసినా పదిరూపాయలు లేదుకదా, ఇ-త అప్పు ఏ దైర్యంతో చేశావు ? మీ అవిడమాత్రం నీ విలా అప్పుచేస్తుంటే వద్దనక ఎలా తీసుకున్నదిరా తెచ్చిందే చాలని ? పైగా కోర్టులకు పొమ్మంటా ? కోర్టులకుపోతే, ఎవరి పనులు బజార్ల పాలవుందో తెల్సా ?” అన్నాడు కోపంగా.

తండ్రి అలా మాట్లాడటం రమానాధుడికి చాలా కష్టాన్ని కలిగించింది. “మీరు అనవసరంగా మధ్యలో ఎందుకు అందుకుంటారు ? మిమ్మల్ని డబ్బు అడిగినప్పుడు మీరు మాట్లాడండి; నా జీతంలో నే నెలాగో మిగిల్చి తీరుస్తాను ?” అన్నాడు రమానాధుడు. తండ్రి కొడుకుల ఈ వాగ్వాదం ముదిరేట్టుగా కనిపించే సరికి, గుమాస్తా తన దారిన తాను పోయాడు. నయానాధుడుకూడా గొణుక్కుంటూ సంధ్య వార్చుకోవడానికి పోయాడు. రమానాధుడు మాత్రం తలవంచుకుని పైకి పోయాడు. అతని ముఖంలో కత్తివాటుకు నెత్తురుచుక్కలేదు. దాయడానికి పడిన పాట్లన్నీ వ్యర్థమైనయ్. ఒక్కక్షణంలో బయటపడిపోయింది. ఈ గొడవలో అతను మునిసిపాలిటీ డబ్బు విషయం మర్చిపోయాడు.

పైకి పోగానే జాలప అడిగింది : “అంతా చీర్రేశాను. కొద్దిగామాత్రమే వున్నదంటిరిగా ?”

రమానాధుడు తలవంచుకుని “వీడు ఒట్టి దొంగముండాకొడుకు. అబద్ధం చెబుతున్నాడు. నేను చాలాభాగం తీర్రేశాను” అన్నాడు.

“ఇస్తే ఎందుకు వస్తారు ? ఆదాయం తక్కువైనప్పుడు ఎందుకీ నగలు తీసుకున్నారు ? నగలు కావాలని నేను ఎన్నడైనా అడిగానా ? ఒకవేళ అడిగినా పరిస్థితుల్నిబట్టి వ్యవహరించుకోవాలి గానీ ఇలా అప్పులు చేసుకుంటారా ? ఎవరైనా, తన పరిస్థితుల్ని బయటదాచుకుని, భార్యకు చెప్పుకుంటారు. మీ రలా కాదు, నా దగ్గరే దాస్తున్నారు ! ఆదాయం తక్కువని తెలిస్తే నేను నా

ఖర్చులే మనకు నేదాన్ని. ఈ సినీమాలు ఇవన్నీ మానేసేదాన్ని. నిజంగా దావా వేస్తే మన పని ఏం కావాలి చెప్పండి? నేను మీకు భాగ్యము. మీ మంచి చెడ్డలో నాకు భాగం వున్నది. ఒకవేళ మంచి విషయంలో మీరు నా భాగాన్ని హరించినా, చెడ్డ విషయంలో మాత్రం నా పాలు నన్ను పంచుకోనీయండి.”

జాలప మాటలకు రమానాథుడు ఏమీ సమాధానం ఈయలేదు. కలవంచు కుని వింటూ నిల్చున్నాడు.

ఆపీసుకు పోయే టైము అయింది. భోజనం చేయడానికి కూడా అవకాశం లేదు. అందువల భోజనం చేయకుండానే బయలుదేరాడు రమానాథుడు. అది చూసి తల్లి కేకవేసింది. “ఏమిటా, భోజనం చేయకుండానే వెళ్తున్నావు?”

రమానాథుడు తల్లి కేకకు సమాధానమైనా ఈయకుండా బయలుదేరాడు. జాలపని డబ్బు అడగలేదు! అడిగితే ఇస్తుందని తెల్సు! కానీ, ఇన్ని మాటలూ పడ్డ తరువాత ఇక డబ్బు అడగడానికి సాహసించలేకపోయాడు. ఒకవేళ అడిగితే మళ్ళీ ఎక్కడ ఉపదేశం ప్రారంభిస్తుందోననే భయంకూడా లేకపోలేదు అతనిలో.

నాలుగడుగులు వేయగానే జాలప పిలుపు వినిపించింది. వెంటనే ఆగి “సరే, ఇవ్వు!” అన్నాడు రమానాథుడు.

రమానాథుడు బయటి వరండాలో నిలబడ్డాడు. జాలప పైనుంచి డబ్బు తెచ్చి ఒక్కొక్కరూపాయీ రెండుపెట్టి రెండువందలు అతనిసంచిలో పోసింది. ఈ డబ్బు చూడటంతో భర్త విచారం మాయమైపోతుందనీ, అతని పెదాలమీద చిరునవ్వు నాట్యం చేస్తుందనీ మధురమైన కల్పనలలో ఒక్క క్షణం మునిగి తేలిందామె. కానీ, డబ్బు సంచిలో పోసిం తరువాతకూడా రమానాథుడి ముఖం యధాస్థితిగా, విచారంగానే వున్నది. మిగిలిన మూడువందలనిగురించి విచారం, దుఃఖం అతని ముఖంలో స్పష్టంగా కనిపిస్తున్నై. బాగా ఆకలిగొనివున్న వ్యక్తి వో రెండు మెతుకులు కొరికి సంతృప్తిపడగలడా!

రోడ్డుమీదికి వచ్చిం తరువాత రమానాథుడికి ఒక ఆలోచన తట్టింది. ఒక సారి రత్తన్ దగ్గరకుపోయి, అభిమానమూ, సిగ్గు ఒక్క క్షణకాలం దూరంగా వుంచి “ఒక మూడువందలు కావాలి ఇవ్వండి” అని అడుగుడం అనుకున్నాడు. ఇక అభిమానపడితే జరగదని గట్టిగా తీర్మానించుకుని ఒక గుర్రంబండిని పిల్చి “జార్జిటానుకు పోనియ్యి” అన్నాడు.

పదినిమిషాల్లో జార్జిటాన్ వచ్చింది. రత్తన్ బాయి బంగళాకూడా వచ్చింది. రత్తన్ వరండాలో కూర్చున్నది. రమానాథుడు బండిలో వుండే, చేయి పైకి యెత్తాడు అభివందనం చేస్తున్నట్టు. ప్రత్యభివందనానికి రత్తన్ బాయికూడా

చేయి యె తింది. బండి వేగంమాత్రం ఏమీ తగ్గలేదు. చూస్తూవుండగానే బంగళా వెనకపడిపోయింది. అతను ఇంటిదగ్గర్నుంచీ కూడగట్టుకువచ్చిన దైర్యమంతా ఉదయపు పొగమంచులా వీడిపోయింది. ఆమె లోపలికి రమ్మన్నట్లయితే తమ బండి ఆపిపోయేవాడే. లేక ఆమె అసలు వరండాలో లేకపోయినా నేరుగా ఇంట్లోకి పోయేవాడే. ఎదురుగావుండి పిలవకపోయిన తరువాత ఇంకెలా పోవడం ?

బండి గవర్నమెంట్ హౌస్ దగ్గరకు పోయిన తరువాత “పౌరపడ్డం, బండిని మున్సిపల్ ఆఫీసుకు పోనియ్యి” అన్నాడు రమానాథుడు.

బండి వెనక్కు తిరిగింది.

పన్నెండుగంటలా ప్రాంతాన ఆఫీసు చేరుకున్నాడు రమానాథుడు. ముఖం వెలాతెలా పోతున్నది. గుండెలు వేగంగా కొట్టుకుంటున్నై. ఈ ఆలస్యానికి రమేశ్ బాబు ఏమంటాడో అన్న భయం ఎక్కువైంది. రమేశ్ బాబు ఆఫీసులో ఎల్లాంటి ముఖమాటాన్నీ వుంచడు. చాలా ఖచ్చితంగా వుంటాడు. రమానాథుడు భయపడుతూ ఒక్కమాటు తన ఆఫీసు గదివంక చూశాడు. గదినిండా మనుషులు నిండారు. వాళ్ళంతా తనకోసమే ఎదురుచూస్తున్నారు. కాని, అటుపోకుండా నేరుగా రమేశ్ బాబు గదిలోకి పోయాడతను.

చూస్తూనే, రమేశ్ బాబు “ఇప్పటివరకూ ఎక్కడికి పోయావు ? క్యాషియరుగారు నీకోసం వెతుకుతున్నారు. మీ ఇంటికి మనిషినిరూడా పంపించారు తన బడలా ?” అన్నాడు.

“నేను ఇంటిదగ్గర లేనండి. పకీలుగారింటికి పోయాను. ఒక పెద్దచిక్కు వచ్చి పడింది నెత్తిన !”

“ఏమిటది ? ఇంటిదగ్గర అంద....”

“ఆ..... ఇంటిదగ్గర అందరూ కులాసాగానే వున్నారులెండి. నిన్న మధ్యాహ్నంపూట పని కొంచెం జాస్తిగా వున్నది. పని చేసుకుంటూవుంటే టైము ఎంత అయిందో తెలియలేదు. తీరా పని ముగిసేసరికి టైము అయి పోవడంవల్ల క్యాషియరుగారు ఇంటికిపోయారు. నా ఆఫీసుగదిలో పెట్టే బేడా ఏమీ లేవు. అక్కడ డబ్బు వుంచడం ఏమంత మంచిదిగానని వెంటపట్టుకు పోయాను. మొత్తం ఎనిమిదిపందలు. చిల్లరగావున్న ఐదువందలూ సంచీలో పోసుకుని చేత్తో పట్టుకున్నాను. మిగిలిన పంచకాగిరాలు మూడూ కోటు పై జేబులో పెట్టుకున్నాను. కొంచెం చేతిలో పనులై చూసుకుని ఇంటికిదెళ్ళి చూద్దునుకదా, పై జేబులోని మూడు కాగితాలూ లేవు.... ఎవరో కొట్టేశారు.”

“ఏమిటి ? పోయినయ్యా ?”

“అవునండి, కోటు పై జేబులో పెట్టాను. కొట్టేశారు.”

“మరి, నిన్ను దారిలో కొట్టి సంచీ లాక్కోలా ?” కోపంగా, హేళనగా అన్నాడు రమేశ్ బాబు.

“పొదుటినించీ, ఆ డబ్బు భర్తీచేయడానికి నానాపాట్లా పడుతున్నాను. ప్రయోజనం లేకపోయింది.”

“మరి మీ నాన్నగారితో చెప్పలా ?”

“వారి స్వభావం మీకు తెలియందేముంది ? డబ్బు ఇవ్వకపోగా తిట్లు ప్రారంభిస్తాడు.”

“ఏం చేస్తాం మరి ?”

“సాయంకాలంలోపు ఏదోవిధంగా భర్తీచేసాను.”

రమేశ్ బాబు కొంచెం గట్టిగా అన్నాడు : “సరే కానీ, అయినా ఇంత పొరపాటు ఎల్లాపడ్డావు ? ఏమోనబ్బా, నీ మాటలమీద నాకు అట్టే నమ్మకం కలగడంలేదు. ఏమైనా అల్లరిచిల్లరిగా ఖర్చుపెట్టుకున్నావా ? మర్చిపోయాను, మొన్న మీ వాడిని నా దగ్గరకు డబ్బుకు పంపావు, ఏమి టా అవుసరం ?”

ఈ ప్రశ్నతో రమానాథుడి ముఖం పాలిపోయింది. రహస్యం బయటపడిందే అనుకున్నాడు. కానీ, అతి చాకచక్యంగా తప్పుకున్నాడు. “ఏమిటండీ మరీ అలా అంటారు ? నే నేమంత చిన్నపిల్ల వాడినా ? సర్కారు డబ్బు ఖర్చు పెట్టుకోడానికి ? మొన్న మా నాన్నగారికి ఏదో అవుసరం వచ్చింది. ఇంట్లో డబ్బు లేదు. సరే, మీ దగ్గరకు పంపుతానని చెప్పి పంపాను. మీ రిచ్చిన సమాధానం చూసి పొట్ట చెక్కలయ్యేట్టు నవ్వారు. అంతేగాని, నా కే అవసరమూ వచ్చి పంపించలేదండీ ! అసలీ నోట్లు ఎలాగ పోయినయ్యో నాకే ఆశ్చర్యంగా వున్నది” అన్నాడు రమానాథుడు.

“పోనీ, మీ నాన్నగారిని అడగటానికి నీకు కష్టంగావుంటే, నేను చీటీ రాసి తెప్పించనా ?”

రమానాథుడు రెండుచెవులమీద చేతులుపెట్టుకుని “బాబూ, నా మాటవిని ఆ పనిమాత్రం చేయకండి. ప్రాణంపోయినా ఒప్పుకుంటాను గానీ, మా నాన్నగారి కి విషయాన్ని తెలియనీయను....” అన్నాడు.

రమేశ్ బాబు ఒక్కక్షణం ఆలోచించి, “మరి సాయంత్రానికి డబ్బు దొరుకుతుందనే నమ్మకం వుందా !” అన్నాడు.

“దొరకవచ్చును.”

“సరే, ఇప్పటి కీ ఐదువందలూ జమకట్టిరా ! రేపు ఆఫీసు టైములోపు మిగిలిన డబ్బు చెల్లించకపోతే మాటదక్కదు. అసలు ఆఫీసు వ్యవహారాలలో స్నేహాన్నీ, మొగమోటాన్నీ చూడనని నీకు బాగా తెల్సుకదా ? నీ వింకా కుర్రవాడివని క్షమించి, ఈ అవకాశాన్నయినా యిస్తున్నాను. లేకపోతే, ఇప్పుడే

నీ చేతికి సంకెళ్ళు పడేవి. నే నిలా అంటున్నానని మనస్సులో ఏమీ అనుకోకు....నీవు కాకుండా నీ స్థానంలో నా తమ్ముడో, కొడుకో వుండి ఇలాగే చేస్తే, నీ కిచ్చిన ఈ అవకాశాన్నయినా వాళ్ళకు ఇచ్చేవాడిని కాదు : నా దగ్గర దబ్బు వుంటే, నేనే చెల్లించేవాడిని; అప్పుగా కాదు, మన స్నేహాన్నిగురించి : ఏం చేయను ? నా పరిస్థితులేమీ బాగా లేవు. సరే, రేపటికి సాధ్యమైనంతవరకూ పని సానుకూలం చేసుకో. లేకపోతే, సంకెళ్ళు తప్పవు !”

“సంకెళ్ళు :” ఈ మాట రమానాథుడి హృదయంలో బిల్లెంలా గుచ్చుకున్నది. శిక్ష చెప్పిన ఖైదీలా తన గదిలోకిపోయి కుర్చీలో కూలపడ్డాడు. ఎంతకీ అతని మనస్సు పనిలో లగ్నం కావడంలేదు.

సాయంత్రం పని అయి ఇంటికి పోయేప్పుడు రమేశ్ బాబు పనికట్టుకు వచ్చి, రమానాథుడితో “రేపు ఆఫీసుకు వచ్చేప్పుడు తప్పనిసరిగా డబ్బు పట్టుకురా” అని చెప్పాడు.

రమానాథుడు పైకి ‘సరే’ అన్నాడు. కానీ, రోపల మండిపడ్డాడు. ‘ఒరి మోసగాడు : తన అవుసరం అయితే కాళ్ళపట్టుకోవడానికి కూడా సిద్ధం అవుతాడు.... ఇతరకు అవుసరం వస్తే, తియ్యని ఆదర్శాలను వల్లిస్తుంటాడు : చీ చీ.... వెధవ బ్రతుకు : ఇలాంటి ముండాకొడుకులకు చప్పున చావైనా రాదు” అనుకున్నాడు మనస్సులోనే.

రమానాథుడు ఇంటికిపోతూ, మళ్ళీ ఒకమాటు రత్తన్ ని కల్సుకుందామనుకున్నాడు. అంతకన్నా అడగతగ్గవాళ్ళు ఇంకెవ్వరూ లేకపోబట్టి, ఇష్టంలేకపోయినా అక్కడికే వెళ్ళాడు. ఏమో తన రోజులు బాగావుండి ఇస్తే ఈయవచ్చు :

ఇతను పోయేసరికి రత్తన్ వరండాలో కూర్చుని ఒక గుజరాతీ నగల వ్యాపారిదగ్గర నగలు చూస్తున్నది. రమానాథుడిని చూడగానే సంతోషంగా “రండి రమానాథుగారు : ఈ హారం చూడండి ఎంతబాగున్నదో : పన్నెండువందలు చెబుతున్నాడు” అన్నది.

రమానాథుడు హారాన్ని చేతిలోకి తీసుకు అటూ ఇటూ తిప్పిచూసి “బాగుంది” అన్నాడు.

“కానీ, ధరే ఎక్కువచెబుతున్నాడు :” అన్నది, రత్తన్ తల వూపుతూ.

“ఇదిగో : అమ్మగారూ : మీ రిలాంటి హారాన్ని ఎక్కడైనా ఈ ధరకు తెచ్చేట్టయితే, నేను వూరికెనే ఇచ్చేస్తానండి” గుజరాతీ యాసతో హిందీలో అన్నాడు వ్యాపారి.

రమానాథుడు నవ్వుతూ “అలాంటి పందాలు వేయకండి, అనవసరంగా వస్తువును పోగొట్టుకోవడం అవుతుంది” అన్నాడు.

“అలా అనకండి బాబుగారు : వందరూపాయలకుకూడా వచ్చే హారాలు వున్నై. పైగా అవి వీటికన్నా ఎక్కువ నిగారింపుగకూడా వుంటై : అయినా వస్తువుల్లో నాణ్యం బేనాణ్యం లేదుటండీ ?” అన్నాడు వ్యాపారి.

రత్తన్ హారాన్ని ఆశగా చూస్తూ “సరే, ఇంకోమాట చెప్పు : ఒకే ధర మీదవుంటే ఎల్లా ?” అన్నది.

“ఇంకోమాట చెప్పడానికి వీలులేదండి. పన్నెండు వందలకుగనక ఇస్తే పన్నెండు దమ్మిడిలుకూడా రావంటే నమ్మండి ? అంత దేనికి, కావాలంటే ఈ వూళ్ళోనే దీన్ని పన్నాలుగు వందలకు అమ్ముతాను !” అంటూ హారాన్ని పెట్టెలో సర్దుతున్నాడు వ్యాపారి. రత్తన్ బాయి అంతకు ఇక తగ్గించడని నిశ్చయించుకుని “ఏమిటలా సర్దుకుంటావు ? దిష్టేమైనా తగులుతుందనా ?” అన్నది.

“సర్దుకోక ఏం చెయ్యమంటారు ? మీలాంటివారే వస్తువు విలువను గమనించకుండా ధర అడుగుతూంటే ?”

రత్తన్ లోపలికిపోయి రమానాథునికూడా లోపలికి పిల్చి “ఇంకా తగ్గిస్తాడంటారా ?” అన్నది.

“నా వుద్దేశ్యంలో అది వెయ్యికన్నా ఎక్కువ చేయదు” అన్నాడు.

“సరే, అయితే, వెయ్యిరూపాయలకు ఇచ్చేట్టుగావుంటే తీసుకుంటాను. మీరు ఒక్కపనిచేయండి.....నాదగ్గర ఆరువందలున్నై. వకీలుగారు వచ్చే సరికి ఆలస్యం కావచ్చు ! మీ రొక నాలుగువందలుంటే ఇయ్యండి. రేపు ఉదయాన్నే పంపిస్తాను.”

రమానాథుడు సిగ్గు, అభిమానమూ కల్పిన స్వరంతో “చెబితే, మీరు నమ్ముతారో నమ్మరో ! నా దగ్గర ఒక్క దమ్మిడికూడా లేదు. నేను మిమ్మల్నే అడుగుదామని వచ్చాను. నా మాట విని ఒక పనిచేయండి, ఆ డబ్బు నాకు ఇయ్యండి, ఇంతకన్నా మంచిహారం ఆరు, ఏడు వందల్లో రెండుమూడురోజుల్లో నేను తెచ్చి పెడతాను. డబ్బు చాలా అవుసరం కావాలి, మీకు పుణ్యం వుంటుంది!” అన్నాడు.

“పోండి, నాకు చెబుతారు ? ఒక్క గాజులజత చేయించడానికి ఇన్నాళ్ళు చేశారు, ఇక హారంపట్టుకు వస్తారంటే నే నెలా నమ్మను ? అదీకాక నిన్న నేను బజార్లో కొట్లన్నీ గాలించాను. ఇలాంటి హారం ఎక్కడలేదు. ఒకవేళ ఎక్కడైనా వున్నా, ఇంతకు రెట్టింపుధర చెబుతారు.”

“అయితే ఇతన్ని రేపు రమ్మనండి.”

“సరే, రేపు రమ్మని చెబుతాను, ఏమంటాడో చూద్దాం.”

ఇదరూ బయటికివచ్చారు. రమానాథుడు వ్యాపారితో ఇలా అన్నాడు : “ఇదిగో ! నీవు రేపు ఉదయం ఎనిమిది గంటలకు రాకూడదూ ?”

“లేదండీ, రేపు నేను కాశీపోవాలి. అక్కడ ఇద్దరుముగ్గురు పెద్దమనుషులకు నగలు తెస్తానని మాటఇచ్చి వచ్చాను. నాకోసం ఎదురుచూస్తుంటారు.”

“అయితే, నాదగ్గర ఇప్పుడు ఆరువందలు వున్నై. ఇంతవరకూ తీసుకుని హారాన్ని ఇచ్చి వెళ్ళండి. మిగిలించి కాశీనుంచి తిరిగి వచ్చేప్పుడు తీసుకొన రచ్చును !” అన్నది రత్తన్.

“రూపాయిల విషయానికేం ? ఎప్పుడైనా పట్టుకుపోతాను. నెలా, రెండు నెల్ల తరువాత అయినా ఫరవాలేదు. నా కదేమీ లేదు. కానీ.... నేను పరాయిదేశం వాడిని.... ఇవ్వాలి ఇక్కడ వుంటే రేపు మరోచోట వుంటాను. మళ్ళీ నే నీవూరు ఎన్నాల్లికివస్తానో చెప్పలేను. ఇప్పుడో వెయ్యి ఇప్పించండి. మిగిలిన రెండు వందలూ, ఈసారి వచ్చినప్పుడు అలాగే పట్టుకుపోతాను.”

“నిన్ను చూస్తే బేరం అమ్ముకునే లక్షణం ఏమీ కనుపించడంలేదు.... ఏదీ కుదరనివ్వవు !” అన్నాడు రమానాథుడు.

వ్యాపారికి అరికాలిమంట నెత్తికి ఎక్కింది. గబగబా పెట్టె సర్దుకుంటున్నాడు. వెళ్ళడానికి వుద్యుక్తుడై “డబ్బులున్నా మంచినరుకు కావల్సివచ్చినప్పుడు ఎక్కడ దొరుకుతై అండి !” అన్నాడు.

వ్యాపారి ఇలా వెళ్ళిపోవడానికి సిద్ధంకావడం చూసేసరికి, రత్తన్ గుండెలు వేగంగా కొట్టుకున్నై. అలాంటి హారం ఇక తనకు జన్మలో దొరుకుతుందా ? తన అధికారాన్ని కోర్కెలని ఎవరో బలవంతాన విరిచేస్తున్నారని పించిం దామెకు. డబ్బేమైనా దొరుకుతుందేమోనని గబగబా ఇంట్లోకి పోయి పెట్టె లన్నీ వెతికింది ఎక్కడా ఏమీ దొరకలేదు. ఇంతలో కారుహారన్ వినిపించనే వినిపించింది. రత్తన్ ముఖం విప్పారింది. కారులోనుంచే వకీలుగారు దిగారు. రత్తన్ రెండు అడుగులు ముందుకువేసి ‘మీరు తొమ్మిది గంటలకుగా వస్తానన్నారు ?’ అన్నది.

“అవును వేళ్ళేటప్పుడు అలాగే అనుకున్నాను.... కానీ, ఇత నెవరు ? నగల వ్యాపారా ?”

నగల వ్యాపారి వకీలుగారికి నమస్కరించాడు.

వకీలుగారు రత్తన్వైపు చూచి “నీవేమైనా నగలు తీసుకున్నావా ?” అన్నారు.

“ఒక హారంతీసుకుందామనుకున్నాను. పన్నెండువందలు చెబుతున్నాడు.”

“ఇంలేనా ? అయితే, ఇంకేమైనా ఒకటికూడా తీసుకో, తలలో పెట్టుకోవడానికి మంచిదేమీ లేదన్నావు కదూ ?”

“ఇప్పటి క హారం చాలులెండి.... ఇప్పు డెవ్వరూ తలలో నగలు పెట్టుకోవడంలేదు....”

“పోసి, తీసుకుని వుంచుకోరాదూ ? రేపెవరైనా తలలో నగలు పెట్టుకు కనిపిస్తే అప్పుడు బాధపడరావు !”

వకీలుగారు రత్తన్మీద పతిచూపే ప్రేమకు బదులు, తండ్రిచూపే దయను చూపుతుంటాడు. తండ్రి ఎలాగయితే తిరునాళ్ళకయినా పోయినప్పుడు పిల్లలకు

ఏ ఏ ఆటబొమ్మలు కావాలో అడిగి మరీ కొనిపెడుచూపుంటాడో, అలాగే వకీలు గారుకూడా రత్తన్‌ను అడిగి మరీ నగలు కొంటుంటారు.

వకీలుగారికి శుష్కించి, రోగగ్రస్తమైన ఈ వృద్ధునిలో కూడా నాదీ అనే ఆత్మీయతని కల్పించుకోవడానికి సశరీరంగా కదలి, నడిచి, మాట్లాడగల ఒక స్త్రీ అవసరం. భగవద్భక్తి ప్రేరితమైన ఉపాసకుడికి పూజలూ, నైవేద్య నీరాజనాలూ సమర్పించడానికి ఒక విగ్రహం ఎంత అవుసరమో, వకీలుగారికి స్త్రీ కూడా అంతే అవుసరం! ఆ విగ్రహం లేకపోతే ఆ ఉపాసకుడి పూజలూ, నైవేద్యాలూ ఎలా నిరాధారం, అనర్హరహితం అయిపోతయ్యో, అలాగే వకీలు గారికి 'స్త్రీ' అనేది లేకపోతే, వారి సంపాదన, జీవితంచూడా అరంభేని వవుతయ్యి. అందుకనే ఆ 'స్త్రీ' రూపంలో రత్తన్‌ని స్వీకరించారు. ఇక రత్తన్‌ని సంతోష పెట్టాలంటే వారిదగ్గర డబ్బు మినహా మరేమీ లేదు. అందుకని ఆమె ఆనందం కోసం డబ్బును ఎంతైనా ఖర్చుపెడతారు.

రత్తన్ పెట్టెలోనుంచి హారాన్ని తీసిచూపుతూ "దీని ధర పన్నెండు వందలు చెబుతున్నాడు" అన్నది.

వకీలుగారి దృష్టిలో డబ్బుకు ఆదర్శం సుఖాన్ని, ఆనందాన్ని ఈయడమే! ఆ హారం నిజంగా రత్తన్‌ని ఆనందపర్చేట్టయితే, ఎంత డబ్బుఅయితే మాత్రం ఏమిటి? చెక్కుబుక్కుతేచి "ఖచ్చితంగా చెప్పు! ఎంతరాయను? ధరలో ఏమైనా వ్యత్యాసమున్నదా?" అన్నారు వ్యాపారివంక చూస్తూ.

వ్యాపారి ఒకమాటు హారాన్ని అటూ ఇటూ త్రిప్పిచూసి "సరే.....పద కొండువందల యాభై రూపాయలు రాయండి" అన్నాడు.

వకీలుగారు చెక్కురాసి ఇచ్చారు. వ్యాపారి వెళ్ళిపోయాడు. రత్తన్ ముఖం వికసించింది ఆమె ఆనందానికి మేరలేకుండా వున్నది.

వకీలుగారిలో అర్వాచీన ప్రాచీన ఆచారాలు బహుచిత్రంగా మిశ్రితం అయినయ్యి. ఏ పైముకయినాసరే భార్య చేతిమీదుగా వండి పెట్టవల్సిందేగానీ, మరెవ్వరు వండినా తినరు. చివరకు వంట బ్రాహ్మణుడి చేతిమీదుగా చూడా తినరు.

ఆ పూటకు రత్తన్ కమ్మనివంటచేసి రన కృతజ్ఞతను తెలియచేసుకున్నది.

కాసేపు వకీలుగారి యూరోపుస్తుతిని విని రమానాథుడు సరాసగా ఇంటికి పోయాడు.

21

రమానాథుడు ఆల్ఫ్రెడ్ పార్కు మీదుగా పైకిలు వేసుకుని ఇంటికి వెళ్తున్నాడు. అతని స్థితి విచిత్రంగావుంది. తెల్లవారేసరికి మూడువందల రూపాయలు తప్పక కావాలి. మూడువందల రూపాయలు కాదుకదా మూడువందల కానులుకూడా దొరకవన్న విషయం నిర్ధారణ అయిపోయింది : డబ్బు కట్టకపోతే, సంకెళ్ళు వేస్తారు. జైలుకు పోవాలి : తండ్రికి చెడ్డపేరు వస్తుంది : కన్నతండ్రికి చెడ్డపేరు తెప్పించేకన్నా చావు చాలానయం. చచ్చినా చెడ్డపేరు రాకుండా ఎక్కడికి పోతుంది : ఫలానా ఆయన కొడుకు మునిసిపాలిటీ డబ్బుతిని చచ్చాడంటారు నలుగురూ. పేరు ఎటూ తప్పనప్పుడు మరి చచ్చి ప్రయోజనం : పోనీ, బ్రతకటం మాత్రం ఎల్లా ?

ఇల్లాంటి దారుణమైన పరిస్థితిలో అతనికి ఈ చిక్కులనుంచి బయటపడటానికి ఒక్కటే ఒక్క పుపాయం వున్నది. అతనుగనక పరిస్థితినంతా అభిమానం, దాపరికంలేకుండా జాలపకు చెప్పాడా, ఆమె తప్పకుండా సానుభూతి చూపుతుంది. ప్రాణప్రదమైన తన నగలను తాకట్టుపెట్టయినా డబ్బు తెచ్చి ఇస్తుంది. అంతకు మించి వేరుమార్గం లేదు....చెప్పక తప్పదు : గత్యంతరంలేదు :

రమానాథుడు తన పరిస్థితినంతా జాలపకు చెప్పడానికి గట్టిగా తీర్మానించుకున్నాడు. అయినా అతని ముఖంలో విచారమూ, దిగులూ, బాధా గోచరిస్తూనే వున్నాయి.

భార్యకు చెప్పేద్దామని ఎంతో ఆలోచించుకుని, ధైర్యాన్ని కూడగట్టుకుని ఇంటికి వచ్చాడు రమానాథుడు. ఇంటికి జేరేసరికి అతని ఆలోచనలు తిరగబడ్డాయి. భార్యదగ్గరనగలు తీసుకోవడమే గత్యంతరంఅయితే, ఎప్పుడైనా తీసుకోవచ్చును. ఇప్పుడీ అర్ధరాత్రి తీసుకునిమటుకు చేసేదేమున్నది ? రేపే తీసుకుందా మనుకున్నాడు. కొంతనిశ్చింతగా ఆ మాటాయీమాటా మాట్లాడుతూభోంచేసి పడుకున్నాడు. ఎంతసేపటికీ నిద్రపట్టలేదు. భార్యకు చెప్పి అనవసరంగా తను బయటపడటం కన్నా, వెనకటిలాగానే ఏదో ఒక నగ పట్టుకుపోతే పోనుగదా : అనుకున్నాడు. ఏం ! వెనక ఒకసారి కుల మర్యాదనూ, తండ్రిగారి ప్రతిష్ఠనూ కాపాడటానికి చేయాలా ? అదేవని ఇప్పుడు తన ప్రాణం రక్షించుకోవడానికి చేస్తే తప్పేమిటి ? చేయనిపక్షంలో ఇలాగే ఏం చేయడమూ అనే సందిగ్ధంలోపడి ఉన్న అవధిని కాస్తా పాడుచేసుకోవడమూ, తరువాత చేతులకు సంకెళ్ళు తగుల్కోకనూమానవు.

చివరకు రమానాథుడు వెనుకటిలాగానే ఏదో ఒక నగను దొంగిలించడానికే నిశ్చయించుకున్నాడు. సమయానికి జాలప నిద్రలేస్తే : తన దొంగతనాన్ని పట్టుకుంటుందేమోనని భయంమాత్రం అతని మనస్సులో కలకవేస్తూనే వున్నది. ఒకవేళ నిజంగా జాలప కంటపడటమే సంభవిస్తే నిలువునా ప్రాణాలు తీసుకోవడం కంటే వేరుమార్గం లేదు....అయినా తప్పదు : దొంగతనం చేయవల్సిందే ఈ సారికి.... :

రమానాథుడు తన గుండెలమీదవున్న జాలప చేతిని తీసి, అవతలపెట్టి మెల్లిగా మంచందిగి క్రింద నిలబడ్డాడు. జాలపదగ్గరనే రాశంచెవులు వున్నై. అవి తీసుకుంటేనేగానీ నగలపెట్టె తీయడానికి వీలులేదు. ఇంతలో జాలప కదలి నట్టయింది. ఒక్క క్షణం పరకాయించి చూశాడు....అది అతని భ్రమ :

అతను మెల్లగా భార్యరవికె జేబులోనుంచి తాళంచెవిని తీయబోయి చప్పున వెనక్కి తగ్గాడు. అతని ముఖము ఏ పామునో, లేక దుష్టజంతువునో చూసినట్టు వివరమైంది. జాలప నవ్వుతున్నట్టు కనిపించిందతనికి.మందమైన దీపపుకాంతిలో రెండు క్షణాలు అల్లాగే భార్యవంక చూశాడు. స్వప్నావస్థలోనే నవ్వుకుంటోంది జాలప. రమానాథుడి గుండెలను చీల్చుకొని ఒక దారుణమైన మౌనఆక్రందన బయలుదేరింది. అది అతని ఒక్కడికే వినిపించింది. ఇంత అమాయకంగా, సరళంగా వున్న భార్యని ఎలా మోసగించడం ? తెల్లవారి రెండోసారి నగలుపోయి నయ్యని తెలిస్తే, ఆమె దుఃఖానికి అంతువుంటుందా : తను అలాంటి పరిస్థితిలో జాలపను చూడగలడా ? సహించగలడా ? జాలపకోసం కావాలంటే ప్రాణాలినైనా ఈయడానికి సిద్ధపడివచ్చిన తనే ఇలా చేయడం....ఆమెను శాశ్వత దుఃఖితగా చేయడం భావ్యమా ? తనకు భార్య అయినందుకు ఇదేనా ఫలితం ? జాలప ఏ ధని కుడినో చేసుకునివుంటే : ఎన్ని నగలు చేయించేవాడో : ఎంత ఆనందంగా జీవితం గడిపేదో :....తను అవేవీ చేయలేకపోగా, ఉన్నవికూడా కాజేయడానికి సిద్ధపడు తున్నాడు.

రమానాథుడు వెనక్కి తగ్గాడు. ఒకమాటు గట్టిగా శ్వాస వదిలి, తిరిగి మంచంమీద పడుకున్నాడు. అప్పటికిజాలపకు మెతుకువచ్చింది. ఒకమాటు భర్త వంక చూసి “ఇంకా నిద్రపోలేదా ? నా కో కమ్మని కల వచ్చింది. మనమిద్దరం ఎక్కడో ఒక అందమైన తోటలో వున్నాము. లక్కడికి ఒక సాధువు వచ్చాడు. అతను సాక్షాత్తూ దేవుడిలా వున్నాడు. నన్ను వరం కోరుకోమన్నాడు. మరి ఏం వరం కోరుకోమంటారో కనుక్కుందామని మీ కోసం వెనక్కితిరిగి చూశాను. మీరు లేరు. తోటంతా వెతికాను. కనుపించలేదు....చివరకు వరం అడక్కుండానే కల మాయం అయింది....!” అన్నది.

“మరి కల నూయం కాకుండావుంటే, ఏం వరం అడిగేదానివి ?”

“నా ఇష్టంవచ్చినది అడిగేదాన్ని. ఇప్పుడు మీకెందుకు చెప్పాలేం ?”

“కాదులే చెప్పు ! బహుశా చాలా....చాలా ఎక్కువ....కుబేరుడికి వున్నంత ధనం ఈయమని అడిగేదానివి....ఔనా ?

“మీ రడుగుతారేమో. అట్లా నేనేం అడగను. డబ్బుంటే మీకు అంత ప్రీతి !”

“అవును. అదెటూ యధార్థమే ! డబ్బులేకుండా బ్రతకడంకంటే, చావడం చాలా వుత్తమం ! నాకే దేవుడైనా కనిపిస్తే చాలినంత డబ్బు ఈయందే అడుగేనా కదలనీయను. అట్లాగని నన్ను దురాశాపరుడనుకోకు ! నే నేమీ కుబేరుడిని కావాలనిగానీ, రాక్ ఫెల్లర్ ని ఐపోదామనిగానీ అనుకోవడంలేదు ! సాధారణమైన జీవితావుసరాలకు కొదువలేకుండా డబ్బుంటేచాలు ! మన దేశం చాలా దరిద్రదేశం అని. ఇక్కడి ప్రజల్లో ముప్పాతికమందికి తిండి, గుడ్డా, ఇల్లాలంటి ముఖ్యమైనవే అతి కష్టంమీద-ఒక్కొక్కరి జీవితాలు వీటిసాధనలోనే గతిస్తూ వుంటయ్యి-లభిస్తుంటయ్యని నీకు తెల్సుకదా ? ఈ దరిద్ర దేశంలోనే కొంతమంది నెలకు లక్షలలెళ్ళిన ఖర్చు పెడుతుంటారు. వాళ్ళుపెట్టే ఒక్క నెలఖర్చు ఏ దేవుడైనా నా కీయకూడదా ? ఏడు జీవితాలను పోషించుకుంటానే ఆ డబ్బుతో ! ఇదీ నా విషయం ! మరి నీకేమి కోరుకుంటావో చెప్పవా ? మంచిమంచి నగలు కోరుకుంటావు ! కదూ ?”

“నన్నెందుకు అనవసరంగా వుడికిస్తారు ? నే నేం నగలకు ముఖంవాచి కూర్చున్నానా ? కావాలంటే ఈ ఊడాన నగలన్నీ ఇచ్చేస్తాను తీసుకోండి !”

“మరి నీవు ఏం కోరుకుంటావో ఎంతకూ చెప్పకపోతివి ?”

“నేను....నేను....ఎప్పుడూ మీ అనురాగం, ప్రేమా ఇలాగే తగ్గకుండా వుండాలని కోరుకుంటాను.”

“అయితే, ఎప్పుడైనా తగ్గవచ్చుననే భయంకూడా వున్నదా ?”

“ఏమో....బాగున్నదే....! మీరేం దేవతలా ! కాకపోతే, మునులా ! ఎప్పుడూ మనస్సు మార్చుకోకండా ఒకేలా వుంచుకోవడానికి ! పైగా ఏ స్త్రీ జీవితాన్ని చూసినా, భర్త మొదట్లో ప్రేమగా చూడటం, తరువాత ఇతరత్రా మోజువడి, తన్ను చూడకపోవడం జరుగుతున్నదేనాయె ! అలాంటిగతి నాకుపట్టకుండా వుండాలని, నేను ఇప్పటినుంచే భగవంతుని వేడుకుంటున్నాను. కాకపోయినా, నాకు తెలియక అడుగుతాను, మొగవాళ్ళు ఎందుకనలా మనస్సు మార్చుకుంటారు ?” మెడచుట్టూ తన చేతులను పెనవేసి, నిమిలితంగా అతని కండల్లోకి చూస్తూ “నిజం చెప్పండి, మొదట్లో ప్రేమించినట్టే ఇప్పుడూ ప్రేమిస్తున్నారా ?” అన్నది జాలప.

రమానాథుడు జాలపని దగ్గరకు తీసుకుంటూ “అంతకంటే వెయ్యిరెట్లు అధికంగా !” అన్నాడు.

జాలప నవ్వి “అబద్ధం ! పదహారణాలా అబద్ధం !” అన్నది.

“అబద్ధమని నీ వనుకుంటున్నావు !”

“ఊరకే నేను అనుకోవడమేకాదు. నా కళ్ళతో చూస్తున్నానుకూడాను ! ఒక్కక్షణం దగ్గరకూర్చోరు, మనసులోవున్న బాధ ఏమిటోచెప్పరు, ఎంతసేపటికీ పెడపెడగా వుంటారు. ఏదో విధిలేక నవ్వుతారు, మాట్లాడతారు. అదీ ఎంతో కష్టం మీద. ‘ఎందుకువచ్చిన పీడరా ఇదీ’ అనుకుంటూ. అన్నందగ్గిరా అంతే ! ఏదో పూటకూళ్ళ ఇంట్లో తిన్నట్టు నాలుగు మెతుకులు నోట్లో వేసుకుపోతారు. అన్నం వుడికినా ఫరవాలేదు. వుడక్కపోయినా ఫరవాలేదు. పప్పులో వుప్పువున్నా ఫరవాలేదు. లేకపోయినా ఫరవాలేదు. బయటనుంచి ఎంతో బాధగా ఇంటికి వస్తారు. అది నేనెక్కడ చూసి, అడిగి తెలుసుకొనిపోతానో అని కృత్రిమమైన నవ్వు ముఖం లోకి తెచ్చుకుంటారు. నాకు చెప్పడానికి ఏమిటి మీ కీ అభిమానం ? మరి నన్ను ప్రేమిస్తున్నానంటిరిగా ? ప్రేమించేచోట అభిమానానికి తావెక్కడిది ? మీ కష్ట సుఖాలు నాకు చెప్పకపోతే, నన్ను ప్రేమిస్తున్నారని ఎలా అనుకోగలను ? మీ కష్టాలతో సంబంధంలేకుండా సుఖాలకు మాత్రం ఆశించేది, వేశ్య ! నేను వేశ్యని కాదు, భార్యని ! మీ కష్టాలూ, సుఖాలూ అన్నీ నా కష్టాలూ సుఖాలే ! బహుశా భార్యవట్ల మీ కీ దృష్టి లేదేమో. అందుకనే హృదయానికి దూరంగావుంచి, శారీరక అవుసరాలకు మాత్రం వినియోగించుకుంటూ వేశ్యలా చూస్తున్నారు. సరే, ఇక నెను మాత్రం చేయగలిగింది ఏమున్నది ? నేనూ అలాగే వుంటాను !”

జాలప ఎన్నడూ ఇలా మనస్సువిప్పి రమానాథుడితో మాట్లాడలేదు. అతనికి ఇంతవరకూ జాలప ఇంతచక్కగా మాట్లాడగలదని, తనను ఇంత బాగా అర్థం చేసుకోగలదనీ తెలియదు. అతను ఆమెను ప్రేమించడానికి, ఆసక్తి చూపడానికి ఆమె సౌందర్యమే కారణం. ఈకొలబద్ధతో అత నామెను ఒక అందమైన బొమ్మను చూసినట్టు చూస్తున్నాడేగానీ, ఆమెకూ ఓ హృదయం వుంటుందనీ, సున్నితమైన భావాలు వుంటాయనీ యెన్నడూ వూహించలేదు. ఆమెలో ఆ సౌందర్యమే లేక పోతే, రమానాథుడు ఏనాడో విముఖుడయ్యేవాడు.

మొదటినుంచీ జరిగిన విషయాలను చక్కగా వివరించడానికి తగిన సమయం వచ్చింది. రమానాథుడు తన స్థితిసంతా జాలపముందు పెట్టి మనోభావాన్ని తేలికపర్చుకోవడానికి కూడా సిద్ధం అయ్యాడు. మళ్ళీ సంకోచం ! ఇన్నాళ్ళనుంచీ కాదంటున్న విషయాలను ఒక్క క్షణంలో అవునని యెలా అప్పుకోవడం ? పైగా ఇప్పుడంతా చెప్పితే, క్షణం క్రితం జాలప తనమీద

వేసిన నేరాలకు తను ఘోరంగా బాధ్యుడై నట్టేకదా? మొదట్లో అతను జాలపతో తన ప్రేమను సుస్థిరం చేసుకోవడానికి, లేనిగొప్పలు చెప్పుకోవడం అవుసరం అనుకున్నాడు. ఇప్పుడు అలా చెప్పుకోకపోయినా తన కీ ప్రేమ లభించేదని తెలుసుకున్నాడు.

ఈ విధమైన రకరకాల తర్కవిత్కాలతో, ఆలోచనలతో నిద్రపోయాడు రమానాథుడు. ఉదయాన్నే చాలా పెందలకడనే లేద్దామనుకున్నాడు. కానీ నిద్ర లేచేసరికి బాగా పొద్దెక్కింది. తీక్షణమైన సూర్యకిరణాలు అతని పక్కమీదా, శరీరంమీదా పడుతున్నై. ఆదరాబాదరా నిద్రలేచి ముఖమైనా కడుక్కోకుండానే రమేశ్ బాబు దగ్గరకు బయలుదేరాడు. అతనితో ఇక ఏవిధమైన దాపరికమూ లేకుండా స్థితిసంతా చెబుదామనుకున్నాడు. ఏమో, అతనికి జాలికలిగి సాయ పడితే పడవచ్చు !

జాలప వంటపనిలో నిమగ్నమైవున్నది. భర్త ఇలా ఆదుర్దాగా వెళ్ళడం చూసి ఏమిటని ప్రశ్నించింది కళ్ళతోనే ! కానీ రమానాథుడు సమాధానం ఇయ్య లేదు. అతని ముఖంలో దిగులూ, భయమూ, నిరాశా ద్యోతకమవుతున్నై. పిచ్చిగా వెళ్ళిపోతున్న భర్తను గడప దాటే వరకూ అలాగే చూస్తూ కూర్చున్నది జాలప.

జాలప పైకి ఎంత నిశ్చలంగా చూస్తున్నట్టు కనిపిస్తున్నా, లోప లామె మనస్సు తహతహలాడుతూనేవున్నది. వెనక్కి పిలిచి విషయం ఏమిటో కను కుక్కందామని గడపదాకా పోయింది. అప్పటికే రమానాథుడు బజారులోకి వెళ్ళి పోయాడు. ఇక వెనక్కి పిలవడం బాగుండదని చూస్తూ నిల్చున్నది. రమా నాథుడు బళ్ళనీ, మనుషుల్నీ ఎవ్వరినీ లెక్కచేయకుండా త్వరత్వరగా వెళ్ళి పోతున్నాడు. ఒక బండిని తప్పకున్నాడు. ఇద్దరు ముగ్గురు మనుష్యులకు ఎదురు తగిలాడు. 'ఎందుకు త్వరగా వెళ్తున్నాడు? అడిగినా చెప్పలేదేం?' అను కుంటూ ఆమె భర్త కనిపించేవరకూ చూస్తూ నిలబడింది.

రమానాథుడు రమేశ్ బాబు దగ్గరకు పోయేసరికి ఎనిమిదిగంటలైంది. అతను సంధ్య వార్చుకుంటున్నాడు. రమానాథుని చూసి కండ్లతోనే కూర్చో మన్నాడు. గబగబా ఒక అరగంటలో ముగించుకుని, "ఏమిటి? ఇంకా ముఖ మైనా కడుక్కోనట్టు వున్నది? ఇవిగో! ఈ పనులే నాకు నచ్చవు! నీవు ఏ గొప్ప ఘనకార్యం చేయకపోతేమానె, కనీస కర్తవ్యం, నీ శరీరాన్నయినా నీవు శుభ్రంగా వుంచుకోకపోతే ఎలా? ఊ! అదలావుంచు, డబ్బు కేమైనా ఏర్పాటు చేశావా?" అడిగాడు రమేశ్ బాబు.

"ఆ విషయంగురించే మీ దగ్గరకు వచ్చాను !"

"నిన్ను చూస్తే చాలా ఆశ్చర్యం వేస్తున్నది. మీ నాన్నగారితో చెప్ప

డానికి ఏమిటి నీ అభ్యంతరం ? నాలుగు చీవాట్లు వేస్తారంటావా ? వెయ్యనియ్యి ! ఈ బాధ తప్పిపోతుందిగా ? అదీకాక....నీవు చేసిన పెద్ద తప్పుమాత్రం ఏమున్నది ? ఇలాంటి పొరపాట్లు సాధారణంగా జరుగుతూనే వుంటయ్యి ! పోనీ, నీ బదులు మీ నాన్నగారితో నేను చెప్పిచూస్తాను....ఏమంటావు ?”

“వారితో చెప్పడానికే వీలుంటే యింతసేపా ? ఎప్పుడో చెప్పేవాడిని.... అది సరే, మీరేమీ సర్దులేరా ?”

“ఎందుకు సర్దులేను ? కానీ, సర్దులనిలేదు. ఇలాంటివాళ్ళకు సానుభూతి చూపడం నా కేమాత్రం ఇష్టంవుండదు. పరాయివాడిని నాతోటే చెప్పినప్పుడు ఇవే మాటలు మీ నాన్నగారితో ఎందుకని చెప్పవు ? నీవు పోయి చెప్పు, అంతగా వా రివ్వనంటే, అప్పుడు నేను ఇస్తాను ?”

రమానాథుడు ఇంకేమీ మాట్లాడలేకపోయాడు. ఇంత ఆత్మీయంగా కనుపించే మనుష్యులుకూడా, ఇంత కఠోరంగా ప్రవర్తిస్తారని అత నెన్నడూ అనుకోలేదు. ఊణాని కొక ఆలోచనా, ఊణానికొక దారిగావున్న చతని మనస్థితి. ఒక్కొక్కసారి ఏమీ ఆలోచించలేకుండా నిర్వికారుడై పోతున్నాడు.

దారిలో అతనికొక చక్కని ఆలోచనతట్టింది. అతనెటూ పరిస్థితిని నోటితో జాలపకు చెప్పలేదు. పోతే, ఉత్తరం రాసి ఇయ్యగలడు. ఇలా ఐతే అంత బాధ పడనవసరం వుండదు. ఆమె ఉత్తరం చదివినంతసేపూ, తను బయటిగదిలో నిరీక్షిస్తూ వుండవచ్చును ! ఇట్లా అనుకుని చరచరా ఇంటికి వచ్చి, క్రింద వుత్తరాన్ని బరకసాగాడు.

“ప్రియమైన....!

చాలా బాధలోవుండి ఈ వుత్తరం రాస్తున్నాను. ఒక్కగంటలోపు మూడు వందల రూపాయలు కావాలి. లేకపోతే, జైలుకు పోవల్సివస్తుంది. ఎక్కడై నా అప్పుతీసుకుందామని విశ్వప్రయత్నం చేశాను. కానీ ఎక్కడా దొరకలేదు. నీ నగల్లో ఏ ఒక్క నగనై నా ఇచ్చావా ప్రస్తుతానికి ఈ బాధల్లోనుంచి బయటపడతాను. చాలా త్వరగా మళ్ళీ నీ నగను నీకు, కొని ఇవ్వడమో, చేయించడమో చేస్తాను....చాలా అవుసరము కనుక ఈ ఉత్తరం వ్రాస్తున్నాను.”

ఉత్తరం రాయడం పూర్తి చేసుకుని తను లేవబోయే సమయానికి రమేష్ బాబు వచ్చారు. నవ్వుతూ, “మీ నాన్నగారితో చెప్పావా ?” అన్నాడు.

“అవకాశం దొరకలేదు.”

“అవకాశం దొరకలేదా ? అలా అంటే ఎల్లా చెప్పు ? ప్రాణంమీదికి వచ్చినప్పుడు అవకాశాలకోసం ఎదురుచూస్తే ఎలా ? అదీగాక తండ్రి కొడుకుల

మధ్య అవకాశాలేమిటి? నీ వెక్కడ డబ్బులేకండా ఆఫీసుకు వస్తావోనని నా భయం!”

రమానాథుడు ఏమీ మాట్లాడలేదు. రమేశ్ బాబు మళ్ళీ అందుకున్నాడు. “పోనీ, రత్తన్ బాయి తో ఈ విషయం అని చూడకపోయా? వుంటే ఇచ్చే దేమో!”

“రత్తన్ బాయి తోనా? ఊహా! నా నోటిమీదగా నేను చెప్పలేను. బిడియంగా వుంటుంది.”

“అరే, మీ నాన్నగారితో చెప్పడానికి సిగ్గే, రత్తన్ బాయి తో చెప్పడానికి సిగ్గేనా? సరే! నేను వెళ్తున్నాను!”

రమేశ్ బాబు వచ్చిన తరువాత, రమానాథుడు వుత్తరాన్ని మడిచి జేబులో పెట్టుకుని జాలపకు యిద్దామనే వుద్దేశ్యంతో లోపలికి పోయాడు.

ఇవ్వాలి జాలపను ఒక స్నేహితురాలు తన ఇంటికి రమ్మనమని ఆహ్వానించింది. అక్కడికి వెళ్ళడానికి తయారౌతున్నది. ఉన్న చీరెల్లో అన్నిటికంటే మంచి సిల్కుచీరె కట్టుకున్నది. చేతులకు బంగారు గాజులు విచిత్రమైన శోభను కల్గిస్తున్నై. మెళ్ళో చంద్రహారం మెరుస్తున్నది. అద్దంముందు నిలబడి లోలకులు పెట్టుకుంటుండగా రమానాథుడు పైకిపోయాడు. అతన్ని చూసి, “ప్రొద్దున్నే ముఖమైనా కడుక్కోకుండా ఎక్కడికి పోయారు? పగలంతా ఎటూ ఇంట్లో వుండనేవుండరుకదా, ప్రొద్దునా, సాయంత్రం పూటయినా ఇంట్లో వుండకూడదా? మీరు లేకపోతే, ఇల్లంతా బావురుమంటూవుంటుంది. ఒక్క నిమిషంకూడా తోచదు. మా అమ్మగారి ఇంటికి పోయివద్దామనుకుంటే, మిమ్మల్ని వదిలి ఎలా వుండటమా? అని యోచిస్తున్నాను” అన్నది జాలప.

“నీవు ఎక్కడికో ప్రయాణము అయినట్టున్నది?”

“ఒక స్నేహితురాలు పిలిచింది. మూడుగంటలకల్లా వస్తాను.”

రమానాథుడి స్థితి మళ్ళీ సందిగ్ధంలో పడ్డది. వేటగాడు లేడిని కొట్టడానికి బాణాన్ని ఎక్కు పెట్టాడు. కాని లేడి తన పిల్లతో చర్లాట ఆడుకోవడం చూసి ముగ్ధుడై బాణాన్ని విడవడం మర్చిపోయాడు.

భర్త తనవంక కన్నార్పకుండా చూస్తూవుండటం జూచి నవ్వి, “నాకు దిష్టి తగుల్తుంది. మీ చూపులంటే నాకు మహా భయం” అన్నది జాలప.

ఈ ఒక్కమాటతో రమానాథుడు వాస్తవిక జీవితాన్నుంచి పైకి లేచి, వూహల్లోకి, కల్పనల్లోకి చొచ్చుకుపోయాడు. ఇంత ఆనందంగా, ఉత్సాహంతో కళకళలాడుతున్న భార్యకు తన వుత్తరాన్నిచ్చి దుఃఖపరచగలడా? సంతోషంగా ఎగిరే పావురపు గొంతుమీద తను కత్తివేయగలడా? తను అంత హృదయ హీనుడా? లేకపోతే, ఉదయాన్నే ఉష్షకిరణ స్పర్శతో వికసించిన గులాబీని

చేతులారా తుంచి కాళ్ళతో నేలరాయగలడా? కాదు .... ఈ పని తనవల్ల కాదు. తను ఎన్ని బాధలైనా పడగలడు. కానీ, హృదయహీనుడుమాత్రం కాలేడు! దీని కోసం జీవితం నాశనం అయినా ఒప్పుకుంటాడు. కానీ, జాలపను నగలు అడగడు....అడగలేడు !

స్థిమితపడి అన్నాడు : “దీప్తిపెట్టను. హృదయంలో దాచుకుంటాను.”

ఈ ఒక్కనూటతో అతని బాధలన్నీ క్షణకాలం శమించినయ్యి. ప్రేమకూ, అభిమానానికీ మధ్య జరుగుతున్న సంఘర్షణను శాశ్వతంగా అంతంచేశాడు. వీడైనా వ్రణంతో బాధపడేరోగి క్షణకాలం ఓపికపట్టి శస్త్రచికిత్సను చేయించడానికి బదులు శాశ్వతంగా పై పూతలు పూస్తూ, బాధపడుతూ చివరకు ప్రాణాపాయస్థితికి తెచ్చుకుంటాడు. అలాగే వున్నది రమానాథుడి స్థితికూడాను :

క్రిందకు దిగబోతున్న జాలపను ఒక నూటు తన కౌగిలిలోకి తీసుకున్నాడు. ఎంతో ఆమర్తగా ఆమెను తనలో యిముడ్చుకోవడానికి విఫల చేష్టలు చేశాడు. ఇక దొరకదు..... ఇదే కడసారి ! అన్నట్లు ఆమెను ఎంతకూ విడిచిపెట్టలేదు. చచ్చిపోతున్న లోభిచేతిలోని రూపాయి బిళ్ళలా ఆమె అంతకంతకూ మరీ అతనిలోకి అదుముకుపోతున్నది.

కొద్దిసేపటితరువాత అతని చేతుల్లోంచి బయటపడి, “మీ దగ్గర ఏమైనా డబ్బులువుంటే ఇయ్యండి, అక్కడేమైనా అవుసరం అవుచుందేమో !” అన్నది జాలప.

“డబ్బా ? ....లేదు.”

“లేకేం ? వున్నది ! ఒక్క రెండురూపాయలు యియ్యండి; చాలు” అంటూ భర్త జేబులో చెయ్యిపెట్టి డబ్బు తీసుకున్నది జాలప. డబ్బుతోపాటు తనకు రాసిన ఉత్తరంకూడా బయటపడ్డది.

ఆ కాగితాన్ని జాలప చేతుల్లోంచి లాక్కోవడానికి ప్రయత్నిస్తూ “అది యిటు యివ్వు. సర్కారువారిది” అన్నాడు రమానాథుడు.

జాలప మడతలు విప్పి “ఇది సర్కారు కాగితమా ?....అన్నీ అబద్ధాలు ! మీ దస్తూరి స్పష్టంగా కనిపిస్తువుంటే ....!” అన్నది.

“అవన్నీ నీ కెందుకు.... ఊరికే బాధపెట్టక ఇచ్చేసెయ్యి !”

రమానాథుడు మళ్ళీ కాగితాన్ని లాక్కోవడానికి ముందుకు పోయాడు. జాలప రెండుచేతుల్నీ వెనకకు పెట్టుకుని “చదవకుండా యీయను .... ఎక్కువ మొండికేశారా ? చింపేస్తాను !” అన్నది.

“సరే, చింపేసెయ్యి !”

“అట్లాగయితే, నేను తప్పకుండా చదువుతాను” అంటూ రెండడుగులు వెనక్కువేసి చదవసాగింది. మిన్నువిరిగి మీదపడ్డంతయిం దతనికి. గబగబా

మెట్లుదిగి క్రిందికి వచ్చేశాడు. ఇక జాలపకు తను ముఖం చూపడం యెలా? ఇన్నాళ్ళనుంచీ బహుజాగ్రత్తగా అడుతూవస్తున్న నాటకం ఒక్క ఊణంలో బయటపడిపోతుంది. నే నిలా కుటిలంగా, మర్మంగా ప్రవర్తించినందుకు ఏమనుకుంటుందో? అసలు చివరికిలా వున్నదన్నట్టు చెప్పేయడమే తనకు గత్యం తరం అయితే ఇన్ని బాధలు, కష్టాలు, అబద్ధాలు ఇవన్నీ ఎందుకు చేసినట్టు? అనుభవించినట్టు? ఈ సంవత్సరంనుంచీ, నే నిలా కావాలని ప్రవర్తించినట్లు జాలపకు తెలిస్తే ఎంత దుఃఖిస్తుంది? ఆమె దుఃఖాన్ని తను చూడగలడా? అంత కటికహృదయుడా తను? అదీకాక మొదటి దొంగతనం తనే చేసినట్టు తెలిస్తే ఇక తనను ప్రేమిస్తుందా? విశ్వసిస్తుందా? ఇలాంటి ప్రేమమూర్తి దగ్గర తిరస్కరింపబడి, విశ్వాసాన్ని గోల్పోయిన తరువాత బ్రతికేం? చచ్చేం? జాలప దృష్టిలో విలువ తగిలినతరువాత నిజంగా చావడమే ఉత్తమం! పెగా కొన్ని గంటల్లో డబ్బు చెల్లించాలి. లేకపోతే పోలీసులు వస్తారు. బేడీలువేసి నడిబజార్న లాక్కుపోతారు. తల్లీ, తండ్రీ, జాలపా, అందరూ తనను దోషి అంటారు!

రమానాథుడు చావుతప్ప తనకు వేరే శరణ్యంలేదని గట్టిగా నిర్ణయించుకున్నాడు.

కానీ, మళ్ళీ అతని కొక ఆలోచన తట్టింది. తనకు చావంటే భయం లేదు. నిర్భయంగా చచ్చిపోగలడు. అంతవరకూ నిశ్చయం! కాని, జాలప గతి ఏమయ్యేట్టు? తల్లీ, తండ్రీ అంటే నెలో, రెండునెల్లో ఏడ్చి ఊరుకుంటారు. జాలప ఎలా ఊరుకోగలుగుతుంది? జీవితాంతం తనమూలానపడి దుఃఖించడా? ఇలా కాకుండా కొన్నాళ్ళపాటు తనేదైనా పల్లెటూళ్లో అజ్ఞాతవాసం గడిపితే? బహుశా కొన్నాళ్ళ తరువాత ఈ పరిస్థితులు మారవచ్చును; జాలపకూడా తనని అర్థం చేసుకొనవచ్చును. అప్పటికి తన దగ్గర డబ్బుకూడా చేరవచ్చు! ఈ మాత్రానికి ప్రాణం తీసుకోవడం ఏమిటి?

రమానాథుడు అతి వేగంగా నడిచిపోతున్నాడు, ఎక్కడికో! ఎందుకో! పోలీసులు రావడంలేదుగదా? జాలప తన ఉత్తరాన్ని చదివించేమో? ఇంటి దగ్గర్నుంచి తనను వెదకడానికి మనుషులు బయలుదేరారేమో?.... మొదలైన ఆలోచనలు అతని బుర్రలో విషనర్పల్లా మెలికలు తిరుగుతున్నై. సాధ్యమైనంత త్వరలో ఒక సురక్షితమైన స్థానాన్ని చేరడం మంచిదనుకుంటున్నాడు. పరిచయమైన ప్రతి వ్యక్తి అతని కంటిలో భూతంలా కనిపించసాగాడు.

ఇంతలో చెవులు గింగురుమనేట్టు రైలు కూసింది. రమానాథుడు వులిక్కిపడి పరిసరాన్ని కలియజూశాడు. తను రైల్వేస్టాటుఫారంమీద వున్నాడు. తన యెదురుగావున్న రైలు కూతవేసి బయలుదేరబోతున్నది. అతని కా రైలు

మృత్యువులోని అమరత్వంలా కనిపించింది. తన నీ బాధలనుంచి వేరుచేయగల ఉత్తమ సాధనం అనిపించింది. తను ఆ రైలుయెక్కి కూర్చున్నాడా? ఇక ఈ బాధలకు శాశ్వతంగా స్వప్నే! కానీ, జేబులో డబ్బులు లేవు. వేలుకి ఒక ఉంగరంమాత్రం వున్నది. పక్కనేవున్న ఒక కూలీలమేస్త్రీని పిల్చి "ఈ ఉంగరాన్ని ఎక్కడైనా అమ్మి డబ్బు పట్టుకు రాగలవా? నేను వచ్చేప్పుడు జేబులో డబ్బు వేసుకువచ్చాను. కాని, దారిలో పోయింది. ఈ బండికే అవుసరంగా వెళ్ళాలి....ఇంటికిపోయి డబ్బు తెచ్చుకునే సమయంలేదు!" అన్నాడు.

కూలీలమేస్త్రీ రమానాథుడిని క్రిందినుంచీ పైవకకూ ఒకమాటు చూసి, ఉంగరాన్ని తీసుకుని స్టేషనులోకి పోయాడు.

రమానాథుడు బుక్కింగ్ ఆఫీసుకు ఎదురుగా పచారుచేస్తున్నాడు. పది నిమిషాలు గడిచినై. చూటిచూటికీ స్టేషన్ గేటువైపుకు చూస్తున్నాడు. కాని, కూలీలమేస్త్రీ రాలేదు. రమానాథుడు ఇంకో కూలీదగ్గకుపోయి విషయం అంతా చెప్పి, ఆ కూలీల మేస్త్రీ ఎక్కడవున్నాడో చూడమన్నాడు. రెండవకూలీ విషయాన్నంతా విని అతని పేరు తెలియంది కనుక్కోవడం కష్టం అన్నాడు. బండి కూతవేసింది. మేస్త్రీ మోసం చేసినట్టే! సందేహంలేదు! రమానాథుడు ధైర్యం చేసి టిక్కెట్టులేకుండానే బండి ఎక్కాడు. 'అంతగా ఎక్కడైనా దింపితే దిగుదాం' అనుకున్నాడు.

బండి కదిలింది. రమానాథుడికి దుఃఖం పొద్దుకువచ్చింది. 'అయ్యో! భగవంతుడా, ఎంతపని చేశావు? మళ్ళీ ఏనాటికయినా తిరిగి, యింటికి రావడం అనే అదృష్టం వుందా? లేకపోతే, ఈ జీవితానికి ఇదే ఆఖరా? ఇలాగే, ఎక్కడో, నా అనే వాళ్ళు లేనిచోట కుళ్ళి కుళ్ళి చావడమే నా జాతకంలో రాసి వున్నదా? సాధారణమైన అబద్ధాలవల్లా, కొద్దిపాటి అభిమాన సంకోచాలవల్లా నా జీవితం ఎలాంటి పరిస్థితికి వచ్చింది! మొదటినుంచీ జాలపతో యదార్థాన్నే చెప్పినట్లయితే, ఈ దుర్దినం చూడబోనుకదా? ఒక్కసారిగా కటువైన, చేదుగా విషతుల్యంగావుండే యదార్థాన్ని చెప్పి జాలప ఆశల్ని మొదట్లోనే తుంచేయడం నా వల్ల కాకపోయింది! కొద్దిరోజులపాటైనా, జాలపకు నేనూ ధనికుడి భార్యనే అనే గర్వాన్ని, సంతృప్తినీ కలిగించగలిగాను. తన జీవితానికి అదే పదివేలు!" అనుకున్నాడు.

బండి బయలుదేరి 'పదినిమిషాలైనా' కాలేదు. బయటనుంచి ఎవరో తలుపు తీశారు. టిక్కెట్టు చక్కర్ లోపలికి వచ్చాడు. రమానాథుని గుండెలు వేగంగా కొట్టుకోసాగినై. ఇంతమందిలో తను అవమానపడవల్సి వచ్చినందుకు

సిగ్గుతో కృంగిపోయాడు. చక్కర్ దగ్గరకు వస్తున్నకొద్దీ అతని ముఖం వివర్ణం అయిపోతున్నది.

“మీ టికెట్” అన్నాడు చక్కర్.

రమానాథుడు కొంచెం స్థిమితపడి “నా టికెట్టు కూలీల మేస్త్రీ దగ్గరే వుండిపోయింది. టికెట్టు తెమ్మని డబ్బు యిచ్చాను. అత నెంతకూ రాలేదు. రైలు కదలబోతూవుంటే ఆదుర్దాగా ఎక్కేశాను” అన్నాడు.

చక్కరుకు నమ్మకం కలగలేదు. “నా కదంతా తెలియదు. మీరు వచ్చే స్టేషన్లో దిగాలి. ఏ వూరు పోతున్నారు?” అన్నాడు.

“చాలా దూరం పోవాలి. కలకత్తావరకు!”

“ఐతే, వచ్చే స్టేషన్లో టికెట్టు తీసుకోండి.”

“అదే కష్టం! నా దగ్గిర పదిరూపాయల కాగితమే వున్నది. బుక్కింగ్ దగ్గిర వత్తిడిగావుంటే టికెట్టు తెచ్చిపెట్టమని కూలీల మేస్త్రీకి ఇచ్చాను. ఆ తరువాత అతను నా కంటికి కనుపించలేదు. నా దగ్గిర వేరు డబ్బులు లేవు. బహుశా అతన్ని మీరు చూసేవుండవచ్చునేమో! ఏర్రగా వుంటాడు. ముఖం మీద స్ఫోటకం మచ్చలు వుంటయ్యి!”

“ఈ విషయాన్నిగురించి మీరు కోర్టుద్వారా చర్య జరుపుకోవచ్చును. టికెట్టు లేకుండామాత్రం వెళ్ళడానికి వీలులేదు.”

రమానాథుడు అతి వినయంగా “అది కాదండి, నా దగ్గిర వేరే డబ్బు లేదు. మీ ఇష్టం మీరేంచేసినా సరే!” అన్నాడు.

“నిజమే! ఇలా జరిగినందుకూ, మీ దగ్గిర వేరే డబ్బులేనందుకూ, నాకూ బాధగానేవుంది. కానీ, నియమాన్నెలా అతిక్రమించడం?”

పెట్టెలోవున్న ప్రయాణీకుల్లో గురగుసలు బయలుదేరినయ్యి. మూడవ తరగతి పెట్టెకావడంచేత ఎక్కువమంది కూలీలు వున్నారు. తెల్లని గుడ్డలోవున్న ఒక సభ్యమానవుడు అవమానపడుతున్నందుకు వాళ్ళ ఆనందానికి మితిలేకుండా వున్నది. టికెట్టు చక్కర్ నిజంగా రమానాథుని రెండు తన్ని క్రిందికి దింపి నట్లయితే, వాళ్ళు ఇంకా ఆనందపడేవాళ్ళు!

రమానాథుడు తలవంచుకుని నిలబడివున్నాడు. వెనక ఎన్నడూ ఇలాంటి అవమానాల్ని ఎరుగదు....ఇదొక కొత్త జీవితం! ఇలాంటివి ఇంకా ఎన్ని అనుభవించాల్సి వున్నాయి?

రమానాథుడి కిలా నిస్పృహయంగా, ఏమీ చేయలేకుండా, చేతులు ముడుచు కుని అవమానాన్ని భరిస్తూ కూర్చోవడం బాధగావుంది. రైలునుంచి దూకి చస్తే బాగుండు ననిపించింది.

“కలకత్తాలో ఎక్కడికి పోతారు బాబూ?”

ఎవరా ? అని రమానాథుడు తలతిప్పి చూచాడు. పక్కనేవున్న ఒక వృద్ధ ప్రయాణీకుడు ప్రశ్నించినట్లు తెల్సుకుని, తనను అవమానించడానికి ప్రశ్నిస్తున్నాడనే ఉద్దేశంతో “నీ కెందుకూ, ఎక్కడికో ఓక్కడికి పోతాను !” అన్నాడు విదిలింపుగా.

వృద్ధుడు రమానాథుడి విదిలింపును ఏమాత్రం చెక్కచేయకుండా “నేనూ కలకత్తా వెళ్తున్నాను. తోడుగావుంటావని అడిగాను” గొంతు కొంచెం తగ్గించి “కావాలంటే ఛార్జ్ డబ్బులు నేను ఇస్తాను. అక్కడ ఇద్దవుగానిలే !” అన్నాడు.

రమానాథుడు వృద్ధుడిని పరిశీలనగా చూశాడు. దెబ్బయి ఏళ్ళుంటయ్యి. పండి వడిలిపోతున్న దబ్బిపండులా శరీరం ముడతలు పడిపోతున్నది. తలా, మీసాలూ, గడ్డమూ నున్నగా గొరిగించుకున్నాడు. పక్కనొక చిన్న మూట మినహా వేరే సామగ్రి లేదు.

రమానాథు డిలా సమాధానం లేకుండా తనవంక చూస్తూండటంవల్ల ముసలివాడు మళ్ళీ అన్నాడు : “మీరు హాల్లాలోనే దిగుతారా ?”

రమానాథుడు వృద్ధుడిని అర్థం చేసుకున్నాడు. అతను చూపుతున్న దయకు కృతజ్ఞతను తెలియజేస్తూ “మీ కెందు కంత శ్రమ ? నేను వచ్చే స్టేషన్లో దిగి, డబ్బు చూసుకుంటాను” అన్నాడు.

“మీ కేం వందలు కావాలన్నా ? వేలు కావాలన్నా ? నేను బాధపడతాననుకోవడానికి ? ఒక్క పదిరూపాయలేగా ! అక్కడికి పోయింతరువాత ఇచ్చేద్దరుగాని !....అసలు మన నివాసస్థానం ఎక్కడా ?”

“ప్రయాగే !”

“ప్రయాగేనా ? ఎంత అదృష్టవంతులు. అలాంటి పుణ్యక్షేత్రంలో వుండటానికి నోచుకున్నారు ! నేను ఇప్పుడే త్రివేణీలో స్నానంచేసి వస్తున్నాను. ఏం ప్రయాగ ! ఏం ప్రయాగ ! నిజంగా అమరపురి అంటే దానికే చెల్లుబడి అవుతుంది !....అయితే, మీకు ఎంత డబ్బు అవసరమవుతుంది ?”

“అక్కడదిగంగానే మీరు డబ్బుఅడిగితే నేను ఇయ్యలేకపోవచ్చును....”

“పరవాలేదు....మీరేమీ ఎగ్గొట్టరు ! ప్రయాగలో పండాలు నోటూ పత్రమూ ఏమీ లేకుండా వచ్చే పోయే యాత్రీకులకు డబ్బు అప్పు ఇస్తూంటారు... అయితే, పదిరూపాయలు ఇయ్యమంటారా ?”

“ఇవ్వండి” తలవంచుకుని అన్నాడు రమానాథుడు.

రమానాథుడు చక్కరుకు డబ్బు ఇచ్చి వృద్ధుడిని గురించి ఆలోచించడం ప్రారంభించాడు. ‘ఇత నెంత మంచివాడు ! ఎంత సరళంగా ప్రవర్తిస్తున్నాడు ! ఏమాత్రం పరిచయంలేని నాకు డబ్బు ఇయ్యటానికి, సాయపడటానికి తయారవుతున్న యితని హృదయం గొప్పదని చెప్పాలి. నాగరీకులమనీ, చదువుకున్న

తరువాత మాటల సందర్భంలో వృద్ధుడి పూర్వాపరాల నన్నింటినీ తెల్పు
కున్నాడు రమానాథుడు. అతని దసలు బీహారు. కలకత్తాలో నలభై సంవత్సరాల
నుంచి వుంటున్నాడు. కలకత్తాలోనే ఒక చిన్న కూరగాయల దుకాణంవున్నది.
అదే వాళ్ళ జీవితానికి ఆధారం. కులానికి శూద్రుడు. పేరు దేవీదీన్. ఎన్నో
రోజులనుంచీ తీర్థయాత్రలు చేయాలనే కోర్కెయున్నది. ఇప్పుడు బదరీనాథ్
తీర్థాన్ని పేరించి వస్తున్నాడు.

“ఇంతకూ కావల్సింది భగవంతుడి నయ : ఆ నయవుంటే కొండలూ ఎక్కవచ్చు....! ఏమైనా చెయ్యొచ్చు....!”

దేవీదీన్ కొంచెం వెళ్లిగా తెచ్చిపెట్టుకున్నట్టుగా నవ్వి “పిల్లలంతా నా కంటే ముందే ఆ రాముడిదగ్గరకు చేరుకున్నారు....నేనే ఈ లోకాన్ని పట్టుకు పాకులాడుతున్నాను : నలుగురు కొడుకులు....ఇద్దరికీ పెళ్ళిళ్ళుకూడా అయినయ్యి : నల్లరూ చచ్చిపోయారు” అంటూ. తన విషాదాన్ని కప్పిపుచ్చుకోడానికి మరో మాటు వెళ్లిగా నవ్వాడు.

ఒక్కక్షణం ఆగి మళ్ళీ అన్నాడు. “మా ముసలిది ఇంకా బ్రతికేవున్నది. నూ ఇద్దరిలో ఇప్పుడు పోటీపడ్డది. ముందు నేను చస్తానంటుంది అది. కాదు నేనే అంటాను నేను. మరి ఎవరం పోతామో ముందు ? ఒకవేళ వీలై తే, మా ముసలి దాన్ని చూపిస్తానులేండి ! ఇంత ముసలిదయినా ఆస్క్తి చావలేదు ఇంకాను ! ఒళ్ళంతా నగలతో నింపుకుంటుంది. వ్యాపారంలో ఒక్క కానీ కూడా మీరుపోనీ యచు కదా ! నాకు ఇదంతా చూసి నవ్వువస్తుంది. ఇంతకష్టపడి సంపాదించి ఎవరికి పెట్టను చెప్పండి ? ఇప్పటికి సంపాదించినది చాలు. ఇక దుకాణం మూసి యాత్రలు చేసివద్దాము పదమంటాను. ఊహాఁ, అదా దుకాణాన్ని వదిల్తేనా ? ఇంకా వ్యాపారం చేయాలనీ, డబ్బు సంపాదించాలనీ దాని ఉద్దేశం! తను యాత్ర లకు వస్తే బేరం పాడయిపోతుందంటుంది. కానీ కానీ పోగుచేసి ప్రతి సంవత్సరం ఒక్కొక్క కొత్తనగ కొంటూవుంటుంది. ఎవరు చూసి సంతోషించను చెప్పండి ? మనమా కాటికి కాళ్ళువాచాం. మన తరువాత తినేవాళ్ళు లేరు. అలాంటప్పుడు

ఈ నగలు ఎందుకు ? ఈ డబ్బు ఎందుకు ? అది సరేగానీ, కలకత్తాలో మీకు ఉద్యోగం ఎక్కడ బాబూ ?”

“ఎక్కడా లేదు. వెళ్ళి వెతుక్కోవాలి !”

“ఐతే, ఉద్యోగం దొరికేవరకూ మా ఇంట్లోనే వుండు. పైన రెండుగదులు వున్నై. వరండా వున్నది. క్రింద దుకాణం పెడుతుంది. పై గదుల్లో ఒక గది నీవు తీసుకో. నిదానంగా ఉద్యోగం దొరికిం తరువాత ఇల్లు చూచుకుందువుగాని. మేడ ఎట్లాలేదన్నా యాభై వేలఖరీదు చేస్తుంది. నలభై సంవత్సరాలక్రితం హాబడా వచ్చాను. అప్పటినుంచీ ఎన్నో సుఖాలు, కష్టాలు అనుభవించాను. ఈ కండ్లతోనే చూశాను. ఇక ఎదురుచూడవల్సింది ఒక్కటే ఒక్కటి బాబూ! చావే! ఆ శుభఘడియకోసరం ఎదురుచూస్తున్నాను. మా ముసలిదాన్ని మాత్రం ఇప్పట్లో తీసుకుపోవద్దని రోజూ దేవుడికి మొక్కుతూ వుంటాను. మరి....అదికూడా లేక పోతే, ఈ మేడా, దుకాణం, డబ్బూ, నగలూ ఇవన్నీ ఎవరనుభవించేట్టు ?” అని మళ్ళీ నవ్వాడు దేవీదీన్-నిర్విచారంగా తన కీ లోకమే పట్టనట్టు. ఈ లోకంలో తను ఒక ప్రేక్షకుడుమాత్రంగా సుఖ దుఃఖాలకు అతీతంగా వుండి నవ్వుతున్న దేవీదీన్ చూస్తే రమానాథుడికి విపరీతమైన ఆశ్చర్యంవేసింది. సామాన్యవృద్ధులు ముఖం ముచ్చుకుని కొంప మునిగిపోయినట్టుగా వుంటారు ఎప్పుడూ! దేవీదీన్ చూస్తే పూర్తిగా విరుద్ధం! ఈ క్షణకాల పరిచయంలో ఎంతో ఆత్మీయుడిలా ఏ అరమరికా లేకుండా తన జీవితాన్నంతా చెప్పాడు. రమానాథుడి జీవితాన్నికూడా, పూర్వపరిచయుడిలా తనే చెప్పసాగాడు.

“అయితే నీవు ఇంట్లో చెప్పకుండా వస్తున్నట్టుంది ? .... పోతే, అమ్మాయిగారు ఎప్పుడూ నగలకోసం వేధిస్తూ వుండివుండాలె! అదీకాక అమ్మ గారికి (రాజేశ్వరి), అమ్మాయి (జాలప) మధ్య తరచుగా పోట్లాటలు జరుగుతుం టయ్యి అనుకుంటాను ? ఈ పోట్లాటలూ, ఈ నగల వేధింపులూ వీటితో నీవు చాలా విసిగిపోయినట్టుంది ?” అన్నాడు దేవీదీన్.

“అవును ! నిజమే ! నీ వెలా తెలుసుకున్నావు ?”

దేవీదీన్ పెద్దగా నవ్వి “ఇదొక పెద్ద మంత్రం. చాలా కష్టపడితేగాని రాదు. ఊ....తరవాత....ఇంకా సంతానం లేదుకదా ?” అడిగాడు.

“ఇంతవరకూ లేదు.”

“నీకంటే చిన్న తమ్ముళ్ళు వుండివుండాలె ?”

“అరె....అంతే, ఇద్దరు తమ్ముళ్ళు వున్నారు ! నీ కెలా తెల్సింది ?”

దేవీదీన్ మళ్ళీ పెద్దగా నవ్వి “ఇదంతా మంత్రమహిమ ! అత్తవారు కొంచెం వున్నవారనుకుంటాను ? ఔనా ?” అడిగాడు.

“ఆఁ వున్నవాళ్ళే !”

“కాని, డబ్బుకు తగిన తెగింపులేదు.”

“అవును బొత్తిగాలేదు..... పెళ్ళయింతరువాత ఒక్కసారికూడా కూతుర్ని పంపమని అడగలేదు.”

“నాకు తెల్సు : మొగపిల్లవాడికోసం నానాపాట్లు పడతారు. చివరకు దొంగ తనం అయినా చేస్తారు. పాపం, ఆడపిల్లకంటే....వీమీ చేయరు !”

రమానాథుడికి మూడురోజులనుంచీ నిద్ర లేకపోవడంవల్ల కునికిపాట్లు పడుతున్నాడు. దేవీదీన్ తన మూటలోనుంచి ఒక దుప్పటితీసి తను కూర్చున్న చోట పరచి “నీ విక్కడ పడుకో నాయనా ! నేను అక్కడ కూర్చుంటారే” అన్నాడు.

రమానాథుడు నిద్రపోయాడు. దేవీదీన్ తడవతడవకూ అతనివంక పుత్ర వాత్సల్యంతో చూస్తున్నాడు.

22

రమానాథుడు చరచరా మెట్లుదిగి పోతూంటే, జాలపకు ఇక శాశ్వతంగా ఉన్న విడిచిపోతున్నాడన్న అనుమానం కలగలేదు. అతను పోయి తరువాత వుత్తరంతీసి చదివింది. భర్తమీద విసుక్కున్నదిరూడాను : 'ఏమిటి నాదగ్గర దాపరికం' అని విదిలించుకున్నది. "అసలు వీరికి డబ్బుతో ఇప్పుడింత అవునరం ఏమిటి ? ఆఫీసు డబ్బు ఏమైనా ఖర్చుపెట్టలేదుగదా ? ఖర్చుపెట్టకపోవడమేమిటి ? పెట్టేవుంటారు : రత్తన్ డబ్బు షరాబుకు చెల్లువేసి వుంటారు. తిరిగి రత్తన్ కు ఇవ్వడానికి ఆఫీసుడబ్బు పట్టుకువచ్చివుంటారు. అయ్యో భగవంతుడా ! ఏమిటి పాపఖర్మం ? నే నేమైనా సగలుతేవాలని అడిగానా ? నా దగ్గర ఎందుకీ అబద్ధాలు చెప్పడం ? గొప్పలకుపోయి ఆపదల్లో పడటం దేనికి ? జీవితంలో నగలే ముఖ్యం కాదని నాకు తెలియదా ? ప్రపంచంలో నగలు లేనివాళ్ళు ఎంతమంది బ్రతకడం లేదు : నగలకోసం భర్తను కావాలని నిప్పుల్లోకి తోస్తానా ? అంత నీచురాలా ?" అనుకున్నది.

జాలపకు పరిస్థితి అంతా అపగాహన అయింది. ఇలా చేసినందుకు భర్త మీద కోపంకంటే, అతనికి ఎక్కడ ఆపద సంభవిస్తుందోననే భయం ఎక్కువైంది. క్రింద తనకోసం ఎదురు చూస్తుంటారని గబగబా వెళ్ళింది, ఏ నగలు కావాలో ఇచ్చేద్దామనుకుంటూ. కానీ, క్రింది గదిలో ఎవ్వరూ లేరు. వాకిట్లోకి పోయి బజారువంక చూసింది. ఎక్కడా కనుపించలేదు. పోనీ ఎవరినైనా పంపి ఎక్కడ వున్నారో పిలిపిద్దామనుకుంటే ఇంట్లో ఎవ్వరూ లేరు. ఇద్దరు మరుదులూ బడికి పోయారు. మామగారు ఆఫీసుకు పోయారు. గబగబా పైకిపోయి చేతి గాజులూ, మెక్కో హారం రీసి ఒక జేబుగుడ్డలో మూటకట్టుకున్నది. క్రిందికి వచ్చి గుర్రబ్బండి చేసుకొని మునిసిపల్ ఆఫీసుకు బయలుదేరింది.

దారికి రెండువైపులా చూస్తూ పోతున్నది. కానీ, రమానాథుడు ఎక్కడా కనుపించలేదు. "అరే.... ఈ కొద్దిసేపట్లోనే ఇంతదూరం పోయారా ? ఒకవేళ ఆఫీసుపైము మించిపోతున్నదని తనూ బండిలో వెళ్ళారేమో ?" అనుకుంటూ, "ఇంత క్రితం ఎవరైనా ఇటు బండిలో వెళ్ళగా చూశావా ?" అన్నది బండివాడితో.

"అవునమ్మా, ఒకరు ఇప్పుడిటుగానే పోయారు."

జాలపకు కొంచెం ధైర్యం వచ్చింది. బండి ఆఫీసు దగ్గరకు వచ్చేసరికి

వన్నెండయింది. అక్కడ ఎవరి పనుల్లో వాళ్ళు తిరుగుతున్నాడు. భర్త ఎక్కడ వుండేది ఎవరి నడగాలో ఆమెకు తోచలేదు. ఇంతలో అయిదుమంచి వస్తున్న నౌకర్ని పిల్చి “ఇదిగో, రమానాథుగార్ని కొంచెం పిలుస్తా?” అన్నది.

“నేను వారిని పిలుచుకురావడానికే పోయన్నానమ్మా మీరు వారింటి దగ్గర నుంచే వస్తున్నారా?”

“అవును, నేను ఇంటిదగ్గరనుంచే వస్తున్నాను. పదినిమిషాలక్రితమే వారు ఇంటిదగ్గరనుంచి బయలుదేరారు.”

“ఇక్కడికి రాలేదే.”

జాలప సంశయంలో పడ్డది. ఇక్కడికి రాక, దారిలోనూ కనుపించక ఇంకెక్కడికి పోయివుంటారు? ఆలోచించినకొద్దీ ఆమెలో అవ్యక్తమైన భయాలూ, అశుభమైన అనుమానాలు కలగసాగినయ్యి. ఆఫీసులో ఆమెను ఎరిగినవాళ్ళు ఎవ్వరూ లేరు. రమేశ్ బాబు వున్నా ఇంతవరకూ ఆయన ఎదుటపడి మాట్లాడి ఎరుగదు. చివరకు ధైర్యంచేసి “ఇదిగో! రమేశ్ బాబుగార్ని ఇటు పిలుస్తా” అన్నది.

నౌకరు జాలపను రమేశ్ బాబు దగ్గరకు తీసుకుపోయాడు. ఎవరో స్త్రీ తన్ను కల్సుకోడానికి వచ్చారని విని రమేశ్ బాబు వెంటనే ఆఫీసుగదిలోనుంచి బయటికి వచ్చాడు.

“మిమ్మల్ని కష్టపెట్టినందుకు ఊహించండి. వారు పదిహేనునిమిషాల క్రితం ఇంటిదగ్గరనుంచి బయలుదేరినవారు. ఇంకా ఇక్కడికి రాలేదా!” అన్నది జాలప.

“అయితే, మీరు శ్రీమతి రమానాథుగారా?.... ఇంతవరకూ అతను రాలేదు. ఆఫీసు టైములో ఎక్కడికి పోయే అలవాటుకూడా లేదే!” అన్నాడు రమేశ్ బాబు.

జాలప ఒకనూటు నౌకరునంక చూసి “నేను....మీతో కొంచెం మాట్లాడటానికి వచ్చానన్నది” రమేశ్ బాబుతో.

“అయితే, లోపలికివచ్చి కూర్చోండి. ఎంతసేపలా నిలబడతారు. అతనెక్కడికి పోయాడా అనేదే అశ్చర్యంగా వున్నది! ఒకపేళ ఎక్కడైనా చదరంగం ఆడుతూ కూర్చోలేదుగదా?”

“లేదండి, వారసలు ఎక్కడికయినా వెళ్ళారేమోనని అనుమానంగా వున్నది. పదిహేను నిమిషాలక్రితం నాకు చీటీ రాసి యిచ్చారు. చూడండి.... వారేమైనా ఆఫీసుకు డబ్బు కట్టాల్సిందా?”

“అట్లా అడుగుతున్నారేం....? మీ కేమీ చెప్పలేదా అతను?”

“లేదండి.... ఈ విషయంలో ఎన్నడూ ఒక్కమాటైనా నాకు చెప్పలేదు.”

“అరె....అతని నడవడి ఏమీ అర్థంకాకుండావున్నదే ? మొన్న వసూలైన డబ్బులో మూడువందలు కట్టాలి : నోట్లు జేబులోపెట్టుకు పోతూవుంటే ఎవరో కొట్టేశారని చెప్పాడు. ఆ మూడువందలూ ఇవ్వాల జమకట్టవల్సిన రోజు. అయితే ఇత నెక్కడైనా (నవ్వి) దేవీపూజ చేస్తున్నాడా అమ్మాయి ?” అన్నాడు రమేశ్ బాబు.

సిగ్గుతో జాలప ముఖం ఎర్రపడ్డది. “వారిలో అలాంటి లోపాలు లేవండి. నిజంగానే పారేసుకుని వుంటారు, సిగ్గుపడి నాతో చెప్పలేదనుకుంటాను. నాతో మాటమాత్రం అనివుంటే ఎలాగో ఒకలా డబ్బు ఇచ్చివుందును” అన్నది.

“అయితే, ఇంట్లో డబ్బు వున్నదా ?”

“మూడువందలే కదండి : ఇప్పుడే పట్టుకు వస్తాను !”

జాలప వచ్చి బండిలో కూర్చున్నది. చౌకుకు పోనీయమన్నది. ఆమె పరిచయంలో ధనికులూ, సహృదయులూ చాలామంది వున్నారు. జాలప అడగంగానే నిరభ్యంతరంగా మూడువందలూ ఇస్తారుకూడాను : కానీ సమయం లేదు. అందుచేత హారాన్ని అమ్మివేయడానికి నిశ్చయించుకున్నది.

చౌకునుంచి నేరుగా షరాబు బజారుకు పోయింది. ఒకమాటు ఈ చివరనుంచి ఆ చివరవరకూ కొట్ల నన్నింటినీ కలయచూసింది. ఏ కొట్లోకి పోదామన్నా మోసంచేస్తారేమోనని భయంగా వున్నది. చివరకు ఒక కొట్టుముందు ఆగింది. అక్కడొక వృద్ధుడు కూర్చుని వున్నాడు, అతను చాలా అనుభవజ్ఞుడు. జాలపలోని భయాన్నీ, ఆదుర్దానీ చూసి వల్లోపడిందనుకున్నాడు.

జాలప నేరుగా అతని దగ్గరకుపోయి “ఈ హారాన్ని మీరు తీసుకుంటారా?” అడిగింది.

ముసలివాడు హారాన్ని పరికించి చూసి “మాకు నాలుగు డబ్బులు వచ్చేట్టుగావుంటే ఎందుకు తీసుకోమమ్మా? సరుకు అంత మంచిదికానట్టుగా వున్నది!” అన్నాడు.

“మేము అమ్మడానికి వచ్చాముగనక సరుకు బాగా లేదంటున్నారా ?” ఇదే మీరు అమ్మడం అయితే, సరుకు బాగుండేది....అవునా ? సరే, అదంతా పోనియ్యి. ఎంతకు తీసుకుంటావో రెండుమాటల్లో చెప్పేసెయ్యి.”

“మీరే చెప్పండమ్మా.”

షరాబు మూడువందల యాభై నుంచి నాలుగువందలవరకూ ధరపెట్టాడు. జాలప మారు మాట్లాడకుండా నాలుగువందలు తీసుకు మళ్ళీ ఆఫీసుకు పోయింది. తన చిన్నతనపు మమకారాలన్నీ ఆ హారంలో ఇమిడివున్నాయి. అయినా, దా

న్నమ్మతూ ఆమె దుఃఖపడలేదు. పైగా గర్వపడ్డది : తను చేసిన ఈ మహా త్యాగాన్ని అతిత్వరగా భరకు తెలియచేయాలని, వారి పొగ డని పొంధాలని అనుకుంటున్న దామె : 'ఒకవేళ ఆఫీసుకు వచ్చారేమో! వచ్చివుంటే యెంత బాగుండును' అనుకున్నది.

జాలపను చూడగానే రమేశ్ బాబు "ఏమైంది? ఇంటికి వచ్చాడా?" అన్నాడు.

"అయితే ఇంకా ఇక్కడికి రాలేదా?" అంటూ నోట్లకట్టను విప్పి రమేశ్ బాబుకు అందించి "ఇంకా ఇంటికి రాలేదు" అన్నది.

రమేశ్ బాబు డబ్బు లెబ్బపెట్టుకుని "సరిగా వున్నై. ఇంతకూ అత నెక్కడికి పోయినట్టా? ఇక రాకుండా పోయేవాడైతే, కనీసం ఒక ఉత్తరమైనా రాసి పడేసిపోడా?....నీవు మంచి సమయంలో వచ్చావమ్మా! ఈ డబ్బు విషయం ఎల్లాగా అని ధర్మనంకటంలో పడివున్నాను!" అన్నాడు.

జాలప బండి ఎక్కి ఇంటికి బయలుదేరింది. బండిలో వున్నంతసేపూ ఆమెకు తనేదో గొప్ప ఘనకార్యం చేసినట్టు గర్వంగా, ఆనందంగా వున్నది. 'ఇంటికి వచ్చి విచారంగా కూర్చునివుంటారు. మొదలు బాగా ఏడిపించిగానీ యదార్థం చెప్పకూడ' దనుకున్నది. తీరా ఇంటికి వచ్చేసరికి రమానాథుడు రాలేదని తెలిసింది.

"ఎండలో ఎక్కడికి పోయావు?" రాజేశ్వరి అడిగింది.

"పనుండి వెళ్ళాను. ఇవ్వాలి భోజనంకూడా చేయలేదు. ఎక్కడికి వెళ్ళారో?" అన్నది జాలప.

"ఆఫీసుకు పోయి వుంటాడు!"

"లేదు, అక్కడనుంచి ఇప్పుడే మనిషి వచ్చాడు" అంటూ జాలప పైకి పోయి మిగిలిన డబ్బు పెట్టెలోపెట్టి, కూర్చుని చమట తుడుచుకోసాగింది.

నాలుగుగంటలవరకు జాలప నిశ్చింతగానే ఎదురుచూసింది. కానీ పొద్దు గూకవస్తున్నకొద్దీ, ఆమెలో ఆందోళన బయలుదేరసాగింది. నిశ్చింతగా కూర్చోలేకపోయింది. ఒకమాటు మేడ పై భాగానికి పోయి, అక్కడినుంచి నాలుగు వైపులా కలయచూసింది వస్తున్నారేమోనని. ఊహలు వస్తున్న జాడలు ఎక్కడా లేవు.

దీపాలు పెట్టిన తరువాత జాలపలో ఆందోళన, దానితోపాటు ఆరాటం కూడా ఎక్కువైంది. 'ఎక్కడికి పోయారు? ఆఫీసునుంచి ఇంటికి రాకుండా ఎక్కడికి పోయే అలవాటులేదే! పోనీ స్నేహితుల దగ్గరకు ఎక్కడికయినా పోయేరేమో అనుకున్నా. ఇంతసేపా? లేకపోతే, నేను డబ్బు చెలించిన విషయం తెలియక, ఇంకా డబ్బుకోసమే తిరగడంలేదుగదా? పాపం జేబులో

ఏమైనా డబ్బువున్నదో, లేదో : ఉదయంనుంచి కాఫీ అయినా తాగారో, లేదో ? నాకు తెల్సినందుకు సిగ్గుపడి ఎక్కడై నా వుండిపోయారా, ఇంటికి రాకుండా ? ఎట్లా తెలియడం ? ఎవరి నడగడం ?

జాలప అనేకవిధాల ఆలోచించింది. ఆలోచించినకొద్దీ ఆమె హృదయం బరువెక్కుతున్నది. చివరకు ఇంటిదగ్గర చూర్పాలేక రత్తన్ బాయి ఇంటికి పోయింది. అక్కడికి రాలేదని చెప్పారు. పాక్కలూ, మైదానాలూ, సినిమా హాళ్ళదగ్గిరా వెతికి వెతికి రాత్రి తొమ్మిది గంటలకు నిరాశగా ఇల్లు చేరింది.

అప్పటివరకూ జాలప కన్నీళ్ళను బలవంతాన ఆపుకున్నది. అంతా వెతికి ఇంటికి వచ్చేప్పుడు 'ఒకవేళ ఈలోపు ఇంటికి వచ్చారేమో' అనే సన్నని ఆశ ఆమెలో వుదయించింది. గడపలో కాలుపెట్టి ఇంటి లక్షణం చూస్తే వచ్చినట్టు లేదు. ఇల్లంతా బావురుమంటూవున్నది. అక్కడికి ఆశను చంపుకోలేక వస్తూనే అత్తగారిని అడిగింది "ఆయన వచ్చారండీ ?"

"ఏ సేహితులదగ్గిరో చూచుని కబుర్లు చెప్పుతుంటాడు. వాడికి ఇల్లా వాకిలీ పట్టిందీ ? ఉదయం ఎదిగంటలకు పోయిన పోవడం ఇంతవరకూ రాలేదంటే ఏమనుకోవాలి ?" అన్న దత్తగారు.

"ఏం పనివున్నా ఆఫీసునుంచి ఇంటికి వచ్చిగాని వెళ్ళరు ! అలాంటిది ఇవ్వాలి ఇంతవరకూ రాలేదు. గోపీని పంపమంటారా ? కొంచెం వెతికివస్తాడు !"

"పసివాడు వాడెక్కడ వెతుకుతాడు. ఇంకాసేపు చూసి అన్నం మూత పెట్టి పడుకో. ఇష్టంవచ్చినప్పుడు వస్తాడు !"

జాలప మాట్లాడకుండా పోయి పడుకున్నది. ఇంతవరకూ బలవంతాన ఆపుకున్న కన్నీళ్ళు కట్టలు తెంచుకున్నై. వెనక ముందు పరిస్థితుల్ని చక్కగా ఆలోచిస్తే ఇలా జరగడానికి ఎక్కువభాగం తనే కారణంగా కనుపిస్తున్నది జాలపకు. తను నోటిమీదుగా నగలు అడక్కపోయినా, అంతకన్నా వెయ్యిరెట్లు అధికంగా తన ప్రతిచేష్టా తనకు నగలు కావాలనే విషయాన్ని రమానాథుడికి తెలియ చేసింది. మాటలూ, చేతలూ, చూపులూ అన్నీ నగలమీద మమకారాన్నే వ్యక్త పరుస్తుండేవి. అత నెన్నోసార్లు తనకు చాలా దగ్గరకు వచ్చాడు. అయినా తను అతని ఆర్థికపరిస్థితుల్నిగాని, మానసిక కల్లోలాలనుగానీ ఏమాత్రం అర్థం చేసుకోలేదు. కనీసం ప్రయత్నమైనా చేయలేదు. కొత్తగా వచ్చిన భార్యను సంతోష పెట్టడానికి ప్రతి యువకుడూ వుత్సాహపడతాడు. అట్లాగని భార్య ముందాలోచన లేకుండా ఖర్చుపెట్టనిస్తే ఇలాంటి పరిస్థితులే ఏర్పడతయ్యి : తను చేసుకున్న దానికి ఫలితం తానే అనుభవిస్తున్నది.

మంచంమీద పడుకుని యిల్లా ఆలోచిస్తున్న జాలపకు బయటి కావలా

వాళ్ళ ఈలలు వినిపించినయ్యి. వెంటనే లేచి అత్తగారిదగ్గరకుపోయి “వారీంత వరకూ రాలేదు. మీరు లేచి భోంచేసి పడుకోండి” అన్నది.

“ఇంకా రాలేదా ? ఎక్కటికి పోయాడు ? పోయేటప్పుడు చెప్పాడా ఎక్కడికి పోయేదీని ?” అన్నది రాజేశ్వరి.

“చెప్పలేదు.”

“పోనీ, నీవైనా అడగలేదా ?”

“ప్రయాణమైనవారిని ఎక్కడికని ఎలా అడగడం ?”

“అయితే, వారిని లేపి చెప్పమంటావా ?”

“ఇప్పుడు మామగారిని అనవసరంగా లేపడం దేనికి. వెళ్ళి భోజనంచేసి పడుకోండి.”

“నేను, ఇప్పుడేమీ తినలేనమ్మా ! ఏం పిల్లలో ఏం సంసారమో, పోనీ, ఈ పూట రానని ఎవరిచేతనైనా చెప్పి పంపకూడదూ ?”

అత్తగారు వెళ్ళి పడుకున్నది. జాలపమాత్రం అలాగే కూర్చుని నిమిషాలను లెక్కిస్తూ రాత్రి గడిపింది.

రమానాథుడు వెళ్ళి వారంరోజులైంది. ఇంతవరకూ జాడలేదు, జాబూ లేదు. ఎవరికి తోచినట్టు వాళ్ళు అనుకుంటున్నారు. రమేశ్ బాబు రోజూ వచ్చి కనుక్కుపోతున్నాడు. ఆరోజున రమానాథుడు పన్నెండు గంటలాచాయల రైల్వే స్టేషన్ వైపుకు పోవడం మేము చూశామని ఎవరో దయానాథుడితో చెప్పారు. దయానాథుడు బయట అయితే పెట్టలేదుగాని కొడుకు ఆత్మహత్య చేసుకున్నాడని తన వరకూ నిర్ధారణ చేసుకున్నాడు. ఇక కొడుక్కి ఆ గతి పట్టటానికి సర్వవిధాలా నీవే కారకురాలవని అత్తమామలు జాలపను దూషించడం ప్రారంభించారు. వీళ్ళు బాహుటంగా జాలపను ముఖానపట్టుకు అడిగేస్తున్నారు. “ఉన్న నాలుగు రోజులూ షికార్లనీ, సినిమాలనీ వాడి ప్రాణాలు కొరికావు! చివరకు వాడిని పొట్టన పెట్టుకున్నావు!” అనడం ప్రారంభించారు. ఒక్క రమేశ్ బాబు మాత్రమే జాలప దుఃఖాన్నీ, బాధనీ అర్థం చేసుకున్నాడు. అప్పుడప్పుడు దయానాథునితో “అలాంటి మాటలు అనకండి. జాలప అసలే దుఃఖంతో కృశించిపోతున్నది” అనేవాడు.

“ఇప్పుడు దుఃఖించి మాత్రం ప్రయోజనం ఏమిటి? ఇల్లు తగలబెట్టి, నీళ్ళకు పరుగెత్తినంతమాత్రాన జాలిపడతామా?” అనేవాడు దయానాథుడు.

దయానాథుడు మామూలుగా లైబ్రరీనుంచి ఇంటికి వస్తున్నాడు. అసలు సాధారణంగానే మనిషి వ్యాకులంగావుంటూ వున్నాడు. ఇవ్వాలి మరీ ఇదిగా వున్నాడు.

ఇంటికి రాగానే రాజేశ్వరి అడిగింది. “ఏం అలా వున్నారు? ఎవరితో నైనా పోట్లాడారా?”

“లేదు ఎవరితోనూ పోట్లాడలేదు. ఈ అప్పులవాళ్ళతో ప్రాణం పోయేట్టుగా వున్నది. ఎంతమందిదగ్గర అప్పులు చేశాడో ఏమో! బయట కాలుపెట్టడం భయం, పీక్కుతింటున్నారు. ఇవాళ విసిగిపోయి నాకు తెలియదు. ఇంటిదగ్గర అరని భార్య వున్నది వచ్చి అడగండని ఖచ్చితంగా చెప్పాను” అన్నాడు దయానాథుడు.

ఇంతలో జాలప వచ్చింది. మామగారన్నమాటలు ఆమె చెవులపడ్డయ్యి. అసలే కుళ్ళికుళ్ళి ఏడుస్తున్నది. మనిషి సగమైపోయింది. ఈమాటలువిని కాసేపు విస్తుపోయింది. ఒక్క ఊణం తరువార తెప్పరిల్లుకుని “అవును! వాళ్ళను నేరుగా

ఇంటికి పంపండి, సాధ్యమైతే తీరుస్తాను. లేకపోతే నాలుగురోజులు ఆగమని బ్రతిమలాడుకుంటాను” అన్నది.

దయానాథుడు మండిపడి “మహా ఇచ్చేదానివి బయలుదేరావు ! ఎక్కడి నుంచి తెచ్చి ఇస్తావేం ? వేలకువేలు అప్పు చేశాడు. ఒక్క దుకాణంలోనే ఏడు వందలు ఇవ్వాలట ! అలాంటివి ఇంకెన్ని వున్నయో !” అన్నాడు.

“వాళ్ళ నగలన్నీ అలాగే వున్నై. నేను ఒకటి రెండుసార్లు మాత్రమే వాడాను ! వాళ్ళను పంపించండి. వాళ్ళ నగలు వాళ్ళకు ఇచ్చేస్తాను. పోతే వాడి నందుకు ఐదూ పది పైన ఇయ్యమంటే ఇచ్చుకుందాం !” అంటూ పైకి పోబో తూండగా రత్తన్ వచ్చింది.

ఎంతో ఆదరంగా సానుభూతిని ప్రకటిస్తూ జాలపను తన రెండుచేతులతోటి దగ్గరకు తీసుకుని “ఏమైనా జాడతెల్పిందా ?” అన్నది రత్తన్.

రత్తన్ గొంతులో ధ్వనిస్తున్న సానుభూతికి జాలప కళ్ళు అనుకోకుండానే చెమ్మగిల్లినయ్యి. వెంటనే అత్తమామలు చూపుతున్న కఠిన్యంకూడా జాప కానికి వచ్చింది. రుద్దకంతంతో “లేదు, ఇంకా ఏజాడ తెలియలేదు !” అన్నది.

“అసలు ఎందుకు వెళ్ళినట్టు ? ఇద్దరూ పోట్లాడుకున్నారా ?”

“లేదు, నీతోడు ! ఒక్కమాటకూడా అనుకోలేదు. పైగా డబ్బు పారేసుకున్న విషయం నాకు చెప్పనేలేదు. నాతోమాటమాత్రం అనిపించే డబ్బు ఇచ్చేదాన్ని. ఆరోజు రెండురూములవరకూ రాకపోయేసరికి ఎందుకు రాలేదో కనుక్కుందా మని ఆఫీసు దగ్గరకు పోయా. డబ్బు పారేసుకున్న విషయం అప్పుడు తెలిసింది. వెంటనే ఇచ్చేశాను !”

“లేకపోతే, ఎవరినైనా అమ్మగారిని పట్టాడా ? నీకెందుకు సందేహం, ముమ్మాటికీ అంతే జరిగివుంటుంది. ఒక్క పదిరోజుల్లో ఎక్కడవున్నదీ తెలిసి పోతుంది. చూస్తూవుండు.”

“అట్లాగని విన్నావా ?”

“వినలేదు నా అనుమానం.”

“లేదు రత్తన్. వారినలా అనుమానించడానికి వీలులేదు. వారి కా చెడు బుద్ధి లేదు....”

రత్తన్ నవ్వి “పిచ్చిదానా, నీకేం తెల్పు ? వాళ్ళలా లేనట్టుగా కను పిస్తారు. అవే వాళ్ళ తెలివితేటలు....నైపుణ్యం !” అన్నది.

“దొంగ ఎవ్వరికంటా పడకూడదని బహు చాకచక్యంగా, జాగ్రత్తగా దొంగతనం చేస్తే, వాడిని పట్టుకునేవాళ్ళు అంతకన్నా చాకచక్యంగా వాడికి

తెలియకుండా పట్టుకుంటారు....ఆ చాకచక్యం మనలో (ఆడవాళ్ళల్లో) వున్నది. ఆ మనస్తత్వంవుంటే ఏనాడో పట్టుబడేవారు."

"సరే, అదలా వుంచు, కొంచం ఏమైనా షికారుపోదాంపద."

"ఇప్పుడు తీరికలేదు .... అదికాక అసలే నామీద కారాలూ మిరియాలూ నూరుతున్నారు. ఇక షికారుకు వెళితే బ్రతకనిస్తారా? అయినా ఎక్కడికి వెళ్దామని నీ వుద్దేశ్యం ?

ఎక్కడికిలేదు. కొంచం బజారుదాకా పోయివద్దామని."

"ఏం తీసుకోవడానికి ?"

"షరాబు దుకాణాలకుపోయి నీ గాజుల్లాంటి గాజులు వున్నయ్యేమో చూద్దామని. మరి రమానాథుడుగారు ఎన్నాల్టికీ తేలేదాయె ! ఇక నేనే తెచ్చుకుందామని బయలుదేరాను."

"ఏం నా గాజులమీద పట్టించావు ? అయినా ఇవేం బాగున్నై ? బజార్లో వీటికన్నా వెయ్యిరెట్లు మంచివి దొరుకుతయ్యి !"

"ఏమోనబ్బా ! నా మనసంతా ఈ గాజులమీదనే వున్నది."

"ఇలాంటివే కావాలంటే చేసి రెడీగా వుండవు. ఆర్డర్ ఇచ్చి చేయిద్దామంటే, నెలో రెండు నెలో పడుతుంది. అంత నీకు త్వరగా కావల్సివుంటే ఈ గాజులు తీసుకో. నేను వేరే చేయించుకుంటాను."

"ఏమిటీ ? నిజంగా ఇస్తా ? ఎంతా ఆరువందలా ?"

"అవును ఆరువందలు. నెలలతరబడి కంసాలి చుట్టూ తిరిగితే, చేసి ఇచ్చాడు నీకని ఇస్తున్నాను. ఇంకోరయితే ఇయ్యను" అంటూ జాలప తనచేతి గాజుల్ని తీసి రత్తన్ కు తొడిగింది. రత్తన్ ముఖం సంతోషంతో ఎకసించింది. కృతజ్ఞతగా "ఆరువందలేకాదు, నీవెంతచెబితే అంత ఇస్తాను. నాకోసం ఎంత త్యాగంచేశావు ? పోతే, ఒక్కవిషయం. ఇవిగో ! యిప్పుడీ నాలుగువందలూ వుంచు. మిగిలిన రెండువందలూ తరువాత ఇస్తాను" అన్నది రత్తన్.

"ఏం ఫరవాలేదు. ఇవికూడా నీ దగ్గరేవుంచు. ఎప్పుడు వీలుగావుంటే అప్పుడే ఇద్దవుగాని."

"అట్లావద్దు. ఇవి నాదగ్గరేవుంటే ఖర్చయిపోతయ్యి" అంటూ రత్తన్ నాలుగువందలూ జాలపచేతికి ఇచ్చింది. జాలప తన కన్నీళ్ళను బలవంతాన ఆపు కుంటూ డబ్బు తీసుకున్నది.

ఈ గాజుల్ని భార్యచేతికి తొడిగి రమానాథుడు ఎంతో ఆనందపడ్డాడు. ఇప్పుడతను వుంటే ఎంత దుఃఖపడేవాడో :

రత్తన్ జాలప కన్నీళ్ళను చూసింది. ఆమె మనస్సు ద్రవించిపోయింది “వద్దు జాలపా. నీవే వుంచుకో !” అన్నది సంకోచంగా.

“ఏం ? సంకోచిస్తున్నావా ? నేను కళ్ళనీళ్ళు పెట్టుకుంటున్నందుకా .... ? ఘరవాలేదు తీసుకో. ఇవి నాకు ప్రాణాలవంటే ఎక్కువ, అందుకే కన్నీళ్ళు పెట్టుకోవల్సివచ్చింది. పైగా నీ దగ్గరవుంటే నాదగ్గరవున్నట్టేనాయ్ ! ఇంకెవ్వరిక్కి యీయకు.”

“ఇతర్లకు ఎందుకిస్తాను నీజ్ఞాపకంగా నాదగ్గరే వుంచురాను .... రమా నాధుగారు లేకపోవడమే చాలా బాధగావుంది. నీవు బాధపడకు జాలప, పదిరోజుల్లో తప్పనిసరిగా తిరిగివస్తారు. నేను చెబుతున్నాగా తప్పనిసరిగా వస్తారు. ఈ విషయం వకీలుగారికికూడా తెలిసింది. వారెంతో బాధపడ్డారు. సామాన్యంగా అందరూ వకీళ్ళ మనస్సు కఠోరంగా వుంటుందనీ, వాళ్ళకు దయాదాక్షిణ్యాలు వుండవనీ అనుకుంటారు. మా వకీలుగా రలాకాదు. వీరి మనస్సు ఎంత మెత్తనను కున్నావు !”

జాలప నవ్వుతూ “ఇదిగో ! రత్తన్, ఒకమాట అడుగురాను ఏమీ అనుకోవుకదా ? మరి నీకూ, వకీలుగారికీ మనస్సు కలుస్తుందా ?” అన్నది.

నవ్వుతూ వికసించివున్న రత్తన్ ముఖం ఈమాట వినగానే నల్లగా మాడి పోయింది. ఎన్నడో, పోగొట్టుకుని ఇక దొరకదని ఆశ వదలుకున్న నిధినిగురించి తిరిగి జ్ఞాపకం చేసినట్టయింది ఆమెపని.

“నేను యువతిననీ, వారు వృద్ధులనీ, వారికీ, నాకూ మధ్య పూడ్చడానికి వీలులేని వృద్ధాప్యమనే అగాధం వున్నదనీ నే నెన్నడూ అనుకోను. బహుశా నీవు ప్రేమకూ, అనురాగానికీ, కారణం ధనం, అందం, వయస్సు అనుకుంటున్నావులావుంది. కానీ, అది ఒట్టిభ్రమ ! ప్రేమకూ, అనురాగానికీ కారణాలు ప్రేమా అనురాగాలే ! మిగిలిన ఇంకేవీ వీటికి కారణాలుకావు. ఆ రెండూ వారిలో నాకు బహుళంగా లభిస్తున్నాయి. వారు నాకోసరం ఏమైనా చేయగలరు ! ఈ వృద్ధాప్యంలో ఇంకా ఇల్లా శ్రమపడుతున్నారంటే, వాకోసరం కాదా ? ఇంతకంటే నాకు కావల్సిందేముంది ?” అంటూ రత్తన్ నవ్వి వెళ్ళిపోయింది.

“రేపుకూడా ఒకమాటు వచ్చిపో, నాకు ఒక్కదానికీ ఏమిటోగా వుంటుంది” అన్నది జాలప.

రత్తన్ వెళ్ళిపోయిన తరువాత జాలప మామగారి దగ్గరకు పోయి “ఇదిగో : ఈ డబ్బు, జమకట్టుకోమని చరణదాసుకు ఇయ్యండి” అన్నది.

“ఎక్కడిది ?”

“రత్తన్ కు నా గాజులు అమ్మాను.”

దయానాథుడు విస్మయంగా జాలప ముఖంలోకి చూస్తూ వుండిపోయాడు.

తనకూ, తన భర్తకూ కలిగిన ఈ ఎడబాటుకు కారణం ఈ విలాసవస్తువులే అనుకుంటూవుంటుంది. వాటిని ధరించకపోవడమే కాకుండా వాటిని ఇంట్లో వుంచడం, రోజూ చూస్తూవుండడంకూడా ఆమెకు కష్టంగానే వున్నది.

ఒక రోజు ఆమె మనస్సు మరీ అస్థిమితంలో పడది. ఆవేదనలూ, ఆవేశాలూ విపరీతం అయినయ్యి. అర్ధరాత్రివరకూ పిచ్చిదానిలా తన దగ్గిరవున్న విలాసవస్తువు లన్నింటినీ పోగుచేస్తూ కూర్చున్నది. సబ్బులు, దువ్వెనలు, స్నో, హెయిరాయిల్ బాటిల్స్, క్రీమ్ బాటిల్స్, రిబ్బనూ, హెయిర్ పిన్నులు, అన్నీ ఒక పెద్ద గుట్టవేసింది. అర్ధరాత్రివరకూ వాటిని పోగుపెడుతూనే వున్నది. ప్రొద్దునే వాటిని గంగలో కలపడానికి నిశ్చయించుకున్నది. ఇకమీదట ఆడంబరానికి, విలాసానికి ఏమాత్రం స్థానంలేని ఒక నవ్యజీవితాన్ని గడపాలనుకున్నది. అప్పటికి గాసి ఆమె మనస్సు తేలికపడలేదు?

తెల్లవారుఝామున నాలుగుగంటలైంది. బజార్లలో మనుష్యులు తిరుగుతున్న సవ్వడి వినిపిస్తున్నది. జాలప నిద్ర లేచి, రాత్రి కట్టిన మూటను చేతపట్టుకుని గంగాస్నానానికి బయలుదేరింది. మూట చాలా బరువుగా వుండటంవల్ల ఒక్క చేత్తో మోయడం కష్టంగావున్నది. తడవతడవకూ చేతులు మార్చుకుంటున్నది. ఒకచంప బరువు, మరోచంప ఎవరై నా చూస్తారేమోననే బిడియం! మనిషి కుంచుకుపోయి నడుస్తున్నది. అప్పుడే ఎద్దుల్ని బళ్ళకు కడుతున్న బళ్ళవాళ్ళు బాడుగకోసం బ్రతిమలాడుతున్నారు. అయినా వినిపించుకోకుండా నిండా ముసుగు కప్పుకుని గంగవైపుకు నడిచిపోతున్నది.

నది దగ్గరకు పోయేసరికి బాగా తెల్లవారింది. నడుస్తూన్న జాలప రక్కున ఆగిపోయింది. తనకు కొద్దిదూరంలో రత్తన్ కారు కనిపించింది. తలవంచుకుని తప్పుకుపోదాం అనుకున్నది. కానీ అంత దూరాన్నించే రత్తన్ జాలపను చూసింది. దగ్గిరకువచ్చి కారు ఆపి “జాలప! ఎక్కడికీ ఉదయాన్నే బయలుదేరావు? వీపుమీద ఆ మూట ఏమిటి?” అన్నది.

జాలప తలమీది ముసుగును ఒత్తిగిలించి “గంగా స్నానానికి” అన్నది.

“నేను స్నానంచేసి వస్తున్నాను. అయినా పద నీతోపాటు మళ్ళీ వస్తాను, విన్ను మీ ఇంటిదగ్గరకూడా దింపుతాను. తరువాత నేను ఇంటికి పోతాను. కారు ఎక్కు.”

“వద్దు....వద్దు....నీవు పద. నీకు ఆలస్యం అవుతుంది.”

కానీ, రత్తన్ వినిపించుకోకుండా కారులోనుంచి దిగివచ్చి జాలప చేతిలో మూటను బలవంతాన తీసుకుని కారులో పెట్టింది. “అబ్బ....ఏమున్నది మూటలో? ఇంత బరువుగా వున్నదేం? విప్పిచూడనా?” చేతులు నొప్పలు తీర్చుకుంటూ అన్నది రత్తన్.

జాలప సమాధానానికి యెదురుచూడకండానే రత్తన్ మూటవిప్పి చూసింది. విస్మయంగా “వీటిని యెక్కడికి పట్టుకుపోతున్నావు?” అన్నది.

“గంగలో పారేయడానికి” కార్లో హర్చుంటూ ముక్తసరిగా సమాధానం చెప్పింది జాలప.

రత్తన్ విస్మయం మరీ ఎక్కువైంది. “ఏచేమైనా ఎక్కిందా? పద, వీటిని ఇంట్లో పడేసి మళ్ళీ వద్దాము” అన్నది రత్తన్.

“వద్దు.... వీటిని తప్పనిసరిగా గంగలో వదిలేసేయాలి!”

“ఎందువల్లా?”

“కారును పోనీ చెబుతాను.”

“అట్లాకాదు. మొదలు చెప్పాలి!”

“ఊహ, కారు నడిపితేగానీ చెప్పను.”

రత్తన్ కారును స్టార్డు చేసింది.

“ఇక చెప్పు.”

“ఏమిటి రత్తన్, వీటిని నే నెందుకు పారేస్తున్నానో, నీవు వూరించు కోలేవా? నేను వేరే చెప్పాలా? ఇక ఇవి నా కెందుకు? ఎవరికోసం? చూసి సంతోషించేవాళ్ళు లేనప్పుడు వీటి అవుసరం ఏమిటి? పైగా ఎప్పుడూ కళ్ళ ముందుండటంవల్ల నా మనసు, బాగా బాధపడుతున్నది. వీటిని చూస్తూవుండటం వల్ల మాన్సుకువచ్చిన వ్రణం తిరిగి చీముపడుతూ వున్నది.”

రత్తన్ ఒక్క ఊణంసేపు ఏమీ మాట్లాడలేకపోయింది. అనాయాసంగా కళ్ళు చెమ్మగిల్లినయ్యి. రెండుఊణాల తరువాత కొంచెం సిమితపడి “వద్దు.... ఇది చాలా అన్యాయం! ఆ అన్యాయమైనా నీకు జరిగితే నే నేమీ అభ్యంతర పెట్టేదాన్నికాదు. ఈ అన్యాయం నీకంటే ఎక్కువ రమానాథుడిగారిపట్ల జరుగు తుంది. వీటిని వారు ఎంత ప్రేమగా, ఎంత ఉత్సాహంతో తెచ్చారో ఆలోచించు! వీటి నిలా పారేస్తే వారి ప్రేమకు అపచారం చేసినట్లుకాదా? వద్దు, పారేయ వద్దు. వీటిని వారి జ్ఞాపకార్థాలుగా ఎంచి దాచిపెట్టు!” అన్నది.

“కాదు.... రత్తన్, ఇవి వారి జ్ఞాపకార్థాలు కాదు. నా జీవితాన్ని ఇలా అధో గతి పాలుచేసిన దయ్యాలు. వీటిని చూస్తూవుంటే నా కింక మనశ్శాంతి అంటూ లభించదు. ఈ విలాస వస్తువులమీది మమకారమే నన్నింతచేసింది!”

రత్తన్ ఓటమిని స్వీకరించింది. జాలపని వదలి వారింపడానికి ఆమె సాహసించలేకపోయింది. పైమాట కిలా అన్నది : “నీ మనస్సు చాలా కఠోర మైనది జాలప! నేనైతే, ఈ పని చేయలేను.”

24

రమానాథుడు వెళ్ళి దాదాపుగా నెలకావస్తున్నది. ఇంతవరకూ ఏవిధమైన ఆచూకీ దొరకలేదు. అక్కడికి ప్రయాగనుంచి వెలువడే ఒక ప్రసిద్ధ దినపత్రికలో రమానాథుని ఆచూకీ తెలియచేసినవారికి ఐదువందలు బహుమతి ఇవ్వబడునని కూడా ప్రకటన చేశారు. అయినా ప్రయోజనం లేకపోయింది. జాలప రోజు రోజుకూ క్షీణించిపోతున్నది. జాలప దళను చూస్తే దయానాథుడికి కూడా జాలి కలగసాగింది. ఒకమాటు వచ్చి కూతుర్ని తీసుకుపోవల్సిందని వియ్యంకుడికి వుత్తరం కూడా రాశాడు. పరిసరమైనా మారిస్తే జాలప దిగులు కొంతవరకైనా తగ్గవచ్చునని అతని వుద్దేశ్యం : దీనదయాళుడు వుత్తరం చూడగానే పడుతూ లేస్తూ వచ్చాడు. జాలపని కొన్నాళ్ళపాటు తీసుకుపోదామని అనుకున్నాడు. కాని జాలప వెళ్ళ నిరాకరించింది.

“అయితే, ఇక్కడిలా కుళ్ళి కుళ్ళి చచ్చిపోదామనా ?” అన్నాడు దీనదయాళుడు.

“అంతగా చస్తే పీడవదులుతుంది : ఈ దౌర్భాగ్యురాలికి ఆ అదృష్టం కూడానా ?” అన్నది జాలప.

“అది కాదమ్మా, నీ విప్పుడు నాతో వచ్చినందువల్ల నష్టమేమిటి ? శాహాజాదీ, వాసంతి వాళ్ళుకూడా మొన్ననే వచ్చారు. కులాసాగా కాలం వెళ్ళబుచ్చ వచ్చుకదా ?”

“రాను, నాన్నా నేను రాను : నాకలా కులాసాగా గడిపే అదృష్టం లేదు. ఇక్కడి పరిస్థితులు ఇలా వుంటే, నేను వచ్చి పుట్టింట్లో కూర్చోనా ? అత్తమామలు వంటరివాళ్ళయి పోతారు. నేను రాను.”

“సరే గానీ, అమ్మా : అసలు విషయం ఏమిటి ? కొంతమంది అప్పులు చేశాడని అంటున్నారు. కొంతమంది ఆఫీసులో దబ్బుగాజేశాడని అంటున్నారు. ఏది నిజం ?”

“ఏదీ నిజంకాదు : అన్నీ అబద్ధాలే ”

“అయితే, మరెందుకని వెళ్ళినట్టా ?”

“నాకూ తెలియదు. నాకూ అదే ప్రశ్నగా వున్నది :”

“పోనీ, తండ్రితో ఏమైనా పోట్లాడాడా ?”

“అబ్బే .... అసలు తండ్రిదగ్గర తలకూడా ఎత్తరు. ఎన్నడూ యెదురు సమాధానం చెప్పయినా ఎరుగరు : కాకపోతే, వారికి దేశం చూడాలని

చాలా కోరికగా వుండేది. ఒకవేళ చెబితే పోనివ్వరేమోనని యిలా పోయి వుండాలి !”

“నీ కేమైనా కష్టంగావుంటే చెప్పమ్మా” ఒక్క క్షణం ఆగి “ఖర్చుకు ఏమైనా డబ్బు కావాలన్నా ? పంపమంటావా ?” అన్నాడు దీనదయాళుడు.

జాలప అభిమానంగా అన్నది : “ఇక్కడ నాకేం కొరతలు వుంటయ్యి ? మీ దయవల్ల నా కే కొరత లేదు !”

దీనదయాళుడు కూతురు రాసని గట్టిగా నిశ్చయించుకున్నాడు. సాయం త్రము, తను వెళ్ళేప్పుడు ఒక యాభై రూపాయలు జాలప చేతికి అందిస్తూ “ఏ అవుసరానికయినా వుంటయ్యి, వీటిని దగ్గర వుంచుకో” అన్నాడు.

జాలప నిరాకరిస్తూ “నాకు వీటి అవుసరం బొత్తిగా లేదు. మీ దయా, ఆశీర్వాదబలం, ఈ రెండూ వుంటే అంతే చాలు !” అన్నది.

దీనదయాళుడికి కళ్ళు చమ్మగిల్లినయ్యి. మారుమాట్లాడకుండా యాభై రూపాయలను అక్కడే మంచంమీద పడేసి వెళ్ళిపోయాడు.

కార్తీకమాసం వెళ్ళిపోయింది. నీరంతా సాంఘికంగా చివరిబొట్టువరకూ వర్షించి తేలికపడ్డ తెల్లని మేఘాలు నీలిఆకాశంలో పసిపాటా లేకండా అటూ యిటూ తిరుగుతున్నై. జాలప రోజూ మేడమీద వెల్లికింతలా పడుకుని నిరామయంగా మేఘాల క్రిడలను చూస్తూవుంటుంది. ఎన్నోరకాల మేఘాలు, కొన్ని అటూ, కొన్ని ఇటూ, కొన్ని బారులుతీర్చి, కొన్ని బడి వదిలింతరవాత ఇండ్లకు పోయే పిల్లలా వంకరటింకరగా తిరుగుతూ రకరకాల రంగుల్లో విచిత్రంగా వున్నై. అలా చూస్తూ వుండటంవల్ల శోకసంతప్తమైన జాలప హృదయానికి కొంత శాంతి, కొంత ఆనందమూ లభిస్తుండేవి.

బాధల్లో మనుష్యులు సాధారణంగా అంతర్ముఖులౌతుంటారు. జాలపకూడా అలాగే అంతర్ముఖియై తన బాధలకు కారణాలను బయట వెతకడం మాని, తన లోనే వెతుక్కోవడం ప్రారంభించింది. “డబ్బులు చూసి సంతోషిస్తామేగానీ, దాని వెనుక వున్న చరిత్ర ఏమిటి ? అది ఎలా వచ్చింది ?” అన్న విషయాన్ని కొంచెమైనా ఆలోచించము ! వారు తెచ్చిందే చాలని నగలను కులుకుతూ ధరించానే గానీ, లంచంరూపంలో వసూలై నడబ్బుతో తెచ్చారని ఒక్క రోజూ ఆలోచించలేదు. మరి అలాంటి పాపిష్టిసొమ్ముని యింట్లోకి తెచ్చుకుంటే కష్టాలురాక ఏమాతయ్యి ? కనుక నాకు తగిన శిక్షే పడ్డది” అనుకునేది తనలో తను. అంతేకాకుండా, క్రితం కొన్న విలాసవస్తువులన్నింటినీ వాడటం పూర్తిగా మానేసింది. వాటిని చూస్తుంటే ఆమెకు పాముల్ని, జెర్రుల్ని చూసినట్లుగా వుంటున్నది.

“కతోరంకాదు....మన బాధలకు కారణమైనవాటిని త్యజించలేకపోతే ఎలాగ?” ఒక్కక్షణం ఆగి “వారు నాతో చాలా అపమరికగా ప్రవర్తించారు. మనమైతే మనస్పిచ్చినచోట ఏమాత్రం దాపరికమూ వుంచం. మరి వా రెందుకనో హృదయాన్ని విప్పి నాతో ఎన్నడూ ప్రవర్తించలేదు. వారి స్థానంలో నేనే వుంటే ఇలా వెళ్ళేదాన్నా?” అన్నది జాలప.

“పురుషుల స్వభావమే అంత! పురుషులు తెరచివున్న పుస్తకం ఎన్నటికీ కాదు, మనం ఒక్కసారి చదివేయడానికి. ఎంతో హృదయాన్నిచ్చి, విశ్వాసాన్ని కలిగిస్తే....అప్పుడు మనమూ పుస్తకాల్లోంచి ఒకటి రెండు అక్షరాల్ని పెళ్ళగించ గలుగుతాం! ఇది వారి తప్పుమాత్రమే కాదు. ఇందులో మన తప్పుకూడా వున్నది. మనమూ వాళ్ళదగ్గర అలాగే దాపరికంగానే ప్రవర్తిస్తుంటాము. చప్పట్లు కొట్టాలంటే రెండుచేతులూ కలవాలి! నీవరకు నీవు చెప్పు, కపటం లేకుండా సాఫీగా ప్రవర్తించావా?”

“నేను ఎంత ఆలోచించినా, నా ప్రవర్తనలో కపటంగాని, దాపరికంగాని కనుపించటంలేదు.”

“అబద్ధం.”

జాలప తీవ్రంగా యోచించింది. రత్తన్ అన్నది నిజమే! దాపరికం మొదలు తనవైపునుంచే ప్రారంభం అయింది.

గంగానది వచ్చింది. జాలప దిగి మూట తీసుకోవోతూవుండగా రత్తన్ ఆమె చేతుల్ని నెట్టివేసి “వద్దు....వీటిని తీసుకోనీయను....ఇక్కడే వదలి గంగలో కల్పినయ్యనుకో!” అన్నది.

“అదెలాగా? కలవంది కల్పినయ్యనెట్లా అనుకోగలను?”

“చూడు, నేను నీకు సోదరిలాంటిదాన్ని, నా మాట విను.”

“నిజమే! సోదరిలాంటిదానివే! అట్లాగని, ఈ శూలాన్ని హృదయంలో ఎల్లా యిముద్చుకోను?”

“ఐతే, వినవన్నమాట?”

“వినను.”

రత్తన్ విరక్తిగా ముఖం రెండోవక్కకు తిప్పుకున్నది. జాలప తన మూటను తీసుకుని గబగబా నదిఒడ్డుకుపోయింది. అమాంతం మూటను నీళ్ళలో పారేసింది. తనలో ఎన్నాళ్ళనుంచో గూడుకట్టుకుంటున్న బలహీనతేదో శాశ్వతంగా తన్ను విడిచిపోయినట్లయింది జాలపకు. ఆమె ముఖం సంతోషంతో వికసించింది. జీవితంలో ఆమె ఇవ్వాలే ప్రథమంగా యదార్థమైన ఆనందాన్ని అనుభవించగలిగింది.

ఆమె స్నానంచేసి రాగానే రత్నన్ అడిగింది.

“పారేళావా ?”

“అవును.”

“చాలా కఠినురాలివి !”

“అవును, ఇప్పుడయ్యాను. కొన్నాల్పిక్రితమే ఐవున్నట్టయితే, ఇవ్వాలి ఈ పరిస్థితి వచ్చేదికాదు.”

తరువాత ఇద్దరూ కారులో వెళ్ళిపోయారు.

25

రమానాథుడు కలకత్తా వచ్చి రెండు నెలలయింది. ఇంతవరకూ దేవీదీన్ ఇంట్లోనే వుంటున్నాడు, ఎప్పుడూ డబ్బు సంపాదించే విధానాలగురించి తీవ్రంగా ఆలోచిస్తూవుంటాడు. కానీ, గడప కదిలి బయటికిరాడు. అపి కల్యాణాపాన్ని దాల్చుకుండానే అతని బుర్రలో శిథిలం అయిపోతున్నాయి. రోజూ బాగా చీకటిపడ్డ తరువాత దగ్గిరలోవున్న లైబ్రరీకి మాత్రం పోతూవుంటాడు. అంతకుమించి అతను మరే సమయంలోనూ బయటికి రావడం అంటూ జరగలేదు. బయటికివస్తే పోలీసులు పట్టుకుంటారని అతని భయం. ఆ లైబ్రరీకి పోవడమైనా తన ప్రాంతపు విషయాలు ఏమైనా తెలుస్తాయని, తనను గురించి ఎవరు ఏమనుకునేదీ పత్రికల ద్వారా తెల్సుకోవచ్చనే వుద్దేశంతోనేను. లేకపోతే అత నా మాత్రం బయటి కయినా వచ్చేవాడుకాదు.

తండ్రి పత్రికల్లో ప్రకటించిన ప్రకటనను రమానాథుడు చూశాడు. అయినా ఆ ప్రకటన అతనిలో ఏమంత విశ్వాసాన్ని కలిగించలేకపోయింది. పోలీసులే తనను పట్టుకోవడానికి ఈ పన్నాగం పన్నేరనుకున్నాడు. కాకపోయినా ఇంటిదగ్గర 500 రూపాయల పారితోషికాన్నీయడానికి ఎవరు సిద్ధంగా వున్నారని తనలో తనే వితర్కించుకున్నాడు.

ఒకరోజు అదే పత్రికలో జాలప రాసిన ఒక వుత్తరం ప్రకటించబడ్డది. వుత్తరం నేరుగా రమానాథుడినే సంబోధిస్తూ రాయబడ్డది. తన కేవిధమైన అప్పులూ లేవనీ, అన్నీ తీర్చబడ్డాయనీ, నయపుంచి రావల్సిందనీ అతి దీనంగా రాసింది వుత్తరం. అది చదివాక రమానాథుడి మనస్సు కొట్టుకులాడింది. వెళ్దామను కున్నాడు. కానీ మరుక్షణంలోనే అతని కొక ఆలోచన తట్టింది. ఇదికూడా పోలీసులు చేసిన పనేనేమో? ఎవరు చూశారు. తన్ను పట్టుకోడానికి ఇదొక కొత్త ఎత్తు పన్నారేమో? ఒకవేళ వుత్తరం నిజంగా జాలపే రాసినా, అప్పులు తీర్చిన నూట యభార్థమే అయినా. తనెలా ఇంటికి పోవడం? పోగానే తలా ఒక మాట అనరా? నలుగురూ నాలుగువిధాల చెప్పుకోరా? ఎటూ అప్పులుచేసి పారిపోయాడనే పేరు రానేవచ్చింది. ఏనాటికయినా ఇంటికి పోవల్సివస్తే, తగినంత డబ్బు సంపాదించుకునే వెళ్తాను. లేదా ఇక ఇంటి ముఖం చూడను. ఈ జీవితంలో ఇక నాకు ఇల్లు అనేది లేదు. ఆ అదృష్టాన్నించి శాశ్వతంగా క్రిందకు తోయబడ్డాను.

తనలో తాను పై విధంగా అనుకునేవాడు.

దేవీదీన్ మేడకు క్రిందిభాగంలో రెండు గదులు వున్నై, రెండు గదులకూ మధ్య వరండా వున్నది. ఆ వరండాలోనే పగటిపూట దుకాణం పెడుతుంటారు. పోతే అటూ ఇటూ వున్న రెండుగదుల్లోనూ ఒకదాంట్లో సామాన్లు పెట్టుకుని, మరొకదాంట్లో వంటచేసుకుంటూవుంటారు. రాత్రిపూట కొట్టు సరింతరువాత వరండానే పడకగదిక్రింద వుపయోగించుకుంటూ వుంటారు. పోతే పైభాగంలో ఒకగది, గదిముందు కొంతమెల్లా వుంది. రమానాథుడు వచ్చినప్పటినించి దేవీదీన్ పూర్తి పైభాగాన్ని అతనికి వదలి తను క్రిందభాగంలోనే సర్దుకుంటున్నాడు.

దేవీదీన్ కు ఇంటిపనిగానీ, కొట్టుపనిగానీ ఈషణ్మాత్రమైనా చేయవలసిన అవుసరంలేదు. అన్నీ ముసల్దే చేసుకుపోతుంది. బజారుకు పోయి సరుకులు తెచ్చుకోవడం, బేరం చూచుకోవడం, వంటవండటం.. అన్నీ ముసలిదాని చేతి మీదుగా జరుగవల్సిందే! దేవీదీన్ సుష్టుగా భోంచేసి కబుర్లు చెప్పడం మినహాయిస్తే, చిన్న మెత్తుపనికూడా ముట్టుకోడు.

దీవీదీన్ కు కొంచెం హిందీవచ్చు. ఉదయానే లేచి రామాయణమో, లేక పోతే కృష్ణలీలలో, చిలుకాగోరింకల కథలో, అది కాకపోతే మరియుమ్మ కథలో పెద్దగా చదువుతూ చూస్తుంటాడు. రమానాథుడు వచ్చినప్పటినుంచీ అతను ఇంగ్లీషు చూడా చదవడం ప్రారంభించాడు. ఉదయాన్నే నిద్రలేవడంతో ఇంగ్లీషు పైమరీ ఒకటి పట్టుకువచ్చి అక్షరాలు వల్లస్తూ మధ్యమధ్య సహజమైన తన హాస్యాన్ని వెదజల్లుతూ తొమ్మిది గంటలవరకూ గడుపుతాడు.

కాని జగ్గోకుమాత్రం రమానాథు డిలా తమ యింట్లో తిష్టవేయడం సుతరామూ నచ్చలేదు. అక్కడికీ అతన్ని వూరికే కూర్చోనీయకుండా కొట్టు లెక్కలు, అమ్మకపు జమాఖర్చులు వేయిస్తూనేవుంటుంది. అయినా ఈ మాత్రం పనికని ఒకరిని పూర్తిగా భరించడం జగ్గో దృష్టిలో శుద్ధదండుగ వ్యాపారం. రమానాథుడు లేకముందు ఇవే లెక్కల్ని ఒక్క కానీ ఖర్చులేకుండా బేరానికి వచ్చినవాళ్ళనూ, వీళ్ళనూ బ్రతిమలాడి రాయించుకుంటూ వుండేది. కనుక రమానాథుడివల్ల ఏమైనా ఉపయోగంవున్నా, అది వుపయోగంగా మాత్రం జగ్గోదృష్టిలోలేదు. పోతే తన అభిప్రాయాన్ని ఖచ్చితంగా రమానాథుడి ముఖాన చెప్పేయడానికి వీలుకాకుండా వున్నది. రమానాథుడి అన్యోన్యంగా, సరళంగావుండే ప్రవర్తన జగ్గోను అంత నిర్మోగమాటంగా చూట్లాడనీయడంలేదు. అక్కడికీ వాళ్ళమీదా, వీళ్ళమీదాపెట్టి తన మనోభావాన్ని వెళ్ళగక్కుతూనే వుంటుందామె! అతనికికూడా ముసలిదానికి తను వుండటం ఇష్టంలేదని నికరంగా తెల్పు....కానీ, ఏంచేయగలడు? పరిస్థితులకు తలచుంచక తప్పదు. తన ఆర్థాభిమానాన్ని చంపుకున్నాడు.

ఒకరోజు రమానాథుడు లైబ్రరీలో కూర్చుని చదువుకొంటుండగా, అతనికి అకస్మాత్తుగా రత్తన్ కనుపించింది. అతని గుండెలు వేగంగా కొట్టుకున్నై. హాల్లో చాలామంది కూర్చుని చదువుకుంటున్నారు, వాళ్ళ మధ్యనుంచి రత్తన్ కంటపడకండా, మెల్లిగా తలవంచుకుని బయటకివచ్చి, వరండాలో ఎడమవైపున వున్న పాతసామాన్లు పడేసినగదిలో కూర్చున్నాడు. అక్కడినుంచి రత్తన్ ని పరికించి చూస్తున్నాడు. ఆమె వాలకం ఎవరినో వెతుకుతున్నట్టుగావుంది. ఆమెతో మాట్లాడాలనీ, అక్కడి పరిస్థితు లెలావున్నాయో తెలుసుకోవాలనీ అతని మనస్సెంతో తహతహలాడింది. కానీ, కాళ్ళమాత్రం ఒక్క అంగుళమయినా అరని ముందుకు కదలేదు. జాలప ఎలావుంది? తననుగురించి ఏమనుకుంటున్నారు? పోలీసులు ఇంటిమీదికి వచ్చారా, రాలేదా? మొదలైన ప్రశ్నలెన్నో అతని బుర్రలో ఉదయించినయ్యి. ఈ ప్రశ్నలన్నింటినీ తత్కాలంలో సమాధానపర్చుకోవడానికి తగిన అవకాశంకూడావుంది. కానీ....కానీ, అతని కాళ్ళు కదలేదు. ముఖం చెల్లలేదు.... రెండుక్షణాల తరువాత రత్తన్ వెళ్ళిపోవడంకూడా జరిగింది.

ఒక్కొక్కసారి రమానాథుడికి ఈ రహస్యజీవితం మహా వెగటువేస్తోంది. తనంత తానే పోలీసులకు పట్టుబడదామా అన్నంతగా వుద్రేకపడతాడు. ఈ ఆజన్మకారాగారవాసంకంటే ప్రభుత్వం తరపునుంచి వచ్చే ఒకటి రెండు సంవత్సరాల శిక్షే వాంఛనీయం అనుకుంటాడు....కానీ....కానీ మరుక్షణంలోనే ఆగిపోయి ఆ ఉద్దేశ్యానికి స్వస్తి చెబుతాడు.

ఈ విధంగా మరి రెండునెల్లు గడిచినయ్యి. పుష్యమాసంవచ్చింది. చలి మిక్కుటంగా వున్నది. రమానాథుడి దగ్గర చలికాలపు బట్టలు ఏమీలేవు. అతను ఇంటిదగ్గర్నుంచి వచ్చేప్పుడు పైగడ్డతో వచ్చాడు. ఇక్కడికి వచ్చిన తరువాత బట్టలుకొనే అవకాశం లభించలేదు. పగలంతా ఎలాగో గడిపేవాడు. రాత్రిపూట ఎముకల్నికొరికే ఆ చలిలో దుప్పటయి. లేకుండా గడపటం అసంభవం అయ్యేది. పాపం ఒక్కొక్క రాత్రి నిద్రలేకుండా చలికి వణుకుతూ కూర్చునేవాడు. అంతగా భరించలేకపోతే, తను కట్టుకున్న పంచనే దుప్పటిగా ఉపయోగించుకునేవాడు. అయినా చలి ఆగేదికాదు. దేవీదీన్ ఇతనికి వేసుకు పడుకోవడానికి ఒక చాప యిచ్చాడు. అది బాగా చినిగి పీలికలవడమే కాకుండా వాసనకూడా కొడుతున్నది. దేవీదీన్ ఇంట్లోవున్న పక్కకు పనికివచ్చే సాధనాల్లో అదొక్కటే కొంచెం మంచిది. ఇలాంటివాళ్ళు వేలకువేలు సంపాదిస్తారు. ఆపాదమ సకం నగలతో నింపుకుంటారు పెళ్ళిళ్ళలాంటి సమయాల్లో ఎంతైనా ఖర్చుపెట్టడానికి సిద్ధపడతారు. కానీ, పక్కగుడ్డలూ, తుండుగుడ్డలదగ్గరకూ వచ్చేసరికి ఎక్కడలేని చరిద్రం వాళ్ళలోనే కనిపిస్తుంది. ఒక్కొక్కరోజు రమానాథుడు చలికి మరి ఆగలేక ఆ చాపనే కప్పుకునేవాడు. సాయంత్రం అవుతున్నదంటే,

రాత్రి పడవల్సిన చలివాదను జ్ఞాపకంచేసుకుని, అతని గుండెలు హడలిపోతూ వుంటయ్యి. పాపం రాత్రిపూట మధ్యమధ్యాహ్నం కిటికీ తెరచి తెల్లవారడానికి ఇంకెంత టైముందా అని చూస్తూవుంటాడు.

ఒకరోజు రమానాథుడు లైబ్రరీకి పోయా, దారిలో ఒక మేడముందు చాలా మంది దరిద్రులు ప్రోగుపడివుండటం చూశాడు. విషయం ఏమిటో తెలుసుకుందామని తనూ దగ్గరకుపోయాడు. ఆ ఇంటి యజమాని ఆ దరిద్రులందరికీ దుప్పట్లు దానంచేస్తున్నాడు. దుప్పట్లు సన్నగా మహా చౌకబారుగా వున్నాయి. అయినా, అక్కడ వున్న దరిద్రులు ఒకళ్ళమీద ఒకళ్ళు విరగబడి ఆ దుప్పట్లను అందుకుంటున్నారు. రమానాథుడుకూడా దగ్గరకుపోయి ఒకదుప్పటి తీసుకుందామనుకున్నాడు. 'ఆ చుట్ట పట తనను ఎరిగినవారు ఎవరూ లేరు. తీసుకుంటే నష్టం ఏమిటి? తనను యెవరు హేళనచేస్తారు? ఒకవేళ ఎగిరినవాళ్ళు వుంటేమాత్రమే? తను బ్రాహ్మడు. పుట్టుకతోటే యాచించే అధికారం తన కొచ్చింది' అనుకుంటూ రెండడుగులు ముందుకు వేశాడు. కానీ దానాన్ని స్వీకరించడానికి అతని ఆత్మ సమ్మతించలేదు. ఇంతవరకు అతనెన్నడూ దానంపట్టి యెరగడు. అతనిలో వున్న ఆత్మాభిమానం అంతా ఒకసారి పైకుబికింది. వెళ్ళిపోవడానికి వెనక్కి తిరిగాడు. అదేసమయంలో సేతుగారి గుమాస్తా రమానాథుడిని చూడటం జరిగింది. రమానాథుడి ముఖాన కుంకుమబొట్టు వుండటం చూసి, తప్పకుండా బ్రాహ్మడు అయివుంటాడని నిర్ణయించుకున్నాడు. అంతమంది దరిద్రులు గుంపులు కూడినా, వాళ్ళలో ఒక్కడు కూడా బ్రాహ్మడు లేడు. 'విడివాళ్ళకు ఎంతమందికి ఎన్ని దానాలు ఇచ్చిమాత్రం ఏమిటి ప్రయోజనం? బ్రాహ్మడికి ఇచ్చినదారి వేరు. దాని ఫలితంకూడా వేరుగానే వుంటుంది!' అనుకుంటూ, సేతుగారి గుమాస్తా రమానాథుడిని "పంతులుగారూ! ఎక్కడికి పోతున్నారు? దుప్పటి తీసుకుపోండి" అన్నాడు. అతను మనస్సులో రమానాథుడికి దుప్పటి సమర్పించుకోవాలనుకున్నాడు.

రమానాథుడు వెనక్కి తిరిగి చూశాడు. తననుకూడా దానం పట్టడానికి పిలుస్తున్నాడని తెలుసుకుని నిలుపునా క్రుంగిపోయాడు. నోటివెంట మాటకూడా సరిగా రాలేదు. అస్పష్టంగా "నాకు ఇష్టంలేదు" అంటూ ముందుకు నడిచాడు. ఇలా రమానాథుడు సరిగా సమాధానం చెప్పకుండా వెళ్ళడాన్ని గుమాస్తాగారు వేరుగా అర్థంచేసుకున్నాడు. కంటకులు మంచివిలేవని కోపంవచ్చి వెళ్ళిపోతున్నాడనుకున్నాడు. ఇంత ఆత్మగౌరవం, అభిమానం కల బ్రాహ్మడిని అతను జీవితంలో చూడలేదు. ఇంకో బ్రాహ్మడిని తే నాలుగు తియ్యని కబుర్లు చెప్పి మంచి దుప్పటి గుంజుకుపోతాడు. ఇలామౌనంగా తిరస్కరించిపోయే బ్రాహ్మడిని అతనిదే మొదటిసారి చూడటం! దానం ఇచ్చినా ఇలాంటి

వాళ్ళకే ఇవ్వాలి అనుకుంటూ వెళ్ళి రమానాథుడి చేయిపుచ్చుకుని “నయచేయండి బాబూ ! మీ కోసరం లోపల మంచి దుప్పట్లు వుంచాను ! దానాన్ని స్వీకరించి మమ్మల్ని ఆశీర్వదించండి !” అన్నాడు గుమాస్తా, బ్రతిమలాడుతున్నట్టు.

అడక్కుండానే లభిస్తున్న యీ సౌభాగ్యాన్ని రమానాథుడు ఎక్కువసేపు తిరస్కరించలేకపోయాడు. వద్దవద్దంటూనే తను సేటుగారింట్లోకి నడిచాడు.

గుమాస్తా రమానాథుడిని ఇంట్లోకి తీసుకుపోయి ఒక వున్నతాసనంమీద కూర్చోపెట్టి, కాశీశాలున, తమలపాకులూ, వక్కలూ యిస్తూ వాటితోబాటు ఒక పదిరూపాయల కాగితాన్నికూడా ఈయబోయాడు. కానీ రమానాథుడు డబ్బును స్వీకరించలేదు. జన్మజన్మాంతరాలనుంచీ కూడగట్టుకుంటున్న ఆత్మాభిమానం దుప్పటికే సరిపోయింది. ఇక డబ్బునుకూడా దానంపట్టడానికి సాహసించలేక పోయాడు.

“తమరు....ఈ కానుకనుకూడా స్వీకరించాలి. లేకపోతే, సేటుగారి మనస్సు చాలా నొచ్చుకుంటుంది” అన్నాడు గుమాస్తా.

రమానాథుడు విరక్తిగా అన్నాడు : “మీరు బలవంతం చేయడంవల్ల దుప్పటి తీసుకున్నాను. డబ్బు తీసుకోను. నేను వున్న ఇంటివాళ్ళు నాకు భోజనం పెడుతున్నారు. ఇతరఖర్చులన్నీ వాళ్ళే గడుపుతున్నారు. అలాంటప్పుడిక డబ్బుతో నా కేమిటి అవుసరం ?”

“మీలాంటివారికి దక్షిణ ఇవ్వకుండా పంపినందుకు సేటుగారు కోప్పడతారు.”

“నేను చెప్పానుగా ? వద్దన్నానని చెప్పండి.”

“అయితే, సేటుగారు కొద్దిసేపట్లోనే వస్తారు. వారు వచ్చేవరకూ కూర్చోండి. మీలాంటి స్వార్థరహితులైన బ్రాహ్మలంటే వారి కెంతో భక్తి; పూర్తిగా భగవద్భక్తులు. త్రికాల సంధ్యావందనం చేస్తుంటారు. తెల్లవారు యామున మూడుగంటలకు గంగాస్నానానికి పోతారు. స్నానం సంధ్యా అన్నీ ముగించుకుని ఎనిమిదిగంటలకు ఇంటికి వస్తారు అక్కడినుంచి పూజలో మార్పుంటారు. మూడుగంటలదాకా పూజచేసి అప్పుడు రెండు మెతుకులు నోట్లో వేసుకుని విశ్రమిస్తారు. తిరిగి నాలుగుగంటలకు దేవాలయానికి పోయి, రాత్రి తొమ్మిదిగంటలకు ఇంటికి వచ్చి సంధ్య వార్చుకుని భోంచేసి విశ్రమిస్తారు.... అంత నిష్కపరులు ! ఇప్పుడే వస్తారు కూర్చోండి !”

రమానాథుడు తనది ప్రయాగ అని చెప్పకండా కాశీ అని చెప్పాడు. దాంతో గుమాస్తాగారి భక్తిశ్రద్ధలు మరి యెక్కువై నయ్యి. పోతే రమానాథుడికి

కడుపులో భయంగా వుంది. నిజంగా సేటుగారు వచ్చేస్తారేమో, వీడైనా ధార్మిక మైన ప్రసంగం చేస్తారేమో, తను దేబిముఖం వేయవల్సివస్తుందే అనుకున్నాడు.

రెండు నిమిషాల తరవాత మళ్ళీ వస్తానని చెప్పి రమానాథుడు బయట పడ్డాడు.

కాలువా చూస్తూనే దేవీదీన్ అడిగాడు : “సేటు కరోడీమల్లు దగ్గరకు పోయావా ?”

“ఏ కరోడీమల్లా ?”

“బజారులో ఎర్రని మేడలేదూ ? అతను !”

“ఆఁ, ఆ చివరిమేడ....అతని పేరు కరోడీమల్లా ? చాలా ధర్మాత్ముడిలా వున్నది....గుమాస్తా తీసుకునేవరకూ వదలలేదు !”

“ఏం ? అంత ధర్మాత్ముడిలా కనుపించాడా ? పాపం అతనివల్లనే ఈ భూమి ఇన్నాళ్ళు నిలబడింది. లేకపోతే ఏనాడో మునిగిపోయేది !” దేవీదీన్ హేళనగా నవ్వాడు

“నీవనేది నాకు అర్థంకావడంలేదు. ధర్మాత్ముడిలా కనుపించాడు కనక అలా అన్నాను. లేకపోయినా నిత్యం పూజలూ, పునస్కారాలూ చేస్తూ నిష్ఠగా జీవితాన్ని గడిపేవాళ్ళను ఇంకేమనాలి ?” అన్నాడు రమానాథుడు.

“వాడినా ? వాడిని మహాపాపి అనాలి ! దయా, జాలి అనేవి వాడిలో ఏకోశానా లేవు. వాడు ధర్మాత్ముడా ? వాడికి ఇక్కడొక జూట్మిల్లు వున్నది. దాంట్లోవున్న పనివాళ్ళు ఎన్ని బాధలు పడుతుంటారో తెల్సా ? ఈ పట్నంలో వున్న ఇతర జూట్మిల్లు యజమానులకన్నా వీడు మహాకర్కశంగా ప్రవర్తిస్తాడు. పనివాళ్ళను కొరడాలతో కొట్టిస్తాడు పాపం ఎవడైనా ఒక్కక్షణం ఆలశ్యంగా పనిలోకి వెళ్ళితే, రోజుమూలి కోసేయిస్తాడు. నెయ్యిలో కొవ్వు, బియ్యంలో మట్టిగడ్డలూ కలిపి లక్షలు సంపాదించాడు. మరి పాపపు సొమ్మును ఇలా అయినా ఖర్చుపెట్టకపోతే ఒక్కడికీ అరుగుతుందా ? వాడి నోరుపడ, వాడా?.... నే చెబుతున్నాగా, చివరకు పురుగులుపడి చస్తాడు! కోట్లకొలది ప్రజల్ని మోసం చేసి, లక్షలు అర్జించి పదిమందికి దుప్పట్లు కప్పితే బాతుందా చెప్పు? పుణ్యాత్ముడౌతాడా చెప్పు ?....అసలై న బ్రాహ్మ డెవ్వడూ వాడి ఇంటికి పోడు. నీవు తప్ప ఇంకెవడైనా బ్రాహ్మడు వచ్చాడా ?”

రమానాథుడు రాలేదన్నట్టు తల తిప్పాడు.

“నేను చెప్పలా ? ఎవ్వరూ పోరు ! ఒకవేళ పోయినా, ఎవరో లోభి, తెలియనివాడు పోవల్సిందే. తెలిసినవాడెవ్వడూ పోడు. చూడు రమానాథూ ! నేను యింతవరకు ఎంతోమంది ఇలాంటి ధర్మాత్ముల్ని చూశాను. వాళ్ళను

ఎవ్వరినీ మనుషులు అంటానికి ఒప్పుకోను : రాళ్ళను పూజించి, పూజించి వాళ్ళు కూడా రాళ్ళయిపోయారు : హృదయంలేని రాళ్ళకు నైవేద్యాలు సమర్పిస్తూ, హృదయం, కోర్కెలూ, కదలిక - అన్నీవున్న మనుషుల్ని మలినంచేసేవాళ్ళను ఏమనాలో తోచడంలేదు....ఇతనికి మూడు ధర్మసత్రాలుకూడా వున్నై....అంతా మోసం !”

రమానాథుడు భోంచేసి దుప్పటి కప్పుకు పడుకుని తన భవిష్యత్తును గురించి యోచించసాగాడు. “ఇలా ఎన్నాళ్ళు గడపడం ? చివరకు అడుక్కుతినే స్థితికి వచ్చానే ! ఇంతకన్నా పోలీసులకు పట్టుబడటమో, ఏ గంగలోనై నా దూకి చావడమో మెరుగు ! ఇక యిలా గడపను. రేపు ఉదయాన్నే నౌకరీ వెతుక్కోవడానికి బయలుదేరుతాను. ఒకవేళ పోలీసులే పట్టుకుంటారా ? పోనీ, చిక్కెవదులుతుంది” అనుకుంటూ నిద్రపోయాడు.

తెల్లవారింది. రమానాథుడు ముఖం కడుక్కుంటున్నాడు. దేవీదీన్ ఒక ఇంగ్లీషు పేర్ల పుస్తకాన్ని పట్టుకువచ్చి “రమాబాబూ : ఏమిటీ, ఇంగ్లీషు విచిత్రం అయిన బాషగా వుంది? యస్. ఐ. ఆర్ - సర్ అయితే, పి. ఐ. టి - పిట్ ఎలా అవుతుంది? అదట్లావుంచి, బి. యు. టి - బిట్ ఐలే, పి. యు. టి - ఫుట్ ఎల్లా అవుతుందో అర్థంకాకుండా వున్నది. నీవూ ఇలాగే బాధపడు తుంటావా?” అన్నాడు.

రమానాథుడు నవ్వుతూ “మొదట్లో నాకూ కష్టంగానే వుండేది. కానీ, ఇప్పుడు తేలిక అయింది” అన్నాడు.

“ఏమోనబ్బా, నాకుమాత్రం మహా కష్టంగావుంది. ఇది వస్తే, విశ్వేశ్వరు డికి కొబ్బరికాయలు కొద్దానని మొక్కుకుంటాను : ....సరేగాని, రమాబాబూ : నీకేమైనా పిల్లలా?”

“ఆరే, పిల్లలే అనుకో : ఇప్పుడెందుకు వచ్చింది ప్రశ్న?”

“అది కాదు .... ఇంటినగ్గరనుంచి ఏమైనా వుత్తరాలూ, పత్తరాలూ వస్తున్నయ్యా?”

“లేదు.”

“మరి నీవేమైనా రాస్తున్నావా?”

“లేదు.”

“ఆరే, భలేవాడివయ్యా : మూడు నెల్లు అయింది వచ్చి, ఇంతవరకూ ఇంటికి జాబైనా రాయలేదా? అక్కడ వాళ్ళెంత ఆమర్దా పడుతున్నారో? తల్లి దండ్రులు వున్నారా?”

“ఉన్నాడు.”

దేవీదీన్ మరీ గొంతు పెద్దదిచేసి “అయితే, నా చూట విని ఇవ్వాలే ఒక జాబు రాయి” అన్నాడు.

రమానాథుడు ఇప్పటికీ చాలాసార్లు దేవీదీన్ కు తన యదార్థస్థితిని చెబుదా మనుకోవడము, చెప్పలేకపోవడమూ జరిగింది. కానీ, ఇవ్వాల చెప్పరుండా వుండ లేకపోయాడు. “నేను ఇంటినగ్గరనుంచి చెప్పకండా పారిపోయి వచ్చాను దేవీ దీన్ :” అన్నాడు గద్గద్ స్వరంతో.

“అది నాకు మొదట్లోనే తెల్పు : ....తండ్రితో ఏమైనా పోట్లాడావా?”

“లేదు.”

“అయితే, తలికి, నీకూ చూటాచూటా పచ్చపుండాలి!”

“అదికూడా ఏమీ జరగలేదు.”

“అయితే, ఇక నీకూ, మీ ఆవిడకూ సరిపడివుండదు. ఆ అమ్మాయి విడిగా వుందామని అని వుంటుంది నీవు కాదు, అల్పేవుందామంటావు! అదీ కాక పోతే, ఆ అమ్మాయి నగలు కావాలని వేధించివుండాలి!”

“దాదాపుగా అలాగే జరిగింది. దానికి నగలంటే అంత ఆసక్తి ఏమీ లేదు. తెచ్చి ఇస్తేస్తూత్రం సంతోషపడేది. దాన్ని సంతోషపెట్టడానికి నేను వెనకా ముందూ ఆలోచించేవాడిని కాదు!”

దేవీదీన్ వెంటనే అన్నాడు : “అయితే, సర్కారువారి డబ్బేమైనా కాజేశావా?”

రమానాథుడికి దేవీదీన్ అడిగిన ఈ ప్రశ్న విమ్యత్తుతూతంలా తగిలింది. అఫీసు డబ్బువిషయం అతనికి చెప్పకుండా దాచిపెడదాం అనుకున్నాడు. కానీ ఇలా అకస్మాత్తుగా అనుకోని ప్రశ్న వేసేసరికి వెలాతెలాపోయాడు మనిషి. అతను సమాధానం ఆలోచించుకునేరోపే దేవీదీన్ అందుకున్నాడు :

“రమాబాబూ! నీవు చాలా చిన్నకుర్రవాడివి. ఇంకా నీకు జీవితానుభవం తక్కువ! ఈ ప్రేమా, మోహం వీటిల్లో పడకూడదు నాయనా! ఒక్కసారి పడ్డామా? ఇక జీవితాన్ని నాశనంచేసికొనీ పదలవు. ఇలా ప్రేమతో భార్య మాయలోపడి నాశనం అయినవాళ్ళను ఎంతోమందిని చూశాను. ఇక్కడే ఒక నాయుడుగారు వుండేవారు. ఈ ప్రేమా, నగలవల్లనే, చివరకు తన గొంతు తనే కోసుకు చచ్చాడు. తరువాత ఒక చౌదరిగారు ఉండేవారు. ఆయన నాకు బాగా పరిచయిడూకూడాను! భార్య నగలకోసరమని డబ్బు అపహరించి ఐదుసంవత్సరాలు జైలుకుపోయాడు. చివరకు, జైల్లోనే చచ్చిపోయాడు. ఇంకో పంతులు గారు ఇలాంటి సందర్భంలోనే నల్లమందూ, నూనె త్రాగి ప్రాణత్యాగం చేసు కున్నారు. ఇతర్ల విషయం అనవసరం. నావరకూ నేను మూడేళ్ళు జైలుచేసి వచ్చాను! అప్పుడు నీ ఈడులోనే వుండేవాడిని. క్రొత్తగా పెళ్ళయింది. ఈ ముసలిది అప్పుడు మహా అందంగా వుండేది. దీనికొసరం ప్రాణాన్నయినా ఇయ్యడానికి సిద్ధంగా వుండేవాడిని. ఇప్పటిలాగానే దీనికి నగలంటే అప్పుడుకూడా వెర్రి ఆపేక్ష! దీని ప్రేమలోపడి కన్నూ మిన్నూ కానక రోజూ ఏదో ఒక కానుక తెచ్చి ఇస్తువుండేవాడిని. అయినా తను రోజూ అసంతృప్తిని చూపిస్తూనే వుండేది. ఆ రోజుల్లో నేను పోస్టువ్యూన్ గా వుండేవాడిని. మనియార్డరు పంచడం నా పని. ఒకరోజు ఇది లోలాకులు తెచ్చిపెట్టమన్నది. దొంగ సంతకం పెట్టి ఒక ముప్పైరూపాయలు కాజేశాను. నెలరోజులకు బయటపడ్డది. మూడేళ్ళు జైలు వేశారు. విడుదలయిన తరువాత ఇక మా వూరు పోకుండా ఇక్కడే వుండి

పోయాను. ఇంత అయినా, ఇంకా దీనికి నగలమీద మమకారం చావలేదు. ఇప్పటికీ వీదో ఒక నగ చేయిస్తూనేవుంటుంది.....అయితే నీవు పోలీసుల దృష్టిలో వున్నావన్నమాట! అట్లాగయితే నీవు రాయవద్దులే....నీ బదులు నేను రాయనా?" అన్నాడు దేవీదీన్.

"ఒదు....నామీద నయవుంచి ఆ పనిమాత్రం చేయబోకు : నాకు పోలీసుల కన్నా ఇంట్లోవాళ్ళదే భయం ఎక్కువ!"

"ఇంట్లోవాళ్ళు ఏమో అంటారని నీవేమీ భయపడ నవుసరంలేదు. వాళ్ళు నిన్ను ఎందుకు పోయావనికూడా ప్రశ్నించరు. నీవు కనపడటమే వాళ్ళకు పది వేలుగా వుంటుంది. పోతే, పోలీసుల విషయంలోనే జాగ్రత్త తీసుకోవాలి!"

"నాకు పోలీసులు పట్టుకుంటారేమో, శిక్ష వేస్తారేమోననే భయాలు బొత్తిగా లేవు. నా బాధిల్లా ఇలాంటిపని చేశానే, ఇక అయినవాళ్ళకు ముఖం చూపడం ఎలాగా అనే : మొన్న నాకు మా ఇంటిపక్కనే వుండే ఒక వకీలుగారి భార్య లైబ్రరీలో కనుపించినని చెప్పానే? ఆమె మా ఇంటికి తరచుగా వస్తూ వుంటుంది. ఎంతో సన్నిహితంగా వుంటుంది. ఆమె నడిగినట్లయితే ఇంటి పరిస్థితులన్నీ చెప్పేది. పైగా నేను కనిపించినట్టు ఎవ్వరికీ చెప్పేదికూడా గాదు. కానీ, ఏం చేయను? అడగలేకపోయాను....అంతేకాదు, హీః....హీః....హీః.... దాక్కున్నాను కూడాను!"

"మరయితే ఆమెకే ఒక వుత్తరం రాయరాదూ?"

"నా చేతిమీదుగా మాత్రం నేను రాయను!"

"ఇట్లా ఎన్నాళ్ళని?"

"చూద్దాం. ఎన్నాళ్ళయితే, అన్నాళ్ళు!"

"పోలీసులు నీ కోసరం వెదుకుతూ వుండాలి!" అంటూ దేవీదీన్ దీర్ఘమైన ఆలోచనలో పడ్డాడు.

"నిజమే! పోలీసులు వెతుకుతూ వుండాలి. నేను మీ ఇంట్లో వున్నందుకు మీ నెత్తికెమైనా వస్తుందని భయపడకండి! నేను ఎల్లాంటి పరిస్థితిలోనూ, మిమ్మల్నిమాత్రం నాతోపాటు ఆధోగతికి లాక్కుపోను. అసలు ఇక్కడినుంచి ఇంతకన్నా సురక్షితమైన స్థానానికి పోదామని ఆలోచిస్తున్నాను" అన్నాడు రమా నాధుడు.

దేవీదీన్ నిర్భయంగా గర్వంగా అన్నాడు : "అబ్బే....నా కా భయం ఏమీలేదు. నేను ఆలోచిస్తున్నది నీగురించికాని, నాగురించికాదు. నేను ఒక పరాయి దేశసుడికి ఆసరా యిచ్చాను, అదేం తప్పుకాదు కదా? అంతే నాకు కానల్సింది. నే నాసరాయిచ్చిన నిరాశ్రితుడు పోలీసు నేరస్తుడో, ఇంకో నేర

స్తుడో అవన్నీ నాకు అనవసరం. కానీ నిన్ను నీవు జాగ్రత్తగా కాపాడుకో ! ఇంకో విషయం....ముసలిదానికి ఈ విషయం ఏమాత్రం తెలియనీయబోక. దాని నోట్లో నువ్వుగింజకూడా నానదు !”

ఇద్దరూ ఒక రెండు షణ్ణాలు నిశ్శబ్దంగా వున్నారు. ఇద్దరికీ ఈ ప్రసంగాన్ని ఇంతటితో ఆపితే బాగుండుననిపిస్తున్నది. వున్నట్టుండి దేవిదీన్ ఏదో స్ఫురించినవాడిలా చెప్పసాగాడు : “అయితే రమాబాబూ ! ఒక పని చేద్దాం ? నేను వెళ్ళిరానా మీ ఇంటికి ? మీ నాన్నగారిని, అమ్మగారిని చూసాను. మీ ఆవిడ గారితో వివరంగా మాట్లాడి అసలు పరిస్థితులు ఏమిటో, ఏం చేస్తే మంచిదో కనుక్కుని వస్తాను. తరువాత కార్యక్రమాన్ని నిర్ణయించుకొందాము.”

“కానీ నా దగ్గరనుంచి వచ్చినట్టు వుండకూడదు. మరి ఎల్లా అడుగుతావు ? ‘అసలు నీ కెందు కీ విషయాలు ?’ అనరా వాళ్ళు ?”

దేవిదీన్ పెద్దగా “ఓన్ ఇది మహా తేలికైనపని. మెళ్ళో ఒకపోగు పడేస్తాను. ఎటూ ఎర్రగా వున్నానుగనుక బ్రాహ్మణు డనుకుంటారు. చేతులు చూసినట్టు నటిస్తాను....పోగానే మొదట మీ అమ్మగారు వస్తుంది. ఆమెను చూడంగానే ‘తల్లీ నీ ముఖంలో పుత్రవియోగం కనిపిస్తున్నది. ఏ కొడుకైనా పరదేశంలో వున్నాడా అమ్మా !’ అంటాను. ఇక అన్నీ ఆమె చెప్పుకువస్తుంది. ఈ విషయంలో నీవేమీ భయం పెట్టుకోనవుసరంలేదు. నేను అన్నీ సరిచేసుకు వస్తాను. పోతే, మాఘమాసంకూడా వస్తుంది. త్రివేణీలో స్నానంచేసినట్టుగా కూడా వుంటుంది” అన్నాడు.

ఇది వినగానే రమానాధుడి కండ్లు ఆనందంతో మెరిసినయ్యి. ఒక్కక్షణం మధురమైన కల్పనల్లో ఊపిరాడలే దతనికి.

“ఇంతకూ నా సలహా నచ్చిందా ?” ప్రశ్నించాడు దేవిదీన్.

“ఫస్టుగావుంది....కానీ, పెద్దవాడివి బాధపడవల్సివస్తుందేమోనని ఆలోచిస్తున్నాను.”

“బాధపడకండా పుణ్యం ఎక్కడినించి వస్తుంది ? మళ్ళీ ఇంకోమాటు త్రివేణీతల్లి దర్శనం చేసుకుంటాను....నా మాట విని నీవుకూడా రా ! పరిస్థితులు అనుకూలంగావుంటే అక్కడే వుండువుగాని, లేదా నాతో తిరిగివదువుగాని !”

“ఎంత తెలివితక్కువగా మాట్లాడుతున్నావు దేవిదీన్ ! నే నిలాంటి పరిస్థితుల్లో చస్తే రాను. స్టేషన్లో కాలుపెట్టగానే పోలీసులు పట్టుకుంటే ఏం చేయను ?”

“పోలీసులు పట్టుకుంటారనా, భయపడుతున్నావు ? వాళ్ళ తలకాయ ! ఖానీలూ, హత్యలూ చేసినవాళ్ళే నిర్భయంగా తిరుగుతావుంటే, నువ్వెందుకు భయపడతావు ? అలాంటివాళ్ళనే పట్టుకోంది నిన్నెన్ని గుండెల్లో పట్టుకుంటారు ?

కాకపోతే కుక్కకు మాంసంముక్క వేసినట్టు వాళ్ళకు నాలుగు రూపాయలు పడే సేసరి :... అంతే....!"

ఈ మాటతో రమానాథుడు ఆశ్చర్యంతో పడ్డాడు. దేవీదీన్ చెప్పింది నిజమే కావచ్చు : అనుభవం లేకపోవడంవల్ల ఇదేదో మహా విపత్తనుకుంటున్నాను నేను. నిజంగా అనుభవం ఉన్నవాళ్ళకు ఇది అతి సామాన్యమయిన తప్పు : అయితే, వెళ్ళడమే వుత్తమమా ? అయినా, ఈ మురికిగుడ్డల్తో అడుక్కు తినే వెధవలా ఎలా వెళ్ళడం ? కనీసం ఒక కొత్తపాంటూ, షర్టు వుంటే తీకుతాకుగా వెళ్ళవచ్చు....నన్ను చూడగానే అమ్మా, తమ్ముళ్ళూ, నాన్నా అందరు పరుగెత్తుకుంటూ వస్తారు. జాలపమాత్రం రాదు. కొంచెం అలుగుతుంది.... అయినా ఒక్కచూపు విసిరానంటే దాని అలకంతా మంచులా కరిగిపోతుంది.... పోతే ఎందుకు పోయావనిగానీ, డబ్బు లెందుకు ఎత్తుకుపోయావనిగాని - అసలీ ప్రశ్నలే వేయరు : అని యోచిస్తున్నాడు.

ఏ సమాధానమూ ఈయకుండా యోచిస్తున్న రమానాథుని "ఏమిటి యోచిస్తున్నావు ? వస్తావా ?" అని అడిగాడు దేవీదీన్.

"నీవు, ఇంతగా చెబుతున్నావు గనక వస్తాను....కానీ, ఇలా యకాయకిన వద్దు, మొదలు నీవు పరిస్థితుల్ని చూసిరా :"

"అయితే....తరువాత వచ్చేమాట ఖచ్చితమేగా ?"

"ఇంకొక్కవిషయం."

"ఏమిటి ?"

"ఈ బట్టల్లో ఎలా రాను ? బట్టలు కుట్టించుకోవాలి !"

"దానికేం కుట్టించుకుందువుగానీ."

"మరి నా దగ్గర డబ్బులేదాయె. ఇంటిదగ్గరకు పోయిన తరువాత డబ్బు ఇస్తాను."

"సరే, నీదగ్గరచదివే ఇంగ్లీషుకు గురుదక్షిణకూడా అక్కడే ఇస్తానులే!" ఇద్దరూ ఒక్కసారి నవ్వారు.

"అట్లాకాదు, గురుదక్షిణకూడా నేనే నీకు ఇవ్వాలి. వెధవ ఇంగ్లీషు ముక్కలు నాలుగు చెప్పాను నేను. నీవు నాకు జీవితాన్ని గురించి ఎంతో నేర్పావు. ఒకవిధంగా నా కళ్ళు తెరిచావు. అదికాక ముక్కు మొఖమూకూడా తెలియని నాకు ఆశ్రయాన్నిచ్చి ఎంతో వుపకారంచేశావు....నిన్ను నేను జీవితంలో మర్చిపోలేను. ఇదంతా ముఖస్తుతికి మాట్లాడుతున్నానని అనుకోబోక. యదార్థం !" అన్నాడు రమానాథుడు.

దేవీదీన్ హాస్యానికి "సరే వెళ్తాము. బ్రాహ్మడినికాదని నన్ను ఇంట్లోకి రానీయకపోతే....?" అన్నాడు.

“నిన్నా ....? ఇంట్లోకి రానీయకపోవడమా ? అదెన్నటికీ జరుగదు. అసలు నీవిలా సాయంచేశావని తెలిస్తే ఇక వదిలిపెడతారా నిన్ను ? మానాన్నగారు సొంత సోదరుడుకంటే ఎక్కువగా చూసుకుంటారు. ఇక జాలప వదిలిపెట్టడంటే నమ్ము” అన్నాడు.

“అయితే, మా ముసలిది నన్ను చూసి మహా ఈర్ష్యపడుతుందిలే ! గౌరవం అంతా నాకే లభిస్తున్నందుకు కుమిలి చస్తుంది....పోనీ మేమైనా ఈ చేసే వ్యాపారం అక్కడే చేయవచ్చు. పైగా పుణ్యక్షేత్రంకూడాను ! కానీ మా ముసలిది వప్పుకోదు. బంగారం అంతా ఇక్కడే పాతిపెట్టినట్టు ఈ కలకత్తాను వదలనంటుంది సరే ....ఖాయమేగా ?”

“ఖాయమే !”

“కొట్టు తియ్యగానే పోయి బట్టలు తీసుకుంటాను. ఇవ్వాలే కుట్టటానికి ఇచ్చేస్తాను.”

దేవీదీన్ లోపలికిపోయాడు. రమానాథుడు తియ్యని కలలుకంటములో మునిగిపోయాడు. ప్రయాగయొక్క నై సర్గిక స్వరూపం ఒక్కమాటు అతని కళ్ళ ముందు తిరిగిపోయింది. త్రివేణీ, ఖుశురోబాగ్, ఆల్ ఫ్రెడ్ పార్క్ - వీటన్నింటినీ పూహలోనే చూశాడు. తన మీ తులూ తనూ తిరిగిన స్థలాల నన్నింటినీ జ్ఞాపకం చేసుకుని ... ఇప్పుడు కనపడితే, వాళ్ళంతా ఎలా ఆప్యాయంగా, ఆశ్చర్యంగా పలకరించేదీ తలచుకుని తన్మయుడై పోయాడు.

ఇంతలో దేవీదీన్ తిరిగివచ్చి “రమాబాబూ ! పది కావస్తున్నట్టుంది. పద, బజారుకు పోయివద్దాం !” అన్నాడు.

“ఏమిటి పదయిందా ?” రమానాథుడు వులిక్కిపడ్డాడు.

“పదేమిటి ? పదకొండు కూడా కావచ్చును.”

రమానాథుడు బయలుదేరి గడపవరకూ వచ్చాడు కానీ, ఎందుకనో ఆగి పోయాడు.

“ఏం ? ఆగిపోయావేం ?”

“నీవే వెళ్ళకూడదూ, నే నెందుకు ?”

“భయమా ?”

“కాదు .... ఈ మాత్రానికి నే నెందుకులెదూ ? నీవే పట్టుకురాక !”

“అదేమిటి ? నీవు రేకుండా ఎల్లా ? నీవువచ్చి ఏ గుడ్డనచ్చితే, అది తీసుకో అక్కడే దర్జీకి ఇచ్చి వద్దాము”

“నువ్వు ఎల్లాంటిది పట్టుకువచ్చినా నాకు ఇష్టమే ! సరే, పో.”

“ఎందుకలా అనవసరంగా భయపడతావు ? పోలీసులు నిన్ను ఏమీ చేయరు. అసలు నీవంక చూడనుకూడా చూడరు.”

“నేను భయపడటంలేదు. రాదల్చుకుంటే ఎక్కడికయినా వస్తాను, కానీ ఎందుకులే అనవసరంగా అని....!”

“భయపడటం లేదంటావే! అన్నీ స్పష్టంగా కనిపిస్తున్నాయంటే? బాధ్యత నాదన్నానుగా? ఇంకెందుకు భయం?”

దేవీదీన్ అనేక విధాల చెప్పిచూశాడు, కానీ రమానాథుడు వప్పుకోలేదు. పెక్కి తనకేమీ భయంలేదంటున్నాడేగానీ, అంతరంలో ఏమూలో భయమనేది వేచిస్తున్నది. “ఒకవేళ బయటికి పోగానే పోలీసులు పట్టుకుంటే? దేవీదీన్ కు పరిచయంవున్నమాట యథార్థమే! అట్లాగని పోలీసులు ఈ విషయంలో పరిచయాన్ని రెక్కచేస్తారా? తనచేయిదాటిన తరువాత దేవీదీన్ మాత్రం ఏం చేయగలడు? తరువాత పశ్చాత్తాపపడి ప్రయోజనం ఏమిటి? ఖర్మంచాలకపోతే ప్రయాగకు పోవడం అటుంచి జైలుకుపోవటం జరుగుతుంది” అట్లా ఆలోచిస్తూ కూర్చున్నాడు. చివరకు విసిగి దేవీదీన్ ఒక్కడే బజారుకు పోయాడు.

ఒక గంట సేపటికి బజారునుంచి తిరిగి వచ్చాడు. అతను వచ్చేసరికి రమానాథుడు మేడమీద పచారుచేస్తున్నాడు.

“ఏమిటలా పచారు చేస్తున్నావు వంటమాని? టైము ఎంత అయిందో తెల్సా? పన్నెండయింది! ఇంటికిపోయే సంతోషంలో అన్నంకూడా తిననా ఏమిటి?” అన్నాడు దేవీదీన్.

“తొందరేముంది. చేసుకుంటాను.”

“ఇవిగో! నమూనాలు పట్టుకువచ్చాను.....వీటిలో వీడి బాగుందో చెప్పు తీసుకుందాము” అంటూ దేవీదీన్ కొన్ని స్వదేశీ సిల్కు పీలికల్ని ముందు పడేశాడు.

రమానాథుడు వాటిని అటూ ఇటూ తిప్పిచూసి “ఇవి చాలా ప్రీయం అనుకుంటాను చౌకలో ఏమీలేవా?” అన్నాడు.

“లేకేం? వున్నై, కాని, విదేశానివి!”

“ఏం? నీవు విదేశంబట్ట కట్టుకోవా?” ఆశ్చర్యంగా అడిగాడు రమానాథుడు.

“వెనక కట్టుకునే వాడినే. ఒక ఇరవై సంవత్సరాలనుంచీ మానేశాను. కాకపోతే, నాలుగు రూపాయలు ఎక్కువ అవుతయ్యి. అంతేనా?”

“అయితే....నీవు మహా గట్టివాడివి తాతా!” రమానాథుడు చిరునవ్వు నవ్వుతూ అన్నాడు.

రమానాథుడు అన్న పైమాటకు దేవీదీన్ శరీరం పులకరించి నట్టయింది. ముఖం జేవురించింది, కళ్ళు ఒక్కసారి మెరిసినయ్యి. “ఈ దేశంలో పుట్టాము.

ఈ దేశంలో పెరుగుతున్నాము. చివరకు చచ్చినతరువాత ఈ దేశపు మట్టిలోనే కలిసిపోతాము. అలాంటప్పుడు ఈ దేశంకోసం, ఇక్కడి ప్రజలకోసం ఈ మాత్రమైనా చేయలేకపోతే ఇక మనబ్రతుకులు ఎందుకు తగలేయనా? చూడు రమాబాబూ! నేను యథార్థం చెబుతున్నాను. నాకు ఇద్దరు కొడుకులు వుండేవాళ్ళు. ఎలాంటివాళ్ళనుకున్నావు? రామలక్ష్మణుల్లా వుండేవాళ్ళు! కర్రలు పుచ్చుకుంటే ఇరవైమందికైనా సమాధానం చెప్పగల సమర్థులు! ఈ స్వదేశీ బట్టకోసమే ప్రాణాలను అర్పించారు, ఎలా అర్పించారో ఆద్యంతం చెబుతాను విను. నడిబజారులో పికెటింగు జరుగుతున్నది. శారీరకంగా ఎంత బలవంతులో మానసికంగా కూడా అంతే. దారుణ్యతకలవాళ్ళు అన్నదమ్ములిద్దరూను! ఇంకేమిటి స్వరాజ్యపు ఆందోళనలో దూకారు. ఇద్దరూ పికెటింగ్ చేయడం మొదలుపెట్టారు. వాళ్ళు పికెటింగు చేస్తున్న కొట్లదగ్గరకు ఒక్క మనిషయినా కొనడానికి వచ్చేవారుకాదు. ఇలా కొన్నాళ్ళు జరిగిన తరువాత వ్యాపారస్తులు ఈ వూరి కరెక్టరుగారితో మాట్లాడి ఇంగ్లీషు సిపాయిలను రప్పించుకున్నారు. ఇంగ్లీషు సిపాయిలువచ్చి పికెటింగ్ చేస్తున్నవాళ్ళను కొట్లముందునుంచి రెమ్మన్నారు. వూహలా, అన్నదమ్ములిద్దరూ రాతి స్తంభాల్లా నిలబడ్డారేగాని కదలేదు. ఇట్టాకాదని వాళ్ళమీదకు గుర్రాలను తోలారు. అయినా కదలలేదు. ఇక లాఠీలతో కొట్టడం ప్రారంభించారు. నిజంచెబుతున్నానుబాబూ, వాళ్ళిద్దరూ కర్రలుతీసుకుంటే, ఆ ఇరవైమంది ఇంగ్లీషువాళ్ళనూ పచ్చడిలా నంజుకునేవాళ్ళు! కానీ....కానీ....అహింస....ఆ అహింస కోసరమనే నోరెత్తకుండా దెబ్బలన్నింటినీ భరించి వూరుకున్నారు. చివరకు స్పృహ తప్పి పడిపోయారు....ఆరోజు రాత్రే హాస్పిటల్లో చనిపోయారు.

“ఇంతటితోపే అయిపోయిందనుకున్నావా? ఆ మరుసటి వుదయాన్నే ఖాళీ అయిన కొడుకుల స్థానాన్ని నేను పూర్తిచేశాను. నాచుట్టూ ఎప్పుడూ వందల కొలది ప్రజలువుండేవారు. ఏ అపచారం జరుగుతుందోనని చివరకు వ్యాపారులు దిగివచ్చారు. విదేశవస్తువులు అమ్మమని ప్రమాణాలు చేశారు. ఆ తరువాత నేను విరమించాను. ఆనాటినుంచీ ఈనాటివరకూ నా ఇంట్లోకి విదేశపు అగ్గిపుల్ల కూడా రాలేదు!”

రమానాథుడు దేవీదీన్ని చాలా ఆశ్చర్యంగా చూశాడు. అతని దర్శన భాగ్యం, లభించడంవల్ల తన జన్మ ధన్యమైందనుకున్నాడు.

“దేవీదీన్, నువ్వుంత త్యాగివనుకోలేదు” గద్గదంగా అన్నాడు రమానాథుడు.

దేవీదీన్ రమానాథుడివైపు గర్వంగా చూసి “మరేమనుకున్నావు? మా సాధారణులు చేసినట్టు త్యాగాలు పెద్దపెద్దవాళ్ళు ఎవ్వరూ చేయలేరు.

రెక్కర్లు నంచడం, కబుర్లు చెప్పడం చాటుగా విదేశపు మత్తు పదార్థాలను సేవించడం-మినహా పెద్దవాళ్ళు చేసేది ఏమీవుండదు. పైగా మహా గొప్ప దేశ భక్తులైనట్టు విప్రవీగుతారు. బయటికి తిరిగేప్పుడు నలుగురికీ చూపడానికి నాలుగు ఖద్దరు చొక్కాలు కుట్టిస్తారు. ఇంట్లోకి పోయిచూస్తే వాళ్ళబండారం బయటపడు తుంది. భార్య కట్టుకునే చీర విదేశపుది, తన జేబుగుడ్డ విదేశపుది, లాంతరు విదేశపుది. పిల్లలుతాగే పాలకబ్బాలు విదేశపుది. ఇంత అయినా మేము దేశాన్ని ఉద్ధరిస్తామంటారు కదా పిళ్ళనోళ్ళుపడ ! ఒకసారి మహాసభలో ఒక మహానాయకుడు స్వరాజాన్ని గురించి మోతగా వుపన్యసిస్తున్నాడు. ముందున్న బల్లపగిలి పోయేట్టు గుద్దుతున్నాడు. ఎగురుతున్నాడు. గంతులు వేస్తున్నాడు. చివరికు సభ ముగిసిన తరువాత అతను రొప్పుతూ క్రిందికి నచ్చాడు. అప్పుడు నే నతని దగ్గి రకు పోయి ఇలా అడిగాను 'ఏమండీ, మీ ఉద్దేశ్యంలో స్వరాజ్యం అంటే ఎలా వుంటుంది. మీరుకూడా హాయిగా, ఇప్పుడున్న ఇంగ్లీషు గవర్నర్లలాగా విమానాల్లో తిరగడం, చిన్నకార్లలో షికార్లుచేయడం, సుష్టుగా విందు లారగించడం, మీ బంధువులందరికీ పదవులు యిచ్చుకోవడమే గదా ? ఔనా ? అట్లాంటే స్వరాజ్యం వల్ల మీకూ, మీ బంధువులకూ లాభం కలుగవచ్చు. పదవులు రావచ్చును. అశేషంగావున్న ఈ దేశపు పీడిత ప్రజానీకానికి ఏమీ ప్రయోజనముండదు అన్నాను. ఇట్లా అడిగినందుకు ఆ మహాసభావుడు నాదంక మిరి మిరి చూసుకుంటూ పోయాడు. నిజం చెప్తున్నాను: స్వరాజ్యంవచ్చి ఈ ఇంగ్లీషు చదువుకున్నవాళ్ళకే గనక అధికారం యిస్తే బీదసాదల్ని అన్నంలో నంచుకుంటారు" అన్నాడు దేవీదీన్.

రమానాథుడికి చివరిమాట కొంచం కష్టాన్ని కలిగించింది. ఇంగ్లీషు చదివిన వాళ్ళల్లో (స్వల్పమేకావచ్చు) తనుకూడా ఒకడు నాదటండల్ల తమమీదవున్న ఈ దురభిప్రాయాన్ని పోగొట్టడానికి "అట్లాకాదు దేవీదీన్ ! ఇప్పటి చదువుకున్న వాళ్ళల్లో చాలామంది బీదవాళ్ళ సంతానమే. వాళ్ళు అధికారానికినస్తే నీ చన్నంత అన్యాయం జరగదులే !" అన్నాడు.

"అయితే, స్వరాజ్యంవస్తే ఈ పది పదిహేనువేల రూపాయల జీతగాళ్ళు వుండరా ? ఈ వకీళ్ళ పోపికీ, పోలీసుల ఆత్మాచారాలు పోతయ్యా ?"

ఒక్క ఊణం రమానాథునకు సమాధానం వారకలేదు. కొంచంపేపు ఆగి అన్నాడు. "అప్పటి పరిస్థితులు ఇప్పటి పరిస్థితులకు పూర్తిగా భిన్నంగావుంటాయి. అప్పుడు అధిక సంఖ్యాకులు ఏం చెబితే అది జరుగుతుంది. అధిక సంఖ్యాకులు ఏప్పుడూ రైతులూ కూలీలే అయివుంటారుగదా ?"

దేవీదీన్ చిన్నగా నవ్వి “నేనూ ఆ రోజుకోసరమే ఎదురు చూస్తున్నాను. ఇంకొక పదేళ్ళు బ్రతికి ఆ శుభఘడియ చూడగలిగితే ? ఎంత అచ్యుష్టశాలిని !” అన్నాడు.

తరువాత దేవీదీన్ వెళ్ళిపోయాడు. చీకటిపడ్డతరువాత తమ నిర్ణయం ప్రకారం దేవీదీన్ ప్రయాగకు వెళదాం రమ్మన్నాడు రమానాథుడితో. “కానీ, రమానాథునకు ముఖంచెల్ల లేదు; ప్రయాణం ఆగిపోయింది.

కొద్దిరోజులు గడిచినై. ఒకరోజు రాత్రి ఎనిమిదిగంటలా చాయల రమా నామడు లైబ్రరీనుంచి తిరిగివస్తున్నాడు. దారిలో నలుగురైదుగురు యువకులు ఒక పత్రికతోపడ్డ శతరంజి పోటీనిగురించి మాట్లాడుకుంటున్నారు. వాళ్ళ మాటల్ని వింటూ ఒక్కక్షణం ఆగాడతను. ఆ పత్రిక ప్రజామిత్ర. దానిలో ఒక పందెపు రేఖాచిత్రాన్ని అచ్చువేశారు. ఆ ప్రకారం ఆడి ఆటకట్టించిన వాళ్ళకు యాభై రూపాయలు బహుమతి అని ప్రకటించారు. ఆ పందేన్ని గురించిన వివరాలన్నీ తెలుసుకోవా అనిపించింది రమానాథుడికి. ఆ నలుగురు అపరిచిత యువకుల్ని అడిగాడు. “మీరు మాట్లాడుకునే పోటీ ఆట ఏ పత్రికలో వున్నదో, కొంచెం యిస్తారా? నేనూ చూస్తాను” అన్నాడు. నలుగురూ తల యెత్తి చూశారు. కంటి కప్పుకుని చరిత్రాకారంగా వున్న ఒక వ్యక్తి కొమ్ములు తిరిగిన ఆటగాళ్ళకే కుదరని పోటీనిగురించి వివరాలు అడగడం చూసి వాళ్ళకు నవ్వువచ్చింది.

ఆ నలుగురిలో ఒక అతను యిలా అన్నాడు. “మహా మహావాళ్ళకే అర్థంకాలేదు. నీ కేమర్థం అవుతుంది? చూసిమాత్రం ప్రయోజనం ఏమిటి?”

రెండో అతను, హేళనగా (కానీ హేళన అన్నట్టు తెలియకుండా) అన్నాడు “అదేమిటా అలా అంటావు? ఏ పుట్టలో ఏ పామున్నదో? ఎవరు చూశారు, ఇతనే సాల్వ చేస్తాడేమో!”

మొదటి యువకుడు రమానాథుడికి ప్రజామిత్రకాపీ ఇచ్చాడు. అందులో శతరంజి ఆటపోటీని, ఆట ఆకారాన్ని చుద్రించారు. దాన్ని చూసి రమానాథుడు విపరీతంగా ఆశ్చర్యపడ్డాడు. అతనెక్కడోగానీ, సరీగా ఇలాంటి పందాన్నే కట్టించాడు : ఎక్కడ ఆడివుంటానా అని యోచించసాగాడు.

నలుగురిలో ఒక అతను మళ్ళీ అందుకున్నాడు. “ఏమండీ, సాల్వచేసి నట్టున్నారే?” అన్నాడు.

రొండో అతను “ఇప్పుడు చేయకపోయినా ఇంకో రెండు నిమిషాల తరువాత తప్పకుండా చేస్తాడు!” అన్నాడు.

మూడో అతను “ఈయన కిలాంటివి ఒక చెట్టా? ఇంతక్రితం ఎన్ని చేశాడో!” అన్నాడు.

“ముఖం చూస్తే అలాగే కనుపిస్తున్నది!”

నలుగురూ నోటికివచ్చినట్టు హేళనచేశారు.

రమానాథుడు తల పైకి ఎత్తి “నేనీ ఆటను గెలుస్తానని ఖచ్చితంగా చెప్పలేను. కానీ, కానీ ఇదే ఆటను ఎక్కడో ఆడాను” అంటూ వాళ్ళదగ్గర కాగితము, పెన్సిల్ అడిగిపుచ్చుకుని, ఆట నమూనాను గీసుకొని ఇంటికిపోయాడు.

రాత్రి పన్నెండు గంటలయింది. రమానాథుడు ఇంకా నిద్రపోలేదు. ఆట నమూనా కాగితాన్ని ముందువేసుకు కూర్చున్నాడు. ఈ ఆటను తను ఎక్కడ చూసిందీ జ్ఞాపకం చేసుకోవడానికి విపరీతంగా ప్రయత్నం చేస్తున్నాడు. ఇదే పందేన్ని వెనక తను ఒకసారి ఆడినట్టు జ్ఞాపకం. కానీ, ఎక్కడ ? ఎవరితో ? అన్నది జ్ఞాపకంలేదు. అదిగనక జ్ఞప్తికివస్తే ఆట విధానం అంతా సులువుగా అర్థం అయిపోతుంది. చివరకు బుర్ర ఒకవిధంగా చెడగొట్టుకున్న తరువాత జ్ఞాపకం వచ్చింది. రాజాసాహెబుగారితో అత నిదే పందేన్ని ఆడాడు. గెలిచాడుకూడాను ! తరువాత ఆట ఎలా ఆడింది, ఎలా ఎలా ఎత్తువేసిందికూడా జ్ఞాపకానికి వచ్చింది. రెండు నిమిషాల్లో నమూనా పూర్తిచేశాడు. పూర్తిచేసిన తరువాత ఒకమాటు గర్వంగా అద్దంలో తన ముఖం చూసుకున్నాడు. ‘ఇలాంటి పందెం నెలకు ఒకటి దొరికితే ఎంత బాగుండు !’ అనుకుంటూ చాపమీదపడి నిద్రపోయాడు.

ఉదయాన్నే దేవీదీన్ పొయ్యి ముట్టిస్తుండగా రమానాథుడు వచ్చి ‘దేవీదీన్ ! ఇక్కడ ప్రజామిత్ర పత్రికాఫీసు నీకుతెల్సా ?’ అన్నాడు.

నాకు తెలియక పోవడం ఏమిటి ? వూళ్ళోవున్న పత్రికల ఆఫీసులన్నీ నాకుతెల్సా ! ఈ ప్రజామిత్ర సంపాదకుడు మంచి యువకుడు. బహుసరదాగా వుంటాడు ధైర్యానికికూడా చెప్పుకోవాల్సిన వాడేను. ఇప్పటికి రెండుసార్లు జైలుకు పోయివచ్చాడు” అన్నాడు దేవీదీన్.

“అయితే, ఇవ్వాలి కొంచెం అక్కడి వరకూ పోయివస్తా ?”

“పోలేను బాబూ !”

“ఏం ? దూరమా ?”

“కాదు .... ముసల్ని కోప్పడుతుంది. ఈ పత్రికల ఆఫీసులకు పోననీ, స్వరాజ్యం విషయం పట్టించుకోననీ మాట యిచ్చాను .... అదికాక దాని కష్టా ర్జితం తినేప్పుడు దానిమాట వినవద్దా ?”

రమానాథుడు చిరునవ్వుతూ “ఫో, దేవీదీన్, నీదంతా ఎగతాళి ! అది కాదు నాకు అక్కడొక పనివుంది. నీవు పోయివస్తేకానీ ఆ పనికాదు. ఆ పత్రికలో ఒక శతరంజి ఆటపోటీని ప్రకటించారు. దాన్ని సరిగా ఆడినవాళ్ళకు యాభై రూపాయలు బహుమతి ఇస్తారు. నేను దానిని ఆడాను. ఇది తీసుకుపోయి అక్కడ యిస్తే తప్పకండా యాభై రూపాయలూ వస్తయ్యి. నేను స్వయంగా

భయం : చూడూ, రాత్రంతా కూర్చుని చాలా శ్రమపడి పూర్తిచేశాను. నీవు పోయిరా....లేకపోతే....నేనే పోతానులే !”

“ఒద్దుబాబూ ! ఒదు. అలాంటిచోటికి పోవడం, ఏమంత మంచిదికాదు.”

“అయితే పోస్టులో పంపనా ?”

“వద్దు పోస్టులో పోతే, మూడు రోజులకుగానీ చేరదు. రేపు ఆదివారం, అక్కడ ఇయ్యరు ఎల్లుండి సోమవారానికి చేరుతుంది. ఈలోపు ఎవరై నా మన కంటే ముందు ఇచ్చారా ? వాళ్ళు కొట్టేసుకుంటారు.”

రమానాథుడు రెండు నిమిషాలు సందిగంలోవుండి చివరకు ఒక నిశ్చయానికి వచ్చినట్టు తలవూపుతూ “ఏమైనాకానీ, నేనే వెళ్తాను !” అన్నాడు.

“అమ్మ....బాబో ! నిన్ను పోనీయను. ఖర్మంచాలక పట్టుపడితే ?”

“పడనీ ఇంకా కొన్నాల్లికయినా తప్పదుకదా ?”

“అటాగని యిప్పుడే పట్టుపడతావా ? .... సరే, ఇటుతే, నేనే పోయి వస్తాను !” అంటూ దేవీదీన్ పైగుడ్డ మీదవేసుకుని రమానాథుడి దగ్గిరవున్న కవరుతీసుకుని బయలుదేరాడు.

దేవీదీన్ వెళ్ళిన రెండునిమిషాలకల్లా జగ్గో మార్కెట్టునించి సరుకులు తీసుకుని వచ్చింది. పక్కనే ఒక కూలివాడు గంపఎత్తుకు నిల్చునివున్నాడు. స్వయంగా తనుకూడా ఒక గంపఎత్తుకు నిల్చున్నది. వచ్చీ రావడంతోనే నెత్తి మీది బరువైనా దింపుకోకుండా భర్త ఎక్కడికిపోయాడని అడిగింది. భర్తలేడని తెల్పుకుని రమానాథునే బరువు దింపమన్నది. రమానాథుడు రెండడుగులు ముందుకి వేసి జగ్గో నెత్తిమీది గంప దింపాడు. గంప చాలా బరువుగావున్నది.

“ఆయన ఎక్కడికిపోయాడు ?” జగ్గో అడిగింది.

“ఎక్కడికైందీ తెలియదు .... ఇప్పుడే యిటుపోయాడు !” అన్నాడు రమానాథుడు.

జగ్గో అలసి కూర్చున్నది. కూలివాడుకూడా గంప దింపుకున్నాడు. పమిట చెరుగుతో ముఖంమీది చమటను తుడుచుకుంటూ “గంజాయి దమ్ముకు వెళ్ళాడేమో ! నేనేమో నానా బాధలపడి డబ్బు సంపాదించడమూ. ఆయనేమో నిర్విచారంగా గంజాయిదమ్ము కొడుతూ తిరగడమూ” గట్టిగా నిట్టూర్చింది జగ్గో.

రమానాథుడికి దేవీదీన్ గంజాయి తాగుతాడని తెల్పు. అయినా తెలియనటుగా అన్నాడు. “ఏమిటి గంజాయి తాగుతాడా ? అబ్బే .... నే నింతవరకూ చూడకనే పోతే !”

జగ్గో వీపుమీది పమిటనుదీసి పక్కనేవున్న విలనకర్రతో వీపుగోక్కుంటూ “సరేలే. ఒక్కగంజాయే అన్నచూపే కల్లా, సారా, భంగూ అన్నీ తాగు

తాడు. ఒక్క నల్లమందు మాత్రం ఇంతవరకూ ముట్టుకోలేదు. లేక చాటుగా దాన్ని కూడా సేవిస్తున్నాడేమో తెలియదు : ఏదో ముసలివాళ్ళమయాము. చేతిలో నాలుగు డబ్బులువుంటే. చెయ్యిపడ్డా. కాలుపడ్డా డబ్బులకాసించి అయినా యెవరో ఒకరు చేస్తారు, లేకపోతే గొంతులో మంచిసీళ్ళకూడా పోసేవాళ్ళయినా వుండ రేమోనని నేను నానాబాధలుపడి కూడబెడుతున్నాను. ఆయనమాత్రం కన్నా మిన్నూ కనుపించకుండా ఖర్చుపెడుతున్నాడు. ఇవ్వాలి కాశీ అంటాడు. రేపు ప్రయాగ అంటాడు. ఎల్లండి గయ అంటాడు : నే నీయన వాలకమంతా కని పెట్టాను. ఎవరెలాపోతే నాకెందుకు భగవంతుడు కన్ను తెరిస్తే అంతేచాలని మెదలకుండా పూరుకుంటున్నాను. నా వూపిరికాస్తా గుటుక్కుమన్న తరువాతగానీ ఈయన పాట్లుకనపడవు, అప్పుడు కావాలంటేమాత్రం ఈ జగ్గో వస్తుందా ?" అంటూ కూలివాడివైపు తిరిగి "ఎంత యివ్వాలి ?" అన్నది.

కూలివాడు బీడి వెలిగించుకుంటూ "బరువు చూడండి అమ్మగారు.... మెడ కూడా పట్టుకుపోయింది !" అన్నాడు.

"నీవు మహా సుకుమారుడివి కదూమరి ?" నిర్దయగా "ఇదిగో ఇది తీసుకు పో, రేపు రా మళ్ళీ" అన్నది.

"కష్టానికి చాలదమ్మా" అన్నాడు కూలివాడు. జగ్గో మరొక రెండు కాన్లు ఇచ్చి, కూలివాడిని పంపి దుకాణం సర్దుకోసాగింది.

మధ్యలో ఏదో జ్ఞాపకం వచ్చినట్టు ఇవ్వాలి ఖర్చు రాసిపెట్టు.... బజారుకు పోతే. ఏది చూచినా మండిపోతున్నది" అన్నది జగ్గో.

ముసలిది ఒక్కొక్క వస్తువూ గంపలోనుంచితీసి సర్దుకుంటున్నది. అలాగే వరసగా రెండుకూడా రాయిస్తున్నది. బంగళాదుంపలు, వంకాయలు, సొర కాయలు, పొట్లకాయలు ఇవన్నీ ఎన్నెన్ని తెచ్చిందీ ఎంత డబ్బయిందీ జగ్గోకు నోటి గుర్రే : రెట్టలీయడం పూ రయిన తరువాత, ఒకసారి చదివి వినిపించుకుని సంతృప్తిగా బొడ్డోనుంచి పుగాకుకూడ తీసి నోట్లో వేసుకున్నది.

"నేను పడే బాధ చూస్తున్నావుగా బాబూ : తొలి కోడి కూయకముందు లేస్తాను. సామానులు తెచ్చుకోవడం, అమ్ముకోవడం రెండుచూసుకోవడం అన్నీ నేనే : రాత్రికి కొట్టుకట్టేసి రెండు మెతుకులు నోట్లో వేసుకుపడుకునేసరికి పన్నెండు గంటలవుతుంది. ఇంత శ్రమపడితేగానీ నాలుగు డబ్బులు మిగలవు. కానీడబ్బు నిలవవున్నదని తెల్సిందా కడుపుచించి కడుపులోపెట్టినా లాక్కుపోయి ముస్తుగా పట్టిస్తాడు. కత్నాల్లాంటి ఇద్దరి కొడుకుల్ని పెట్టనపెట్టుకున్నాడు. ఆ దుఃఖం మర్చిపోవడానికి ఎప్పుడైనా ఒక్క నగచేయించుకుంటే కళ్ళల్లో నిప్పులు పోసుకుంటాడు" అంటూ కళ్ళనీళ్ళు పెట్టుకున్నది జగ్గో.

ఇన్నాళ్ళనుంచీ రమానాథుడు జగ్గోను ఒకేదృష్టితో చూస్తున్నాడు. ఆమెకు దయాదాక్షిణ్యాలు తెలియవనీ, ప్రేమలూ, మమకారాలూ లేవనీ, డబ్బే సర్వస్వంగా భావిస్తుందనీ, ఆమె హృదయం రసవిహీనమైనదనీ అనుకునేవాడు. కానీ, ఇవ్వాల జగ్గో, కొడుకులను జ్ఞప్తిచెచ్చుకుని కళ్ళనీళ్ళు పెట్టుకోవడం చూసిం తరువాత తన అభిప్రాయాన్ని మార్చుకున్నాడు. జగ్గోకూడా ఒక సమయంలో తలనీ, ఆమె హృదయంకూడా ప్రేమతోటి, వాత్సల్యంతోటి నిండి వుండేదని, సముద్రంలోపడ ప్రతివాడూ కాళ్ళు చేతులూ ఆడించడం ఎలా సహజమో, యీ సమాజంలో ఆమె డబ్బుకోసరం పాకులాడటంకూడా అంతే సహజమనీ అనుకున్నాడు.

అంతేకాకుండా జగ్గో ముఖంలోకి చూస్తున్న కొద్దీ రమానాథుడి హృదయంలో మాతృభావం ఉదయించసాగింది.

జగ్గోకూడా రమానాథుడివంక చూస్తుంటే, తన యిద్దరు కొడుకులూ తిరిగి యీ విధంగా సాక్షాత్కరించారా అనిపిస్తున్నది. ఇద్దరిలోనూ ఏదో అవ్యక్తమైన ఆనందమూ, తృప్తి వాళ్ళకు తెలియకుండానే కలుగుతున్నై. ఇన్ని రోజులుగా జగ్గోకి రమానాథుడిమీదవున్న ఈసడింపుభావం మెల్లిమెల్లిగా తిరోముఖమైనది.

కన్నీళ్ళు తుడుచుకుంటూ “ఏం బాబూ ముఖం కడుక్కున్నావా? ఇవ్వాల సంత్రాలు మహాబాగున్నై. రెండుపళ్ళు తిను” అన్నది జగ్గో.

రమానాథుడు జగ్గో అందించిన సంత్రాలను తింటూ “ఇవార్జినుంచి నిన్ను.... అమ్మా అనే పిలుస్తాను” అన్నాడు.

నిస్తేజంగా వున్న జగ్గో కళ్ళనుండి మరిరెండు కన్నీటి బిందువులు రాలి నయ్యి.

ఇంతలో దేవీదీన్ అడుగుల్లో అడుగులు వేసుకుంటూ మెల్లిగా వచ్చాడు. జగ్గో మండిపడి “ఇంత పొద్దున్నే ఎక్కడికి పోయావు?” అన్నది.

దేవీదీన్ సౌమ్యంగా నవ్వి “ఎక్కడికీ పోలేదు .... వక చిన్న పని వుండి....” అన్నాడు.

“ఏం పనదీ? చెప్పు చూద్దాం నేనూ వింటాను....”

“కడుపులో నొప్పిగా వుంటేను.... చూర్ణం తెచ్చుకుందామని....”

“ఎరగనివాళ్ళకు చెప్పేమాటలు గంజాయికోసం గాదూ పోయింది?”

“లేదు నీ తోడు. నామీద అభాండం వేస్తున్నావు.”

“అయితే నిజం చెప్పు.... ఎక్కడికి పోయావో?”

“చెప్పానుగా? రాత్రి ఎక్కువ అన్నం తిన్నాను. కడుపులో నొప్పి, పులితేపు....”

“అన్నీ అబద్ధారే ! నేను చస్తేనమ్మను. ఇంత ముసలివాడవయ్యావు, నీకింకా మత్తు కావల్సివచ్చిందా ? ఇక్కడ ఒక్కదాన్నీ చేసుకోలేక నా ప్రాణాలు పోతున్నై. నిద్రమంచాన పోయినపోవడం ఇప్పుడు వచ్చాను. నీవేమో గంజాయనీ, సారాయనీ, కల్లనీ తిరుగుతున్నావు.”

దేవీదీన్ ఏమీ సమాధానం చెప్పకుండా చీపురు పుచ్చుకుని గదిచిమ్మడం ప్రారంభించాడు. జగ్గో అతని చేతిలోని చీపురు విసురుగా లాక్కుని “ముందు నీవు ఎక్కడికి పోయావో చెప్పు. అది చెప్పనంతవరకూ లోపల అడుగుపెట్టడానికి వీలులేదు” అన్నది.

దేవీదీన్ తడబడుతూ “తెలిసి ఏం చేస్తావు ? .... ఒక పత్రికాఫీసుకు పోయాను. ఇక చేసే దేమిటో చెయ్యి” అన్నాడు.

జగ్గో నెత్తిబాదుకుంటూ “మళ్ళీ - మొదలుపెట్టా ? వెళ్ళ నన్నావుగా ? అన్నావా లేదా ?” అడిగింది.

“నీకేమీ సంగతి సందర్భం తెలియదు. వూరికే ఎగురుతావు నిప్పులు తొక్కిన కోతిలా !” అన్నాడు దేవీదీన్.

“నాకు బాగా తెల్సు !... ఈ పత్రికలవాళ్ళు ఉన్నవీ లేనివీ కల్పించి మిమ్మల్ని ఉసిగొల్పుతారు. మీరు పిచ్చికుక్కల్లా పోయి జైళ్ళలో పడతారు. ఈ ముసలితనంలో జైలుకుపోవాలని వున్నదా ? నా మతి బండలుగానూ, యిప్పటికి ఇరవై సంవత్సరాలనుంచీ చూస్తూ యీమాత్రం తెల్సుకోలేనూ !”

దేవీదీన్ మారుమాట్లాడకుండా దుప్పటిక్రిందనుంచీ ఒక కవరుతీసి రమా నాథుడి చేతికి యిస్తూ “దీంతో డబ్బువున్నది చూడు.” జగ్గోవెపు తిరిగి “నే నీ డబ్బు తేవటానికి పోయా” అన్నాడు, నిష్ప్రయోజనమైన తనకోపాన్ని పళ్ళమీద చూపుతూ.

జగ్గోకు మరి కోపంవచ్చింది “దూకేవాడివి నీవు దూకక .... రమా బాబును కూడా దించుతున్నావన్నమాట ? నీ రూపాయల్లో నిప్పుపడ ! బాబూ, నీవు మాత్రం ముట్టుకోక వాటిని. వెనకటి మనుషులు ఎట్లాగయినా కొంచం పిచ్చి వాళ్ళలా వుండేవాళ్ళుగా ? పేపర్లాళ్ళు చెప్పినట్లు వినేవాళ్ళు. ఇప్పటివాళ్ళు కొంచం తెలివిమీరి చెప్పుడుమాటలు వినడంలేదు. అందుకనే ఇలా డబ్బెరచూపి పట్లో వేసుకుంటారు. బాబూ నామాటవిని ఆ డబ్బు అవతల పారెయ్యి నీకు యెంత డబ్బు కావాలంటే అంత నేను యిస్తా. ఆ దొంగముండాకొడుకులు ఇతర్లు కన్నబిడ్డల్ని నీలాపనిండలు నెత్తినవేసి చంపుతారు నాయనా !” అన్నది.

చివరకు రమానాథుడు విషయమంతా వివరించి చెప్పిన తరువాత జగ్గో

శాంతించింది. ఒక్కక్షణం ఆగి నవ్వుతూ “అయితే, దాస్టో నా కేమి తెచ్చిపెడతావు నాయనా !” అన్నది.

“ఈ డబ్బంతా నీకేనమ్మా. నీవుండగా నాకు యితర డబ్బుతో పనేమిటి ?” అన్నాడు రమానాథుడు.

“మరి ఇన్నాళ్ళయిందికదా ఇంటిదగ్గరనుండి వచ్చి; ఇంతవరకూ ఏమైనా కానీడబ్బు పంపావా ? దీందో నన్నా పంపరాదూ ?”

“నా ఇల్లు ఇదేగా ? ఇం తెక్కడికి పంపమంటావు ?”

ప్రేమకూ, ఆదరణకూ, ఇన్నాళ్ళుగా దూరమైన ముసలిదాని హృదయం వేసవిలోని భూమిలా బీటలువారింది. అలాంటి ఆమె హృదయానికి రమానాథుడన్న ఈ మాటలు తొలకరివానలా పనిచేసినయ్యి. ఆనందంతో ఆవేశంతో చెమ్మగిలిన కనురెప్పల్ని ఒకమాటు గట్టిగా వత్తుకొని రమానాథుడి చేతిలోని కవరు అందుకుని డబ్బు లెక్కపెట్టింది. “మొత్తం యాభై రూపాయలు బాబూ ! వీటికి తోడు నే నింకొక యాభై ఇస్తాను తీసుకుని ఇక్కడే మన దుకాణం దగ్గర ఒక టీ బల్ల పెట్టుకో ! నా దగ్గరికివచ్చే దేవుగాళ్ళందరూ టీ తాగేవాళ్ళే ! పొమ్మనో గంటా సాయంత్రం ఒక గంటా బల్ల తగిలించావా. కడుపులో నీళ్ళు కదలకుండా రెండు రూపాయలు సంపాదించుకోవచ్చు. గిన్నెలూ తపాలాలూ ఎటూ వుండనే వున్నై, రెండు బల్లలుకూడా వేశామా ? పెద్దమనుషులుకూడా వచ్చి కూర్చుంటారు” అన్నది జగ్గో.

దేవీదీన్ ఎగిరిపడి “అయితే, ఇక నేను నిన్ను చిల్లర డబ్బులు అడగనే అడగను. మా రమాబాబు దుకాణంలోనుంచే తీసుకుంటాను !” అన్నాడు సంతోషంగా.

“ఆ పప్పులేమీ ఉడకవు. ఏరోజులెట్టు ఆరోజు భిచ్చితంగా చూపించాలి !” జగ్గో నవ్వుతూ అన్నది. ఆమె నవ్వులో ఎన్నో చకాబ్బాల్క్రితం నశించిన ఆమె కొంచెతనపు ఛాయలు తొంగిచూసినయి.

తరువాత రమానాథుడు తన గదిలోకి పోయాడు. ఇన్వాలిడ్ అనిపిస్తే విపరీతం అయిన వుత్సాహంగావుంది. ఇంటిదగ్గరకూడ అతని తెన్నడూ ఇంత ఉత్సాహం కలగలేదు నిజమే ! మామూలు పరిస్థితిలో రుచికరమైన ఆహారానికి ఏమాత్రం విలువ ఇవ్వము. పస్తులుపడుకున్న తరువాత గండనీళ్ళు లభిస్తే ఎంతో బంగారంగా తింటాం.

రమానాథుడు త్వరత్వరగా స్నానంచేసి బొట్టుపెట్టుకొని సంధ్య వార్షుకోవడానికి కూర్చున్నాడు. ఇంతలో జగ్గో వచ్చింది. “చూడు నాయనా ! రోజూ నీకు అన్నం వండుకోవడం యిబ్బందిగా వున్నట్టున్నది. ఇక్కడొక వీధవైష్ణవి వున్నది. ఆమెను రోజూవచ్చి నీకు అన్నం వండిపెట్టి పొమ్మన్నా.

సరే నన్నది. పాపం చాలా వీసది. అప్పుడప్పుడూ నా చక్కని సరుకులు అప్పు పట్టుకుపోతూ వుంటుందికూడా. ఆ ముఖమాటంవల్లనే ఒప్పుకున్నది” అన్నది జగ్గో. ఆమె కండ్లలో అపారమైన మాతృవాత్సల్యం కనుపించింది.

“అది కాదమ్మా, నీవు నాకు తెలివైన తరువాత, ఇంకా యీ కులమూ, మతమూ-వీటి అభ్యంతరం ఏమిటి? నీ చేతిమీదుగానే పండిపెట్టు, తింటాను. ఇంకోళ్ళు ఎందుకు?”

“అట్లా వద్దు నాయనా! కులం చెడగొట్టుకోవద్దు. ఎట్లాగయినా బ్రాహ్మడివి, నాచేతి తిండి తింటావా?”

“అట్లా వీలులేదు. ఇవాల్సినుంచీ నాకు ప్రత్యేకం వంట అనవసరం. మీరు వండుకున్నదే తింటాను. ఇక్కడ మీరే నాకు తల్లిదండ్రులు. అలాంటప్పుడు మీకూ నాకు మధ్య భేదం ఏమిటి?”

“మరి మీ యింట్లోవాళ్ళకు నాచేతి తిండితిన్నావని తెలుస్తేనో?”

“ఏం? తెలియనియ్యి! ఎవరో ఏమో అంటారని నేను ఎన్నడూ భయ పడను. లేకపోయినా మనిషిలోని మంచిచెడ్డల్ని నిర్ణయించేవి పనులుగానీ, తిండి కాదు.”

జగ్గో హృదయంలో తన జాతిని గురించిన అభిమానం కలిగింది. “మేం కూడా అంత తక్కువ జాతివాళ్ళం కాదు నాయనా! మాలోనూ మడీ ఆచారాలు వున్నై. మాంసం తినడం, తాగి తండనాలువేయడం మాకూ పనికిరావు .... కానీ ఏం చేయను మరి, యీయన ఏలా అలవాటుపడ్డాడో ముత్తుకు అలవాటుపడ్డాడు. చక్కగా బ్రాహ్మల్లా మడికట్టుకు వండుతాను. నీకు బాగా నచ్చుతుంది నా వంట” అన్నది జగ్గో.

“ఎందుకు నచ్చదు? ప్రేమతో పెట్టేప్పుడు గంజి అయినా అమృతంలా వుంటుంది!”

జగ్గో ఏదో నిధి దొరికినట్టు ఆనందంతో మునిగిపోయింది.

రమానాథుడు వెళ్ళినప్పటినుంచీ జాలప విషయమై రత్తన్ కు చాలా దిగులు పట్టుకున్నది. జాలపను ఎలాగయినా దుఃఖంనుంచి మరపించి సంతోషపెడుతూ వుండాలని శతవిధాలైన ప్రయత్నాలు చేస్తున్నది : చిన్నబుచ్చుకున్న జాలప ముఖం రత్తన్ చూడలేకపోయేది. అందువల్లనే రమానాథుడిని వెతకడానికి తను డబ్బుఖర్చుపెట్టడానికి కూడా సిద్ధంగా వున్నది. రోజూ జాలప దగ్గరకు వెళ్ళి; ఆ కబుర్లూ ఈ కబుర్లూ చెప్పి సాధ్యమైనంతవరకూ వినోదాన్ని కలిగిస్తూవుంటుంది. అప్పుడప్పుడూ రాజేశ్వరిదగ్గరికి కూడా పోయి చూర్చుని చెదిరిన ధైర్యాన్ని కూడ గడుతూ వుంటుంది. ఇక గోపీ, విశ్వంభరులకు రత్తన్ పెద్ద అక్కయ్యలా అయి పోయింది. రోజూ వాళ్ళ బంగళాదగ్గరకు పోయి ఆడుకుంటూ వుంటారు.

ఒకరోజు రత్తన్ చాలా దిగులుగా వచ్చింది. ముఖమూ కళ్ళూ వాచినై. తల రేగివున్నది. ఈ ఆకారాన్ని చూసి “ఏం వంట్లో బాగాలేదా ?” అన్నది జాలప.

“నాకేం నేను బాగానేవున్నాను. నిన్నటినుంచి వకీలుగారి వంట్లో ఏమీ బాగాలేదు. ఈ చలికాలంలో వారికి ఆయాసం ఎక్కువ అవుతుంది. అక్కడికి ఆ మందులూ, ఈ మందులూ తింటూనే వున్నారు. కానీ ప్రయోజనం లేదు. వారి నీ వ్యాధి పదిలేట్టులేదు. నిన్నరాత్రి అసలు కన్నుమూత పడలేదు. కలకత్తాలో ఒక మంచి వైద్యుడు వున్నాడు. ఇదివరకు ఒకటి రెండు సార్లు అతని దగ్గరకు పోయి మందు పుచ్చుకున్నారు కూడాను : మళ్ళీ అతని దగ్గరకే పోవాలనుకుంటున్నాము. నా కా కలకత్తానీళ్ళు బొత్తిగా సరిపడవు. వెనక రెండుసార్లు పోయి రెండు సార్లూ జబ్బుపడ్డాను. అందువల్ల వకీలుగారు నన్ను ఇక్కడే వుండమంటున్నారు. కానీ, వారిని ఒంటరిగా విడిచి నేను ఇక్కడ వుండగలనా ? అక్కడ వారికి మంచి చెడ్డా చూడటానికి నివరున్నారు? ఏమిటో జాలప, ఈబాధ లన్నింటినీ తలచుకుంటే ఒక్కోసారి విషం తిని చచ్చిపోదామా, అనిపిస్తుంది !”

“ఇక్కడి డాక్టర్లకు చూపలేదా ?”

“అందరికీ చూపించడం అయింది.”

“మరి తిరిగి రావడం ఎన్నట్టికి ?”

“అది నేనెలా చెప్పను ? వారి జబ్బునుబట్టి వుంటుంది : వారంలో నయం

అయితే, వారంలోనే వస్తాము. లేకపోతే, నెలా రెండు నెల్లా — అంతకుపైన అయితే పైనానూ : ఈ సారిమాత్రం జబ్బు నయంకాకుండా తిరిగి రాము !”

వయస్సులోనే నయంకాని జబ్బు వృద్ధాప్యంలో నయం అవుతుందా ? అయినా జాలప తనవిధి ప్రకారం “త్వరగానే నయం అవుతుందిలే !” అన్నది.

“జాలప ! నీవుకూడా రాకూడదూ ! కులాసాగా వుంటుందిగా ?”

“ఎల్లారాను రత్తన్ ? ఒకవేళ ఆ తమామలు వప్పుకున్నా, నేనుమాత్రం రాలేను. ఇక్కడవుంటే ఏ సమయంలో నయినా, ఏదో ఒక కబురు అందవచ్చనే ఆశవుంటుంది. ఇక్కడనుంచి వెళ్ళినా, ఆ ఆశకూడా లేకుండా, జీవితం మరి నిస్సారం అయిపోతుంది !”

“రమానాథుగారు....ఒకవేళ కలకత్తాలోనే వున్నారేమో ?”

“ఏమో ! నీవు వెళ్ళిన తరువాత కొంచెం ప్రయత్నం చెయ్యి. ఎక్కడైనా వారి జాడ తెలిస్తే వెంటనే ఉత్తరం రాయి.”

రత్తన్ నవ్వి, “ఆ విషయం నీవు చెప్పాలా ?” అన్నది.

“నిజమే ! నేను వేరే చెప్పాల్సా ? సరేగాని, వారానికో వుత్తరమైనా రాస్తుంటావుకదూ !”

“రాస్తాను. నీవు సమాధానంకూడా వెంటవెంటనే రాస్తావుండాలి.”

జాలప తమలపాకులు మడతపెడుతున్నది. రత్తన్ ఆమె ముఖంవంక ఏదో చెబుదామన్నట్లు చూస్తున్నది. కానీ, నోట్లోనుంచి మాట పెగలడంలేదు. చివరకు జాలప ఆకులు అందిస్తూ రత్తన్ సందిగ్ధాన్ని గమనించి అడిగింది.

“ఏం ! ఏమైనా చెప్పాలా ?”

“ఏమీలేదు. నాదగ్గిర కొద్దిగా డబ్బు వున్నది. అనవసరంగా నాదగ్గిర ఖర్చయి పోతుంది. నీ దగ్గిరవుంచమని....”

జాలప నవ్వి “మరి నాదగ్గిర ఖర్చయితే ?” అన్నది.

“కానీ, పరాయివాళ్ళయితే బాధగానీ, మనలోమనం ఖర్చుపెట్టుకుంటే మాత్రం బాధేమిటి ?”

జాలప ఏమీ సమాధానం చెప్పలేదు. మౌనంగా వూరుకున్నది.

“ఏ సమాధానమూ చెప్పవేం ? నా డబ్బు యాభయ్యో, వందో నీవు ఖర్చు పెట్టుకుంటేమాత్రం ఏం ?”

“నీవేమీ అనుకోకుండావుంటే చెబుతాను.”

రత్తన్ ఏమీ మాటాడలేదు. జాలప చెప్పుకుపోతున్నది.

“నీ మనస్సును కష్టపెడదామనే ఉద్దేశంతో నే నీ ముక్కలు అనడంలేదు. నీవు చూపించే ఈ ఆత్మీయతలో ఆత్మీయతకన్నా ‘దయ’ ఎక్కువగా కనిపిస్తున్నది. నేను బీదదాన్ని. నీవు భాగ్యవంతు....

జాలప మధ్యలోనే ఆపి “చాలు ఇక మాట్లాడబోక; నీ కా భావంవుంటే వుండవచ్చు. నా కలాటిభావమేమీ లేదు. వీడా-ధనికులూ అనే వ్యత్యాసం నాలో కోసినా దొరకదు. ఆకలయితే నీ దగ్గర అన్నంహడా అడిగి పెట్టించుకుంటాను” అన్నది రత్తన్.

జాలప నవ్వి “మనం మనకు అవుసరంలేని వస్తువుపట్లా, మన దగ్గర సమృద్ధిగావున్న వస్తువుపట్లా చాలా నిర్లక్ష్యంగా బాధ్యతలేకండా ప్రవర్తిస్తాము. ఇప్పుడు నీ దగ్గర అన్నం సమృద్ధిగావున్నది. కనక నువ్వు నిజంగానే అడగ్గలవు! ఈ అడగడంలో అవుసరం కన్న సరదా ఎక్కువగా కనిపిస్తూవుంటుంది. నిజంగా అన్నంలేని పరిస్థితివచ్చి, అవుసరంవుండి అడగడం ఇప్పుడడగడం అంత తేలిక కాదు!” అన్నది జాలప.

“కానీ, నేను అల్లాంటి పరిస్థితిలోహడా నిన్ను అడుగుతాను. నేను నీతో స్నేహం చేస్తున్నాను. ఒక సోదరిలా నీలో కల్పిపోదాం అనుకుంటున్నాను. అల్లాంటప్పుడు ఈ వ్యత్యాసాలహా, మన స్నేహానికి బొత్తిగా సంబంధంలేదు.... కాకపోయినా, నీ వీటితో ఎందుకు నా మనస్సును బాధపెడుతున్నావు?” అంటూ రత్తన్ కళ్ళనీళ్ళు తుడుచుకోసాగింది.

జాలప బాధలో, విచారంలో, మనోవ్యధల్లో చిక్కుకుని వున్నది. అలాంటి వాళ్ళు యధార్థాన్ని మాట్లాడటానికి ఏమాత్రం వెనకాడరు. కానీ ఒక విధంగా చూస్తే జాలప బాధలకన్నా, వ్యధలకన్నా రత్తన్ బాధలూ, వ్యధలూ-దారుణమైన వని చెప్పవచ్చు! జాలప బాధలకు ఒక అంకం అంటూ వున్నది. రమానాథుడు యువకుడు. ఇవ్వాలి కాకపోతే రేపువస్తాడు. అతనిరాకతో జాలప బాధలు తీరతాయి. కానీ రత్తన్ జీవితంలోని బాధలకు అలాంటి ఆశేలేదు. ఆమెభర్త వృద్ధుడు. వున్నకొద్దీ జీవితం అడుక్కుపోతుందిగానీ, ముందుకు పోయేభాగ్యం లేదు. రాత్రి గడిస్తే, సూర్యోదయం అవుతుంది. వెలుగువస్తుందని జాలప ఆశిస్తుంది. కాని రత్తన్ కలా ఆశించడానికి బొత్తిగా అవకాశంలేదు.

జాలప కళ్ళు చెమ్మగిల్లినయి. “పుత్తరాలకు సమాధానం రాస్తూవుండు. డబ్బు ఇవ్వలే” అన్నది రుద్ధకంఠంతో.

రత్తన్ ంగా పర్సులోనుంచి డబ్బు తీసి ఇచ్చింది.

“మనస్సుకు కష్టంగా వున్నదా ? అడిగింది. జాలప.

“వుంటేమాత్రం నీకేం ?”

జాలప అమాంతం రత్తన్ని కౌగిలించుకుని తన తలను ఆమె హృదయంలో దాచింది. జాలపకు ఎన్నడూ లేని అనురాగం పుట్టుకువచ్చింది రత్తన్ మీద.

ఒక్క ఊణంతరువాత రత్తన్ చిరునవ్వుతో వెళ్ళిపోయింది.

వకీలుగారు కలకత్తాలో మందుపుచ్చుకోడానికి వెళ్ళారు. పట్టణానికి చివర ప్రశాంతంగావున్న ఒక బంగళాలో రెండు గదుల్ని అద్దెకు తీసుకున్నారు. రత్తన్ వంటబ్రాహ్మడిని, పనిచేసే నౌకరిని వెంటపెట్టుకుని పోయింది. ఇందువల్ల ఏ విషయంలోనూ అట్టే బాధగాలేదు. వంట బ్రాహ్మణుడు, నౌకరు, ఇద్దరూ చాలా రోజులుగా వుంటున్న వాళ్ళుకావడంచే ఏ అరమరికలూ లేకుండా ఇంటివాళ్ళలా పనులు చేసుకుపోతున్నారు. బంగళాకూడా చక్కగా వసతిగా వుంది. ముందు ఒక పూలతోట కన్నులపండువుగా వున్నది. పట్టణానికి చివరి ప్రదేశమేమో కొంచెం ఆరుబయలుగా వుంటుంది. సాయంత్రంపూట చల్లగాలి ఎంతో హాయి నిస్తూ వుంటుంది. పట్టణపురొద, సందడి ఇక్కడలేవు. పగలంతా పట్టణంలో తలలు దిమ్మెక్కించుకున్న రకరకాల మనుషులూ సాయంత్రానికి ఇటు చల్లగాలికి వస్తుంటారు చెరలోనుంచి బయటపడ్డట్టు.

ఇక్కడకు వచ్చిన మొదటి రెండురోజులూ బహుశా ప్రయాణపు బడలిక వల్ల కావచ్చు వకీలుగారి ఆరోగ్యం పూర్తిగా తారుమారైంది. తరువాత మెల్లిగా సర్దుకొన్నది. రత్తన్ వకీలుగారిని విడిచి ఒక్కక్షణమైనా అవతలికి కదలదు. ఇలా రత్తన్ ఎప్పుడూ తనదగ్గరే అంటిపెట్టుకుని వుండటం వకీలుగారికి బాధగా వున్నది. తన రోగపు వుధృతాన్ని ఆమెకు తెలియనీకుండా వుంచాలని వారి అభిప్రాయం. ఇలా భార్య ఎప్పుడూ దగ్గరే వుండటంవల్ల తను గట్టిగా మూలిగినా, కాళ్ళూ, చేతులూ విసురుకున్నా ఆమెమనస్సు ఎక్కడ బాధపడుతుందోనని సంకోచిస్తూ వుండేవారు. ఆమె ఆమరాని తగ్గించడంకోసం తన బాధనంతా కప్పిపుచ్చేవారు. ఆకలి ఏమాత్రం లేకపోయినా కొద్ది గొప్పో పథ్యం నంజుతూవుండేవారు. తనకు వైద్యంచేస్తున్న కవిరాజుగారితోకూడా బాధలు ఏమీలేవనీ, కులాసాగా వున్నాననీ చెబుతూవుండేవారు. రోగం తిరుగుముఖం పట్టినదని అందరూ సంతోషించారు.

ఒకరోజు వకీలుగారు రత్తన్తో ఇలా అన్నారు “నాకు రోగం నయమయ్యి, నీవు మందు పుచ్చుకోవల్సి వస్తుందేమోనని భయంగా వున్నది.”

“అంతకన్నా కావల్సిందేమిటి? మీకు జబ్బులేకుండాచేసి, కావాలంటే నన్ను రోగిని చేయమని రోజూ భగవంతుడికి మొక్కుకుంటున్నాను” అన్నది రత్తన్.

“రోజూ కొంచెం చల్లగాలికి తిరిగి వస్తూవుండు. అంతగా జబ్బుపడాలని మనస్సుగా వుంటే నాకు నయమయిం తరువాత పడుదువుగాని.”

“ఎక్కడికి పోను ? ఎటూ పోవాలని వుండదు.”

వకీలుగారికి అకస్మాత్తుగా రమానాథుడు జ్ఞాపకానికి వచ్చాడు.

“పోనీ రోజూ సాయంత్రంపూట పార్కులవైపు పోతుండకూడదూ ? రమానాథుడు కనుపిస్తాడేమో !”

రత్తన్ కు జాలప చెప్పినమాటలు జ్ఞాపకానికి వచ్చినయ్యి. నిజంగా ఏ పార్కులోనైనా కనుపిస్తే ఎంతబాగుండు ! అనుకుంటూ “నేను వెతుకుతానని జాలపకు మాట ఇచ్చాను. తీరా ఇక్కడికి వచ్చి మరేపోయాను” అన్నది రత్తన్.

“ఇవ్వాల వెళ్ళు ! ఇవ్వాలే ఏం ? రోజూ సాయంత్రంపూట ఒక గంట తిరిగిరా !”

“కానీ....మీ గురించి....మనస్సు బాధపడుతుంది. వెళ్ళబుద్ధికాదు.”

“నాగురించా ? ఎందుకూ బాధపడటం ? హాయిగా నయమవుతూవుంటే !”

“సరే, వెళ్తుంటాను !”

నిన్నటినుంచి భర్త మాటలమీద రత్తన్ కు సమ్మతం తప్పింది. రోజూ రోజూకూ మనిషి కృశించిపోతున్నాడు. ముఖం పాలిపోతున్నది. ఎప్పుడూ కళ్ళు మూసుకుని అర్థమగతగా పడివుంటున్నాడు. వకీలుగారు తను నోటిమీదగా బాధలు ఏమీలేవని ఎంత చెబుతున్నా. యీ లక్షణాలు దాయగలడా ? భర్త తనకు రోగం విషయంలో అబద్ధం చెబుతున్నాడని ఆమె తెల్సుకోసాగింది. రోగం ఎల్లావున్నదో కవిరాజుగారిని అడుగుదామంటే, ధైర్యం చాలడంలేదు. ఇలాంటి పరిస్థితిలో రమానాథుడేవుంటే, తనకు ఎంత అండా, ధైర్యంగా వుండేది !

రత్తన్ కు ఈ కవిరాజు వైద్యంమీద విశ్వాసం దినదినం సడలిపోతున్నది. రమానాథుడేవుంటే తనలా ఏమీచేతకానట్టు, గోళ్ళుగిల్లుకుంటూ కూర్చునేదా ? ఇంకో డాక్టర్ని ఎవరినైనా పిలిపించేది. రోగనిర్ణయం చేయించి, అవుసరం అయితే మందు మార్పించేది.

ఇక ఈ కవిరాజునల్ల లాభంలేదనుకున్నది మనస్సులో.

రత్తన్ రమానాథుడేమైనా కనుపిస్తాడేమోనని షికారుగా బయటికి పోయింది. ఆమె వెళ్ళింతరువాత పనివారినిపిల్చి “కొంచెం నన్ను పైకిలేవతియ్యి. పడుకుని, పడుకొనీ నడుములు పట్టుకుపోయినయ్యి. ఇదిగో ఒక కప్పు టీ

కూడా పట్టుకురా అబ్బి.... ఈ కవిరాజు వైద్యం నా చావు చూసేట్టుగా వుంది !” అన్నారు వకీలుగారు.

వకీలుగారిని లేవదీసి, వీపుక్రింద రెండు దిండ్లు ఎత్తుగావేసి పడుకున్నట్టుగా కూర్చోబెట్టి “చూడండి బాబూ : నే నీ మాట మొదట్లోనే చెబుదామనుకున్నాను .... చూడండి బాబూ : అమ్మగారి మనస్సు కష్టపడుతుందని చెప్పలేదు !” అన్నాడు పనివాడు.

ఒక్కక్షణం ఆగి వకీలుగారు అన్నారు : “నాకు చావంటే భయంరేదురా ! నరకం, స్వర్గం అనే నమ్మకాలు కూడలేవు. మన కర్మలనుబట్టే మనకు ఉత్తరజన్మ లభించడంగనక నిజం అయితే, నేను వుత్తమజన్మకే పోతాననేది నిశ్చయం ! అయినా చావాలనిలేదు.... చస్తే ఏమవుతుంది !”

పనివాడు కొంచెం బాధగా, “చూడండి బాబూ ! మీ రలాంటి మాటలు మాటాడబోకండి.... మీరు పెద్ద చదువులు చదువుకున్న దొరలు. అయినా నామాట కొంచెం వినండి. ఇక ఈ మంచులో లాభంలేదండయ్యా ! నామాట విని బంగమీ దేశ సుదొక మంచి భూతవైద్యుడున్నాడు. చూడండి బాబూ ! వాడిని పిలిపించండి” అన్నాడు.

వకీలుగారు అయిష్టంగా ముఖాన్ని అవతలికి తిప్పుకున్నాడు.

దయ్యాలూ, భూతాలూ అంటే వారికి నమ్మకంలేదు. అదంతా మోసం అని వారివద్దేళ్ళం. ఇద్దరు ముగ్గురు భూతవైద్యులను కొట్టారుకూడాను. కానీ, ఈ సమయంలో పనివాడు తెచ్చిన ఈ ప్రస్తావనని గట్టిగా వ్యతిరేకించడానికి కూడా వారికి ఓపిక లేకపోయింది. వూరికే తలతిప్పేసి పూరుకున్నారు.

ఇంతలో వంటబ్రాహ్మణు టీ తెచ్చి ఇచ్చాడు. టీ వారికి నిషేధం. అయినా, తాగడానికి తీసుకున్నాడు. ఒక్కక్షణం బాధగా టీ కప్పువంక చూసి “వద్దు తీసుకు పో ! దానికి తెలిస్తే మనస్సు కష్టపెట్టుకుంటుంది” ఒక్క నిమిషం ఆగి, “చూడు పంతులూ ! ఒక్కడికి వచ్చింతరువాత నాముఖ మేమైనా కలపారిందా ?” అన్నారు వకీలుగారు.

వంటపంతులు వకీలుగారి మాటలు విని పక్కనేవున్న పనివాడివైపు చూశాడు. అతను స్వయంగా ఏ విషయంమీదా అభిప్రాయాన్నీరండీ. పనివాడు గనక బాగున్నారంటే తనూ బాగున్నారంటాడు. పనివాడు బాగాలేరంటే తనూ బాగా లేరంటాడు.

పనివాడు వంటపంతులి సందిగ్ధాన్ని గమనించి “చూడండి బాబూ ! మీకేం ? మీరు చక్కగా తేరుకుంటున్నారు. కానీ, తేరుకోవల్సినంతగా తేరుకోవడంలేదు” అన్నాడు.

వెంటనే వంటపంతులు అందుకున్నాడు : “అవునండి, మీరు కేసుకున్నారు. కాని బహుస్వల్పం !”

వకీలుగారు ఏమీ మాట్లాడలేదు. మొదలకుండా కళ్ళు మూసుకున్నారు. వారిస్థితి మరీ విషమంగావుంది. రెండుమూడు మాటలకన్నా ఎక్కువ మాట్లాడ లేకపోతున్నారు. ఆ మాత్రం రెండు మూడు మాటలు మాట్లాడినందుకే పది నిమిషాలవరకూ మత్తుగా పడివుంటున్నారు. వీరికి తనస్థితి పూర్తిగా తెలిసిపోయింది. ముఖంమీద మృత్యుభాయలు పూర్తిగా అలుముకున్నై. మధ్యమధ్య ఆయాసం ఎక్కువవుతున్నది. ఒక్కొక్కమాటు తృటికాలం శ్వాస ఆడడంలేదు. ఏమిటి నమ్మకం ? ఆ విరామమే మరో రెండు క్షణాలవరకూ నిలిస్తే !

కాసేపటి తరువాత వకీలుగారు కళ్ళు తెరిచారు. కళ్ళు చెమ్మగిలిచున్నై. క్షీణించిన స్వరంతో “పంతులూ ! సిద్ధా వచ్చాడా ?” అన్నాడు. కానీ మరుక్షణం లోనే తనకు తనే సిగ్గుపడి “ఏమిలేదు. సిద్ధా వచ్చినట్లుగా వుంటేను !” అన్నాడు తలవంచుకుంటూ.

సిద్ధా వకీలుగారి మొదటి భార్య కొడుకు. ఇరవై ఏళ్ళు పెరిగి చచ్చి పోయాడు. వకీలుగారికి పాపం అతను జ్ఞాపకానికి వస్తున్నాడివ్వాల. వారికి వుండి వుండి తన జీవితంలోని వివిధ దశలూ కళ్ళకు కట్టినట్లుగా కనిపిస్తున్నై. మధ్య మధ్య తల్లివచ్చి తన్ను ఆరోగ్యాన్ని గురించి కుశలప్రశ్నలు వేస్తున్నట్లుగా వుంది.

రెండు క్షణాలు కళ్ళుమూసుకు పడుకున్న వాడల్లా వులిక్కిపడిలేచి “ఇదిగో నీవు కొంచెం బయటికిపోయి, ఎవరియినా మంచివకీలుంటే పిలుచుకురా” అన్నాడు పనివాడితో. పనివాడు వెళ్ళడానికి తయారైనాడు. ఇంతలో “వద్దు.... వద్దు.... అది వచ్చేవేళ అయింది” అన్నారు వకీలుగారు. బయలుదేరిన పనివాడు ఆగిపోయాడు.

రత్తన్ కారుహారన్ మోగించుకుంటూ వచ్చింది.

వకీలుగారు లేని చిరునవ్వును తెచ్చుకుంటూ “ఎక్కడికి పోయావు ? అత నెక్కడైనా వున్నట్లు తెలిసిందా ?” అన్నారు. రత్తన్ ఏమీ సమాధానం చెప్ప లేదు, ఎందుకనో ఆమె హృదయంలో అజ్ఞాతమైన భయం గూడుకట్టుకుంటున్నది.

రత్తన్ మౌనంగా మందుసీసా తెచ్చి మందు తాగించి “వాళ్ళకు ఎవరి కైనా టెలిగ్రాం యిప్పించమంటారా ?” అనడిగింది.

ఎవరికన్నట్లు ఒకమాటు ప్రశ్నార్థకంగా రత్తన్ ముఖంలోకి చూసి, తిరిగి తనే అర్థంచేసుకున్నట్లు తల ఆడించి, “వద్దు.... ఎవ్వరినీ పిలవ నవసరంలేదు.... నేను చక్కగా బాగుపడుతున్నాను” అన్నారు వకీలుగారు.

రత్తన్ మౌనంగా పూరుకున్నది.

ఒక్కక్షణం ఆగి “వీలునామా రాయద్దా మనుకుంటున్నాను” అన్నార వకీలుగారు.

ఒక్కసారిగా రత్తన్ కండ్లు అశృపూరితాలయినయ్యి. ఏదో అవ్యక్తమైన శక్తి తన శరీరాన్ని ముక్కలు ముక్కలుగా చీల్చి పారేసినట్టయింది. నిర్భోదానికీ, శ్వాస పీల్చుకోడానికీకూడా తన కిక్ యీ ప్రపంచంలో తావులేదనిపించింది. “ఇంటిదగ్గరనుంచి ఎవ్వరినైనా పిలిపిస్తాను. మాట సాయానికయినా ఇక్కడ మనవాళ్ళంటూ ఎవ్వరూ లేరాయె !” రత్తన్ కళ్ళనీళ్ళు తుడుచుకుంటూ అన్నది.

రత్తన్ కు ఎవరినైనా బంధువులను పిలిపిస్తే బాగుండనిపిస్తున్నది. అన్నలూ తమ్ముళ్ళూ ఎంతోమంది వున్నారు. కానీ, ఎందుకనో ఎవ్వరినీ పిలిప వద్దంటారు వకీలుగారు.

వకీలుగారు వీలునామా విషయం తేవడంవల్ల ఆమె మరీ క్రుంగిపోయింది. ఒకవేళ కవిరాజుగారు “లాభంలే” దన్నారేమో ననుకున్నది. నిజంగా అంత పనీ జరిగితే తన గతి ఏమిటి ? ఆవరించేవాళ్ళు ఎవరు ? ఈ కష్టాన్నంతా చెప్పుకు విలపిద్దామంటే తల్లయినా లేకపోయేకదా ?

ఇంతలో వంటపంతులు వచ్చి “అమ్మగారూ ! వంట సిద్ధం అయింది. వడ్డించమంటారా ?” అన్నాడు.

రత్తన్ తలఎత్తి ఒకమాటు కోపంగా వంటపంతులు ముఖంలోకి చూసింది. పాపం వంటపంతులు బిక్కముఖంవేసి మారుమాటాడకుండా లోపలికిపోయాడు. అతను లోపలికి వెళ్ళిం తరువాత రత్తన్ కు జాలివేసింది. తను ఎందుకని అరని పంక అలా చూసింది ? అతనేం తప్పుచేశాడు ? అన్నానికి పిల్చాడు అంతేనా ? అని తర్కించుకుంటూ లోపలికిపోయి “పంతులుగారూ ! నా కీపూట ఆకలిలేదు. మీరు తినండి !” అన్నది.

“రెండు మెతుకులు తినండమ్మా ! మానుకుంటే ఎల్లా ?” అన్నాడు అను సయిస్తున్నట్టు వంటపంతులు.

వెళ్ళడానికి వుద్యక్తమైన రత్తన్ ఆగిపోయింది. వంటపంతులు గొంతులో ఆమెకు ఆత్మీయతా, ఓదార్పు కనుపించినయ్యి. ఇన్నాళ్ళనుండి ఇక్కడ రన కెవ్వరూ లేరనుకుంటున్నది. అది పొరపాటు !

“ఏమండీ పంతులుగారూ ! ఈ కవిరాజు వైద్యంవల్ల ఏమైనా లాభంవున్నదంటారా ?” జాలిగా అడిగింది రత్తన్.

వంటపంతులు భయపడుతూ గంటక్రితం వకీలుగారిదగ్గర అన్నమాటలే

మళ్ళీ అన్నాడు. “ఏదో మార్పు వస్తున్నట్టుగానే వున్నది. కానీ కావల్సినంతగా రావడంలేదు !”

రత్తన్ అవిశ్వాసాన్ని ప్రకటిస్తూ “పంతులుగారూ, మీరుకూడా నన్ను మభ్యపెడుతున్నారా ?” అన్నది.

వంటపంతులు కండ్లు చెమ్మగిల్లినయ్యి. “భయపడకండి. భగవంతుడు నమ్మినవాళ్ళని ఎన్నటికీ వదలిపెట్టడు .... మనం అధైర్యపడి మాత్రం చేసే దేముంది ?” అన్నాడు.

“ఇక్కడ ఎవరైనా సిద్ధాంతులు దొరికినా బాగుండు. పూజలూ, పునస్కారాలూ చేయిస్తే ఏమైనా శాంతిస్తుందేమో !” అన్నది రత్తన్.

వంటపంతులు తృప్తిగా “నేనీమాట మొదట్లోనే అందాం అనుకున్నా. బాబుగారి మనస్తత్వం మీకు తెల్సుకదా ? ఇలాంటిదంటే మండిపడతారు. అందుకనే అనలేదు !” అన్నాడు.

“పరవాలేదు, నీ వెరిగిన వాళ్ళెవరైనావుంటే రేపు పిల్చుకురా !”

“బాబుగారు, కోప్పడతారు.”

“నే వున్నాగా” అంటూ రత్తన్ గదిలోకివచ్చి దీపంముందు కూర్చుని జాలపకు వుత్తరం రాయసాగింది.

సోగరి జాలపకు :

“ఇవ్వాలి మనస్సంతా ఆందోళనగా వున్నది. వీలునామా రాయాలంటున్నారు. ముందు ఏ అరిష్టం సంభవిస్తుందో అనేభయం నరనరాలకూ వ్యాపిస్తున్నది. ఇన్నాళ్ళనుంచీ, వకీలుగారు తన రోగస్థితిని నాకు తెలియకుండా చాచారు. అలా దాయడం ఇక వారికి సాధ్యంకాలేదు. భగవంతుడికి ఎందుకు నామీద ఇంత కోపం ? అతను దయామయుడనీ ఆపద్బాంధవుడనీ చెబుతుంటారే. నాపట ఎందుకిలా ప్రవర్తిస్తున్నాడు ? నా జీవితం అంధకారంతో — ముళ్ళతో, రాయిరప్పలతో నిండివున్నది. ఈ జీవితానికి వకీలుగా రొక వెలుగు. ఈ వెలుగుకాస్తా పోతే, ఇక నేనేం కావాలి ?

“పోతే, ఇంతవరకూ రమానాథుగారిని వెదకడానికి అవకాశం దొరకలేదు. ఇవ్వాలిమాత్రమే కొంచెం బయటికి పోయాను.

“అమ్మగారికి నమస్కారాలని చెప్పవలసింది.”

ఉత్తరంరాసి రత్తన్ బయటికి వచ్చింది. వకీలుగారికి నిమిష నిమిషానికి గుండెల్లో బాధ ఎక్కువవుతున్నది.

రాత్రి మూడుగంటలైంది. అప్పటివరకూ మేలుకునివున్న రత్తన్ అప్పుడే కన్నుమూసింది. ఇంతలో ఆయానం ఎక్కువకావడంచేత వకీలుగారు పెద్దగా గుర్రకపెట్టసాగారు. గుర్రకవిని రత్తన్ పులికిపడి లేచింది. తలవైపుకు పోయి చూచుని భర్తలను తన తొడమీనకు లీసుకున్నది. విషాదంగా రత్తన్ ఒకమాటు భర్తముఖంలోకి, మరొకమాటు గోడనువున్న గడియారంలోకి చూసింది. దాదాపుగా ఇంకొక మూడు గంటలకుగానీ తెల్లవారదు. అప్పుడుగానీ కవిరాజు గారు రారు. అంతవరకూ భర్త ప్రాణాలను పక్షింపడం ఎల్లాగ అన్నట్లు గట్టిగా నిట్టూర్చింది.

కొంతసేపటికి వకీలుగారి గుర్రక ఆగిపోయింది. దానితోపాటు శ్వాసకూడా ఆగింది. ఒళ్ళంతా చమటలతో నిండిపోయింది చేస్తో రత్తన్ ని అవరలికి వెళ్ళమని సొంజ్జ చేసి, తల ఆమె తొడమీననుంచి లీసి దిండుమీద పెట్టుకుని మెల్లిగా కళ్ళుమూసుకున్నారు వకీలుగారు.

ఒక్క క్షణం తరువాత క్షీణంగా "రత్తన్ .... ఇక శలవు .... నా అపరాధం...." మాట పెగలక ఆపారు. రెండుచేతులూ జోడించి ఒకమాటు దీనంగా భార్యవంక చూశారు. వీచో చెప్పడానికి పేదలు కదిలిస్తున్నారు. శబ్దంమాత్రం పెగిలి రావడంలేదు.

"టీమల్ ! పంతులూ ! ఎక్కడ చచ్చారు !" రత్తన్ పెద్దగా అరిచింది.

"మేల్కునే పున్నానమ్మా !" అంటూ పంతులు వచ్చాడు.

"వాగకండా పోయి, కవిరాజును పిలుచుకురా ! వెంట లీసుకురావాలి ! తెలిసిందా ? పో !"

పంతులు వెళ్ళాడు. రత్తన్ లేచి స్ట్రా వెలిగించింది గుండె కాయడంవల్ల ప్రయోజనం వుండవచ్చునని ! ఆమెలోని యశము, బలహీనత, భయమూ అన్నీ ఒక్కసారి చూయమైనయ్యి. నిండా మునిగినట్లయిందామెపని.

పదిహేను నిమిషాలు త్వరత్వరగా గుండెలకు వేడినీళ్ళకాపు వేసినతరువాత వకీలుగారి స్థితి కొంచెం శాంతించింది. శ్వాస ఆడుతున్నది. మాటకూడా వచ్చింది. రత్తన్ చేతులను తన బుగ్గలమీద పెట్టుకుని రత్తన్ .... నీకు చాలా అన్యాయం చేశాను. ఈస్థితి ఇంత క్షణంలో ననుందని నేనూ అనుకోలేదు. మనస్సులోని కోర్కెలన్నీ మనస్సులోనే పుండిపోయినాయి .... క్షమించు !" అన్నారు వకీలుగారు.

వకీలుగారు మాటలకు రత్తన్ ఏమీ సమాధానం చెప్పలేదు. కవిరాజు

కోసం ఎదురుచూస్తున్నది. ఇంతవరకూ అతను రాలేదు. పనివాడు టీమల్ వక్కనే నిలబడివున్నాడు.

రత్తన్ టీమల్తో “టీమల్ ! కొంచెం నీళ్ళు వెచ్చపెడతా ?” అన్నది.

టీమల్ అక్కడే నిలబడి నిలబడి “వేడినీళ్ళు ఏంచేసుకోనమ్మా ? తులసి నీళ్ళు పోయండి !” అన్నాడు.

రత్తన్ ఒక్కసారి భర్త గుండెలమీద చేయిపెట్టి చూసింది. గుండెలు ఇంకా వెచ్చగానే వున్నై. కవిరాజుగారు వస్తున్నారేమోనని వాకిలివైపు చూసింది. రావడంలేదు. అసలు ఇక్కడికి ఎందుకు పట్టుకువచ్చానా ? ప్రయాణపు బడలిక, వాతావరణపు మార్పువల్లనే ఇంతపని అయిందేమో అనుకున్నది. ఇక్కడికి రావడం, ఇలా జబ్బు ముదరడం - అంతకీ తనే కారణం అనుకుని పశ్చాత్తాప పడసాగింది.

ఈ ఎనిమిది సంవత్సరాల వెవాహిక జీవితమూ ఆమె కళ్ళముందు సినిమాలా కనుపించింది. ఆ సినిమాలో తన ప్రవర్తనలోని లోపాలన్నీ విపులంగా, పెద్దవిగా కనుపించినయ్యి. వకీలుగారు చూపిన ప్రేమా, వారు తనను హృదయంలోకి తీసుకోవడానికి ఎంతగా ప్రయత్నించిందీ, తను వినోద విలాసాల్లోపడి వారిని వట్టి డబ్బు పుట్టించే యంత్రంగా మాత్రమే చూడటం, వారి ప్రేమనీ, బాధనీ ఎన్నటికీ గమనించకపోవడం వివరంగా కనిపించినై.

వకీలుగారు రాత్రింబగళ్ళూ, శ్రమించి తనకోసం డబ్బు సంపాదించారు. దానికి ప్రతిగా తనే మిక్కిలిగలిగింది ? అశాంతి, బాధా! తనను దగ్గరకు తీసుకోవాలనీ, ఏకాంతంలో తనతో మాట్లాడాలనీ ఎంతో ప్రయత్నం చేశారు. తను ఏనాడైనా దగ్గరకు పోయిందా ? తన సినిమాలూ, పోకులూ, నగలేగానీ, వారి మనస్థితిని అర్థంచేసుకోవడానికి ఏమాత్రం ప్రయత్నం చేయలేదు. పరిశ్రమతోటి, మనోవ్యధతోటి దహించుకుపోతున్న వారి హృదయానికి తను ఏమాత్రం శాంతి నివ్వలేదు. అనాసక్తి నీ, అయిష్టాన్నీ ప్రకటిస్తూ ఎప్పటికప్పుడు వారి ఉత్సాహం మీద నీళ్ళు చల్లుతూ వుండేది. అలా కాకుండా ఆ హృదయానికి ఏమాత్రం శాంతి నీయగలిగినా, ఈ విపత్తు ఇప్పుడప్పుడే వచ్చివుండేది కాదేమో ! మేడ లేదని వున్న పూరిగుడిశను అశ్రద్ధచేసి, దాన్నికూడా పోగొట్టుకున్నట్టుంది నా పని !

వకీలుగారి కండ్లు తెరచివున్నై. వాటిల్లో ఏ భావమూ కనుపించడంలేదు.

ఇక రత్తన్ ఎంత ఏడ్చినా, మొత్తుకున్నా వారికి స్ఫురణశక్తి తిరిగిరాదు. ఇహలోకపు చింతలకూ, బాధ్యతలకూ అతీతుడై పోతున్నారు. అంతరాంతరాల్లో ఎక్కడో అస్తావలగామి అయిన సూర్యభగవానుడి తుది కిరణంలా మిణుకు మంటున్నది వారి స్ఫురణశక్తి.

టీమర్ త్వరగాపోయి పంచపాత్రలో నాలుగు తులసిదళాలు, కొంచెం గంగతీర్థమూ తీసుకువచ్చి వుద్ధరిణితో వకీలుగారి గొంతులో తులసితీర్థంపోశాడు. వకీలుగారు తన జీవితకాలంలో ఇలాంటి మూఢాచారాలకు చాలా వ్యతిరేకి. ఆ ఊణాన్న తన అభ్యంతరాన్ని తెలియచేయడానికి కనీసం తలైనా ఆడించలేదు. తుది శ్వాసల్ని పీలుస్తున్న వకీలుగారి హృదయంలో మూఢాచారాలకు స్థానం దొరికిందని కాదు : ఇక వారి కీ లోకమే అనవసరం ! ఆలాంటప్పుడు ఈ ఊద్ర ఆచారాలూ, వ్యవహారాలూ పట్టవచ్చినయ్యా : నిరభ్యంతరంగా గుటకవేశాడు.

భూమ్యాకాశాలు కలిసే తుదిభాగాల్ని గిరిగీసి సరీగా తెల్సుకోడం, నిర్ణయించడం ఎలా కష్టమో, అలాగే జనన మరణాలనుకూడా నిర్ణయించి వేరెట్టి సూచించడం కష్టం ! 'జీవితం' అనే స్థితికి అంత్యం 'మృత్యువు' అనేదాని ప్రారంభం మానవుడికి ఎలా ప్రాప్తిస్తయ్యో ఎవ్వరూ నిర్ణయంగా చెప్పలేదు. ఈ పరివర్తన అనివార్యమైనది. దీన్ని ఆపడం దుస్సాధ్యం ! ప్రపంచంలోకి వచ్చిన ప్రతి వ్యక్తి ఏదో ఒక రోజు ఆ స్థితికీ, ఆ నిద్రలోకీ పోవల్సిందే !

వకీలుగారు తులసితీర్థాన్ని రెండు గుక్కలు మింగారు. మూడో గుక్క మింగుడుపడలేదు. నోట్లో నీరు చెంపలమీదుగా క్రిందకు పోయినయ్యి. పక్కనే వున్న టీమర్ "అమ్మగారూ ! బాబుగారు మనల్ని విడిచి వెళ్ళిపోయారు. అటు పట్టండి క్రింద పడుకోపెడదాం !" అన్నాడు.

టీమర్ కళ్ళు చెమ్మగిల్లినయ్యి. రెండు కన్నీటి బిందువులు వకీలుగారి ఆత్మకు కృతజ్ఞత తెలియచేయడానికా అన్నట్టు క్రింద రాలినయ్యి. నిలబడలేక పోయాడు. క్రింద చతికిలబడి ఏడవసాగాడు. ముప్పై సంవత్సరాలనుంచీ ఇంట్లో పనిచేస్తూవుంటే, ఈనాటివరకూ 'నువ్వు' అని సంబోధించి ఎవరగూ వకీలుగారు. ఇక నలాంటి యజమాని తనకు ఎక్కడ దొరుకుతారు.

రత్తన్ ఇంకా కవిరాజుకోసం ఎదురుచూస్తున్నది. టీమర్ అన్నమాట ఆమెకు గొడ్డలిపెట్టులా తగిలింది. వకీలుగారి గుండెలమీద చేయిపెట్టి చూసింది. ఆ గుండెలు దెబ్బై సంవత్సరాలపాటు అవిశ్రాంతంగా పరిశ్రమచేసి, ఇప్పుడు విశ్రాంతి తీసుకుంటున్నై. రత్తన్ నోటివెంట మాటరాలేదు. విభ్రాంతి ఆమె మేధస్సును వశంచేసుకున్నది.

"ఎందుకమ్మా ఇంకా అలా చూస్తారు ? జరగవల్సిందేదో జరిగింది. క్రిందకు దింపుదాం పట్టండి" అంటున్న టీమర్ మాటలు విని, ఆమె తిరిగి మనస్పృహలోకి వచ్చింది.

చెరోవై పూ పట్టి శవాన్ని క్రిందకు దించారు.

31

అరోజే వకీలుగారి శవాన్ని కాశీకి తెచ్చారు. మాలవాలో వారి తమ్ముడి కుమారు డొకతనున్నాడు. అతన్ని బెలిగ్రాం యిచ్చి పిలిపించారు. అతనే దహనక్రియలు జరిపాడు. ఈ పనులన్నీ రత్తన్ మన స్వహాలో లేకుండా మిషన్ లా జరిపించింది.

తరువాత యథాప్రకారం నివాస స్థానానికి వచ్చింది. జాలప రోజూ వుదయం, సాయంత్రం వచ్చి చాలాసేపు కూర్చుని వెళ్తావుంటుంది. శోకసంతప్త మైన రత్తన్ హృదయానికి జాలప కొంచెం అండగా వున్నది.

ఎప్పుడూ రత్తన్ హృదయాన్ని ఏదో అవ్యక్తమైన బాధ పీడిస్తూవుంటుంది. నలుగురిలో కూర్చున్నప్పుడు బాధ కొంచెం సమసినట్టుగా వుంటుంది. కానీ, ఎవరి ఇళ్ళకు వాళ్ళు పోగానే తన వంటరితనాన్ని పోగొట్టటానికా అన్నట్లు బాధ పిలవకుండానే వచ్చేస్తుంది. ఎప్పుడు తను ఒంటరిగా కూర్చున్నా ఈ ఎనిమిది సంవత్సరాల సాంసారిక జీవితము, నగలమీద తన ఆసక్తి, సినిమాలూ, షికార్లూ ఇవన్నీ జ్ఞాపకానికి వస్తున్నాయి. వివశంగా కన్నీళ్ళు పెట్టుకోవల్సి వస్తుంది. ఇదే కాకుండా ఆమెకు ఇంకో దిగులుకూడా బయలుదేరింది. ఇన్నాళ్ళనుంచి తన బాధ్యతను భరించే రక్షకుడొకడు ఈ లోకంలో తనకు వున్నాడు. ఇప్పుడతను దారితప్పుకున్నాడు. ఇదివరకు యెంత నిశ్చింతగావున్నా జరిగిపోయేది. ఇప్పుడలా కాదు, జాగ్రత్తగా వుండాలి తను :

వకీలుగారి తమ్ముడికొడుకు ఈ నెలరోజులనుంచీ ఇక్కడే వుంటున్నాడు. చాల తెలివి, కలుపుగోలుతనం కలవాడు. ఈ ఒక్క నెలరోజులలోనే అత నీ పట్నంలో అనేకమంది పరిచయల్ని, మిత్రుల్ని కల్పించుకున్నాడు. వకీలుగారి ఆత్మీయుల్ని, మిత్రుల్ని తనవైపు ఆకర్షించుకున్నాడు. బేంకు అక్కౌంటు తన పేరుకు మార్చుకున్నాడు. అలహాబాదు బేంకులో వకీలుగారికి 20 వేలు వున్నాయి. చూస్తూ చూస్తూండగానే ఆ 20 వేలకూ వారి అన్నకొడుకు అధికారి అయినాడు. తరువాత మెల్లిగా అద్దెలుకూడా తనే వసూలుచేయసాగాడు. దీనితో రత్తన్ పూర్తిగా అధికారచ్యుత అయింది. తనిలా అనధికారి అయినట్టు చివరివరకూ రత్తన్ కు తెలియనే తెలియదు.

ఒకరోజు టీమల్ అన్నాడు : "చూడండమ్మగారూ ! పోయినవారు ఇక ఎల్లాగూరారు. వారిని గురించి దిగులుపడి కూర్చుంటే ఎల్లా ? చూడండమ్మగారు,

చినదాబుగారు బేంకిలో ఉబ్బించా తన పేరును మార్పించుకున్నానని తెల్పింది. కొంచెం జాగ్రత్తగా వుండడం మంచిది. చూడండమ్మగారు : లేకపోతే....!”

చాడీలు చెబుతున్నందుకు రత్తన్ చాలా కోపంగా చూసింది. అతను నోట్లోమాటల్ని నోట్లోనేమింగి తలవంచుకు వెళ్ళిపోయాడు. సాయంత్రానికే అతనిమీద ఒక దొంగతనపు నేరాన్ని వేసి మణిభూషణ్ అతన్ని ఇంట్లోనుంచి వెళ్ళగొట్టాడు. రత్తన్ నోరెత్తి మాట్లాడలేదు.

ఇకపోతే, వెనకటినుంచి వున్నవాడు ఇంట్లో వంటపంతులు ఒక్కడేను. అతనికి భంగుతాగడం అలవాటు. దానికి మణిభూషణ్ కొంత ప్రోత్సాహాన్నిచ్చాడు. ఈ ప్రోత్సాహంతో వంటపంతులు మణిభూషణుడికి భృత్యుడయ్యాడు. ఈ వంటపంతులు దాసీలదగ్గర, ఇంటికివచ్చే ఇతరదగ్గర మణిభూషణుడిలోవున్న పుత్తమ గుణాలను ఏకరువుపెట్టసాగాడు. దీంతో మణిభూషణుడికి ఇంట్లోవున్న ఇతర దాసీల హృదయాల్లోనూ, చుట్టుపట్లవారి హృదయాల్లోనూ గౌరవం ఎక్కువయింది. ఇదంతా రత్తన్ కు తెలియకుండా పన్నిన ఒకపూహం.

ఒకరోజు మణిభూషణుడు రత్తన్ తో ఇలా అన్నాడు : “పిన్నీ! ఇక నేను ఇక్కడ వుండటం అనవసరం. పోతే నీవుమాత్రం ఇక్కడ వంటరిగా దేనికి? నా దగ్గరకువచ్చేస్తే, కోడల్ని. మనుమళ్ళనీ చూసుకుంటూ కాలం గడుపువచ్చును ఇలాంటిప్పుడు ఇక ఇక్కడ బంగళామాత్రం చూసేందుకు : మంచి భవస్తున్నది. అమ్మదాం!”

ఈ మాటలు రత్తన్ ని నిద్రలోంచి లేపినయ్యి. సాశ్వర్యంగా మణిభూషణుడివలన చూస్తూ, “ఏమన్నావూ!” అన్నది.

“ఆ! ఏమీలేదు. ఇక నేను ఇక్కడ ఎందుకు? నిన్ను తీసుకుని ఇంటికి పోతే బాగుంటుందికదా? అని యోచిస్తున్నాను!”

“బాగానే వుంటుంది....” ఉదాసీనంగా అన్నది రత్తన్.

“వాదాయిగారు ఏమైనా వీలునామా రాస్తే చూపించు. వారి యిష్టప్రకారం జరపడం మన ధర్మం.”

“వీలునామా రాయలేదు. అయినా, ఏమిటి అవునరం?”

“ఒకవేళ రాసి ఎక్కడైనా పెట్టారేమో!”

“ఏమో! నా దగ్గర ఎన్నడూ ఆ ప్రస్తావనే లేదు.”

మణిభూషణుడు నవ్వుతూ “వాదాయి జ్ఞాపకార్థం ఏమైనా చేయిస్తే బాగుంటుంది” అన్నాడు.

రత్తన్ పుష్పాహంగా “అవును, తప్పకుండా చేయించాలి!” అన్నది.

“అయితే.....పొలాలమీద వచ్చే ఆదాయం దాదాపు రెండువేలు వుంటుంది. పోతే, వారు సంవత్సరానికి రెండువేలు దానధర్మాలక్రింద ఖర్చు పెడుతున్నారు. అంటే పొలాలమీద వచ్చే మొత్తం ఆదాయాన్ని దానధర్మాల క్రింద ఖర్చు పెడుతున్నారన్నమాట : ఆ ఆదాయాన్ని అలాగే కొనసాగిద్దామా ?”

“తప్పకుండా !”

“సరే భూమిమీద ఆదాయం ధర్మాలక్రింద ఖర్చు. ఇకపోతే, ఇంటిఅద్దెల మీద నెలకు వచ్చే ఒక వందరూపాయలతో ఒక సంస్కృత పాఠశాల నడుపు దామా ?”

“అదీ, బాగానే వున్నది.”

“పోతే, ఇక ఈ బంగళాను అమ్మి డబ్బు బేంకిలో వేద్దాం !”

“అట్లాగే వేద్దాం, నాకు డబ్బుతో అవుసరం ఏమిటి ?”

“మీకు ఏమైనా పనులుంటే చేసిపెట్టడానికి మేమంతా వున్నాముకదా ? ఇంక ఈ మోటారెండుకు ? దీన్నిరూడా అమ్ముదాము. ఇప్పుడు మనం అనుకున్న పనులన్నీ జరగాలంటే చాలా డబ్బు అవుసరం !”

“అంత త్వరగా కారు అమ్మడం దేనికి ? బేంకిలో కొద్దో గొప్పో డబ్బు వున్నదిగా ?”

“బేంకిలో ఏమున్నదని మీ వుద్దేశ్యం ? మహావుంటే వెయ్యో, ఐదు వందలో వుండవచ్చు ! పట్నమాయె ! ఈ నెలరోజులనుంచీ, దానికనీ, దీనికనీ వాడుతూనే వున్నానా ? అవికూడా అయిపోవచ్చినయ్యి. ఈ కారును అమ్మడమే మంచిది.”

“సరే....అలాగే !”

రత్తన్ మనస్థితి దారుణంగావుంది. మానసికశక్తి క్షీణించినప్పుడు మనిషి అతి సాధారణమైన విషయాన్నిరూడా ఆలోచించలేదు, శోకంలో మునిగిన వాళ్ళకు ఏమాత్రం సానుభూతి చూపనవలెనా పరమ ఆత్మీయుడుగా కనుపిస్తాడు. రత్తన్ స్థితికూడా అలాగేవున్నది. ఇప్పుడామె ఎవ రేం చెప్పినా యథార్థమనే నమ్ముతుంది....ఆచరిస్తుందికూడాను ! ఆమెకు ఎవ్వరిమీదా అనుమానం కలగదు. ఎవ్వరినీ శంకించదు. తనలో కలుపుకోవడం తప్పితే ఎదిరించి వేరుచేయగల శక్తి ఆమెకు లేదు.

శ్రాద్ధకర్మలు ముగిసిన తరువాత జాలప రత్తన్ ఇంటికి పోవడం తగ్గించింది. రోజూ ఒక్కసారో, లేకపోతే రెండురోజులకు ఒక్కసారో పోయి కనబడి వస్తున్నది. ఇటు చయానాథుడికి కొద్దిరోజులనుంచి జ్వరం వస్తున్నది. అందువల్ల జాలపకు రత్తన్ ఇంటికి వెళ్ళమన్నా తీరుబాటు కావడంలేదు.

చయానాథుడిది బాధను ఓర్పుగా భరించే మనస్తత్వంకాదు. జ్వరంతో చనుపడే బాధకన్నా, తను ఇతర్లను పెట్టే బాధ ఎక్కువగావుంది. పాటలూ, వద్యాలూ, మతిలేని మాటలూ, యములవాళ్ళనీ, అవనీ, ఇవనీ హడలగొడుతూ వుంటాడు. అదీకాక వృద్ధాప్యంలో వచ్చిన ఈ జ్వరం తన ప్రాణాలను బలి గొంటుందని అతనికో గట్టి అనుమానం. దాంతో చుట్టాల్ని, పక్కాల్ని, బంధువుల్ని, అందరినీ తన మంచంచుట్టూ కూర్చోమంటాడు. కావాలంటే అతనికి ఎంతైనా సేవచేస్తారు ఇంట్లోవాళ్ళు. కానీ, అతని ఏడ్పుల్ని, నవ్వుల్ని, పిచ్చి మాటల్ని ఎంటూ కూర్చోవడమనేది దుర్భరమైన విషయం.

అతని పిచ్చిచేష్టలకు ఏ చయ్యమో భూతమో ఆవేశించి చనుకుంటున్నారని ఇంట్లో వాళ్ళు.

చయానాథుడికి దినపత్రిక చదవటం ఒక వ్యసనం. అతడు పదుకున్న గదిలో పాత దినపత్రికల మోపు ఒకటి పడేసివుంది. జాలప మామగారి దగ్గర కూర్చుని బాగా అలసిపోయినప్పుడు చేసేపని ఏమీలేక ఆ దినపత్రికలను తిరగేస్తూ వుంటుంది. ఒకరోజు మామూలుగా పత్రికలు తిరగేస్తూవుండగా ఆమెకు ఒక దాంతో చదరంగం ఆటపోటీ కనుపించింది. దాన్లో ఆ ఆటను చక్కగా కట్టి చినవాళ్ళకు బహుమతికూడానని వున్నది. చయానాథుడి దగ్గర ఈ ఆటల నమూనాల అచ్చపు స్తకం వున్నట్టు జాలపకు తెల్సు. వెంటనే రోపలికిపోయి ఆ నమూనా పుస్తకాన్ని పట్టుకువచ్చింది. దాన్లో కొన్ని ఆటల నమూనాలూ, అదే విధానాలూ, చివరకు ఆటకట్టే విధంకూడా రాసి వున్నది.

తనుకూడా యీ పుస్తకంలోని ఒక నమూనాను ఏ పత్రికకైనా ప్రకటించ దానికి ఎందుకు పంపకూడదు? సక్రమంగా అడిగినవాళ్ళకు తనుకూడా పదిరూపాయల బహుమానాన్ని యిస్తానని సంపాదకులకు రాసేస్తే? ఎవడుపడితే, వాడల్లా అడవానికి అంత తేలికయిన ఆటేమీకాదు. చయానాథుడు గనక చూడడం జరిగితే చచ్చుకుందా, పొల్గొనవచ్చు. పైగా తను యిచ్చేది ఏమంత పెద్ద బహుమానం

కాదు కనకపెద్ద పెద్ద ఆటగాళ్ళు దీని జోలికిరారు. ఎల్లాగయినా, దీనిద్వారా వారు ఎక్కడవున్నదీ తెల్పుకోవాలి అనుకున్నది జాలప.

జాలప ఉదయంనుంచీ యిదే ఆలోచిస్తున్నది. ఈ ఆలోచనలోపడి రత్తన్ దగ్గిరకుకూడా పోలేదు. రత్తన్ అంతవరకూ జాలపకోసం ఎదురుచూసి యిక రాదని నిశ్చయించుకుని తనే బయలుదేరింది, భర్త చనిపోయిన తరువాత ఆమె యిదే బయటికి రావడం. బజార్లన్నీ నిరాశగా, నిశ్శబ్దంగా వున్నై. నెల రోజులనుంచీ ఆమెకారును ముట్టుకోలేదు. మహా వేగంగా పోనిద్దామనుకున్నది. కానీ, నడవడం ఎదుబండికంటే హీనంగా వున్నది. మధ్య మధ్య కారాపుతూ, రోడ్డుమీద అడుక్కునే అనాధలకూ, దరిద్రులకూ అణా బేడా ధర్మం చేస్తూ జాలప యింటికి చేరుకున్నది.

జాలప రత్తన్ ని చూడగానే నమస్కరించి, “ఇవ్వాలి రాలేకపోయినందుకు క్షమించు అక్కా. మా మామగారికి వంటో ఏమీ బాగాలేదు” అన్నది.

రత్తన్ వెంటనే దయానాధుడి గదివై పుకు తిరిగి “ఇక్కడేనా వున్నది? నాతో మాటమాత్రమైనా అనలేదేం?” అన్నది.

దయానాధుడి జ్వరం అప్పుడు కొంచెం తగ్గివున్నది. రత్తన్ ని చూసి “చాలా బాధలో వున్నావమ్మా! ఏం చేస్తాం? అనుభవించక తప్పదు. పుట్టిన ప్రతివాడూ గిట్టాల్సిందేకదా! అట్టే కూర్చునేవాడు ఒకడూలేడు. నా పనీ అయి పోయింది తల్లీ! ఈ ముసలితనంలో యీ జ్వరం వూరికే రాలేదు. నన్నెత్తుకు పోడానికే వచ్చింది! ఆపదసమయంలో గొంతులో కాసిన్ని నీళ్ళుపోసే కొడుకు చేయిదాటిపోయాడుకదా? ఇక మిగిలిన ఇద్దరూ వున్నారంటే వాళ్ళకు నా అతీగతీ పట్టిందా? వాళ్ళ ఆటలేమో, వాళ్ళ తిరిగడాలు ఏమో! ఒక్క క్షణం ఎవ్వరూ దగ్గిర కూర్చోరు. ఎవరికి చెప్పుకోను తల్లీ! ఇక బ్రతకడంవల్ల ....!” అన్నాడు నిరాశగా.

రత్తన్ “అచ్చే....మీ రంతగా అధైర్యపడవల్సిన పనిలేదు. ఇది మలే రియా. రెండురోజుల తరువాత అదే పోతుంది” అన్నది.

దయానాధుడు దీనంగాచూస్తూ “కూర్చో అమ్మా! నీ వంటున్నావుగాని, నా కేమీ బ్రతుకుతానని నమ్మకంలేదు. ఒకవేళ నీ నోటివాక్యాన బ్రతుకుతానేమో! అయినా ఒక్క విషయ మమ్మాయీ! చావంటే నాకు బొత్తిగా భయంపోయింది. అక్కడకూడా ఆత్మలు ఇక్కడిలాగానే అనేక వ్యవహారాలు చేస్తూవుంటయ్యట, దేవాలయాలూ, కచేరీలూ, వార్తాపత్రికలూ అన్నీ వుంటయ్యట! అలాంటప్పుడు ఇంక నా కెందుకు భయం?” అన్నాడు.

రెండునెల్ల తర్వాత రత్తన్ కు ఇవ్వాలే నవ్వు వచ్చింది. పై మాటలు అనేటప్పుడు దయానాధుడి ముఖం వినోదసూచకంగా లేకుండా గంభీరంగా

వున్నది. అంటే, ఆ లోకంలోకూడా ఇక్కడిలాగే అనేక వ్యవహారాలు వుంటాయిని అతని గాఢ విశ్వాసం : రత్తన్ కు నవ్వు ఆగలేదు. ఎదురుగా నవ్వితే ఏమైనా అనుకుంటాడేమోనని బైటికి పోయింది. రత్తన్ తోపాటు జాలపకూడా బయటికి వచ్చింది.

“బాబుగారు ఏమనుకుంటారో : నేను జ్వరంతో చస్తూవుంటే వాళ్ళకు నవ్వులుగా వుంది అనుకుంటారేమో?” అన్నది రత్తన్.

“ఇప్పుడు నయం. జ్వరం తక్కువగా వున్నది. జ్వరం బాగా వున్నప్పుడు ఇంకా సుతీమతీలేని విషయాలు మాట్లాడుతూ వుంటారు. పొట్ట చక్కలయ్యేట్టు నవ్వు వస్తుంది! ఇంట్లోకి పోదాం పద” అంది జాలప.

“ఐతే, నాతో రావా?”

“ఇవ్వాలి రాలేనక్కా!”

“మరి రేపో?”

“చెప్పలేను. వారికి కొంచెం నిమ్మకాయలు వస్తాను.”

“అలా వీలులేదు; రేపు తప్పకండా రాలి. నీ సలహాకూడా తీసుకోవాలి!”

“ఏం సలహా? ఏ విషయంలో?”

“మణిభూషణుడు బంగళా అమ్మి ఇక్కడినుంచి పోదాం అంటున్నాడు.”

నడుస్తున్న జాలప తక్కిమని ఆగిపోయింది. “ఏమన్నావు? నీ పీ గ్రామం నుంచి వెళ్తావా? నేను పోనీయను తల్లీ! నీవు లేకపోతే నాకు ఒక్కక్షణం గడవదు. కనీసం వారు తిరిగి వచ్చేవరకైనా నీ వుండాలి. మొన్నమాత్రం మొన్న ఒక్క వారంరోజులు నీవు కలకత్తాలోవుంటే, ఇక్కడ నే నొక్కొక్క క్షణం యుగంలా గడిపాను. నిజం, రత్తన్! నీ మీద నాకు అంత ప్రేమ వున్నదని వెనక తెలియదు. కావాలంటే మణిభూషణ్ తో నేను చెబుతాను. బంగళా అమ్మకున్నా వుంచుకున్నా, నిన్ను మాత్రం కొన్నాళ్ళు వుంచాల్సిందే!” అన్నది.

రత్తన్ కళ్ళు చెమ్మిగిల్లినాయి. “నాకూ అలాగే వుంది. నేను నిన్ను వదలి వుండలేను. మణిభూషణుడితో రానని ఖచ్చితంగా చెబుతాను” అన్నది.

జాలప రత్తన్ చేయిపట్టుకుని పైకి తీసుకుపోయింది. ఆమెను మరీ దగ్గరగా తీసుకుంటూ, “చేతిలో చెయ్యిచెయ్యి వెళ్ళనని” అన్నది జాలప.

“ఇదిగో వెళ్ళను. వెళ్ళనంటే వెళ్ళను! రెండువందల రూపాయలు అద్దెలమీద వస్తాయి. అవి నా ఖర్చులకు సరిపోతాయి. బంగళాకూడా అమ్మనీయను. సరేనా?” అంటూ క్రిందవున్న చదరంగం నమూనాలను చూసి, “చదరంగం ఎవరితో ఆడుతున్నావు?” అడిగింది రత్తన్.

జాలప తన అభిప్రాయాన్నంతా చెప్పి వినిపించింది. ఇదంతా అనవసరం. దీనివల్ల ప్రయోజనం లేదు అంటుండేమో అనుకున్నది. కానీ, రత్తన్ విని సంతోషించింది. “పదిరూపాయలు చాలవు, యాభై రూపాయలు పెట్టు. కావాలంటే డబ్బు నేను యిస్తాను” అన్నది.

జాలప తన అనుమానాన్ని తెలియజేసింది. “మరీ పెద్ద పారితోషికం పెట్టేటయితే, పెద్ద పెద్దవాళ్ళు ఆడి....వాళ్ళు కొట్టుకుపోతారు. అసలుపని జరగక పోగా డబ్బు దండగ అవుతుంది” అన్నది.

“అలా ఏం జరగదు భయపడకు : రమానాథుడుగారు చూశారా ? తప్పని సరిగా పూర్తిచేస్తారు. అసలు వారే మొదట పూర్తిచేస్తారని నా నమ్మకం ! భగవదనుగ్రహంవల్ల వారే పూర్తిచేశారా ? వారి అడ్రసు పత్రికాఫీసులో దొరుకుతుంది. కనీసం ఎక్కడ వున్నదీ, తెలుసుకోవచ్చు !”

“అయితే, దీనివల్ల ప్రయోజనం వుందంటావు ?”

“పూర్తిగాను !”

“సరే....అయితే, ఇవ్వాలే ఒక వుత్తరం రాస్తాను. ఏ పత్రికకు పంపనూ ?”

“ప్రజామిత్ర మంచి పత్రిక.”

“అయితే దానికే పంపుదాం ! ఒకవేళ డబ్బు కాస్తా మింగి మనం పంపిన నమూనా అచ్చు వెయ్యకపోతే ?”

“అట్లా జరగదు....ఒకవేళ పోయినా యాభై రూపాయలేగా ? వాళ్ళ బుద్ధి తెల్సిపోతుంది....ఇప్పుడు నాతో ఇంటికి వస్తావా ? డబ్బు ఇచ్చిపంపుతాను !”

“ఇప్పుడెక్కడ. రేపు వస్తాను !”

ఇంతలో దయానాథుడు ఎందుకో జాలపను పిల్చాడు. జాలప లోపలకు పోయింది. రత్తన్ బయటికి పోతుండగా వినినకర్రతో విసురుకుంటూ రాజేశ్వరి ఎదురైంది.

“ఏం ? బాగా వుక్కపోస్తున్నదాండి ? నాకు చలివేస్తున్నట్టుగా వుంది !.... అరె....రె....ఏమిటీ కాళ్ళనిండా తెల్లగా పిండి ? ఏమైనా విసురుతున్నారా ?” రత్తన్ అడిగింది.

రాజేశ్వరి సిగ్గుతో తలవంచుకుని “ఏం చేయను ? వైద్యుడు మరపిండితో చేసిన టొఫెలు వారికి పెట్టవద్దన్నాడు. వినరిన పిండి బజారులో ఎక్కడా దొరక లేదు....కూలివాళ్ళను పలికరిస్తే బేడలూ పావులాలూ, అడుగుతున్నారు !” అన్నది.

“అయితే, మీరు పిండికూడా వినరగలరన్నమాట ?”

“ఆఁ ఎన్నివున్నయ్యిరే ! మొత్తం అర్థశేరుకూడా లేవు. అసలు జాలపే విసురుతున్నది. కాని నాకు వారిదగ్గర కూర్చోవడం మహావిసుగు ! అందువల్ల దాన్ని వారిదగ్గర కూర్చోవడానికి పంపించి నేను విసురుతున్నాను.”

మాట్లాడుతూ, మాట్లాడుతూ రత్తన్ తిరగలిదగ్గరకుపోయి కూర్చున్నది. తిరగలిని ఒకమాటు అటూ ఇటూ కదిపి, “గోధుమలు వుంటే కొంచెం ఇటుతెండి విసురుతాను !” అన్నది.

“నీవల్లకాదు. నీవిటు రేచిరా అమ్మా !”

“నావల్ల కాకపోవడం ఏమిటి ? మా అమ్మగారింట్లో రోజూ విసిరేదాన్ని ! మీ కెందుకు, కాసిని పట్టుకురండి.”

“చేతులు బొబ్బలు ఎక్కుతయ్యి. లే అమ్మా !”

“ఏమీ ఎక్కవు. మీరు పట్టుకురండి.”

రాజేశ్వరి రత్తన్ చెయ్యిపుచ్చుకు లేవదీస్తూ, “ఇంట్లో గోధుమలు నిండు కున్నై అమ్మా. బజారునుంచి ఎక్కడ తెప్పించను !” అన్నది బ్రతిమలాడు తున్నట్టు.

“సరే, ఎల్లావుండవో, నే వచ్చిచూస్తా. రత్తన్ సరుకులి గదిలోకి పోయింది. డబ్బాలన్నీ గాలించి చివరకు గోధుమల్ని తెచ్చింది. “చూశారా ? తెచ్చాను !” అన్నది సంతోషంగా.

రత్తన్ ఒక గిన్నెలో గోధుమల్ని పోసుకుపోయి విసరడం ప్రారంభించింది. రాజేశ్వరి జాలపదగ్గిరకు పోయి “చూడు మీ స్నేహితురాలు ఏం చేస్తున్నదో; తిరగలిముందు కూర్చుని గోధుమలు విసురుతున్నది ! ఎవరైనా చూస్తే ఏమనుకుంటారు ?” అన్నది.

జాలప దయానాథుడి గదిలోనుంచి బయటకు వచ్చి అత్తగారిని యింకొంచెం వుడికించడానికి “అయ్యో ! నిజంగానా ? ఎవరైనా చూస్తే ఏమనుకుంటారు ? పరువూ, మర్యాదా ఏమైనా వుంటుందా ? పదండి నేనూ వస్తున్నాను” అన్నది నవ్వు ఆపుకుంటూ.

“ఏం చెయ్యను ఎంత చెప్పినా వినందే !”

జాలప వెళ్ళి చూసేసరికి రత్తన్ నిజంగానే విసురుతున్నది. ఆమె ముఖం మీద నన్నగా చెమటపోసింది. చేతులు మిషన్లలా తిరుగుతున్నై. ముఖం సంతోషంతో వికసించింది.

“ఇదిగో, అమ్మా ! పిండి మెత్తగా విసరాల్సి. లేకపోతే కాలిరాదు !” నవ్వుతూ అన్నది జాలప.

“అట్లాగేనమ్మా, ఎంత మెత్తగా కావాలంటే అంత మెత్తగా విసురు తాను. ఒక్కకానీ, అదనంగా పారేయింఛండి అమ్మగారూ!” రత్తన్ పకపకా నవ్వింది.

ఇద్దరూ ఒక్కసారి పెద్దగా నవ్వారు. తిరగటి శబ్దంలో నవ్వు కలిసి పోయింది.

రమానాథుడు టీషాపు పెట్టాడు. పగలంతా మూసివుంటుంది. రాత్రిపూట మాత్రం ఒక్క రెండు మూడు గంటలు పెడతాడు. సాధారణంగా దేవీదీన్ హాదా కొట్టు వున్నంతసేపూ అక్కడే కూర్చుని వుండటంవల్ల, ఎటు తిరిగి నలుగు రైదుగురు సరదాకయినా అతని దగ్గరకు వచ్చి కూర్చుంటారు. అతని దగ్గరకు వచ్చేవాళ్ళల్లో ఒకరిద్దరు మినహా మిగిలినవాళ్ళందరూ టీ తాగుతారు. రమానాథుడు కూడా టీ బాగా ఇవ్వడం మొనలు పెట్టాడు. ఒక్కసారి రాగినవాడు మళ్ళీ ఇంకో చోటికి పోడు. మొదటిరోజున మూడు రూపాయలు అమ్మింది. మర్నాడు నాలుగు రూపాయలు అమ్మింది. పదిరోజులకల్లా నాలుగు డబ్బులు కూడబెట్టాడు. వాటితో ఒక పాత టేబిలూ, రెండు కుర్చీలూ కొన్నాడు. సాయంత్రంపూట కూరల వ్యాపారం ఏమీ వుండదు. అందుచేత కూరల తట్టర్ని అవతలికి సర్ది పేబులూ, కుర్చీలూ పడేస్తాడు. అత వొకపేకా, రెండు దినపత్రికలనూకూడా పడేశాడు. దీనితో వ్యాపారం ఏడు ఎనిమిది రూపాయలవరకూ పెరిగింది.

రమానాథుడు టీషాపు పెట్టి నాలుగు నెల్లయింది. కొద్దిగా చేతులో డబ్బులు మెదుల్తూ వుండటంవల్ల తిరిగి వెనకటి షోకులూ, సరదాలూ అన్నీ యధాస్థితిని చేరుకున్నై. ఇన్నాళ్ళనుంచీ డబ్బులేక అణచుకోబడ్డ కోర్కెలన్నీ ఇప్పుడు ద్విగుణీకృతమైన వేగంతో బయటపడ్డయ్యి. పెంట్లూ, అర్తల్లూ, సినిమాలూ, అన్నీ ప్రారంభమయినయ్యి. దేవీదీన్ నీ, జగ్గోనీ సంరోషపెట్టడానికి రోజూ ఏదో ఒక పారితోషికాన్ని తెచ్చి ఇవ్వడం మొనలు పెట్టాడు. ఒకసారి దేవీదీన్ కు ఒక పట్టుకాలువా తెచ్చి యిచ్చాడు. ముసలిది తలనొప్పినా వున్నదనుకోవడం విని రెండు హాయిరాయిర్ బాటిల్స్ తెచ్చియిచ్చాడు. దీనితో జగ్గో సాక్షం కొండెక్కి నట్టయింది. ఇప్పుడు ముసలివాన్ని సరుకులు మోయనియడంలేదు ఒకచేత తన మాట వినకండా మోసించా కోప్పడతాడు. కొట్టూగిట్టూ అన్నీ వదిలేసి వెళ్తాననీ బెదిరిస్తాడు. జగ్గోకూడా రమానాథుని చూసి భయపడుచువుంటుంది నెత్తిన గంప పెట్టుకుని రమానాథుడు యింట్లో లేకుండా చూసి చొంగలా ప్రవేశిస్తుంది.

ఒకరోజు మనోహర్ ఫిమిటర్ లో రాజాచ్యుట్ట నాటకం జరుగుచున్నది. నాటకం చాలా బాగుంటుంది దనుకుంటున్నాడు రెండురోజుల ముందునుంచీ టిక్కెట్లు అమ్ముచున్నాడు. అయినా, టిక్కెట్లు అమ్మకంలేదు. రమానాథుడికి

చూడా నాటకం చూడాలనిపించింది. ముందుగానే తాను టిక్కెట్లు సంపాదించు కోవడం మంచిదనుకున్నాడు. రాత్రి పదిగంటల తరువాత తలకో గుడ్డ చుట్టు కుని టిక్కెట్లు తెచ్చుకోవడానికి బయలుదేరాడు. పోలీసులు పట్టుకుంటారేమో ననే భయం హృదయంలో ఒకమూల కలకవేస్తూంది. అయినా ధైర్యంచేసి బయలుదేరాడు. వెళ్ళేప్పుడు జగ్గో అడిగింది : “ఎక్కడికి నాయనా !”

“ఎక్కడికీ లేదమ్మా, ఇప్పుడే వస్తా”నంటూ, రమానాథుడు బయటికి పోయాడు.

పెద్దబజారుకయితే ధైర్యంగా వచ్చాడేగానీ, తీరా వచ్చింతరువాత అతని ధైర్యం మంచులా కరిగిపోయింది. అడుగడుక్కి ఏ పోలీసయినా వస్తూన్నాడేమో ననే భయమూ, అనుమానమూ అతన్ని వేధించసాగినయ్యి. ఏ షణాన ఎటు నుంచి ఎవరువచ్చి చేతులు పుచ్చుకుంటారోనని వణకిపోసాగాడు. తల పూర్తిగా వంచుకు నడుస్తున్నాడు. తన పక్కన ఎవరు నడుస్తున్నా ఏ పోలీసో, లేక నీ. ఐ. డీ యో అయివుంటాడని అనుకుంటున్నాడు. అయినా ధైర్యాన్ని చిక్క బట్టుకు నడుస్తున్నాడు. ఇంతలో ముగ్గురు కానిస్టేబిళ్ళు ఎదురుగుండా వస్తూ కని పించారు. వెంటనే రమానాథుడు రోడ్డువదలి పక్కకు తప్పుకున్నాడు. సరీగా అదే సమయానికి పోలీసులుచూడా రోడ్డువదలి సరీగా రమానాథుకు ఎదురు రాసాగారు.

దీంతో రమానాథుడి గుండెలు వేగంగా కొట్టుకోసాగినయ్యి. అనవసరం అయిన బెడద నెత్తిన పెట్టుకున్నానే అని పశ్చాత్తాపపడసాగాడు. వాళ్ళముగ్గురూ తనను తీక్షణంగా చూస్తున్నట్టూ, తనను గురించే మాట్లాడుకుంటున్నట్టూ అని పించింది. నెత్తిమీద తలగుడ్డను బాగా ముఖంమీదకు వాలుకుని, తలవంచుకు మనుషుల్ని చాటుచేసుకు దాటిపోచూస్తున్నాడు.

పై చేష్టలవల్ల పూర్తిగా అనుమానస్పదుడై నా డతను.

పోలీసుల్లో ఒకడు “వీ డెవడో దొంగలా వున్నాడు. ఆ నడక చూడు ఎల్లా నడుస్తున్నాడో !” అన్నాడు తోటివాళ్ళతో.

రెండవవాడు “నిజమే ! అలాగే వున్నది” అన్నాడు.

మూడవవాడు సాయబు “ఏయ్ తలగుడ్డా ! కొంచెం ఇటురా. నీ పేరే మిటి ?” అన్నాడు.

రమానాథుడు వెనక్కి తిరిగి ప్రాణాలను అరచేతుల్లో పెట్టుకుని “నా పేరుతో మీ కేమిటి పని ? నే నేం దొంగనా ?” అన్నాడు.

“దొంగవి కాదు దొరవేలే ! పేరు ఎందుకని చెప్పవు ?”

రమానాథుడు ఒక్కక్షణం తటపటాయించి “హీరాలాల్” అన్నాడు.

“ఇల్లు ఎక్కడా ?”

“ఇలా !”

“అవును ఇలే అడుగుతున్నా !”

“షాజహాన్ పురంలో.”

“ఏ బజారు ?”

రమానాథుడు ఎన్నడూ షాజహాన్ పురం వెళ్ళలేదు. సమయానికి ఏ పేరూ జ్ఞాపకం రాలేదు. ధైర్యంచేసి అన్నాడు : “ఏమిటి నా అద్రసు రాసుకుంటున్నారా ?”

“నీ అద్రసు ఇవ్వాలి రాసుకోవడమేం ? ఎన్నడో రాసుకున్నాం ! పేరు మార్చావు. పేట మార్చావు. బజారు దగ్గరకు వచ్చేసరికి గుడ్లు తేలేశావు. ఆరు నెల్లనుంచి నీ కోసరం వెదుకుతున్నాము. ఇవ్వాలి దొరికావు. పద స్టేషన్ కు” అంటూ, చెయ్యి పుచ్చుకున్నాడు పోలీసు.

రమానాథుడు చెయ్యి విడిపించుకోడానికి ప్రయత్నం చేస్తూ, “వారంటు చూపించు వస్తాను. నేనేం పల్లెటూరివాడిని కాదు. దబాయించి లాక్కుపోవడానికి !” అన్నాడు.

“పట్టుకోరా రెండోచెయ్యి. వారంటు స్టేషనుదగ్గర చూపుదాం !” అన్నాడు రెండోవాడితో.

ఇంతలో ఏమిటో చూద్దామని జనం నాలుగువేపులా గుంపు పోగుపడ్డారు. వాళ్ళల్లో నల్లమందు తెచ్చుకోవడానికి బయటికి వచ్చిన దేవీదీన్ కూడా వున్నాడు.

రమానాథుని పోలీసులు ఈడ్చుకుపోవడం చూసి విభ్రాంతిచెంది “అరె.... రె.... ఇదేమిటయ్యా ! వీరు మా యింట్లో వుంటున్నారు. వీరి నెండుకు లాక్కెక్తున్నారు ?” అన్నాడు పోలీసుల్తో.

ముగ్గురు పోలీసులూ దేవీదీన్ కు పరిచయలే. “మీ ఇంట్లో వుంటున్నాడా ? ఎన్నట్లనుంచి ?” అన్నారు.

“నాలుగునెల్లయింది. మే మిద్దరం ప్రయాగ్ కల్సుకున్నాము. అసలు వీరి నివాసస్థానంకూడా ప్రయాగేలే, నాతోపాటే వచ్చారు.”

సాయబ పోలీసు మనస్సులోనే సంతోషపడ్డాడు.

“అయితే వీరి పేరేమిటి ?”

“మీకు... తెప్పలేదా ? అదే !” అన్నాడు దేవీదీన్. దీంతో పోలీసుల అనుమానం దూరమైంది.

“సువ్యూహాడా ఇతన్లో కల్సినట్టుంది. లేకపోతే, పేరు ఎందుకు చెప్పవు?”

దేవీదీన్ జాలిగా రమానాథుడివంక చూసి, “మేము రమానాథు డంటాము, మరి అసలు పేరు ఇదేనో, కాదో తెలియదు” అన్నాడు.

ఇంతలో సాయిబుపోలీసు అందుకున్నాడు : “అద్దదీ....వీమండీ పంతులు గారూ : మీ అసలు పేరు ఏమిటి ? రమానాథా, హీరాలాలా ? లేకపోతే రెండు పేర్లూ మీవేనా ? ఒకటి అత్తింట్లోకి....ఇంకొకటి పుట్టింట్లోకి....హి....హి.... హి బైనా ?” అన్నాడు.

మూడవ పోలీసు చుట్టావున్న జనాన్ని వుద్దేశించి, “అసలు పేరు.... రమానాథుడు. చెప్పేది వేరేపేరు ! మీ రందరూ వింటూనే వున్నారా ?” అన్నాడు.

చుట్టూ మూగిన మనుష్యుల్లో గుసగుసలు బయలుదేరినయ్యి.

“నిజమే ! అనుమానించవలసిన మనిషిలాగే వున్నాడు.”

“పేరూ, అడ్రసూ రెండూ మార్చాడు.”

“అనుమానంలేదు; దొంగే !”

“పాతకేడీ !”

రమానాథుడికి ఇంక నోరెత్తడానికి అవకాశం లేకపోయింది. దేవీదీన్ కూడా వీమీ మాట్లాడలేదు. రమానాథుడు మాట్లాడకుండా పోలీసుల వెంట నడిచాడు. స్టేషన్ దగ్గరకు వచ్చేసరికి ప్రజలు ఎటువైపు అటు పోయారు. రమానాథుడు దేవీదీన్ వున్నాడేమోనని తల ఎత్తి చూశాడు. లేదు; అతను ముందే వెళ్ళిపోయాడు. గట్టిగా నిట్టూర్చి స్టేషన్లో కాలు పెట్టాడు అతను.

పోలీసులు స్టేషన్లో అప్పుడు సార్జంటూ, సబ్-ఇన్స్పెక్టరు, సర్కిలూ, ఒక జిల్లా సూపరింటెండెంటూ కూర్చుని మాట్లాడుకుంటున్నారు. ఆ నలుగురి ముఖ భావాలూ ఏదో గంభీరమైన విషయాన్ని గురించి చర్చిస్తున్నట్టుగా వున్నాయి.

డి. యస్. పి. పొగ వదిలి “ఇక బయటి సాక్ష్యంతో పని జరగదు.... వాళ్ళలోనే ఎవరో ఒకరు అప్రూవరుగా తయారుకావాలి. ఎవరినైనా ఒక్కరిని లాగలేరా ?” అన్నాడు.

సార్జంటు, “మేము అన్ని ప్రయత్నాలూ చేసి వూరుకున్నామండి.... ఎంతో ఆశ చూపాము కానీ, వాళ్ళలోనుంచీ ఒక్కడుకూడా చీలిరాలేదు. బయటనుంచి అయినా సాక్ష్యం దొరుకుతుందేమోనని చూశాము. అదీ లాభం లేకపోయింది. ఒక్క ముండాకొడుకూ సాక్ష్యం ఇయ్యలేదు” అన్నాడు.

డి. యస్. పి. “అయితే ఆమూర్తాడీ కుర్రాడిని మళ్ళీ పట్టుకరాక పోయారా ! అతని తండ్రిని బెదిరిస్తే పని జరుగుతుందేమో ?” అన్నాడు.

సార్జంటు “ఉదయంనుంచీ మేము చేసేసినే అది.... పాపం తండ్రి వాడిని ఎంతో బ్రతిమలాడాడు” అన్నాడు.

ఒక్క క్షణం అందరూ నిశ్శబ్దంగా వున్నారు. తరువాత డి. యస్. పి. “ఇక లాభంలేదు. కేసు నడవదు. అనవసరంగా చెడ్డపేరు తెచ్చుకున్నాము” అన్నాడు నిరాశగా.

“ఇంకొక్కవారం టైము యివ్వండి. యీలోపు ఎవరైనా అనుకూలం అవుతారేమో చూద్దామన్నాడు సబ్-ఇన్స్పెక్టర్.”

తరువాత సార్జంటు మినహా మిగిలిన ముగ్గురూ వెళ్ళిపోయారు. సార్జంటు హుక్కా పీకుతూ కూర్చున్నాడు. ఇంతలో సాయిబు కానిస్టేబులు వచ్చి “చూశారా, వెబ్బికొట్టాను ? ఎవరో రమానాథుడుట ప్రయాగనుంచి వచ్చి దేవీ దీన్ యింట్లో వుంటున్నాడు.... అనుమానించతగ్గటుగా వున్నాడు. పేరూ, అడ్రసూ అన్నీ మార్చి చెప్పాడు. పట్టుకువచ్చాను. రెండు డబాయింపులు పడ్డయ్యా. విషయం అంతా బయటపడిపోతుంది” అన్నాడు.

“దేవీదీన్ అంటే.... అరనే కదూ.... వాడి యిద్దరి కొడుకులూ....?”

“అవునండీ వాడే !”

ఇంతలో రమానాథునికూడా సార్జంటుదగ్గరకు తీసుకొచ్చారు. సార్జంటు అతన్నొకమాటు క్రిందనుంచీ పైవరకూ పోల్చుకుంటున్నట్టుగా చూశాడు.

“అయితే నీవు ప్రయాగ రమానాథుడివా ? నీకోసం ఆరునెలలునుంచీ వెతుకుతున్నాము. ఆకారం అంతా అచ్చంగా అదే గుడ్డివాళ్ళకూడా గుర్తుపట్టవచ్చు !”

కానిస్టేబులు అనుమానిస్తున్నట్టు “అసలు ఎవరో ? ఏమిటో ? నిజం చెప్పు నిన్నేమీ బాధపెట్టను” అన్నాడు.

రమానాథుడు లేని నవ్వు తెచ్చుకుంటూ, “మీ చేతుల్లో చిక్కిపోయాను. బాధ పెట్టినాసరే లేక దయతలచినాసరే ! నావల్ల ఒక పొరపాటు జరిగింది. దాన్ని నేను మీ దగ్గర స్పష్టంగా ఒప్పుకుంటున్నాను, నేను ప్రయాగ మున్సిపాలిటీలో వుద్యోగిని. ఒక రోజున ఆఫీసు డబ్బు నాలుగువందలు స్వంతానికి ఖర్చుపెట్టుకున్నాను. ఆ విషయం ఇంటిదగ్గర చెబితే వెంటనే చెల్లించేవారు. కాని, అలా చేయడానికి సిగ్గేసింది. ఇక జరగబోయే పరిణామాన్ని తలచుకుని భయపడి ఇలాగ ఇల్లువిడిచి వచ్చాను....ఇదీ నా తప్పు !” అన్నాడు.

సార్జంటు కొంచెం గంభీరంగా “విషయం గడ్డుదే ! అయితే, సారాయి గీరాయి ఏమైనా అలవాటున్నదా ?” అన్నాడు.

“దాని వాపనకూడా నాకు తెలియదండీ.”

కానిస్టేబుల్ వినోదంగా, “అయితే ఏ అమ్మాయి వల్లనో పడివుంటావు పాపం !” అన్నాడు.

రమానాథుడు నవ్వి, “అలాంటివాడిని కాదు” అన్నాడు.

“అదీ కాకపోతే, పేకాటలోనైనా పెట్టాలి. భార్యకు నగలైనా చేయించాలి !”

రమానాథుడు వెల్లిగా నవ్వాడు బొనన్నట్టు.

“బాగున్నది ! అయితే భార్యకు నగలు చేయించా వన్నమాట ? పోనీలే; ఇక్కడ మేముకూడా నీకు చక్కని లావాటినగలు చేయిసాము చేతులకు !” సార్జంటు తన మాటలను ఆపి పక్కకు చూశాడు, పక్కన దేవీదీన్ చేతులు కట్టుకుని నిలబడి వున్నాడు.

సార్జంటు కఠోరంగా అరిచాడు, “ఇక్కడేం పని నీకు ?”

“ప్రభువుల దర్శనం చేసుకుందామని వచ్చాను. పాపం ఇతడు చాలా అమాయకుడు; తమరు దయచూపాలి !” అన్నాడు దేవీదీన్.

“ఇతను నేరస్థుడు. నేరస్థుడిని ఇంట్లో వుంచుతున్నదే కాకుండా, పైగా సిఫార్సు చేయడానికి వచ్చావా ?”

“బాబూ ! కూట్లో నల్పు ఏరుకోలేని ముండాకొడుకుని, నేనేం సిఫార్సు చేసానండీ ?”

“ఇతనిమీద వారంటు వున్నది. మున్సిపాల్టీ సొమ్ము అపహరించాడు. నీకు తెల్సుకదా ?”

“బాబూ ! ఏదో పొరపాటు జరిగివుంటుంది. కుర్రతనమవడంచేత ఖర్చు పెట్టుకుని వుంటాడు” అంటూ దేవీదీన్ రొంటినించి ఒక చిన్న గుడ్డమూటను తీసి సార్జంటు ముందు పెట్టాడు.

సార్జంటు మండిపడి, “ఏమిటది ?” అన్నాడు.

“అబ్బే ఏమీలేదండి....ఏదో తమకు సిగరెట్టు ఖర్చు....!” కని మధ్యలోనే ఆపాడు దేవీదీన్.

“అయితే లంచం పెడదా(వనుకుంటున్నావా ? జాగ్రత్త నిన్నుకూడా బొక్కలో తోయిస్తాను !”

“కాటికి కాళ్ళువాచాను. ఇక నేను ఎక్కడవున్నా చావుకేగదా ఎదురు చూడాల్సింది ? కానియ్యండి. ఆపని అక్కడే జరుగుతుంది !”

“ఏయ్ ముసిలాడా ! వూరికే వాగక నేను చెప్పేది విను. ఇతనిమీద డబ్బు అపహరించినట్టు కేసు వున్నది. ఇతన్ని పట్టుకున్నవాళ్ళకు ప్రభుత్వం ఐదువందల రూపాయలు యిస్తుంది, కనుక నీవు ఐదువందలూ తెచ్చి చెల్లయితే విడిచిపెడతాను !”

“ప్రభువులు, తమరు చాలా పెద్దమనుష్యులు....వెధవ ఐదువందలకోసం పరాయి దేశ స్తుడిని బాధపెడతారా ? వదలిపెట్టండి బాబూ, జీవితాంతం మీ పేరు చెప్పుకుంటాడు.”

“ఏయ్, నోరుముయ్ ! మేము పుణ్యం సంసాయించుకోవడానికి నాకరీలు చేయడంలా. అంత జాలిగా వుంటే, డబ్బు యిచ్చి విడిపించుకు పో !”

“నాదగ్గిర డబ్బెక్కడిది బాబూ ?”

“ముసలిదానిని అడుగు పోయి !”

“దానిదగ్గిరమాత్రం నాకు తెలియకుండా డబ్బెక్కడిది?”

“ఏయ్, కానిసేబుల్ ! వీడిని బయటికి నెట్టు.”

“సరే, మీరం కోప్పడితే పోతానులెండి, మనుష్యుల్ని పెట్టి నెట్టించడం దేనికి”

సార్జంటు కానిసేబుల్ వంక చూచి “ఈయన్ని లోపలికి తీసుకు పో, రైటర్ ని రిపోర్టు రాయమను” అన్నాడు.

గడపలోనుంచి వెళ్ళబోతున్న దేవీదీన్ కు ఈ మాటలు వినపడ్డయ్యి. కొంపకు నిప్పంటుకున్నట్టు ఆదుర్దా పడసాగాడు. ఏదో చెబుదామని పెదాలు కదిపాడు. కానీ, చెప్పలేకపోయాడు. ఏదో స్థిరమైన నిర్ణయం చేసుకున్న

వాడిలా శిరఃకంపనచేస్తూ రెండడుగులు ముందుకు వేశాడు. మళ్ళీ ఆగి వెనక్కి వచ్చి, “బాబూ ఒక్క రెండు గంటలు అవకాశాన్ని ఇప్పించండి” అన్నాడు.

రమానాథుణ్ణి లోపలకు తీసుకుపోలేదు. తనమీన దేవీదీన్ చూపుతున్న మమకారాన్ని చూసి రెండు కన్నీటి బిందువులు రాలాడు.

“తాతా ! నాకోసరం నీవేమీ బాధపడబోక. నీకు సాధ్యమైనంతవరకూ చూశావు. కానీ, నీకు సాధ్యంకానప్పుడు ఏం చేయగలవు ? నా జాతకంలో జైలు ప్రాప్తి వున్నదేమో ! నీ స్థానంలో మా నాన్నగారే వుంటే మాత్రం యింతకన్నా యింకేం చేయగలరు ? .... నీ వుపకారాన్ని ....”

దేవీదీన్ కళ్ళు చెమ్మగిలినయ్యి.

“ఏంటి నాయనా ఆ మాటలు ? డబ్బుమాట వచ్చేసరికి వెనక్కు తీస్తాననుకుంటున్నావా ? నే నలాంటివాడిని కాదు. అవునరం ఆయితే యిల్ల యినా అమ్ముతాను ! పదివేల రూపాయాలమేడ వున్నది. నెత్తిన కట్టుకుపోతానా ? ఇదిగో సార్జంటుగారూ, రిపోర్టు వ్రాయకండి, యిప్పుడే డబ్బు పట్టుకొస్తాను.”

దేవీదీన్ వెళ్ళిపోయాక సార్జంటు సహృదయంగా “ముసలివాడు మంచి వాడు. ఎట్లాగో వల్లో వేసుకున్నావు !” అన్నాడు.

“ఇందులో వల్లో వేసుకునేదేమున్నది ? బాధల్లో వున్నవాళ్ళను చూసి ప్రతి వాళ్ళూ దయచూపుతారు !” అన్నాడు రమానాథుడు.

సార్జంటు నవ్వి “పోలీసువాళ్ళను మినహాయించి చెప్పండి .... వీళ్ళల్లో వుండదు. అయినా ఈ ముసలివాడు ఐదు వందలూ తెస్తాడని నమ్మకంగారేదు” అన్నాడు.

‘ఒకవేళ తాత పట్టుకువచ్చినా, అతని డబ్బుఖర్చు పెట్టించడం నా కే మాత్రమూ ఇష్టంలేదు. నిరభ్యంతరంగా రిపోర్టు రాసి జైలులో పెట్టండి’ అన్నాడు రమానాథుడు.

ఒక్క క్షణం ఆగి “నేను పోలీసుల కంటపడకండా తిరుగుదాం అనుకున్నాను. అది ఒక మూర్ఖత్వం అని తేలింది. నిర్యం ఎక్కడ పట్టుబడరామో అనే భయంతో జీవితమంతా గడిపేకన్నా, ఒకరోజు పట్టుబడిపోవడమే వృత్తమం !” అన్నాడు రమానాథుడు.

ఒక్కక్షణం తరువాత సార్జంటు దేన్నో ఆలోచించుకుని పులిక్కిపడ్డాడు. ముఖం వికసించింది. “ఇదిగో, రమానాథ్ ! నే నొక వుపాయం చెబుతాను, అల్లాగనరం చేశావా ? ముసలివాడి డబ్బుతో అవునరం లేకుండానే నీకు జైలు తప్పుతుంది” అన్నాడు.

రమానాథుడు నీరసంగా తలవూపాడు సరే అన్నట్టు. అలాంటి మహాదవ తాశం తనకు లభిస్తుందని అతనికి నమ్మకంలేదు.

“నీ వేమీ పెద్ద కష్టపడ నవుననలేదు. ఒక కేసులో సాక్ష్యం చెప్పాలి అంతే !”

‘అయితే, అది తప్పుడు సాక్ష్యం అయివుంటుంది !’

‘కాదు....యథార్థమే :.... ఈ సాక్ష్యం గనక ఇచ్చావా ? ఈ మునిసి పాలిటీ గొడవ పోవడమే కాకుండా, నీవు చాలా వృద్ధిలోకి వస్తావు .... గవర్న మెంటు నొకరీకూడా ఇస్తుంది. కాదంటావా ? ఐదు సంవత్సరాలపాటు కృష్ణజన్మ స్థానం తప్పుదు. ఆలోచించుకో !’

ఏ కేసులో తను సాక్ష్యం చెప్పవల్సినది, ఆ కేసు లక్షణాలు ఏమిటి వగైరా వివరాలన్నీ సార్జెంటు చెప్పేడు.

‘అయితే నేను అప్రూవరుగా మారాలన్నమాట : నేనుకూడా ఆ బందిపోటు దొంగలో వున్నానని కోర్టులో ఒప్పుకోవాలంటారు. మరి ఇది తప్పుడు సాక్ష్యం కాదా ?’

‘అబ్బే....అట్లా కాదు. మీరు ఎవ్వరిమీదా అబద్ధం చెప్పబోవడంలేదు. బందిపోటు జరిగినమాట వాస్తవం. ఆ దొంగల భయంవల్ల అక్కడనుంచీ మాకు ఎవ్వరూ సాక్షులు వారకలేదు. మీరు చెప్పే ఈ సాక్ష్యంవల్ల ఏ నిరపరాధికి శిక్ష పడనని హామీ ఇస్తున్నాను. దాగా ఆలోచించుకుని చెప్పండి. ఒక మార్గం జీవితాన్ని స్వర్గతుల్యం చేస్తుంది. రెండోది నరకప్రాయం !’

రమానాథుడికి ఈ మార్గం బాగా నచ్చింది. ఒక చిన్న అబద్ధంలో వెనకటి తప్పులు మాసిపోగా, భవిష్యత్ జీవితం కూడా దాగుపడుతుందంటే, దాన్ని చూస్తూ చూస్తూ విడిచిపెట్టేంత మూర్ఖుడు కాడతను. దొంగి ఇస్తారనీ, మునిసిపాలిటీ కేసు పోతుందనీ ఏమిటీ నమ్మకం ? అనుమానంగా అడిగాడు. ‘మరి మీ పని గడిచిన తరువాత మునిసిపాలిటీవాళ్ళు నా గొంతు నులుమడానికి తయారైతే ?’

‘అట్లా ఎన్నటికీ జరగదు ! నేనూ హామీ !’

‘మరి నొకరీ ?’

‘గవర్నమెంటు స్వయంగా కల్పించి ఇస్తుంది. మీరు దాగా నమ్మేట్టుగా సాక్ష్యం చెప్పి, బారిష్టర్లవాదాన్ని చిత్తుచేస్తే.... మేము ఎన్నటికీ మర్చిపోము.’

వెంటనే సార్జెంటు కారు తెప్పించి, రమానాథుని కూర్చోబెట్టుకుని డిప్యూటీ కలెక్టరు దగ్గరకు తీసుకుపోయాడు.

కలెక్టరుగారితో చాలాసేపు ఏకాంతంగా మాట్లాడిన తరువాత, చివరకు సార్జెంట్ లా అన్నాడు : ‘మనిషిని చూడగానే ఏదో నేరంచేసే వుంటాడని అనుకున్నాను. చివరకు నేను అనుకున్నట్లుగానే అయింది. ప్రయాగ మునిసిపాలిటీలో డబ్బుకాజేసి వచ్చాడుట : ఇప్పుడు మనకేసులో అప్రూవరుగా సాక్ష్యం

ఇయ్యడానికి సిద్ధంగావున్నాడు. చదువుసంధ్యలు కలవాడు. మనిషికూడా చురుగ్గానే వున్నాడు."

కలెక్టరు సందిగ్ధంగా అన్నాడు: "అవును, చూడటానికి మనిషి చురుకుగానే వుండవచ్చు....!"

"మరి ఇంకో విషయం, మనం మొదలే అతని లోగడ తప్పును ఊహించినట్టు ప్రాన్నివాని .... అప్పుడుగానీ అతనికి మనమీద విశ్వాసం కలగదు. లేకపోతే, సరేన సమయానికి తప్పుపోవచ్చు!"

"సరే, ఆ పని మొదట్లోనే చేద్దాం: మీరు ప్రయాగ పోలీసుస్టేషనుకు ఫోన్ చేసి, అసలు ఇతనిమీద ఏం కేసు వున్నదో కనుక్కోండి.

సార్జంటు ప్రయాగ పోలీసుస్టేషన్ తో ఫోనులో మాట్లాడటం ప్రారంభించాడు.

ఒక్కక్షణంలో ఆ కలెక్టరు సార్జంటుని అడిగాడు: "ఏమంటున్నాడు?"

"వాళ్ళదగ్గర ఈ పేరుగల యెవ్వరిమీదా వారంటులేదుట!"

"అయితే, ఏదో ఆశ్చర్యకరమైన విషయమేనే! ఇతనేం పేరు మార్చుకోలేదుకదా?"

పైగా అక్కడ మునిసిపాలిటీలో అసలు డబ్బే పోలేదుట! ఆ మునిసిపాలిటీకి యిలాంటి కేసేమీ లేదుట!"

"ఇది మరి బాగుంది! ఇత నేమో డబ్బుతీసుకు పారిపోయి వచ్చానంటాడు. వాళ్ళేమో అసలు డబ్బే పోలేదంటున్నారు! మతిస్థిరం లేదేమో ఇతనికి?"

నాకూ ఆశ్చర్యంగానే వుంది. ఇప్పు డిదనికి, నీమీద ఏ కేసూ లేదని చెప్పేసెయ్యడమా? మానడమా? అట్లా చెబితే మన మాట వింటాడా?"

"సరే, ఒకపని చేయండి నేరుగా మున్సిపాలిటీకే ఫోన్ చేసి.... ఇత నెవరో ఏమిటో తెలుసుకోండి."

సార్జంటు ప్రయాగ మునిసిపాలిటీ ఆఫీసుకు ఫోన్ కనెక్ట్ చేశాడు.

"హేలో.... కలెక్టర్ పోలీసుస్టేషన్ నుండి.... మీదగ్గర రమానాథనే క్లర్కు ఎవరై నా వున్నాడా?"

"అవును—వుండేవాడు."

"అతను మీ మున్సిపాలిటీలో డబ్బేమన్నా అపహరించాడా?"

"లేదు. అతను ఇంట్లోనుంచీ చెప్పుకండా పారిపోయాడు. అంతేగానీ, ఇక్కడ డబ్బేమీ అపహరించలేదు. ఐతే, అతను మీ దగ్గర వున్నాడా?"

"అవును, వున్నాడు. మేము అరెస్టు చేశాము. అతను స్వయంగా డబ్బు అపహరించానని చెబుతున్నాడు.... అసలు విషయం ఏమిటి?"

“మరి పోలీసులు కదా మీరు, కనుక్కోండి చూద్దాం?”

“అబ్బే.... ఈ విషయంలో మా బుక్రలు ఏమాత్రం పనిచేయడం లేదు.”

“హి.... హి.... హి.... లెక్కల్లో కొంచెం పొరపడ్డాడు. అందుకు భయపడి పారిపోయాడు, తరువాత చూస్తే లెక్కలు సరిగానే వున్నై!”

పక్కనేవున్న డిప్యూటీ కలెక్టరు ఇదంతా తెలుసుకున్నాడు.

“మరి ఇప్పుడేం చేసేట్టు? పట్ట తప్పించుకు ఎగిరిపోతుంది!”

సార్జెంటు తెలివితేటలు చూపాడు.

“ఎట్లా ఎగిరిపోతుందండి? అసలు మన మీ విషయాన్ని అతనికి తెలియనీయకుండా వుంచేది! ఇక అతన్ని బయటికి పోనీయకండా బయటి విషయాలు అతనికి తెలియకండా చేద్దాము. పోతే, ఇంటివాళ్ళకు ఎటూ ఇత నెక్కడ వున్నదీ ఇక తెలిసిపోతుంది. కనుక వాళ్ళు రాకుండా వుండరు. అయినా సాధ్యం అయినంతవరకూ ఇతన్ని యితర్లతో కలవనీయవద్దు!”

ఇక్కడలా పరామర్శ జరుగుతుండగానే దేవీదీన్ డబ్బుపట్టుకుని పోలీసు సేషనుకు వచ్చాడు. కానిస్టేబులు, సార్జెంటు కలెక్టరుగారితో మాట్లాడటానికి పోయారని చెప్పాడు.

“అయితే బాబుగారిని జైల్లో వేశారా?”

“లేదు; వారినికూడా వెంటబెట్టుకుపోయారు.”

“ఛా.... ఛా.... పోలీసువాళ్ళ మాటల్లో ఏమాత్రమూ నిజం వుండదు. నేను ఒక గంటలో వస్తానన్నానుకదా? నా దగ్గర సరేనని ఇంతలో ఎందుకింత తొందర పడాలి! అటునుంచీ అటే ఎక్కడికయినా పంపుతారుగామాలు! ఇక కంటి కయినా కనిపించడుగా? వారికీ ఐదువందలేగా వచ్చేది. నే నింకో వందకూడా యెక్కువ పట్టుకువచ్చానే! ముసలిది గోలగా ఏడుస్తున్నది” అంటూ దేవీదీన్ కూలబడ్డాడు.

“ఇంటికి వెళ్ళు, ఇక్కడెందుకు కూర్చున్నావు!”

“ఆ సార్జెంటునే రానీ, అడిగేవేవో నాలుగూ ముఖాన్నే అడిగి వెళ్తానంటికి! కాకపోతే నన్నుకూడా జైలుకు పంపుతాడు. అంతేనా? అయినా, ఇంత అన్యాయమా? ఆయనకు మాత్రం పిల్లలూ-పాపలూ లేరు? పాపం! వెళ్ళేప్పుడు ఎంత దిగులు పడ్డాడో?”

“దిగులూ లేదు; పాడూ లేదు. నవ్వుతూనే వెళ్ళాడు! ఇద్దరూ కారులో కూర్చుని వెళ్ళారు.”

దేవీదీన్ కు కానిస్టేబుల్ చెప్పిన మాటమీద నమ్మకం కలగలేదు.

“నవ్వుతూ ఏం వెళ్తాడు? ఒకవేళ పైకి నవ్విస్తూ మనస్సులో ఎంత బాధ పడేదీ నాకు తెలియదనా?”

దేవీదీన్ వచ్చి దాదాపుగా గంట అయింది. ఇంతలో జగ్గోకూడా దుకాణం సర్ది పరుగెత్తుకుంటూ వచ్చింది.

“ఇంతసేపటినుంచీ ఏం చేస్తున్నావు ? బాబు ఏడి ?”

“బాబుగార్ని నూపరెంటెండెంటుగారి దగ్గరకు తీసుకుపోయారుట. మళ్ళీ ఇక్కడికి తెస్తారో, లేకపోతే అటునుంచి అటే పంపుతారో !”

“డబ్బు యిస్తే విడుస్తారంటివిగా ? ఇంతలోనే ఎందుకు పంపారు ?”

“అదే అడుగుదామని కూర్చున్నాను.”

“అడగడం ఏమిటి ? ముఖం వాచేట్టు పెట్టాలి ! ఒక్కమాటమీద నిలబడలేనివాడు ఒక తండ్రికి కొడుకుకాదు. నేనైతే నాలుగూ దులుపుదును. నన్నేం జేస్తాడు ?”

“దుకాణంమీద ఎవరున్నారు ?”

“కట్టేసే వచ్చాను. పాపం ఇంతవరకూ అన్నమైనా తినలేదు బిడ్డ. వెదవ నాటకం, ఆ నాటకం చేసింది ఇంతా ! ఎన్నడూ బయటికి కదిలేవాడు కాదు; ఆ పాడైన నాటకంకోసం టిక్కెట్టు కొనుక్కుందామని వచ్చాడు. లేకపోతే, ఇంత ప్రారబ్ధం పట్టేదేకాదు !”

“ఇక ఇక్కడికి తేకుండా అటునుంచి అటే ప్రయాగ పోలీసుస్టేషన్ కు పంపితే ?”

“కానీ, అంతగా అయితే అక్కడికే వెళ్ళి చూసొద్దాం.”

“శిక్ష తప్పదు.”

“ఎందుకు తప్పదూ ? వాళ్ళ డబ్బు వాళ్ళకు కట్టేసే సరి. డబ్బేగా వాళ్ళకు కావల్సింది ?”

“నీవు ఒక పిచ్చిముండవి - డబ్బు యిచ్చిన మాత్రాన వదిలిపెడతారా ? దొంగతనం. దొంగిలించిన సొమ్మును తిరిగి యిస్తే శిక్షవెయ్యకుండా వదులారా ?”

జగ్గోకు పరిస్థితి విషమించిందని తెల్సింది. ఒక్కక్షణం ఆగి, “సార్జంటు గారు” అనబోతూవుండగానే, సార్జంటు కారువచ్చి ఆగింది. కారులో రమా నాదుడుకూడా వున్నాడు. దేవీదీన్ నూ, జగ్గోనూ చూసి నవ్వుతూ కారు దిగాడు.

“తాతా ! నీ వెంతసేపయింది వచ్చి ? అరె....అమ్మకూడా వచ్చిందే ? నీ వెంతసేపయినమ్మా వచ్చి ?”

సార్జంటు నవ్వుతూ “ఏం తాతా ! డబ్బు తెచ్చావా ?” అన్నాడు.

“నేను కొద్దిసేపట్లో వస్తానని చెప్పేపోయానుగా ? ఇంతలో మీ రెండుకు తొందరపడ్డారు? లోపలికి పనండి డబ్బు లెక్కచూసుకుందురుగాని !”

“ఇన్నాళ్ళనుంచి పాతిపెట్టినవన్నీ బయటికి తీసినట్టుంది ?”

“మీ దయవల్ల ఈ మాత్రానికే నేల తవ్వనవుసరం లేదులెండి.” రమా నాధువంక చూసి, “ఇంకా నిల్చుని చూస్తున్నావేం రమాబాబూ ? ఇంటికి పద నేను డబ్బు చెల్లించివస్తాను” అన్నాడు దేవీదీన్.

“తాతా, డబ్బు తెచ్చినా ప్రయోజనం లేకపోయింది. పై అధికారు వదల దానికి వీలులేదన్నారు.... ఎక్కడనుంచి తెచ్చావో అక్కడ పెట్టిరావొచ్చు!” అన్నాడు సార్జంటు.

సార్జంటు మాటలు వినేసరికి దేవీదీన్ కు కళ్ళు తిరిగినట్లయింది.

“ఇదిగో, సార్జంటుగారూ ! మాట అని తప్పుకోవడం మర్యాదస్తుల పని కాదు. డబ్బు అడిగారు, పట్టుకువచ్చాను. ఇక మీ మాట మీరు చెల్లించుకోండి, మీలాంటివారు మాట అని తప్పుకోవడం బాగుండదు !”

మామూలు పరిస్థితిలో అయితే ఈ మాటలకు సార్జంటు ఉగ్రుడయ్యేవాడే! దేవీదీన్ కు రెండు తగిలించేవాడేమోకూడా. ఎందుకనో అతనికి కోపం రాలేదు. నవ్వుతూ అన్నాడు : “ఇదిగో, తాతా ! మర్యాదస్తుడిని కాదనే అనుకో, మరే మైనా అనుకో ! ఇతన్ని వదలడంమాత్రం నావల్ల కాదు. ఇలాంటి కేసులు కావాలంటే రోజూ దొరుకుతయ్యా ? వెధవ డబ్బుకు ఆశించి, భవిష్యత్తును పాడు చేసుకుంటానా ?”

సార్జంటు నవ్వుడం చూసి దేవీదీన్ మరో మెట్టు ఎక్కాడు.

“మరి, మీ రీ నోటితోనే చెప్పారుకదా ?”

“అవునూ, ఈ నోటితోనే చెప్పాను ! నోటికేం ఎలా కావాలంటే అలా తిరుగుతుంది ! దూషించనూవచ్చు. భూషించనూవచ్చు !”

“మాటలు తప్పిన తరువాత నేనూ మొగవాడినేనని, మీసాలెందుకూ ? గొరిగించేసెయ్యండి !”

సార్జంటు పెద్దగా నవ్వాడు.

“నాకు ఇన్నాళ్ళనుంచీ గొరిగించాలంటే సిగ్గుగా వుండేది. ఇప్పు డా సిగ్గు పోయింది. నిరభ్యంతరంగా గొరిగిస్తాను.”

“మీ రలా నవ్వుబోకండి సార్జంటుగారూ ! నాకు ఒళ్ళు మండుకొస్తున్నది. ఇదంతా వున్నదున్నట్లు కలెక్టరుగారి దగ్గరకు పోయి చెబుతాను. నే నెంత ముసలి వాడిని, చదువుసంధ్యలు లేనివాడినయినా, అమాత్రం కలెక్టరుగారితో మాట్లాడ గలను !”

“అయితే, తాతా ! కొంచతీసి, నిజంగా నా గురించి కలెక్టరుగారికి చెబు తావా యేమిటి ?”

దేవీదీన్ మనస్సులో సార్జంటు బలహీనతను చక్కగా కనిపెట్టాను అను కున్నాడు.

“మరి మీ యిష్టంవచ్చినట్టు మీరు నడిస్తే, మాకు చేతనయింది మేము చేసుకోవాలిగా : తప్పేముంది ?”

దేవీదీన్ కు కోపం యెక్కువవడం చూసి, అంతవరకూ మెదలకండా తమాషా చూస్తున్న రమానాథుడు సవ్వీ. “తాతా : సార్జంటుగారు నిన్ను వూరికే వుడికించడానికి అంటున్నారు. మేము ఒక ఏర్పాటు చేసుకున్నాము. నన్ను డబ్బు పుచ్చుకోకుండా వదలిపెట్టడమే కాకుండా, నౌకరీకూడా యిస్తారు. అయితే కొన్నాళ్ళపాటు యిక్కడే వుండాలి !”

దేవీదీన్ ఒక్కసారి విభ్రాంతి చెందాడు. కొంచెం ఆగి, “దీన్లో ఏదో మోసం వుంది. పాము ఎక్కడై నా ముద్దు పెట్టుకుంటుందా ?” అన్నాడు.

రమానాథుడు తేలిపోయే స్వరంతో, “అబ్బే .... యిందులో మోసం ఏముంటుంది ? వూరికే ఒక కేసులో సాక్ష్యం యివ్వాలి అంతే !” అన్నాడు.

దేవీదీన్ అనుమానంగా తలవూపి, “అట్లాగయితే అది దొంగ కేసయి వుంటుంది” అన్నాడు.

దేవీదీన్ కు అనుమానం తీరలేదు.

“నా డబ్బు ఖర్చు అవుతుందేమోనని నీ విలాంటిపని చెయ్యవద్దు. నేను డబ్బుకు వెనక్కుతీసేవాడిని కాదు. అట్లా డబ్బుకే వెనకాడేవాడినయితే లక్షలు గడించేద్దును యీపాటికి. ఈ చేత్తోనే వేలు సంపాదించాను. వేలు ఖర్చుపెట్టాను. కనుక డబ్బుకోసం వెనకాడిమాత్రం నీ వీ పని చేయవద్దు ! పోనీ, నీవు సాక్ష్యం ఇవ్వవలసిన కేసేమిటో, దాని వివరాలు ఏమిటో తెల్సుకున్నావా ?”

పక్కనేవున్న సార్జంటు రమానాథుడుకి సమాధానం చెప్పే అవకాశా న్నియలేదు.

“ఆ, అదే : ఆ బందిపోటు దొంగలవిషయం నీవు వినలా ? వాళ్ళదుంప తెగ. వాళ్ళు మహా గండరగోళం చేసేశారు. వాళ్ళుచేసే హడావిడీలకు భయపడి ఒక్కళ్ళూ సాక్ష్యం ఈయడానికి రావడంలేదు. వాళ్ళనుంచి ఎంతమంది బీదలకు కొంపలు నాశనం అయినయ్యి” అన్నాడు సార్జంట్.

“అయితే రమాబాబూ : నీవు అప్రూవరవుతున్నావన్నమాట ? .... ఇదే మంత మంచిపనికాదు ! బయటవున్న వాళ్ళము అపరాధులు ఎవరో, నిరపరాధులు ఎవరో మనకేం తెలుస్తుంది ? ఈ పోలీసులు ఎవరిమీద చెప్పమంటే వాళ్ళమీద కళ్ళుమూసుకుని చెప్పడం చాలా అన్యాయం : .... నీ స్థితిలో నేనే వుంటే, లక్ష గూపాయలు యిచ్చినా ఈపని చేయను .... చూడు నాయనా, నీ మూలంగా కొంత మంది నిరపరాధులుకూడా .... !”

సార్జంటు అందుకున్నాడు. “అబ్బే....అల్లా జరగదు. ఇప్పుడు కేసులో వున్నవాళ్ళంతా ఖచ్చితమైన దొంగలు!”

“అని మీరు చెబుతున్నారు. మాకయితే తెలియదుగదా?”

“అసలు ఒక్కవిషయం : నిరపరాధులను మే మెందుకు పట్టుకుంటాము?”

“ఎందుకు పట్టుకునేదీ, నేనేం చెప్పగలను? కానీ, ఇలాంటివి నేను చాలా అనుభవించాను, చూచాను, ఐన్నాను! ఇదిగో రమాబాబూ! నీ విలా ఏ దొర్భా గ్యులగొంతో నులమడంకన్నా, నీ అపరాధాన్ని ఒప్పుకుని, ఒక సంవత్సరమో, రెండు సంవత్సరాలో శిక్ష ననుభవించడం వుత్తమం!”

“నేను బాగా ఆలోచించాను తాతా! కాగితాలన్నీ చూచాను! వాళ్ళల్లో అపరాధి కానివాడు ఎవ్వడూలేడు” అన్నాడు రమానాథుడు.

“అవును; ఒకవేళ నీవన్నట్టు అందరూ అపరాధులే కావచ్చు! అయినా మన కీ వుద్యోగం తగదు! మన ప్రాణం మనకెంత తీపో, వాళ్ళప్రాణం వాళ్ళకు అంత తీపి” అంటూ దేవీదీన్ వెనక్కి తిరిగాడు. తన అభిప్రాయాన్ని అంత కన్నా స్పష్టంగా వివరించడం అనవసరం అనుకున్నాడు.

వెళుతెన్న దేవీదీన్ కు ఏదో స్ఫురించి వెనక్కు తిరిగాడు. “ఏం బాబూ! నీ కేమైనా డబ్బు అవుసరం అవుతుందా? పోనీ దీన్ని నీ దగ్గిరవుంచు. ఎందుకయినా పనికివస్తుంది అన్నాడు.”

“నా కేమవసరా లుంటయ్యి?”

సార్జంటు, “ఇవ్వాలినుంచి వీరు ఇక్కడే వుంటారు. వీరికి కావలసిన సౌకర్యాలన్నీ గవర్నమెంటు స్వయంగా చూస్తుంది” అన్నాడు.

“అవును, అది నాకు తెల్సు! ఇవ్వాలినుంచి వీరిని కారలో తిప్పుతారు. విందులు చేస్తారు. ఒంటరిగా ఎక్కడికీ పోనీయరు....ఇవన్నీ నాకు తెల్సు!” దేవీదేన్ గొంతు కర్కశంగా మారింది.

చరచరా వెళ్ళిపోయాడు.

వెళ్తున్న దేవీదీన్ ని జగ్గో అడిగింది :

“ఇక బాబుగారు రారా?”

“రారు. మనవాళ్ళే మనకు కానప్పుడు, పరాయివాళ్ళు అవుతారా?”

ఇద్దరూ గొణుక్కుంటూ వెళ్ళిపోయారు.

జాలప ప్రజామిత్రకు పంపిన చదరంగపుయోచన ఫలించింది. రమానాథుడు కలకత్తాలో వున్నట్టు తెలిసింది. ఇది తెలిసినప్పటికీ జాలపస్థితి విచిత్రం ! ఆమె కండ్లనుండి అశ్రుధారలు పోటీపడి గంగా, యమునల్లా ప్రవహించినయ్యి. అలాగే గడపలో నిలబడి ఆనందాతిరేకంవల్ల భోరున ఏడ్చింది. మనసు పరిపరివిధాలైన ఆలోచనల్లో పడ్డది. ఇన్నాళ్ళుగా రమానాథుడు ఇలా పోవడానికి తనే కారణం అనుకుంటున్న జాలపలో కోపమూ, కఠిన్యమూ గూడు కట్టుకుంటున్నాయి. యధార్థంకూడా అంతే. మనకు కావల్సినవీ, మనం కోరేవీ, అకస్మాత్తుగా లభిస్తే, వాటిని మనం స్వీకరించలేకపోగా తప్పులు వెతుకుతాము.

భర్త తన్ను వదిలి ఇన్నాళ్ళు అక్కడ ఎందుకు వున్నట్లు ? వుత్తరమైనా ఎందుకు రాయలేదు ? అసలీలా నిరాశయంగా ఏమనుకుని వదిలినట్లు ? మొదలైన విషయాలను తర్కిస్తూ గడపలో నిల్చున్నది.

ఇంతలో రమేశ్ బాబు గడపలో నిల్చుని కేక వేశాడు, "గోపీ ! గోపీ ! ఇటురా !"

గదిలో మూలుగుతున్న దయానాథుడు "ఎవరు బాబూ ! ఇటుండి.... అరేరే... మీరా ? రమేశ్ బాబుగారూ ! చాలా రోజులకు కనిపించారు. వీదో, ఈ భూమిమీద నాలుగుగింజలు వుండబట్టి మళ్ళీ మిమ్మల్ని చూడగలుగుతున్నాను. లేకపోతే, ఈపాటికి చెల్లుకోవల్సినవాడిని కదా ?-ఏం చెప్పను ? మంచి ఖాయలా పడ్డాను బాబూ. రత్నంలాంటి కొడుకుకేమో అలా దేశాలవెంట పోయాడు. ఉన్న ఇద్దరు కొడుకులూ ఒరి దొంగముండా కొడుకులయ్యారు. చెప్పినమాట సుతరామూ వినడంలేదు. భార్యకు నన్ను చూస్తేనే భయంగా వుంటుందిట ! ఇక ఆ కోడలే గనక లేకపోతే నా పాట్లు కుక్కలుకూడా పడేవికావు !" అన్నాడు రమేశ్ బాబును చూసి.

"ఏమిటీ, మీరింత జబ్బుపడ్డారా ? నాకు మాటమాత్రమైనా తెలియచేయ లేదేం ? ఒక్క కాగితం ముక్కమీద నాలుగు అక్షరాలుగీసి పంపితే వచ్చేవాడి నిగా. అయితే, ఆఫీసుకు శలవు పెట్టారా ?"

"ఏం చెయ్యను ? కబురు పంపాను. మరి శలవు మంజూరైందో కాలేదో తెలీదు ! నేను డాక్టరు సర్టిఫికెట్టు పంపలేదు. ఒకరోజు గవర్న మెంటు హాస్పిటలుకు పోయాను. కానీ, డబ్బులేంది అక్కడ ఎవ్వరూ మాట్లా

దేట్టుగాలేరు. అందుకని మంజూరై తే అవుతుంది. లేకపోతే లేదని ఒక చీటీమీన రాసి పంపాను. ఇట్లావుంది డాక్టర్లవని ! మనిషిచస్తున్నా వాళ్ళకు డబ్బు కావాలి!”

“మంచి చిక్కుల్లో పడ్డారే : మరి ఇప్పుడు శలవు మంజూరు కాకపోతే?”

“పోనీయండి, ఇంట్లో కూర్చుంటాను. అంతగా దొర అడిగితే, గవర్న మెంటు సరను సర్టిఫికేట్ ఇవ్వలేదని చెబుతాను. మరి లేకపోతే వాళ్ళిక్కడ వున్నది దేనికి ? ఊరికే కుర్చీలను అలంకరించడానికా ? పోనీ ఇంకెవరిచేతనైనా కబురు పెడదామనుకుంటే, ఒక్కడూ నా దగ్గర వుండడాయె ? ఏం చేయను ?”

తరువాత రమేశ్ బాబు గడపలో నిల్చున్న జాలపను పిల్చి “ఏనమ్మా, నీ కో కుభవార్త పట్టుకు వచ్చాను : ముందు మీరాయి పండు, తరువాత చెబుతాను !” అన్నాడు.

జాలప తమలపాకుల పళ్ళాన్ని రమేశ్ బాబు ముందుపెట్టి “మొదలా విషయం ఏమిటో చెప్పండి. తరువాత మీరాయి పంచుతాను. అసలు మీరు చెప్ప బోయే విషయం మీకంటే ముందు మాకే తెలిసిందేమో ?” అన్నది నవ్వుతూ.

“ఎక్కడో వున్నాడనుకుంటున్నామా ? మనవాడు కలకత్తాలోనే వున్నాడుట !”

“ఓన్.... ఇది నాకు యింతకుముందే తెలుసు!”

ఇది విని దయానాధుడు మామూలు మనిషిలా చివుక్కున లేచిూర్చుని, “తెలిసిందా ? ఉత్తరం ఏమైనా వచ్చిందా ?” అన్నాడు.

“ఉత్తరం రాలేదు. పోలీసులు ఎంక్వయిరీకి పచ్చారు. అతనిమీద ఏ కేసూ లేదని చెప్పి పంపించాను. మరి నీ కెల్లా తెల్సిందమ్మా ?”

జాలప తన ప్రానంతా చెప్పి ప్రజామిత్ర పత్రికకూ, మనియార్డరు ఫారం మీన రమానాధుడు పెట్టిన సంతకాన్నీ చూపించింది.

“అవును, సంతకం అతనిదే : సందేహంలేదు.... ఇంకా ఆలశ్యం ఎందుకు, చెవులు పుచ్చుకు లాక్కురండి.... ఇంకెట్లా తప్పించుకుంటాడో చూద్దాం !”

ఇంతలో రత్తన్ కూడా వచ్చింది.

జాలప సంతోషంతో పొంగిపోతూ, “రత్తన్ ! కలకత్తానుంచి వుత్తరం వచ్చిందీ !” అన్నది.

“నిజం ! నాతోడు !”

“నిజంగా నీతోడు ! కావాలంటే ఇదిగో వుత్తరం చూడరామా !”

“అయితే నీవు ఇవ్వాలే వెళ్ళు !”

“నేనూ, అదే అనుకుంటున్నాను. మరి నీవు రావా ?”

“రావడానికి నాకేమీ అభ్యంతరంలేదు. కానీ, ఇక్కడ ఇల్లు ఎవరిమీన వదిలిరాను ? మణిభూషణుడి నడవడిక చాలా అనుమానాస్పదంగావుంది. ఆతను ఎలాగయినా నన్ను మభ్యపరచి బంగళా అమ్మి ఆ డబ్బు పుచ్చుకుని స్వస్థానం చేరాలని చూస్తున్నాడు. బేంకిలోవున్న ఇరవై వేలూ ఖర్చుపెట్టాడు. ఖర్చుల వివరం అడిగితే చెప్పడు; పోనీ వారి ఆఫీసు తాళంచెవులు ఇయ్యమంటే ఇయ్యడు. ఇప్పుడు బంగళాకు బేరాలు వస్తున్నై. నాకుకూడా బంగళా అమ్మి ఆ డబ్బు పుచ్చుకుని ఏ పల్లెటూళ్ళోనయినా కూర్చుని మిగిలిన జీవితాన్ని ప్రశాంతంగా గడుపుదామని వుంది. ఇలాంటి పరిస్థితిలో నేను ఇక్కడ లేకపోతే నా చేతికి కానీ రాదు. పైగా ఇతను కోర్టుద్వారాకూడా ఏవో చర్యలు చేస్తున్నాడని తెల్సింది. నామాట విని గోపీని వెంటపెట్టుకొని ఇవ్వాలే వెళ్ళు :”

“బహుశా, గోపీ నాతో రావడానికి వీలుండదు. ఇక్కడ మామగారికి మందూ మాకూ అందించేవాళ్ళు వుండవద్దా ?”

“ఆ బాధ్యత నాది : సరేనా ? వుడయం, సాయంత్రం నేనొచ్చి చూసి పోతుంటాను.”

జాలప నవ్వి, “మరి పగలంతా దగ్గరకూర్చునే దెవరు ?” అన్నది.

“పోనీ. నే రోజూ కాసేపువచ్చి కూర్చుంటాను. నువ్వుమాత్రం ఇవ్వాలే వెళ్ళాలి : పాపం అక్కడేం బాధలు పడుతున్నాడో !” అంటూ రత్తన్ దయానాధుడున్న గదిలోకి పోయింది.

రమేశ్ బాబు సగౌరవంగా లేచి నిల్చుని, “రండి, రమానాథుడిజాడ తెల్సింది. విన్నారా” అన్నాడు.

“ఆఁ విన్నాను. వినడమేం ? దాన్లో సగంబాధ్యత నాది :”

“అవునవును, మీ సలహాకూడా వున్నదని విన్నాను. ఇక్కడికి తీసుకు రావాలి : దాన్నిగురించి....”

రత్తన్ రమేశ్ బాబుని మధ్యలోనే ఆపి, “దాని కేమిటండి : జాలప గోపీని తీసుకుని ఇవ్వాలే వెళ్ళి లాక్కురాదూ !” దయానాథుడిని వుద్దేశించి, “జాలప లేనందువల్ల మీ కేమైనా యిబ్బందిగా వుంటుందా ?” అన్నది.

అసలే బిక్కుబిక్కుమంటున్న దయానాథుడి ప్రాణానికి జాలపను పంపడం మహా బాధాకరంగానేవుంది. అయినా ఏమీ మాట్లాడలేకపోయాడు.

ఇక గోపీ విషయం అడగనే అవునవ్వలేదు. ఈ మాటలు విని ఏడుగుర్రాల్ని ఎక్కినట్టు సంబరపడ్డాడు. కలకత్తా ప్రయాణాన్ని రకరకాలుగా వూహించుకుని తన్మయుడౌతున్నాడు. విశ్వంభరుడు మాత్రం తనను తీసుకు పోనందుకు మూతిముడుచుకు కూర్చున్నాడు.

రాత్రిబండికి జాలప బయలుదేరింది. వెంట గోపి వున్నాడు. అ తమామల పాదాలకు నమస్కరించింది. ఏడుస్తున్న విశ్వంభరుడిని ఓదార్చి, స్టేషనుకు బయలుదేరింది. రత్తన్ స్టేషన్ దాక పంపడానికి వచ్చింది.

కారు బయలుదేరింది.

“రత్తన్ : కలకత్తా చాలా పెద్దపట్టణం అంటున్నారు. అంత పెద్ద పట్టణంలో ఎక్కడ వున్నారో ఎల్లా తెలుసుకోవడం ?” అన్నది జాలప.

“మొదటగా ప్రజామిత్ర ఆఫీసుకు పో, వాళ్ళే చెబుతారు. అదీకాక చేతిలో మొగపిల్లవాడు వుండగా భయమెందుకూ ?”

“అది సరే, మరి వుండటం ఎక్కడ ఏర్పాటుచేసుకోను.”

సత్రాలు వుంటయ్యి. లేకపోతే, ఎక్కడయినా హోటల్లో దిగు.డబ్బు అవు సరమైతే బిడియపడక ఒక వుత్తరం రాయి. ఎంత త్వరగా అయితే అంత త్వరగా పట్టుకురావాలి : ఇక్కడ నాకు కూడా అండగా వుంటుంది. మణిభూషణుడు ఏదో కుతంత్రం చేస్తున్నాడు.”

“హోటల్లోవాళ్ళు దుర్మార్గులై వుంటారేమో ?”

“నీ వలా భయపడవద్దు. ఎవరైనా హద్దుమీరి మాట్లాడితే ఒక్కటి తగిలించు” అంటూ బొడోనుంచి ఒక కత్తినితీసి, “యిదిగో యిది నీదగ్గరవుంచుకో ఇలాంటి పరిస్థితిలో నే నెప్పుడూ కత్తిని దగ్గర వుంచుకుంటాను. అసలు సాధారణంగా ఆడవాళ్ళజోలికి వచ్చేవాడు పిరికివాడు, అంపటుడు అయివుంటాడు. కనుక మనం కొంచెం కళ్ళెర్రచేసి కత్తి చూపామా, ఇక నా చాయల మెసలడు. ఒకవేళ శృతిమించి కత్తి వుపయోగించవల్సిన అవుసరమే వస్తుందనుకో, అప్పుడు నిస్సంకోచంగా వుపయోగించడమే !” అన్నది రత్తన్.

జాలప మాట్లాడకుండా కత్తి నందుకున్నది. మనస్సంతా బాధగావుంది. అనేక సంశయాలు బుర్రలో మెదులున్నై. వా టన్నింటినీ అడిగి నివృత్తిచేసుకునే ఓపిక శరీరానికి లేదు.

స్టేషన్ వచ్చింది. కూలీలు సామాన్లను ప్లాట్ ఫారం మీదకు పట్టుకు పోతున్నారు. గోపి టిక్కెట్టు పట్టుకువచ్చాడు. జాలప మానంగా రాబోయే సంగ్రామానికి శక్తిని కూడగట్టుకుంటున్నట్టు నిల్చున్నది.

“జాగ్రత్తగా వుండు” రత్తన్ గోపితో అన్నది. తమలో అలుముకుంటున్న విశ్వబ్ధాన్ని పారద్రోలడానికే అన్నట్టు.

గోపి కొన్నాళ్ళనుంచీ గుంజీళ్ళూ, బస్కీలూ తీస్తూవున్నాడు. ఇతర్ల దృష్టికి అదినిలో ఏ మార్పు కనుపించకపోయినా, తనకు తను మహాబలశాలినని అనుకుంటూ వుంటాడు. బజార్ న నడిచేటప్పుడు విర్రవీగి నడుస్తుంటాడు.

“ఎవడైనా ఆ, ఊ అంటే నడుము విరగ్గొడరాను” అన్నాడు.

“అది నాకూ తెల్పు లేవోయ్ ! అందుకుకాదు. రైల్వో నిద్రపోతావేమోనని జాగ్రత్తగా వుండమన్నాను” అన్నది రత్తన్.

“నిద్రకాదు; దాని బాబు వచ్చినా కన్నుమూయను.”

బండివచ్చింది. గోపీ ఒక పెట్టెలోకి దూరి చోటుచేశాడు. జాలప కన్నీళ్ళు కారుస్తూ, ‘వెళ్ళివస్తా’ నన్నది.

రత్తన్ కుకూడా కళ్ళనీళ్ళు తిరిగినయ్. మారు సమాధానం చెప్పలేక పోయింది. ఇంతలో రైలు కూతవేసింది. రత్తన్ “వెళ్ళగానే వుత్తరం రాయి” అన్నది.

జాలప తలవూపింది..

“ఒకవేళ నాతో ఏదైనా పనివస్తే, వెంటనే వుత్తరం రాయి. మర్చిపోబోకు.”

జాలప తలవూపింది.

“దారిలో కన్నీళ్ళు పెట్టుకోక !”

జాలప నవ్వింది.

బండి కదిలింది.

రమానాథుడు పట్టుబడిన రోజునే దేవీదీన్ టీ.దుకాణం మూసేశాడు. మూడురోజులనుంచీ బందిపోటు దొంగల కేసులో రమానాథుడి సాక్ష్యం తీసుకొంటున్నారు. ఈ మూడు రోజులనుంచీ దేవీదీన్ కాలికి బలపం కట్టుకు తిరుగుతున్నాడు. ఉదయాన్నే నాలుగు మెతుకులు నోట్లోవేసుకుని పోయి, సాయంత్రం కోర్టు మూసేవరకూ అక్కడ వుండివస్తాడు. ఇవ్వాల నాలుగోరోజు; ఇవ్వాలితో క్రిందికోర్టు విచారణ ముగుస్తుంది.

దేవీదీన్ సాయంత్రం ఇంటికి వస్తూనే, తలపాగాతీసి విసిరేసి, ఏమంత పుక్కగా లేకపోయినా విననకర్ర తీసుకుని విసురుకొంటున్నాడు.

ఎప్పుడూ నవ్వుతూ ఆనందంగావుండే అతని ముఖం కోపంతోటి, బాధతోటి మలినం ఆయింది.

దగ్గర నీళ్ళు తెచ్చిపెట్టి, “చిలుమునింపి ఇయ్యనా?” అన్నది జగ్గో.

జగ్గో ఎన్నడూ దేవీదీన్ ని ఇంత ఆప్యాయంగా పలకరించలేదు! ఎందుకనో ఈ మూడు రోజులనుంచీ జగ్గో అడక్కండానే దేవీదీన్ కు సపర్యలు చేస్తున్నది.

దేవీదీన్ తలఎత్తి జగ్గో ముఖంలోకిచూసి, “వద్దు” అని మాత్రం అన్నాడు.

“మరయితే, ముఖమూ, కాళ్ళూ, చేతులూ, అయినా కడుక్కో! ఒళ్ళంతా మట్టికొట్టుకుని వున్నది.”

“కడుక్కుంటాలే, తొందరేవోచ్చింది.”

“సరే, పొద్దున్నకూడా ఏమీ తినలేదుగా? ఏమైనా తిను, ఆ విననకర్ర యిటుతే, నే విసురుతాను!”

జగ్గోకు ఇవ్వాలి కోర్టువిషయాలను వినాలని వున్నది. అందుకనే ఈ వుపచారాలు చేస్తున్నది.

దేవీదీన్ విననకర్రను జగ్గోకు ఇచ్చాడు. జగ్గో విసురుతున్నది. రెండు నిమిషాలు కళ్ళమూసుకూర్చున్న తరువాత, “ఇవ్వాలితో బాబుగారి సాక్ష్యం ముగిసింది” అన్నాడు.

జగ్గో వినరడం ఆపి, “అయితే రేపు ఇంటికి వస్తాడా?” అన్నది.

“రేపు రాదు. ఇదే సాక్ష్యాన్ని జిల్లాకోర్టులోకూడా ఇవ్వాలి! ఒకవేళ ఆ తరువాత విడిచిపెట్టినా, ఇక మన యింటికి వచ్చే అవుసరం వుండదతనికి! మంచి వుద్యోగం వస్తుంది. కార్లలో తిరుగుతూవుంటాడు. మన దగ్గిరకు ఎందుకు వస్తాడు?....తన పబ్లింగడిస్తే చాలనుకునే రకం!....ఇతని సాక్ష్యం

వల్ల దాదాపుగా పదిహేనుమందివరకూ నాశనం అయిపోతున్నారు. వాళ్ళల్లో ఐదుగురికయినా ఉరిశిక్షలు తప్పవు ! మిగిలినవాళ్ళకు కనీసం పది పన్నెండు సంవత్సరాలైనా శిక్షలు చెబుతారు. వీళ్ళల్లో తప్పు చేసింది ఎవరో, చెయ్యింది ఎవరో ఆ భగవంతుడికే తెలియాలి ! ఇతనివల్ల అందరికీ శిక్షలు పడుతున్నాయి. నదురూ, బెదురూ లేకండా కళ్ళతో చూసినట్టు చెప్పాడు. అసలతను మొదటి నుంచీ దుర్మార్గుడే. మనం పొరపాటున ఆశ్రయమిచ్చాంగాని."

"అదేమిటలా అంటావు ? ఎవరి మంచిచెడ్డలు వాళ్ళవి ! ఒకళ్ళకోసం యింకోళ్ళు తమకు వచ్చేదాన్ని పోగొట్టుకుంటారా ? ఇతనూ అంతే !"

"అట్లాగని పదిమంది గొంతులు కోయడమే? అట్లాండివాడిని ఏంచేసినా తప్పులేదు."

ఇంతలో ఇద్దరు వ్యక్తులు దేవీదీన్ కొట్టుముందుకు వచ్చి నిలబడ్డారు. ఆ వచ్చినవాళ్ళల్లో ఒకతను పదహారు పదిహేనేళ్ళ కుర్రవాడు.

"ఎవరికోసం చూస్తున్నారు ?" దేవీదీన్ అడిగాడు.

వచ్చినవారిలో ఒకతను, "దేవీదీన్ అంటే మీరేనా ? ఇతను రమానాథుగారి తమ్ముడట. ప్రజామిత్ర ఆఫీసుకు వచ్చాడు. సంపాదకులు మీ దగ్గిరకు పంపించారు" అంటూ, ఆ వ్యక్తి గోపీని అక్కడ వదిలి వెళ్ళిపోయాడు.

దేవీదీన్ ఒకనూరు గోపీని ఆపాదమస్తకమూ పరికించి చూశాడు. పోలికలు రమానాథుడితో కలుస్తున్నాయి.

"రా నాయనా! ఇటు వచ్చి కూర్చో. ఇంటిదగ్గిరనుంచి ఎప్పుడొచ్చావ్?" అన్నాడు దేవీదీన్.

గోపీకి ఒక కూరగాయల దుకాణంలోకిపోయి కూర్చోవడం తన హోదాకు తగినపనిగా కనుపించలేదు. నిలబడే మాట్లాడాడు. "ఇవ్వాలే వచ్చాము..... వదినెకూడా వచ్చింది. సత్రంలో వుంచి వచ్చాను."

దేవీదీన్ లేచి నిలబడి "అదేమిటి బాబూ ! సత్రంలో ఎందుకు వుంచావ్? ఇక్కడికే తీసుకురాలేకపోయావ్ ? పైన రమానాథుడిగారి గది ఎటూ వుండనే వుంది. హాయిగా ఇక్కడే వుండేదికదా ! పద తీసుకొద్దాం" అన్నాడు.

తరువాత దేవీదీన్ పైగది శుభ్రంచేసి వుంచమని జగ్గోతో చెప్పి, గోపీని తీసుకు సత్రానికి పోయాడు. జగ్గో చీపురు పుచ్చుకుని పైకిపోయి గది శుభ్రం చేసింది. పెరుగూ, పాలూ తెచ్చిపెట్టింది. తలదువ్వుకుని మంచిచీర కట్టుకున్నది. ఒంటినిండా నగలు పెట్టుకుని జాలపకోసం ఎదురుచూస్తూ కూర్చున్నది.

కొద్దిసేపట్లో బండి వచ్చింది. జగ్గో జాలపను బండిలోనుంచి దించింది. జాలప మొదట కూరగాయల దుకాణంలోకి పోవడానికి కొంచెం సంకోచించినా,

ముసలిదాని ప్రేమాతిశయాలు ఆమె హృదయంలో అరమరికలేకుండా చేసినయ్యి. పెక్కిపోయి ఒకమాటు గదివంక చూసింది. గది చక్కగా అలంకరించబడి వున్నది.

జగ్గో గ్లాసుతో నీళ్ళు తెచ్చి అక్కడపెట్టి, “పంచదార వున్నది. గట్టి పెరుగు తెచ్చాను. కొద్దిగా తినండమ్మా! ఉదయంనుంచీ ఏమైనా తిన్నారో, లేదో. పాపం రమానాథుడుగారు, ఈ గదిలోనే వుండేవారు. పదిహేను రోజుల నుంచీ గది ఖాళీగా వున్నది....మరి వారి సంగతి తెలిసిందా?” అని అడిగింది.

“వివరంగా తెలియలేదు....పత్రికాఫీసువారు పోలీసులు అరెస్టు చేశారని చెప్పారు.”

“మొదట పట్టుకున్నారు కానీ, తరువాత సర్కారువారు తమకు సాక్షిగా వుండమన్నారు. ఇక వారికి జైలు భయం లేదు. పైగా మంచి నౌకరీకూడా ఇస్తారు.”

“అయితే, వారు జైలు భయంతోనేనా ఈ సాక్ష్యానికి వప్పుకున్నది? అసలు వారిమీద కేసే లేదుగా!”

దేవీదీన్ సంకోచిస్తూ, “అది కాదమ్మా....మీకు తెలియకపోవచ్చు.... మున్సిపాలిటీలో....ఏదో డబ్బుకు సంబంధించిన....” అని ఆపాడు.

“అరె....అది మాసిపోయి ఎన్నాళ్ళయింది! ఈయనగారు ఇటు రాగానే, మున్సిపాలిటీలో కొంత డబ్బు చెల్లించవలసివున్నారని తెలిసింది. వెంటనే చెల్లించాము. ఆ భయంతోనే ఇన్నాళ్ళుగా ఇంటికి ఉత్తరంముక్కయినా రాయలేదు.”

దేవీదీన్ ముఖం మహా ఆపదలోనుంచి బయటపడ్డట్టుగా సంతోషంతో వికసించింది.

“మరావిషయం మాకేం తెల్పు? ఇక్కడికి వచ్చిన తరువాత ఇంటికి వుత్తరంముక్కయినా రాయమని ఎన్నోసార్లు చెప్పాను. కానీ, వింటేనా? ఒకచే సిగ్గు! ఒకచే భయం! పాపం ఈ విషయం తెల్సివుంటే ఈ సాక్ష్యానికి ఒప్పుకునేవాడు కాదు.”

భర్త పోలీసులకు సాక్షిగావున్నాడని జాలపకు తెల్సిపోయింది. ఏ కేసులో నైనా పోలీసులకు సాక్ష్యం ఎందుకు అవునరం అయ్యేది. ఆ సాక్ష్యం ఇచ్చే వ్యక్తికి వాళ్ళు ఎలాంటి ఆశలు చూపేది, ఆ ఆశల్లోపడి సాక్షి ఎల్లా అభాండాలను అమాయకుల నెత్తిన దుద్దేదీ, మొదలైన విషయాలు జాలపకు బాగా తెల్సు!

భర్త సాక్ష్యంవల్ల కనీసంగానైనా కొన్ని జీవితాలు ధ్వంసం కాక తప్పదని జాలప వూహించింది. సిగ్గుతో, బాధతో ఆమె తల నేలకు వరిగింది.

“అయితే, ఇక్కడకూడా ఏమైనా జరిగిందా?” జాలప అడిగింది.

దేవీదీన్ జాలప ముఖభావాలను జాగ్రత్తగా పరిశీలిస్తున్నాడు.

“అఁ, ఇక్కడేం జరగలేదు. రమానాథుగారు నాతోపాటే ఇక్కడికి వచ్చారు. వచ్చినప్పటినుంచీ మా ఇంట్లోనే వున్నారు. ఎక్కడికీ బయటికిపోయే వాడుకాదు. ఎవరైనా పోలీసులు పట్టుకుంటారేమోనని ఎప్పుడూ భయపడుతుండే వాడు. ఒకమాటు తెగించి బయటికి వెళ్ళాడు. అంతే! ఇతని భయాన్నీ, తడబాటునూ గమనించి పోలీసువాడు పట్టుకున్నాడు. నేను విడిపించుకు రావడానికి స్టేషన్ కు పరుగెత్తాను. ఇనప్పెక్టరు లంచం యిస్తేగానీ విడిచిపెట్టనన్నాడు. తీరా డబ్బు తీసుకుని వెళ్ళి చూద్దనుకదా, రమానాథుడుగారు సాక్ష్యం ఇస్తానని వప్పుకోవడం, వాళ్ళు నౌకరీ ఇస్తామని వాగ్దానం చేయడం అన్నీ జరిగిపోయినయ్యి! ఇక తలవంచుకుని ఇంటికి వచ్చాను!”

“ఆ పోలీసుముండాకొడుకులు ఏం మాయచేశారో తెలియదమ్మా! ఎంత మంచివాడు! ఎంత మంచివాడు! ఎప్పుడూ అమ్మా అమ్మా అంటూ వెనకాలే తిరుగుతుండేవాడు బిడ్డ” అన్నది జగ్గో.

“చాలా మంచివాడు; ఈ కాలపువాళ్ళల్లో నే నలాంటి బుద్ధిమంతుడిని చూడలేదు” అన్నాడు దేవీదీన్.

జాలప ఒక్కక్షణం యోచించి అడిగింది: “వారిసాక్ష్యం అయిపోయిందా?”

“మూడురోజులుగా జరిగింది. ఇవాళతో పూర్తయింది.”

జాలప ముఖంలో అశాంతి కనుపించింది.

“అయితే, ఇక మనం ఏం చేయడానికి వీలులేదా?....పోనీ, వారిని నువ్వే ఒకసారి కల్సుకోవడానికి వీలుంటుందా?”

దేవీదీన్ మృదువుగా నవ్వి, “పోలీసువాళ్ళంత తెలివితక్కువవాళ్ళు కాదు. ఇప్పు డెవరినైనా కలుసుకోనిస్తే, వాళ్ళ ప్రయత్నమంతా బూడిదపాలౌతుంది. రాత్రింబగళ్ళు పహారా వుంచుతారు. ఈగనుకూడా వాలనీయరు!”

జాలప ఇంకేమీ మాట్లాడలేదు. మాట్లాడటానికి వీలుకూడాలేదు. ముందున్న సమస్య చప్పుచప్పున వేడివేడిగా పరిష్కరింపబడేదికాదు. అందుకని జాలప యీ సంభాషణని అంతటితో ఆపి, గోపీని కేకవేసింది. గోపీ బాల్కనీలో నిలబడి తన్మయంగా బజారును చూస్తున్నాడు. వదినెగారి కేకవిని లోపలికి వచ్చాడు,

“పెరుగంటే నీకు చాలా యిష్టంగా? కాళ్ళు చేతులూ కడుక్కుని వచ్చి తిను!”

గోపీకి మనస్సులో అయితే తినాలనే వుందిగానీ, కొత్తప్రదేశం కావడం వల్ల సిగ్గువడి వెళ్ళిపోయాడు.

దేవీదీన్ నవ్వి “మేము వున్నామని సిగ్గుపడుతున్నాడు. చూడమ్మా ! మీ కేమైనా కావాల్సివుంటే అడగండి ! మీ యిల్లే అనుకోండి. రమానాథుడు మాలో కల్సిపోయారు” అంటూ బయటికి వెళ్ళాడు.

జగ్గో కొంచెం గర్వంగా, “మా బాబుకు గర్వమన్నమాటే లేదు. నే వండి పెట్టినా తినేవాడు” అన్నది.

జాలప నవ్వి, “ఇక నీ కా బాధ వుండదులే ! పెద్దవానివయావు, నేను వండుతుంటాను” అన్నది.

“లేదమ్మా ! మా కులంలో ఇతర చేతివంట తినం. ఇక బ్రతికేది నాలుగు రోజులు. నియమాన్నెందుకు పాడుచేసుకోవడం” జగ్గో అభ్యంతరాన్ని తెలియ చేసింది.

“మా కులంలోనూ అంతే.”

“అయినా, ఇక్కడ మిమ్మల్ని ఎవరు చూడొచ్చారు ? అదీకాక మీరు చదువుకున్నవాళ్ళు, మీ కీ పట్టింపులు వుండవు. మేమంటే చదువు సంధ్యలు లేని మూర్ఖులం ! మాకు పట్టింపులు చాలా ఎక్కువ.”

“నిజమే, నీవు చెప్పేది నాకేమీ బాగాలేదు. నీవు పెద్దదానివి. నీవు వండి పెడితే తిని చూర్చోవడం ఏమంత బాగుండదు. కాకపోయినా నేను కోడల్నిగా, నా చేతి అన్నం తినడానికేం ? అంత పట్టుదల అయితే మరి నన్నెందుకు కోడలిగా చేసుకున్నారు ?”

దేవీదీన్ నవ్వుతూ, “మంచి ప్రశ్నే వేసింది. సమాధానం కొంచెం ఆలోచించుకు చెప్పు. ఇక మనం వెళ్దాం పద. వాళ్ళ విశ్రాంతి తీసుకుంటారు” అన్నాడు.

దేవీదీన్, జగ్గో ఇద్దరూ వెళ్ళిపోయారు. గోపీ లోపలికి వచ్చాడు.

“అయితే, అన్నయ్య వీళ్ళవగ్గిరే వున్నాడా ? వీళ్ళు శూద్రుల్లా వున్నారా ?”

“శూద్రులైతే ఏం ? మాల మాదిగ లయితే ఏం ? బుద్ధికి చెప్పుకోవాలి ! ఆరునెల్లు ముఖమెరికచూవా లేని పరాయిదేశస్థుడికి ఆశ్రయ మిచ్చారంటే, నీ కంటే, నా కంటే ఎంత గొప్పవాళ్ళయివుండాలి ?”

గోపీ కాళ్ళూ చేతులూ కడుక్కు వచ్చాడు. పెరుగన్నం లింటూ “ఎవరి నైనా నాలుగునెల్లు ఇంట్లో ఉంచుకున్న మాత్రాన గొప్పవాళ్ళేంకాదు. మాదిగవాడు ఎంత దానధర్మాలు చేసినా మాదిగవాడే !” అన్నాడు.

“అవును! అది నిజమే! కానీ, ఎప్పుడూ ఇతర సొమ్ముతినే శాస్త్రురుగారి కంటే, తనకున్నదాంట్లో ఇతరకు కానీ ధర్మంచేసే మాదిగవాడే నయం !”

గోపీ భోంచేసి వూరుచూడడానికని వెళ్ళాడు. జాలప భర్తనుగురించే ఆలోచిస్తున్నది. ఈ వూరిలోనుంచి వారి నెలా బయటికి లాగడం? ఈ పనివల్ల వారికి ఆపకీర్తి వస్తుంది. నలుగురిలో తలఎత్తుకోవడానికి వీలుండదు.... అంతేనా? ఈ కేసులో ఎంతమంది అపరాధులో, ఎంతమంది నిరపరాధులో ఎవరికి తెల్పు? ఎక్కువమంది నిరపరాధు లనేవిమాత్రం నిర్ణయదం: మరి ఈ నిరపరాధుల్ని జైలుకో, వురికో పంపించడం ఏమంత మంచిపని?....మరి అట్లాఅని ఇప్పుడు తప్పుకోవాలన్నా మార్గం ఏది? కొండమీదనుంచి క్రిందకు దూకి నడిమధ్యానికి వచ్చిన తరువాత, భయపడి మళ్ళీ పైకిపోవాలంటే మాత్రం పోగలమా? అయితే ఏం చేయడం?"

ఉండి ఉండి జాలప బుర్రలో ఏదో మెరుపులా మెరిసింది.

ఒకవేళ వీరు తన సాక్ష్యాన్ని మార్చుకుంటే? అవును; మార్చుకోవచ్చు. మున్సిపాలిటీ కేసు పోయిందనీ, పోలీసులు తన్నేమీ బాధించరనీ తెలిస్తే మార్చుకుంటారు. ఇది ఆయనకు తెలియజేయడం ఎల్లా?

జాలప చప్పున దేవీదేన్ ని పిల్చి, "ఏం, తాతా, వారికి వుత్తరం రాసి అందజేయటానికి వీలుంటుందా? పోనీ, ఐవో, పవో కాపలావాళ్ళ చేతుల్లో పెడితే నన్నా మాట వింటారేమో!" అడిగింది.

"కష్టమే! కాపలావాళ్ళు మహా గట్టివాళ్ళు! అట్లాంటివాళ్ళను వీరి తెచ్చి పెట్టారు."

"పోనీ; ఆ బంగళాదగ్గరకు మనం పోడానికి వీలుండదూ? చుట్టుపట్ల ఏమున్నై?"

"ఒకవైపు తోట, ఎదురుగా బజారు. రెండవవైపు మరో బంగళా."

"అయితే సాయంత్రంపూటైనా బయటికి కదలరా?"

"అక్కడే వరండాలో కుర్చీవేసు కూర్చుంటారు. ఒకరిద్దరు పోలీసు ఆఫీసర్లు వుంటారు వెంట!"

"మరి మనలో ఎవరైనా ఆ తోటదగ్గర దాక్కుని, అవకాశం చూసి వుత్తరం ముక్క పడేస్తే? తప్పకుండా తీసుకుంటారు; ఔనా!"

"అవును అలా చేయవచ్చు. కానీ అవకాశం దొరకినప్పటిమాట గద?"

బాగా చీకటిపడ్డ తరువాత జాలప, దేవీదేన్ ను వెంటతీసుకుని రమానాథుడున్న బంగళాదగ్గరకు బయలుదేరింది.

సగంధూరం పోయాక జాలపకు ఒక:వ్యతిరేకమైన ఆలోచన తట్టింది. ఒకవేళ వుత్తరం తీసుకునికూడా తన అభిప్రాయాన్ని మార్చుకోకపోతే? వెనకటి ప్రేమా, అభిమానాలు తనమీద ఇంకా వున్నాయన్న నమ్మకం ఏముంది?

ఈ అలోచనతో జాలప హృదయం ఎందుకనో ఒక్కసారి కంపించి పోయింది. ఒక్కక్షణం మౌనంగా వుండి, అతిదీనంగా దేవీదీ న్నడిగింది: “ఎప్పుడైనా ఇంటివిషయం ఎత్తేవారేనా?”

“ఊఁ హూఁ....నాతో ఎన్నడూ ఇంటి ప్రస్తావన ఎత్తేవాడుకాదు. ఎప్పుడూ వీదో దిగులుగా వుండేవాడు.”

ఈ మాటలు జాలప సంశయాన్ని మరీ దృఢపరచినయ్యి. దానితో జాలప నోరు మెదపలేదు. ఇద్దరూ మౌనంగా వెళ్తున్నారు. జనసమ్మర్దమైన పట్నాన్ని దాటారు. బంగళాలు, భవనాలు పల్చబడినయ్యి. చారికి రెండువైపులా తోటలున్నాయి. తోటల్లోనుంచి వచ్చే ఒకరకాలైన సువాసనలు, వెన్నెల్లో కలిసి మత్తు గొల్పుతున్నై. ఆమె నిరాశగా నిస్పృహగా “ఇక ఈ పయనానికి అంత్యం లేదేమో” అన్నట్టు నడుస్తున్నది.

వెళ్తున్న దేవీదీన్ తకిమని ఆగిపోయాడు. అరనితోపాటు జాలప కూడా ఆగిపోయింది. ఒక పెద్ద బంగళావైపు వేలెట్టి చూపుతూ “ఇదే వారి బంగళా!” అన్నాడు దేవీదీన్.

జాలప తలయెత్తి అటు చూచింది. బంగళా అంతా నిశ్శబ్దంగా వున్నది. అక్కడ ఎవ్వరూలేదు. గేటుకూడా తాళం వేసివున్నది.

“ఇక్కడ ఎవ్వరూ లేనట్టున్నదిగా?”

దేవీదీన్ గేటులోనుంచి ఒక మాటు లోపలికి తొంగిచూచి, “ఈ బంగళాను మార్చారేమో!” అన్నాడు.

లేకపోతే, ఎక్కడికయినా పనుండి పోయారేమో?”

“ఊఁ అట్లా అయివుండదు. ఎక్కడికయినా పోయివుంటే గేటు తాళం వేసివుండదు. కాపలావాడు వుండేవాడే. వీళ్ళసలు ఖాళీచేసినట్టుగానే వుంది!”

“అయితే, తిరిగి వెళ్ళిపోదామా?”

“ఉండు, వెళ్దాం అసలు పీఠం ఎక్కడికి పోయారో, మకాము ఎక్కడికి మార్చారో కనుక్కోకుండా పోతే ఎల్లా?”

ఎడమ వైపునవున్న తోటలోనుంచి కొద్దిగా దీపపుకాంతి కనిపిస్తున్నది. దేవీదీన్ అక్కడికిపోయి “ఎవరిక్కడ? ఎవరీ తోటను రీసుకున్నది?” అని కేక వేశాడు.

కేక విని ఒక మనిషి మామిడిగుబ్బర్లలోనుంచి బయటికి వచ్చాడు. అతను దేవీదీన్ కు పరిచంసుడే.

“అరే.... సవ్యత్రా? అయితే నీ పీఠం తోటను రీసుకున్నావా?”

“అవును తాతా! రీసుకున్నాను. ఏం పనిమీద వచ్చావు యిటు?”

“ఏమీలేదు, ఊరకనే వచ్చాను. సరేగానీ, ఈ బంగళాలో వున్న వాళ్ళు ఏమయ్యారు ?”

ఎవరైనా వున్నారేమోనని అటూ ఇటూ తేరిపారచూసి, “ఎవడో చదువు కున్నవాడట. పోలీసువాళ్ళకు దొంగసాక్ష్యం ఇయ్యడానికి వచ్చాడు. ఇవ్వాలే వెళ్ళారు. మళ్ళీ పదిహేనురోజులకు వస్తారు. నెయ్యన్నంతినే పెద్దవాళ్ళే యంతటి ఘోరాలు చేస్తూవుంటే ఎట్లా చెప్పు ? అన్నీ వచ్చి అబద్ధాలు చెప్పాడట. మరత నికి పిల్లా పాపావున్నారో లేరో !” అన్నా డతను.

జాలప అక్కడే నిలబడి వింటూండటంవల్ల దేవిదీన్ సంభాషణను అంత టితో ఆపుచేస్తూ, “అయితే, పది పదిహేనురోజుల్లో వస్తారుకదా ? నీకు బాగా తెల్సైనా ?” అన్నాడు.

“మరి కాపలావా డట్లా చెప్పాడు !”

“ఇంతకూ అసలు ఎక్కడికి పోయారో తెల్సా ?”

“నేరం జరిగినచోటికి పోయారన్నారు.”

దేవిదీన్ చిలుం ముట్టించాడు. జాలప బజార్లోకి వచ్చి పచారుచేయ సాగింది. రమానాథుడికి రాబోయే అపకీర్తిని తలుచుకుంటే, ఆమె హృదయం దహించుకుపోతున్నది. ఇలాంటిపని చేసినందుకు ఆమెకు అతనిమీద కోపమో, లేక దయో కలగవల్సింది. ఇప్పు డతన్నెలా యీ నరకలోకంలోనుంచి, మహా పాపంలోనుంచి బయటికి తీయడమో అని యోచిస్తున్నది.

ఇద్దరూ అక్కడినుండి బయలుదేరారు.

“ఆ మనిషితో వారు వచ్చిన తరువాత తెలియచేయమని చెప్పలేదా ?”

“చెప్పాను.”

ఒక నెల గడిచింది. మొదటి నాలుగురోజులూ గోపీ మహా సంతోషంగా వున్నాడు. పట్నమంచా తిరిగి చూశాడు. కానీ తరువాత యింటిమీద గాలి తిరిగింది. వెళ్తానని గోలచేయడం మొదలుపెట్టాడు. జాలపకూడా పంపించడమే మంచి దనుకొని పంపించింది.

రమానాథుడు నేరం జరిగిన ప్రదేశం చూడటానికిపోయి నెలరోజులైంది. ఇంతవరకూ తిరిగి రాలేదు. రాలేదని జాలపకు నికరంగా తెల్సికూడా, చాలాసార్లు అతనున్న బంగళావరకూ వెళ్ళివచ్చింది. అలా వెళ్ళి రావడంలో ఆమె కో విధమైన ఆనందం లభించేది.

జాలప మనస్సుకు బాధగా వున్నప్పుడు పై అంతస్తు ఎడమవైపు గదిలో కూర్చుని, కిటికీ తెరిచి బజారువంక చూస్తూవుంటుంది. అలా కూర్చుని రకరకాలైన వ్యక్తుల్లో ప్రవాహంలా సాగుచున్న బజారు చూస్తుంటే, ఆమెకు తన బాధ శమిస్తున్నట్టుగా వుండేది. అదొక అభ్యాసంగా మారిపోయింది.

ఇవ్వాలి కూడా మామూలు అలవాటు ప్రకారం కిటికీ తలుపు తెరిచి బజారు వంక చూస్తున్నది. చూస్తూ కూర్చున్న జాలపదృష్టిని బజార్నపోయే ఒక కార్ల పంక్తి విశేషంగా ఆకరించింది. ఆ కార్ల పంక్తిలో ఆరు కార్ల దాకా వున్నాయి. ఇన్ని కార్లు ఒక్కసారి ఎక్కడికి పోతున్నాయి? అని కుతూహలంగా చూడసాగింది. మొదటిదాంట్లో పోలీసు అధికారులు కూర్చుని వున్నారు. రెండవదానినిండా పోలీసులు క్రిక్కిరిసివున్నారు. జాలపదృష్టి ఆఖరి కారుమీదకు పోయింది. ఆమె ఒక్కక్షణం ఎలక్ట్రిక్ షాక్ కొట్టినట్టు కంపించింది. కారును అపడానికి రెండడుగులు ముందుకు వేసిందికూడ; కాని ఆగిపోయింది. తను క్రిందకు పోయేసరికి కారు చాలా దూరం వెళ్ళిపోయిందనే వుద్దేశ్యం కలగడంవల్ల ఆమె ఆగిపోయింది. మళ్ళీ యథాస్థానానికి పోయి, కిటికీలోనుంచి చూడసాగింది. ఆ చివరికారులోనే రమానాథుడు వున్నాడు.

కారు కిటికీకి బాగా దగ్గరకు వచ్చింది. రమానాథుడుకూడా కారులోనుంచి కిటికీవైపు చూశాడు. దేవిదీన్ అతన్ని చూసి కొట్టోనుంచి కేకవేశాడు కూడాను; కానీ, కారు ఆగలేదు. రమానాథుడు మాత్రం వెళ్తున్న కారులో నుంచి అదే పనిగా కిటికీవంక చూడసాగాడు.

జాలప క్రిందకు వచ్చి “తాతా” అన్నది.

దేవీదీన్ దగ్గిరకు వచ్చి, “బాబుగారు, వచ్చారు : అరుగో కారులో ?” అన్నాడు.

“నీతో ఏమైనా చెప్పారా ?”

“ఏం చెబుతాడు ? కారులోనుంచే పోతూ పోతూ రాం రాం అన్నాడు. కులాసా అడిగాను. సాజ్జ కులాసాగానే వున్నట్టు చెప్పాడు. మరి నీవు చూశావా ?”

“చూడకేం ? కిటికీదగ్గిర నిల్చుని చూశాను !”

“మరి అతను చూశాడా నిన్ను ?”

“ఏమో ! కిటికీవై పుమాత్రం చూస్తూ పోయారు.”

“‘ఎవరా ఈమె ?’ అని ఆశ్చర్యపడివుండాలి !”

“పై కోర్టులో కేసు విచారణ ఎప్పుడో తెల్సిందా ?”

“రేపే.”

“రేపే ? ఇంత త్వరలో ! అయితే మనం చేయవల్సిందంతా యివ్వాలే చెయ్యాలి ! నా ఉత్తరం ఎలాగా వారికి చేర్చడం ?”

దేవీదీన్ సమాధానం చెప్పకండా జాలపవంక చూస్తూ వుండిపోయాడు. ఈ పని అసాధ్యం అంటున్నై ఆ చూపులు.

“వారు సాక్ష్యాన్ని మార్చుకునే విషయంలో నీకు సందేహం వున్నట్టుంది?”

“అవును; సందేహిస్తున్నాను. అసలు యింతవరకు వచ్చాక, ఇక సాక్ష్యం మార్చుకోవడం కష్టం ! ఒకవేళ అతను మార్చుకోడానికి సిద్ధపడ్డా పోలీసులు మార్చుకోనియ్యరు.... ఇది కాకపోతే, మరో నేరాన్ని కల్పించి దాని భయం చూపి సాక్ష్యాన్ని చెప్పించుకుంటారు.”

“అది కాదు రాతా ! నేను వారిని పోలీసులనుంచి రక్షిస్తానని చెప్పడం లేదు. వారి నీ అపకీర్తి నుంచి బయటపడేయాలనేదే నా తపత్రయం. వారి చేతి మీదుగా యింతమంది, యిన్ని కౌపురాలు అభోగతిపాలుకావడం నా కిష్టంలేదు. వారు నిజంగా ఆ బందిపోటులోవుండి, యీ పోలీసులు చెప్పే నేరాలు యధార్థాలే అయినా, సాక్ష్యం ఇయ్యడానికి నేను ఒప్పుకోను. వారు నా అభిప్రాయాన్ని విని కూడా, తనమీద కేసులేదని తెల్పుకునికూడా యీ సాక్ష్యాన్ని ఇయ్యడానికే సిద్ధ పడేపక్షంలో, నేనే నేరుగా న్యాయస్థానంలో బయటపెడతాను. నే నిలా చేసి నందుకు అంతగా వారికి కోపమువస్తే, యిక నా ముఖం చూడనంటారు. నాతోటి

సంబంధాలను తెగతెంపు చేసుకుంటామంటారు అంతేనా, అయినా నాకు యిష్టమే : ఈ విషయాలన్నీ ఉత్తరంలో రాశాను.”

దేవీదీన్ ముఖం వికసించింది. ఆదరసూచకంగా చూస్తూ, “ఇంత ధైర్యంగల నీవు ఏ పన్నె నా చేయగలవమ్మా!” అన్నాడు.

“అయితే తొమ్మిదిగంటల ప్రాంతాన వెళ్ళామా?”

“సరే.”

పోలీసుల భయంవల్ల గడప కదలడానికే హడలిపోతూవుండే రమానాథుడు రెండునెలలునుంచీ, జమీందారులా భోగ విలాసాలను అనుభవిస్తున్నాడు. ఉండటానికి అందమైన బంగళా, పనిపాటలు చేసిపెట్టటానికి దానదాసీ జనాలు, తిరగడానికి కారు, వంట వండిపెట్టటానికి ఒక కాశ్మీరు బ్రాహ్మణుడు. జమీందారులా రోజులు గడుపుతున్నాడు. అతని కోర్కెలు పెదాలనుంచి బయట పడకముందే నెరవేరుతున్నై.

పై నుదహరించిన బాహ్యమైన మార్పుల ననుసరించి ఈ రెండునెలల్లో అతని మనస్తత్వంలోకూడా చాలా మార్పు వచ్చింది. విలాస జీవితం అతని నరనరాల జీర్ణించుకుపోయింది. అత నసలు తను ఆ విలాస జీవితాన్ననుభవించడానికే పుట్టినట్టు భావించుకున్నాడు. తను చేయబోయే యే పనిలోనూ మంచి చెడ్డల్ని నిర్ణయించుకునే శక్తి అతనిలో నశించింది. దానితోడు పోలీసు ఆఫీసర్లు అతన్ని ఒంటరిగా ఒక్కక్షణమూ ఆలోచించుకోనీయడంలేదు. సినిమాలూ, నాటకాలూ, నృత్య ప్రదర్శనలూ ఎక్కువైనయ్యి. కేసు సెషన్సు విచారణకు పంపబడింది.

సెషన్సు జడ్జి భారతీయుడు. బహు నిష్పక్షపాతంగా వుంటాడు. ఆ కారణంవల్లనే రమానాథుడు ఒకమాటు బందిపోటు జరిగిన స్థలాన్ని చూడడం మంచిదనుకున్నారు పోలీసులు.

ఈ నెలరోజులనుంచీ అక్కడ ఒక జమీందారుగారి ఇంట్లో బస ఏర్పాటు చేసుకున్నారు. పగలంతా పక్కనేవున్న అడవికి వేటకి వెళ్తారు. రాత్రిపూట రేడియోలూ, చీట్లపేకలూ, నానా హంగామాగా వుంటుంది టాళ్ళపని! వేటకు పోయేటప్పుడు రమానాథుడు రాజకుమారుడిలా అలంకరించుకు మరీ బయల్దేరుతాడు.

రమానాథుడికి ఈ విలాస జీవితంలో సర్వం లభిస్తున్నై. అయినా జాలపలేని లోటు లోటుగానేవున్నది. భవిష్యత్తులో తనకు రాబోయే గొప్ప వుద్యోగం, అప్పుడు రానుండే ఉన్నతమైనస్థితిని తల్చుకుని వియోగాన్ని సహిస్తున్నాడు. ఈ కేసు అయిపోగానే ఏదో గొప్ప ఉద్యోగం వస్తుంది. ఇక తనను ఆర్థికలోపాలు వెనకటిలా వేధించవు. జీవితమంతా ఒక క్రొత్తజాతంలో అతినవ్యంగా వుంటుంది. అప్పుడు జాలపతో మితిలేని అభ్యంతరాలులేని ఆనందాన్ననుభవించవచ్చు అనుకుంటూవుంటా దెప్పుడూను!

ఇట్లా ఒక నెలరోజులు వల్లెటూళ్ళలో విలాసారం తిరిగి, పోలీసులతో బంగళాకు చేరుకుంటున్నాడు రమానాథుడు. దారిలో దేవీదీన్ మేడ కనిపించింది. చాలాదూరంనుంచీ రమానాథుడు తన గదిని చూస్తూ వస్తున్నాడు. కారు బాగా దగ్గరకు వచ్చింతరువాత, అతనికి తన గదిలో కిటికీదగ్గరగా జాలప కనుపించింది. ఎక్కడలేని ఆశ్చర్యం కలింది. జాలప ఇక్కడకి ఎలా వచ్చింది ? అని ఒక్కక్షణం ఆలోచించి, తనకు ప్రక్కనే కూర్చున్న సార్జంటుతో కారు ఆపించమని చెప్పాడు. సార్జంటు కారు ఆపించబోయిరూడూ, ఏడూలోచించుకున్నాడో ఏమో అలాగే పోనిచ్చాడు. రమానాథుడికి సార్జంటుమీద ఎక్కడలేని కోపం వచ్చింది.

“ఏమిటిదీ ? మీరు నన్నొక బైదీగా, నీచంగా చూస్తున్నారు” రమానాథుడు అరిచాడు.

“బైదీగా చూడటం కాదండి....డిప్యూటీ దొరగారు కోప్పడతారు !”

రమానాథుడు బంగళాకు వచ్చాడు. అన్యమనస్కంగా వుండి, బట్టలైనా మార్చలేదు. జాలపను ఎల్లా కల్సుకోవడం ? అని దీర్ఘంగా యోచించి, ఏ యుక్తితోచక మంచంమీద కూరిబడ్డాడు.

ఒక్కక్షణం తరువాత రమానాథుడు మంచంమీదనుంచి లేచి బయటికి వచ్చాడు. అప్పుడే దీపాలు పెట్టారు. గేటులో ఒక సిపాయి కాపలా కాస్తున్నాడు. వాడిని చూసేసరికి, రమానాథుడికి అరికాలిమంట నెత్తి కెక్కింది. “ఉద్యోగం వచ్చిన తరువాతగానీ వీళ్ళందరి పనీ చెప్పను !” అనుకున్నాడు మనసులోనే :

“బాబూ! సార్జంటుగారు పిలుస్తున్నారు....ఇవ్వాలి కొత్తసరుకు దిగింది !”

రమానాథుడు వెనక్కి తిరిగి చూశాడు. చాకీదారు చేతులు కట్టుకు నిలబడి వున్నాడు.

“నాకు ఇప్పుడు తీరికలేదు” అరిచాడు రమానాథుడు.

‘జాలప ఎల్లా వచ్చింది ? ఆమెరూడా ఇక్కడే తనదగ్గరే వుంటే ఎంత బాగుండు ! ఎల్లా తీసుకురావడం ?’ అని ఆలోచిస్తున్నాడు రమానాథుడు. అతని ఆలోచనలకు అంతరాయాన్ని కలిగిస్తూ, వంటబ్రాహ్మడు ఒక పింగాణి ప్లేటులో భోజనం పట్టుకువచ్చాడు. ఈ రెండునెలల్లో అతను భోజన విషయంలో చాలా నాజూకులో పడ్డాడు. ఒకటి రెండు కూరల్లో అతని కనలు భోజనం సయించనే సయించడంలేదు.

“నీ తలకాయలావుంది, ఒక్కకూరతో ఎల్లా తినను ?”

“ఔములేంది నేనేం చెయ్యను బాబూ !”

“ఔము లేదూ ?”

“ఎక్కడిది బాబూ !”

“నోరు ముయ్యి !”

రమానాథుడి మనస్తత్వం అతి సున్నితంగా తయారైంది. వంటవాడు మారుమాట్లాడకుండా అవతలికిపోయి, ఒక బ్రాందిబాటిల్ తెచ్చి పెట్టాడు బల్ల మీద, ఒక పెగ్గు బ్రాందీని గొంతులోకి పోనిచ్చి “ఎవరనుకున్నావో నుంచున్న పళంగా బయటికి నెడతాను !” అన్నాడు రమానాథుడు. బ్రాందీ అగ్నిమీద ఆజ్యంలా పనిచేసింది.

వంటవాడు అధికం అవుతున్న రమానాథుడి కోపాన్ని గమనించి, మెదలి కుండా వెళ్ళిపోయాడు.

రమానాథుడు ‘పానీయాన్ని’ సేవించి బయట వరండాలో పచారు చేయ సాగాడు.

పచారుచేస్తున్న అతనికి ముళ్ళతీగెకు వెనుక ఎవరో నిలబడివున్నట్టని పించింది. తీక్షణంగా చూచాడొకమాటు.... ఎవరో నిలబడినమాట యధార్థమే ! పైగా అత నెవరో, సరీగా తన కభిముఖంగా నిలబడి వున్నాడు.

ఈ కేసులో దిగిన మరుసటిరోజునుంచీ ఏరోజునైనా ఎదటి పార్టీవాళ్ళు తనకు అపకారం చేయవచ్చనే భయం రమానాథుడిని వేధిస్తుంది. ఆ భయమే ఈ క్షణాన నరనరాలన్నా వ్యాపించింది.

ఒక్క క్షణం తరువాత రోడ్డున ఏదో బస్సు వెళ్ళింది. దాని వెలుగుతోటలో పడ్డది. తోటలో నిల్చున్న వ్యక్తి స్త్రీ అని పోల్చుకోగలిగాడు. దీనివల్ల అతని భయం కొంతవరకు తగ్గింది. కానీ ముందుకు పోయి ఎవరని అడగడానికి దైర్యం చాలలేదు. అతను తటపటాయిస్తూనే వున్నాడు. ఆ వ్యక్తి ముందుకు వచ్చి, ఒక కవరు అతని ముందుకు విసిరిపడేసి గబగబా వెళ్ళిపోయింది.

రమానాథుడు దాన్ని తీసుకుని టుతూహలంగా గదిలోకి వచ్చి తలుపులు బిగించి, పై దస్తూరి చూశాడు.

దస్తూరి జాలపది !

త్వరత్వరగా చింపి చదివాడు.

ప్రయాగలో తనమీద ఏ విధమైన కేసు లేదని తెల్సుకున్నాడు. ఆర నెల్లనుంచీ తను అనుభవిస్తున్న పశ్చాత్తాపము, సిగ్గు, బాధ అన్నీ ఒక్క క్షణంలో సూర్యోదయంముందు మంచులా మాయమైపోయినయ్యి. అతని ముఃస్సులో నిత్యం గూడుకట్టుకుంటున్న దుర్మార్గపు ఆలోచనలూ, ఆశలూ, కోర్కెలూ అన్నీ తల్లక్రిందులు అయినయ్యి. పోలీసుల భయం పూర్తిగా పో:

డంతో, మంచి వాడుగా, సన్నార్థుడిగా బ్రతకడానికి పునాదులు వేసుకో సాగాడు.

జాలపను ఒక్కసారి ఎలాగయినా కల్చుకోవాలనే కోర్కె అతనిలో బల వత్తరం కాజొచ్చింది. విషయాలన్నీ సవిస్తరంగా మాట్లాడి ఈ పోలీసుల కుట్రకు తగిన సమాధానం చెప్పాలనుకున్నాడు.

పదిగంటలైంది. బజార్లన్నీ నిర్మానుష్యంగా వున్నాయి. లైట్లు ఆర్పే శాడు. రమానాథుడు తలుపులు దభేల్న శబ్దం అమ్మేట్టు వేసుకున్నాడు. చీకటిగదిలో అల్లాగే రెండు నిమిషాలు నిశ్శబ్దంగావుండి. మెల్లిగా పక్కతలుపు తెరుచుని ముళ్ళతీగె దగ్గరికు వచ్చాడు తను. జాలప, దేవీదీను యింకా తోటలోనే వుండి వుంటారని అతని వుద్దేశ్యం.

తోటలోకి పోయి జాలపను కల్చుకోవాలంటే ముళ్ళతీగె దాటాలి. అంత ఎత్తు దాటడం అసంభవం గనక దూరిపోవడానికే నిశ్చయించుకున్నాడు.

ఒక భుజాన్నీ, తలా కొంతవరకు అవతలి భాగంలోకి పోనిచ్చి ధోవతి కొంగుల్ని ఒక చేత్తో పట్టుకుని మెల్లిగా, బట్టలు ముళ్ళకు పట్టుకోకుండా, అవ తలి వైపుకు జరుగుతున్నాడు. ఎంత మెల్లిగా జరిగినా, చొక్కా వీపున, ధోవతి కొంగుల్నా ముళ్ళు పట్టుకోనేపట్టుకున్నై. వాటిని విడిలించుకోవడానికి ప్రయ త్నించిన కొద్దీ ముళ్ళు పెనవేసుకుంటున్నై. గుడ్డలు చినిగితే చినిగినై అని తెగించి ఒక్క వూపున మనిషి సొంతం అవలసి వైపుకు పోయాడు. చొక్కా వీపంతా చినిగిపోయింది. పంచె చీలికలు చీలికలయింది. తోటలోకి పోయి చొక్కా విప్పి అవతలిపారేసి జాలపకోసం వెతకసాగాడు. కాపలావాడు అన్నం తింటున్నట్టున్నది. ఎక్కడా మనుషులువున్న అవకాశం లేదు. తోటంతా వెతికి లేరని నిర్ధారణ చేసుకున్న తరువాత, నేరుగా దేవీదీన్ యింటికి బయలుదేరాడు. అతనికి ఎక్కడలేని దైర్యమూ వచ్చింది.

పన్నెండు గంటలు కావస్తున్నది. దేవీదీన్ అప్పుడే వచ్చి అన్నంముందు కూర్చోబోతుండగా. రమానాథుడి కేక వినిపించింది. చొక్కాలేకుండా చినిగిన ధోవతితోవున్న అతన్ని మొదట దేవీదీన్ గుర్తుపట్టలేదు. ఒక్కక్షణం తరువాత గుర్తుపట్టి, “నువ్వా, బాబూ! జాగ్రత్తం చీ వేషం! గుడ్డలేమయినయ్యి?”

“ముళ్ళతీగల్లోనుంచి దూరివచ్చాను. ముళ్ళకు పట్టుకుని చినిగిపోయినయ్యి!”

“రామ, రామా! వంటికికూడా గుచ్చుకోలేదుకదా?”

“లేదు.”

“అమ్మాయి రాసిన చీటీ అందిందా ?”

“ఇప్పుడే అందింది. ఇక్కడే వున్నదా ?”

“ఆఁ.”

“అయితే, నువ్వేమన్నా యింటికి వుత్తరం రాశావా ?”

“నేనేమీ రాయలేదు. ఆ చదరంగపు పందెపు నమూనా వున్నదే, దాన్ని అమ్మాయేనంట పత్రికలో వేయించింది. పందెపు డబ్బుకూడా అమ్మాయే ఇచ్చిందట !”

రమానాథుడికి విపరీతం అయిన ఆశ్చర్యం వేసింది. జాలప తెలివికి సంతోషించాడు. వెంటనే కొంచెం భిన్నమనస్కు డయ్యాడుకూడాను.

జగ్గో పైన కూర్చుని జాలపతో మాట్లాడుతున్నది. దేవీదీన్ మెట్ల దగ్గరకు పోయి, “ఇదిగో : ఏం చేస్తున్నావ్ ? ఎవరో మాట్లాడటానికి వచ్చారని అమ్మాయితో చెప్పు !” అని అరిచాడు.

“పద, నిన్ను అమ్మగారికి (జాలపకు) వప్పచెబుతాను. ఇన్నాళ్ళనుంచీ ఎక్కడికి పోయిందీ, ఏం చేస్తున్నవీ చెప్పుకుందువుగాని !” దేవీదీన్ పెద్దగా నవ్వాడు.

రమానాథుడికి విపరీతం అయిన సిగ్గుగా వున్నది. అభిమానం, పశ్చాత్తాపం అతన్ని ఘోరంగా బాధిస్తున్నై. జాలప అడగబోయే ప్రశ్నలకు అతనిదగ్గర సమాధానం లేదు. బయలుదేరినప్పుడున్న వుత్సాహమంతా నీరుగారిపోయింది.

“ఊఁ. పద !” దేవీదీన్ మెట్లు ఎక్కబోతూ రమానాథుడి చేయి పుచ్చుకుని ఎక్కమన్నట్టు సంజ్ఞచేశాడు.

రమానాథుడు తల గోక్కుంటూ, “నీవు పద....” అన్నాడు.

ఇంతలో జగ్గో పైనుంచి, “ఎవరో, ఎందుకొచ్చారో కనుక్కో” అన్నది.

“అమ్మాయికే చెబుతాడుట” దేవీదీన్ వినోదాని కన్నాడు.

“అయితే, ఏమైనా చీటీ పట్టుకువచ్చాడా ?”

“లేదు.”

రెండు నిమిషాలు నిశ్శబ్దం.

“మరి వెళ్ళమని చెప్పమంటావా ?”

ఇంతలో జాలప పైవరుస మెట్లదగ్గరకు వచ్చి, “ఎవ రా మనిషి ?” అడిగింది.

“చాలా దూరానుంచి వచ్చానంటున్నాడు.”

“ఎక్కడ వున్నాడు ? ఏడి ?”

“ఇదిగో ? నిలబడి !”

“సరే, పైకి రమ్మను.”

రమానాథుడు పైగుడ్డ కప్పుకుని నిదానంగా మెట్లు ఎక్కాడు. చూస్తూనే జాలప గుర్తుపట్టింది. ఏదో అకస్మికమైన సంఘటన జరిగినట్టు రెండడుగులు వెనక్కివేసింది. బహుశా దేవీదీన్ ఎదురుగా లేకపోతే, ఆ రెండడుగులూ ముందుకు సదేవో ఏమో !

జాలప, రమానాథులు ఇద్దరూ ఆ రాత్రంతా తమ తమ కష్టసుఖాలను చెప్పుకోవడంతో గడిపేశారు. జాలపకు తన కష్టాలను భర్తదగ్గర వున్నవి వున్నట్టుగా చెప్పడం యిష్టంలేదు. అందువల్ల భర్త మనస్సు బాధపడుతుందని ఆమె అభిప్రాయం. అందుకనే తన కష్టాలన్నింటినీ క్లుప్తీకరించి, సంక్షిప్తంచేసి చెబుతున్నది.

రమానాథుడుమాత్రం అలా కాదు. జాలపనుంచి తను అధికాదికంగా సానుభూతిని పొందాలంటే ఉన్నవీ, లేనివీ - కష్టాలను పెంచి గోరంతలు కొండంతలుగా వర్ణించడం ఒక్కటే మార్గం. అందుకనే తన బాధలకు చిలవలు పలవలు చేర్చి మరీ జాలపకు చెబుతున్నాడు.

జాలప ఎక్కిళ్ళు పెడుతూ, “ఎన్ని బాధలు పడ్డారు : ఒక్క ఉత్తరమైనా రాశారుకాదేం ? అవునులే ఎందుకు రాస్తారు, కండ్లకు కనుపిస్తున్నంతసేపేగానీ. తరువాత మేము జ్ఞాపకంవుంటేనా ?” అన్నది.

“అబ్బే....అదికాదు జాలపా ! రాయడానికి ముఖం చెల్లలేదు. ఇంట్లో చెప్పకుండా పారిపోయిన నేను, కష్టాలు పడుతున్నానని ఎల్లా రాయగలుగుతాను చెప్పు ? బాగా డబ్బు సంపాదించేవరకూ ఉత్తరం రాయకూడదనుకున్నాను !”

“ఆ మాటా నిజమే మరి ! మీకు డబ్బుమీదవున్న విలువ మనుషులమీద లేదు....పైగా అందరూ మీలాగే అనుకుంటారు. నాకు ఉత్తరం రాయడానికి, డబ్బుకూ ఏమిటి సంబంధం చెప్పండి ? నాకు డబ్బే ముఖ్యంకాదు.”

“అవును. నీకు డబ్బు ముఖ్యంకాదు. డబ్బు సంపాదిస్తేగాని వీలులేదని నీవు నన్ను బలవంతం చేయలేదుకూడాను ! కానీ, నా మోసాన్నీ, పిరికితనాన్నీ.... అన్నింటినీ డబ్బుతో కప్పిపుచ్చుకుండా మనుకున్నాను. డబ్బుతో గనక తిరిగి వస్తే, నీవు వేసే ప్రశ్నలన్నింటికీ ఆ డబ్బు సమాధానంగావుపయోగపడుతుందనుకున్నాను.”

“అవును. మొగవాళ్ళు అలాగే అనుకుంటారు. నే నా డబ్బును కన్నెత్తి అయినా చూసేదాన్ని కాదు ! అంత పాపానికి, స్వార్థానికి నేను ఒడికట్టుకోలేను....కాకపోయినా మిమ్మల్నని ప్రయోజనం ఏమిటిలే, వెనకటి నా నగలమీది మమకారాన్ని చూచి మీరలాగే అనుకునివుండవచ్చును ! ముప్పైరూపాయల జీతగాడి భార్యని, నేను రోజుకు రెండు మూడు రూపాయలు ఖర్చుపెట్టడంలో అర్థం ఏమిటి ? తాహతుకు మించిన నగలను ధరించాను....దానికి తగిన శిక్షను కూడా అనుభవించాను యీ ఆరునెల్లనుంచి ! ఇక మన కా నగలూ వద్దూ, ఆ

విలాసజీవితమూ వద్దు.... ఈ ప్రాయశ్చిత్రాలూ వద్దు ! ఈ పాపాలూ, స్వార్థాలూ, వాటికి మూలమైన విలాసాలూ లేని కొత్త జీవితాన్ని గడుపుదాము.... రేపు నెషన్సు జడ్జిదగ్గర యధార్థాన్ని చెప్పండి.... ఈ రొంపినుంచి బయటపడితే, జీవితం ఇలాంటి బాధలేమీ లేకుండా ప్రశాంతంగా వుండేటట్లు చూసుకుందాము!”

రమానాథుడు కొంచెం బాధగా “నీ వుత్తరం అందినప్పటినుంచీ దీన్ని గురించే ఆలోచిస్తున్నాను. ఒకసారి ఔనని, రెండోసారి కాదనడం ఎట్లాగా?”

“ఎలాగైనాగానీ మీరు సాక్ష్యం మార్చుకోక తప్పదు.”

“అదే.... ఎట్లాగా అని....?”

“అంత తీరని సమస్య ఏమున్నదీ! ఎటు తిరిగి మీ మీద మున్నిపాలిటీ కేసు లేదాయె!”

“నిజమే! నీ వన్నట్టు మున్నిపాలిటీ కేసు లేనిమాట వా సవమే! అయినా నిన్న ఔనన్న ముఖంతోనే ఇవ్వాలి కాదనడం ఎట్లాగా? అదీకాక మంచి వుద్యోగం వస్తుంది. ఇహ జీవితం సుఖంగా గడుస్తుంది. ఇదంతా పోగొట్టుకోవడమే!”

జాలప ఏమీ మాట్లాడలేదు. మనిషి తన స్వార్థానికి ఎంత క్రూరాన్నా అనా చేయడానికి ఎట్లా సిద్ధమౌతాడా? అని ఆలోచిస్తున్నది.

ఒక్క ఊణం ఆగి, రమానాథు డిలా అన్నాడు :

“అదీకాక, కేసు నా ఒక్కడి సాక్ష్యంమీదే ఆధారపడిలేదు. ఒకవేళ నేను విరమించుకున్నా, పోలీసులు ఇంకోడిని పట్టుకువచ్చి సాక్ష్యం చెప్పించుకుంటారు. నేరస్థుల్ని కాపాడటం ఎవ్వరితరమూ కాదు. అలాంటప్పుడు నే నీ సదవకాశాన్ని వదులుకోవడం ఎందుకు?”

జాలప మండిపడ్డది.

“ఏమిటీ ఇంత అభిమానంలేకుండా మాట్లాడుతున్నావు? వెధవ ఉద్యోగం కోసం, నాలుగురోజులు సుఖంగా బ్రతకడంకోసం ఇతర్ల ప్రాణాలు తీస్తారా? ఇంతకంటే కూలిచేసుకోవడం, పస్తులు పడుకోవడం ఉత్తమం! నాకు ఇతరుల గొంతులుకోసి సంపాదించిన స్వర్గంకంటే.... నరకమే ఎక్కువ యిష్టం.”

రమానాథుడికి కూడా కోపం వచ్చింది. “అయితే, నేను కూలి చేయాలనా నీ వుద్దేశం?” అన్నాడు.

“నే నలా కావాలని కోరడంలేదు, ఒకవేళ కూలి చేయవలసివచ్చినా, ఈ నెత్తురు కూటికన్నా అదే మేలంటున్నా. అంతే.”

రమానాథుడు కొంచెం శాంతించాడు.

“నేను నీ వనుకున్నంత నీచుడిని కాదు. ఈ పని చేయకూడదనీ, పది

మంది ప్రాణాలు తీసినవాడనొకాననీ నాకూ తెల్పు : కానీ, ఏం చెయ్యను ? పరిస్థితులు అలా నా చేత చేయిస్తున్నై. ఇక నేను ఈ ఎదురుదెబ్బలు తినలేను. గడపగడపకూ నొకరీ కావాలంటూ ఎక్కి దిగటం నావల్లకాదు. అదీకాక.... పోలీసులతో ఎవరు వేగగలరు ?....కాకపోయినా, అందరూ నీలాగే ఆదర్శవాదులు వుంటారా ? ఆదర్శాలను వల్లించడం తేలికే; వాటిని ఆచరించడంలోనే వుంది కష్టం : నావల్లకాదు బాబూ, నే నీ పర్యటాన్ని ఎక్కలేను. నేను చేయలేని పనిని నాచేత చేయించాలనే పట్టుదల నీ కెందుకు ?”

“ఇది నేను ఒప్పుకోను. చంపడానికి శక్తివున్నప్పుడు చంపకుండా వుండటానికి శక్తివుండదా ? పరుగెత్తగలవాడు పూరికే నిల్చోలేడా ? నీవు పూరికే మనస్సులో సాక్ష్యం మార్చుకోవాలనే వుద్దేశ్యాన్ని దృఢం చేసుకో. మిగిలిన పనులన్నీ వాటంతటవే జరుగుతయ్యి.”

రమానాథుడు వింటూ కూర్చున్నాడు.

“ఒకవేళ, నీకు ఈ పాపంనుంచీ, అన్యాయంనుంచీ బయటపడడం ఇష్టం లేకపోతే, నన్ను ఇవ్వాలే ఇక్కడనించి పంపించేసెయ్యి. ఇక ఇక్కడే వుండి నీ దారికి అడ్డం రావడం నాకేమీ ఇష్టంలేదు. ఎక్కడో ఏ అంట్లు తోముకునో బ్రతుకుతాను. బహుశా, మనకు ఇంకా చెడ్డరోజులు వున్నాయేమో ! అందుకనే నీ బుద్ధులిలా పెడమార్గాన పడుతున్నై !”

రమానాథుడు గుటకలు మింగాడు.

“నాకు మాత్రం ఈ పాపం ముడివేసుకు కూర్చోవాలని వున్నదా ?”

“మరయితే, దీన్నోనుంచి ఎందుకని తప్పుకోవు ? ఒకవేళ నీకు సిగ్గుగా వుంటే, నేను వచ్చి మీ సూపర్నెంటుగారితో మాట్లాడతాను.... పద.... నే వచ్చి ఇంతవరకూ జరిగింది చెబుతాను !”

దీంతో రమానాథుడి తటపటాయంపంతా మాయమైంది. “వద్దు.... నేనే చెప్పగలను” అన్నాడు.

జాలపకు విశ్వాసం కలిగింది. తరువాత ఇతర విషయాల్ని గురించి మాట్లాడుకోసాగారు. తండ్రి, తల్లి, ఇల్లా-అన్నీ అయిన తరువాత భవిష్యత్ జీవితాన్ని గురించి చర్చించారు.

“హాయిగా ఇంటికి పోయి, రత్తన్ దగ్గర నాలుగెకరాల భూమి తీసుకుని, సాగుచేసుకుంటూ బ్రతకవచ్చు” అన్నది జాలప.

“అంతకన్నా యీ పూళ్ళో టీ షాపు పెట్టుకుంటే మంచి ఆదాయం వుంటుంది.”

చివరకు జాలప ప్రస్తావనే నెగ్గింది. ఈ వూరిలోనుంచి బయటపడి, వ్యవసాయం చేసుకుంటూ ప్రశాంతంగా బ్రతకాలని నిర్ణయించుకున్నారు.

తెల్లవారుజామునే రమానాథు డెవ్వరికంటా సడకుండా తన బంగళాకు పోయాడు. అతను రాత్రి బంగళాలో లేనివిషయం అక్కడ ఎవ్వరికీ తెలియదు. కాఫీ త్రాగి, డ్రస్ మార్చుకుని నేరుగా సార్జంటునగ్గిరకు పోయాడు. వాలకం కొంచెం మార్పుగా వున్నది.

రమానాథుడిని చూస్తూనే సార్జంటు ఇలా అన్నాడు : “ఏమండి అలా వున్నారు? నౌకర్లు ఏమన్నా చెప్పినమాట విసడంలేదా? గోలచేస్తున్నారా?”

“నౌకర్లుకాదు. మీరు చేశారు! మీరూ, మీ అధికార్లు కల్సి నన్నొట్టి వెధవను చేశారు!” రమానాథుడు నిలబడే అన్నాడు.

సార్జంటు కొంచెం గాభరాపడి “అసలు ఏమైందో చెప్పండి” అన్నాడు.

“ఏమీ లేదు. ఇక నే నీ కేసులో సాక్ష్యం ఈయను.....నాకూ ఈ కేసుకూ బొత్తిగా సంబంధం లేదు. నాకు వారంటుభయం చూపి, ఇలా మోసం చేశారు మీరు. నే నిప్పుడే జడ్జినగరకు పోయి అంతా చెబుతాను....ఇంతమంది నిరపరాధుల్ని నాశనం చేయడం నావల్ల కాదు!”

“అదేమిటి, వారంటుభయం మేము చూపామంటారేం? మీరేగా డబ్బు అపహరించినట్టు స్వయంగా ఒప్పుకున్నారు?”

“అది ఒక రెక్కల్లో పొరపాటు....తదవార సరిపోయింది.....మున్ని పాలిటీ నామీన ఏవిధమైన కేసు నడపలేదు....”

“నడపలేనని మీ కెట్లా తెల్సు?”

“అదంతా మీకు అనవసరం! నేను జడ్జిగారితో వున్న యథార్థాన్నంతా చెప్పేస్తాను. అంతగా వారు నమ్మకపోతే. ఈ కేసు జరిగిన రోజుల్లా నేను ప్రయాగ మున్నిపాలిటీలో వున్నానని, కావాలంటే అక్కడి రిజిస్ట్రార్ ని చూడ వచ్చనికూడా చెబుతాను. మీరు నాచేత బలవంతాన మోసంగా సాక్ష్యం ఇప్పించా రనికూడా చెబుతాను.”

సార్జంటు సవ్యతూ “పోనీ మోసంగా సాక్ష్యం ఇప్పించామే అనుకో! దానికి తగిన ప్రతిఫలంకూడా చూపుతున్నాంగా? ఏనైనా మంచి వుద్యోగం. చక్కని కారు, మంచి బంగళా — ఇవన్నీ వదిలి పెట్టుకుని, రేపటినుంచి ‘వుద్యోగం నుంచి విస్తావా, నీ విస్తావా’ అంటూ తిరగడం నాకేమీ బాగాలేదు. నీవు గనక చక్కగా సాక్ష్యం ఇచ్చావా, గుర్తు పట్టడానికే పిలుచేయండా మారి పోతావు!” అన్నాడు.

రమానాథుడిమీద ఈ మాటలు ఏమీ పనిచేయలేదు.

“గుర్తు పట్టడానికి కూడా పీలుచేసి ఈ దౌర్భాగ్యపు మార్పుకన్నా, అలా బజార్ల వెంట నొకరీ యాచిస్తూ తిరగడమే వుత్తమం ! నాకు ఇదేమీ ఒద్దు !

ఇంతలో డిప్టీకలెక్టరు, సబిన్ స్పెక్టరు ఇద్దరూ పచ్చారు.

సబిన్ స్పెక్టరు నవ్వుతూ “ఇదిగో ? రమానాథుగారు అప్పుడే తయారయ్యారు !.... ఈ చెబ్బితో పక్షి పడిందన్నమాటే !” అన్నాడు.

“ఓ....తప్పవండా ! కానీ, ఇన్నాళ్ళనుంచీ గురి మీరుచూసి నన్ను కొట్టమనేవారు. నేను కళ్ళుమూసుకుని కొడుతూ వుండేవాడిని.... ఈసారి అలా కాదు, నేనే గురిచూసి కొడతాను !” అన్నాడు రమానాథుడు.

అధికారులు ఒకరి ముఖాలు ఒకళ్ళు చూసుకున్నారు.

“ఏమిటీ మీ రదో విధంగా మాట్లాడుతున్నారు ? కోపంగా వున్నారెందుకని ?” అన్నాడు సబిన్ స్పెక్టరు.

“ఇవ్వాల నా సాక్ష్యాన్ని మార్చుకోవడానికి నిర్ణయించుకున్నాను .... నిరపరాధుల్ని నాశనం చేయడం నావల్ల కాదు.”

“ఏమిటీ మీరిలా మాట్లాడతారు ? నిరపరాధుల్ని నాశనం చేయడమేమిటి ?.... నేను నిజం చెబుతున్నాను.... ఇది మీరు ఇంకొకరికి ద్రోహం చేయడం కానేకాదు, మీవరకూ మీరు వాగుపడుతున్నారు అంతే ! నిజం చెబుతున్నాను. ఇలాంటి అవకాశం చాలా కొద్దిమందికి లభిస్తుంది. ఇక్కడెవరైనా మీతో అనుచితంగా మాట్లాడితే చెప్పండి, తుపాకితో త్రోవేస్తాను” అన్నాడు సబిన్ స్పెక్టరు. “ఉండండి ఇప్పుడే వెళ్ళి తెలుసుకుంటాను !” అంటూ, లేచి నిలిచిపోయాడు.

“అబ్బే.... నన్ను ఎవ్వరూ, ఏమీ అనలేదు.... మీరు లేవడం అనవసరం. కొద్దిపాటి లాభాని కాశించి ఇంత అన్యాయానికి ఒడికట్టలేను.”

ఒక్కక్షణం నిశ్శబ్దంగా గడిచింది. రమానాథుని బుట్టలో వేసుకోడానికి కొత్త వుపాయాల్ని ఆలోచిస్తున్నారు.

రెండు క్షణాల తరువాత డిప్టీకలెక్టరు “రమానాథుగారూ ! మీ పోకడ మంచిది గాదు” అన్నాడు గంభీరంగా.

“బహుశా, మీ కలా కనిపించకపోవచ్చు, నాకు మాత్రం చాలా మంచిదిగా వున్నది.”

“మాత్రం ఎలా మంచవుతుంది ? మేము మా కేసు పాడయిపోయినా మీమ్మల్ని మాత్రం విడిచిపెట్టము. మీరుగనక మధ్యస్థంలో

ఏదైనా కుట్రచేసినా, లేక సాక్ష్యాన్ని తలక్రిందులు చేసినా, తత్ఫలితాన్ని వడ్డీతో సహా అనుభవిస్తారు. మొదట ఇచ్చిన సాక్ష్యాన్నే ఈసారి కూడా యివ్వాలి మీరు, తప్పదు. అలా కాదంటారా ? ఆ జన్మం జ్ఞాపకం ఉండేట్టు చేస్తాము” కలెక్టరు తత్కేంద్రచేసి రమానాథుడివంక చూశాడు. అతని చూపులు రమానాథుడిని మింగే దామా అన్నట్టున్నై. రమానాథుడు కొంచెం జంకాడు.

“అయితే, నాచేత బలవంతాన సాక్ష్యం ఇప్పిస్తారా ?”

“అవును, ఇప్పిస్తాము.”

“బాగుంది !”

“లేకపోతే, పోలీసులకే సున్నం పూడ్డామనుకున్నావా ? నిన్ను రాజ ద్రోహం క్రిందపెట్టి, ఇప్పుడే నిల్చున్న పళంగా పదేళ్ళు పంపిస్తాను ! ఈ నునుపు బుగ్గలూ, క్రాపింగులూ సర్వం ఎగిరిపోతాయి.”

రమానాథుడికి జైలంటే భయం. ఆ భయంవల్లనే ఈ సాక్ష్యం ఒప్పు కున్నాడు. అధికారి మాటలవల్ల అతని ముఖంలో ఏర్పడ్డ విషాదభావలు స్పష్టంగా కనిపిస్తున్నై.

కలెక్టరు తన మాటలకు మరికొంత పదును పెట్టాడు.

“అక్కడ ఇక్కడ జరిగిన సౌఖ్యాలు ఏమీ వుండవు ! అన్నంలో రాళ్ళు కలిపిపెడతారు. రోజూ నీళ్ళు పప్పుచారు పోస్తారు. వార్డర్లు నోటికివచ్చిన బండ బూతులు తిడతారు. చెప్పల్తో కొడతారు. ఒక్క నాలుగునెల్లున్నావా ఇక బతకవు !”

మాట మాటకూ రమానాథుడి గుండెదడ అధికమవుతూ వచ్చింది. ముఖం నల్ల పడ్డది. కళ్ళు చమ్మగిల్లాయి.

రుద్ధకంతో “మీరు నన్ను జైలుకు పంపదల్చుకుంటే, పంపండి. నిజంగానే మీరన్నట్టు అలా చచ్చినా ఈ బాధలు పోవు ! మీరంతగా నన్ను జైలుకు పంపితే, నేను చావడానికి సిద్ధమేలెండి !” అన్నాడు రమానాథుడు.

రమానాథుడి నిరాశ హద్దుల్ని దాటింది. అల్లాంటి పరిస్థితిలో ఏమాత్రం సానుభూతి చూపినా, మనిషి దాసుడై పోతాడు. సార్లంటు రమానాథుడి మనస్థితిని చక్కగా గమనించాడు. అతని పక్షం తీసుకుని కలెక్టరుతో ఇలా అన్నాడు : “మీ రసలు మనుషుల్ని గమనించరండీ. అందరిదగ్గిరా ఒకే అస్థాన్ని వాడతాగ పోలీసులకు అనుచాలంగా సాక్ష్యం ఇవ్వాలంటే మొదట్లో ఎవ్వరికయినా చంపగానే వుంటుంది. అలాగే వీరికికూడాను. ఈ మాత్రానికి మీరు చేయడం దేనికి ? మీకెందుకు మీరు వెళ్ళండి. రమానాథుగారిని ఒప్ప నాది” అంటూ, రమానాథుడి చేయి పుచ్చుకుని “రండి పచ్చింది. బిందాం !” అన్నాడు.

రమానాథుడు అలిగిన కుర్రవాడిలాగా “నన్ను అనవసరంగా బాధించ కండి, సార్జంటుగారూ : నాగీతలో జైల్లోనే చావాలని వుందేమో !” అన్నాడు.

“మీకేం ఖర్మమండీ జైల్లో పడటానికి ?” అంటూ సార్జంటు, రమానాథుడి భుజంమీద చేయివేసి అవతలికి తీసుకుపోయాడు.

ఇంతలో ప్రభుత్వపు వకీలు కారుదిగి లోపలికి వచ్చాడు.

రత్తన్ జాలపకు తరచుగా వుత్తరాలు రాస్తూవుంది. ప్రతి వుత్తరంలోనూ కుశల ప్రశ్నలతోపాటు ధైర్యాన్నిచ్చే వాక్యాలుకూడా రాస్తుంటుంది. జాలపకు వచ్చిన ఈ విపత్తుకు తనెంతో విచారిస్తున్నట్టు, దాని నివారణకు తనుకూడా ప్రయత్నం చేస్తున్నట్టు రాస్తూవుంటుంది. ఎంతకీ ఇలాగ తన వుత్తరాలను జాలపను గురించిన మంచి చెడ్డలో నింపుతుందేగాని. తన పరిస్థితి ఏమిటి? తన కష్టసుఖాలు ఏమిటి? మొదలైన వేమీ రాయదు.

తన కష్టాల్ని తెలియచేసి అసలే బాధపడుతున్న జాలప మనస్సుకు మరీ దుఃఖాన్ని కల్పించడం రత్తన్ కు ఇష్టంలేదు.

ఈ ఒక్క నెలరోజుల్లోనే రత్తన్ జీవితం గుర్తించడానికి వీలులేనంతగా మారిపోయింది. డబ్బును వెళ్లచేయక, చూపాయిని సమ్మిడిగా వాడిన ఆమె, తన తిండికికూడా ఇంకోళ్ళమీద ఆధారపడవల్సిన స్థితికి వచ్చింది. ఆమె వైవాహిక జీవితంలో ఎన్ని లోపాలువున్నా అర్థికలోపం మాత్రం లేదు. ఈ సమృద్ధి మిగిలిన అన్ని లోపాలను కప్పిపుచ్చుతూ వుండేది. తన తోటి యువకులు నవవయస్కులైన భర్తలతో వుల్లాసంగా జీవితాల్ని గడపడం చూసి, తనుకూడా అలాంటి జీవితంకోసం ఉవ్విళ్ళూరేది. లభ్యం కాలేదని దుఃఖించేది మాత్రం కాదు. వాళ్ళందరికన్నా తన కో ప్రత్యేకత వుందనీ, తను ఒక విషయంలో వాళ్ళకన్నా మిన్న అనీ అనుకుంటూ సంతృప్తి పడుతూ వుండేది. అర్థికమైన తన ఆధిక్యతను తల్పుకుని ఎప్పుడూ గాలిలో తేలిపోతూ వుండేది. ఈ విధంగా ఆమెకు సంతృప్తిని యిచ్చే ఈ ఒక్క సాధనం - 'ధనం' - కూడా చెయ్యి జారిపోయింది.

చివరి దశలోనైనా కొంచెం జాగ్రత్త పడ్డట్లయితే స్థితి ఇంత శోచనీయంగా పరిణమించేది కాదు. వకీలుగారికి తను చాలారోజులు బ్రతుకుతాననే ఒక పిచ్చి నమ్మకం వుంది. ఆరోగ్యం తక్కువైనవాడు పథ్యపానాల్లో జాగ్రత్తగా వుంటే, దీర్ఘకాలం బ్రతకవచ్చునని వారి విశ్వాసం. పథ్యంలో, ఇతర విషయాల్లో చాలా జాగ్రత్తగా వుండేవాడు. అందువల్లనే తన జీవిత పరిమితి ఇంత త్వరలో ముగిసిపోతుందనుకోలేదు. తీరా మునిగి ప్రమాదం నెత్తిమీదకు వచ్చిం తరువాత కళ్ళుతెరిచాడు. వీలునామా రాయించా అనుకునేప్పటికి రత్తన్ సుముఖంగాలేదు. వీలునామా నూట ఎత్తితేనే శోకవిహ్వం అయి పోతున్నది. ఇక ఆమెను యెక్కువగా దుఃఖపెట్టడం యిష్టంలేక వకీలుగారు

తాత్కాలికంగా ఆ ప్రస్తావనను ఆపేశారు. తరువాత చనిపోయేవరకూ ఆయనకు స్పృహ లేదు.

వకీలుగారు చనిపోయిన తరువాత రత్తన్ ఎంతోవిరక్తితో పడిపోయింది. ఎంతో సతర్కంగా వుండవల్సిన ఆ సమయంలో, బాధ్యతలన్నింటినీ మణి భూషణ్ మీద వదిలి కళ్ళుమూసుకు కూర్చున్నాడు. మణిభూషణుడు ఈ అదన్ను ఎందుకు పోనిస్తాడు ? నల నాలుగువైపులనుంచి పన్నుకువచ్చాడు. పాపం సరళ హృదయ రత్తన్ అతని వల్లో చిక్కింది. ఆమె కళ్ళుతెరిచి తనచుట్టూవున్న పరిస్థితుల్ని తలయెత్తి చూడబోయేసరికి, నల నాలుగువైపులనుంచి బిగించడంకూడా జరిగింది.

ఒక రోజు మణిభూషణ్ రత్తన్ తో, ఇలా అన్నాడు : “ఇక ఈ బంగళా ఖాళీ చెయ్యాలి. అమ్మేశాను !”

రత్తన్ విభ్రాంతి చెందింది. కఠోరంగా “నేను వద్దన్నానుగా ? ఎలా అమ్మావు ?” అన్నది.

మణిభూషణ్ కూడా గొంతు పెదచిచేసి “మీరు ఇప్పుడన్నమాట మరో నిమిషానికే మర్చిపోతారు. ఈ గదిలో, కూర్చుని వుండగానే నేను మిమ్మల్ని ఒక మాట అడిగాను. ఆప్పుడు అమ్మమన్నారు. తీరా అమ్మింతరువాత ఇలా మాట్లాడుతున్నారు. ఇప్పుడేం లాభంలేదు. అమ్మేశాను. ఖాళీచేసి మీరు నాతో రావాలి !.... ఎక్కువ వ్యవధికూడా లేదు.... ఇవ్వాలే !”

“నేను ఇంకా కొన్నాళ్ళు ఇక్కడే వుండాలనుకుంటున్నాను.”

“నేను మిమ్మల్ని ఇక్కడ వుండనీయను.”

“నే నేం నీ దాసీని కాదు. నీవు వుండనీయడానికి, వుండనీయకపోవడానికి !”

“కాదు. ఆ మాట నిజమే ! కానీ, మీ రక్షణభారం నామీద వుంది. మిమ్మల్నీ, మన వంశగౌరవాన్నీ కాపాడే బాధ్యతలు నావి. అందుకని మిమ్మల్ని నా వెంట తీసుకుపోక తప్పదు.”

“నన్నూ, నా మర్యాదనూ నేను కాపాడుకోగలను. నా సమ్మతి లేకుండా ఇక్కడి వస్తువుల్లో ఏ ఒక్కటి అమ్మటానికి వీలులేదు.”

“మీకు ఈ ఇంటిమీద కానీ, బాబాయిగారి ఆస్తిమీదగానీ ఏవిధమైన అధికారమూ లేదు. ఈ ఆస్తి నాది....కాకపోతే, మీరు మీ తిండిగురించి అడగ్గలరు !”

రత్తన్ నెత్తిమీద పిడుగుపడ్డట్టయింది. సాశ్చర్యంగా “నీవేం తాగి వచ్చావా ?” అన్నది.

దీంతో మణిభూషణుడికి విపరీతం అయిన కోపం వచ్చింది. అతికఠినంగా అన్నాడు : “నేను తాగలేదు. ఒకవేళ తాగినా, ఒళ్ళు తెలియనంతగా తాగలేదు. కాకపోయినా చదువుకున్నావు. ప్లేడరుగారి ధర్మపత్నివి. వేరుపడని కుటుంబపు ఆస్తి అన్నదమ్ములకు చెందుతుంది. విధవరాలైన భార్యకు చెందదని నీకు తెలియదా? మేమూ, మా బాబాయి వేరుపడలేదు. లేకపోతే బాబాయి కాశీలో వుంటున్నాడు. మేము కనూజ్ లో వుంటున్నాము. ఈ మాత్రానికి వేరుపడ్డామని ఎవ్వరూ అనరు. అదీకాక ఆస్తి మీకు చెందడం బాబాయికి ఏమాత్రం ఇష్టంలేదు. ఇష్టమేవుంటే వీలునామా రాయకుండా వదిలేవాడా? వీలునామా రాయకపోవడంతో వారి వుద్దేశ్యం ఏమిటో స్పష్టంగా తెల్సిపోతున్నది.... ఇవ్వాలి మీరు తప్పనిసరిగా బంగళా ఖాళీచేయాలి. ఇక్కడ సామాన్లన్నీ అమ్మేస్తాను. వస్తారా నావెంట రండి.... లేదా నెలకు పదో, పదిహేనో వీలునుబట్టి తిండికి పంపుతాను. మీ ఇష్టం ఎక్కడై నా వుండండి!”

రత్తన్ ఏమీ మాట్లాడలేదు. రెండు క్షణాలు మౌనంగావుండి తరువాత కారు వేసుకు బయటికి పోయింది.

రత్తన్ తన భర్తకు స్నేహితులైన ఎంతోమంది ప్లేడర్ల దగ్గరకు పోయింది. పరిస్థితిని వివరంగా చెప్పి ఏం చెయ్యడానికి వీలుంటుందో కనుక్కున్నది. పరిస్థితిని విన్న ప్రతి ప్లేడరూ, వకీలుగారు వీలునామా రాయనందుకు చాలా విచారాన్ని తెలియజేశారు.

చివరకు తేలిన సారాంశం ఏమిటంటే, రత్తన్ గనుక వకీలుగారికి, వారి తమ్ముడికీ ఏ సంబంధమూ లేదని, వేర్లుపడ్డారని నిరూపించగలిగితే ఆస్తి దక్కుతుంది. లేదా, పోతుంది.

పోతే, అలా నిరూపించడం అసాధ్యమైన విషయం!

ఇలా సాయంత్రంవరకూ గడిచింది.

మణిభూషణుడు బయట రెండుబండ్లను నిలబెట్టి వచ్చి ఇలా అన్నాడు : “మీకు ఏవీ వస్తువులు కావాలో చెప్పండి. అక్కడ ఒక యిల్లు మాట్లాడాను. చేరుద్దాం!”

“నాకేమీ వద్దు. నా అధికారంలో లేని వస్తువులు నాకు అనవసరం.... నాకోసం నీవు ఇల్లుకూడా చూడనవుసరంలేదు. నేను ఇంటినుంచి వచ్చేప్పుడు ఏమీ తేలేదు. పోయేప్పుడూ అంతే!”

మణిభూషణుడు కొంచెం సిగ్గుపడ్డాడు.

“అదేమిటి? మీకు అధికారం లేకపోవడమేం? వున్నది. ఆ యిల్లు చాలా బాగున్నది. పదిహేను రూపాయల అద్దె! ఒక్కసారి మీరు పోయి చూసి

రండి. మీకు తప్పకుండా నచ్చుతుంది : ఇక్కడి వస్తువుల్లో మీకేం కావాలో చెప్పండి : పంపుతాను !”

“అరె.... పదిహేనురూపాయలా : ఎందుకు అనవసరంగా ఖర్చుపెడతావు? ఎక్కడైనా రెండు మూడు రూపాయీల్లో దొరికితే చూడు.... పడుకోవడానికి ఎటూ నేల వుండనే వుందికదా : ఇతర ‘దయ’ మనమీద యెంత తక్కువగా వుంటే అంత మంచిది” రత్తన్ వ్యంగ్యోక్తిగా అన్నది.

“ఇంతకూ మీరు కావల్సిందేమిటో చెప్పరేమిటి ?”

రత్తన్ ఒక్కసారిగా వుద్రేకపడ్డది.

“నా కేమీ అవునరంలేదు. ఈ ఇంట్లోవున్న పూచిక పుల్లకూడా నేను తీసుకోను. నావి కానివాటికోసరం ప్రాకులాడి, ఇంకోళ్ళ దయాధర్మాలకు ప్రాకులాడం నాకు గిట్టదు. నీ వీ వస్తువులకు యజమానివి. పట్టుకుపో : నే నేమీ అనుకోను. లోకంలో ఎంతోమంది దరిద్రవిధవలు అంటూ చెంబులూ తోముకు బ్రతుకుతున్నారు. నేనూ అలాగే బ్రతుకుతాను. ఒకవేళ బ్రతకలేనా విచారించుకు. తన్ను తాను పోషించుకోలేనివాళ్ళకు నిజంగా బ్రతికే అధికారంమాత్రం ఎక్కడిది ?” అంటూ రత్తన్ లేచి బయటికి పోయింది.

మణిభూషణుడు అడ్డంవచ్చి “మీ కంత కష్టంగావుంటే ఇప్పుడప్పుడే అమ్మనులెండి !” అన్నాడు.

రత్తన్ లో అంతవరకూ రాజుకుంటున్నా అగ్ని కళ్ళల్లో జ్వలించింది. కన్నీళ్ళను ఆపుకుంటూ ఆవేశంతో అన్నది : “ఈ ఇంట్లో వస్తువులు నావి కావు. నాకు సంబంధంలేదని చెప్పాను. మళ్ళీ నన్ను అనవసరంగా అడ్డగిస్తున్నావు ! నే నీ ఇంటి వధువును కాదు. దాసీని. దాసీకి ఇంటి వస్తువుల్లో అధికారం ఎక్కడినించి వస్తుంది ? ఇంత దుర్మార్గమైన చట్టాన్ని తయారుచేసిన ఆ మూలపురుషుడికి చెల్లెళ్ళూ, అక్కలూ, వున్నారో లేదో నాకు కనుపి సే అడుగుదును. కాకపోయినా పెళ్ళిచేసుకునే ముందే జాగ్రత్తపడవల్సింది. తరువాతనైనా, వేరుపడేవరకూ నిద్రపోకుండా వుండవల్సింది. అవిభక్త కుటుంబంలో భార్య స్థితి దాసీకంటే మించి వుండదని ఇవ్వాల తేల్చుకున్నాను” అలుపు తీర్చుకుంటానికి సంభాషణ పింది ఆమె.

సాయంత్రం అయింది. దీపాలు పెట్టబోతున్నారు. ప్రకృతంతా మసగ్గా గోతున్నట్టుంది. రత్తన్ పమిటచెంగు సంటినిండా కప్పుకుని కాలినడకన తిరుగుతున్నది. ఎంతోమంది యెరిగినవాళ్ళు కనిపించారు. స్నేహితులందరూ తమ కార్లలో ఎక్కమని బలవంతం చేశారు. కానీ, రత్తన్ తన సరీగా మాట్లాడలేదు. నేరుగా జాలప ఇంటివైపు వెళ్ళింది.

సరిగా పదిగంటలకు జాలప, దేవీదీన్ కచ్చేరీకి చేరుకున్నారు. న్యాయ సానమంతా మహా సందడిగావుంది. పైగ్యాలరీలలో సభ్యపురుషులు నిండివున్నారు. లోపల స్థలంలేక ఎంతోమంది ఎదురుగావున్న ఆ మెలాలోనూ. వరండాలోనూ నిలబడిపోయారు. జాలప ఎల్లాగో పై గ్యాలరీలలో చోటు సంపాదించుకున్నది. దేవీదీన్ వరండాలో నిలబడ్డాడు.

ఎత్తయిన పీఠంమీద జడ్జి కూర్చునివున్నాడు. ఒకవైపున బంట్లోతు, ఇతర వుద్యోగులు నిలబడివున్నారు. మరోవైపు పోలీసు అధికారులు నిలబడి వున్నారు. ఎదురుగా కొంచెందూరంలో రెండు వరుసలుగా నిలబడ్డ ప్లీడర్లు కేసు నప్పగింతకోసం ఎదురుచూస్తున్నారు. నేరస్థులు పదిహేనుగురికి తక్కువవుండరు. అందరూ ఒకవైపు వీ చీకా చింతా లేనట్టు నిరామయంగా కూర్చున్నారు.

పన్నెండుగంటలా వాయల కేసు వప్పగింత జరిగింది. మొదట కేసు వివరాలూ, పోలీసుల సాక్ష్యాలూ జరిగినయ్యి. చివరకు మూడుగంటల ప్రాంతాల రమానాథుడిని పిల్చారు.

రమానాథుడు సాక్ష్యం ఇయ్యడానికి రాగానే, ప్రేక్షకుల్లో సన్నని కలవరం బయలుదేరింది. ప్రతివాడూ రమానాథువంకకే చూస్తూ, ఏం చెబుతాడో వింటా మనుకుంటున్నారు. జాలపకాడా అతనివైపు తడేక ఓక్కగా చూడసాగింది.

రమానాథుడు తలవంచుకుని నిలబడివున్నాడు. అతను ఒక్కసారి తల ఎత్తి తనవైపుకు చూస్తే బాగుండును. అతను అతిభయంగా, లజ్జగా, ఎటూ పోవడానికి మార్గంలేక వివశంగా నిలబడ్డట్టుగా కనుపిస్తున్నాడు. తల పైకి ఎత్తకుండా అధోలోకాలను చూస్తున్నాడు. అతని ఈ వాలకాన్ని చూడగానే జాలప గుండెలు దడదడ కొట్టుకోసాగినై.

రమానాథుడి సాక్ష్యం ప్రారంభమైంది. మొదటి వాక్యానికే జా ముఖం మలినం అయింది. తను అశింపనిది ఏమో జరుగుతున్నట్టు నలుపుకున్నది. ఒక్క క్షణం తరువాత పూర్తిగా నిరాశపడి, పెద్దగా కుర్చీకి చేరిగిలబడ్డది. ఇంకేం చెబుతాడో అనే ఆమర్దావల్ల మళ్ళీ లేచి కూర్చున్నది. రమానాథుడి దృష్టి నాకర్చి వచడానికి రెండు మూడుసార్లు దగ్గింది.

అతను ఎటు చూడకుండా పోలీసులు నేర్పిన మాటలను చిలకలా వల్లిస్తున్నాడు.....

జాలపకు ప్రక్కనే కూర్చున్న ఒక నడికారు స్త్రీ, మానాదుడి సాక్ష్యానికి మండిపడి ఇలా అన్నది : “ఇలాంటి మర్కాయలను కోసినా పాపం లేదు. ఈ దౌర్భాగ్యదేశంలో, ఏ చిన్న నాకరీ కాసిం చో, కొద్దిపాటి డబ్బుకాసిం చో ఇలాంటి అన్యాయాలకు తలపడుతున్నారు. ఇందుకు ఏడవారో, నవ్వారో బోధపడటం లేదు !”

జాలప మెల్లిగా ఆమెవైపు చూసింది.

కళ్ళద్దాలు పెట్టుకున్న ఇంకో స్త్రీ ఇలా అన్నది : “ఇలాంటివాళ్ళు వున్న దేశం ఎలా బాగుపడుతుంది ? మహాఅయితే, ఒక చిన్న క్లర్కు పోస్టు దొరుకుతుంది. ఈ మాత్రానికి ఇంత అన్యాయమా ? పరమ నీచుడిలా వున్నాడు !”

ఇంకో ఆమె కళ్ళద్దాలామెతో “మనిషి చూస్తే పాషన్ గానే వున్నాడు. చదువుకున్నట్టుగాకూడా కనుపిస్తున్నాడు. ఒకవేళ అతను నీకు ఎక్కడైనా తటస్థ పడితే ఏం చేస్తావు ?” అన్నది.

“నాకు తటస్థపడితేనా ? ముఖాన పేడనీళ్ళు కొడలాను !”

“మరి నే నేం చేస్తానో తెల్సా ?”

“తెలియదు. బహుశా గొంతు నులిమి చంపేస్తావు.”

“కాదు. కాదు. నడిబజారులో నిలబెట్టి చెప్పుతో శృంగారం చేయిస్తాను.”

“పాపం, చంద్రబింబంలాంటి ముఖం, మాసిపోతుంది. కొంచెం దయ చూపుదూ.”

“దయ చూపబట్టే. చెప్పుదెబ్బలు ! అతనికి తగినశిక్ష, ఒక పెద్ద కొండ మీదకు తీసుకుపోయి, అక్కడినించి క్రిందకు నెట్టడం ! ఇక్కడ గనక సరి పోయింది, ఇదే అమెరికా అయితేనా ? నిలువునా తగలబెట్టేవాళ్ళు !”

ఇంతలో వాళ్ళకు ప్రక్కనేవున్న ఒక పెద్దమనిషి వాళ్ళను వారిస్తూ ఇలా అన్నాడు : “పాపం, అనవరతంగా అతన్నంటా రెండుకండి ? అతను వస్తుతహా మంచివాడిలాగానే వున్నాడు.... అతని కీ సాక్ష్యం ఇష్టంలేదనీ, పోలీసుల భయం వల్ల తప్పనిసరై చెబుతున్నాడనీ, అతని స్వరమే చెబుతున్నది. పోలీసులు ఇతన్ని విధంగా తయారుచేసివుంటారు !”

జాలప ఇక అక్కడ కూర్చోలేకపోయింది. ఒక్కొక్క మాట ఆమె గుండెల్లో శూలాలై పొడుచుకొంటున్నది. అప్పుడే జడ్జిదగ్గరకు పోయి వున్న యథార్థాన్నంతా చెబువామా అనుకున్నది. రెండడుగులు ముందుకూడా వేసింది. మళ్ళీ ఏమాతందోననే భయంతో ఆగిపోయింది.

మెల్ల గా అక్కడనుండి వెళ్ళిపోయింది.

మెట్లు దిగుతున్న ఆమె దగ్గరకు వచ్చి “ఇంటికేనా అమ్మా?” అన్నాడు దేవీదీన్.

“ఇక యిక్కడ కూర్చోవడం నావల్ల కాదు.”

ఇద్దరూ బయటికి వచ్చారు. కొంచెం ఓదార్పు స్వరంతో “ఒక్కమాటు పోలీసుల చేతుల్లో పడ్డతరువాత.... ఇక తప్పుకోవడం కష్టం!” అన్నాడు దేవీదీన్.

“దైర్యంవుంటే మహా లక్షణంగా తప్పుకోవచ్చు.... పిరికివాళ్ళు తప్పుకోలేరు!” తిరస్కారంగా అన్నది జాలప.

ఇద్దరూ కొంతదూరం వెళ్ళారు. వుండివుండి జాలప అకస్మాత్తుగా అడిగింది : “ఏం తాతా! ఇక నెక్కడా అప్పీలు చేసుకోవడానికి వీలులేదా? ఇక్కడే శిక్షలు చెబుతారా?”

“హైకోర్టులో అప్పీలు చేసుకోవచ్చు!”

మరికొంతదూరం ఇద్దరూ నిశ్శబ్దంగా నడిచారు. జాలప ఒక చెట్టుక్రింద ఆగి “తాతా! నా కివ్వాలి జడ్జిని కలుసుకుని పరిస్థితినింరా చెప్పేద్దామనిపిస్తున్నది. బాగుంటుందా?” అడిగింది.

“జడ్జిగారితోనా?”

“అవును!”

“నేనేమీ చెప్పలేనమ్మా! అధికారుల్లో పని.... ఎటు తిరిగినా, తిరుగుతారు!”

“మరి జడ్జిగారు పోలీసులమీద చర్యతీసుకోవడానికి వీలులేదా?”

“లేకేం? వున్నది!”

“అయితే, నే నివ్వాలి కలుసుకోనా? కలుస్తారా అసలు?”

“కలుస్తారు. అడ్రసుకూడా కనుక్కుందాము. కానీ, మహాకష్టమైన పని!”

“ఏమి టా కష్టం?”

“రమాబాబుగారికి, దొంగసాక్ష్యం చెప్పాడనే నేరంక్రింద శిక్ష పడవచ్చు!”

“అంతగా పడితే పడనీ, చేసుకున్నవాళ్ళకు చేసుకున్నంత..... మహాదేవా!”

“పోనీ, అది వదిలిపెట్టినా ఇంకో చిక్కు వున్నది!”

“ఏమిటది?”

“మనం ఈ విషయం తెలియచేసిన తరువాత జడ్జి తప్పనిసరిగా పోలీస్ కమిషనర్ ను పిలిపించి విషయం యావత్తు చెబుతాడు. అప్పుడు.... వున్న కేసును

బయటపెట్టకపోగా, ఈ రహస్యాన్ని బయటపెట్టచూసే నిన్ను అరెస్టు చేసారు. ఇలాంటివి పోలీసులు సాధారణంగా చేస్తూవుంటారు. ఇప్పుడు నీ విషయంలోనూ అంతే."

జాలప హృదయం ఒక్కసారి తీవ్రంగా కొట్టుకున్నది. తమ మార్గానికి అడ్డువస్తే పోలీసువాళ్ళు ఏ యే క్రూరాలు చేసేది తెల్సుకున్నది. తనను బాధిస్తారనే బాధ ఆమెకు లేదు. భర్తను బాధిస్తే? కాళ్ళూ చేతులూ విరగ్గొడితే? ఆమె తల తిరిగింది.

కొంత దూరం నిశ్శబ్దంగా నడిచి మళ్ళీ ఆగింది.

"పోనీ, వారిని కల్సుకోలేమా?"

"ఎవరినీ, రమానాథుగారినా?"

"ఆఁ."

"ఊహాఁ, ఏవిధంగానూ కల్సుకోలేము. వెనుకటికంటే ఎక్కువ జాగ్రత్తగా వుంటారు ఒకవేళ బంగళాకూడా మార్చవచ్చు!....కల్సుకున్నా ప్రయోజనం వుంటుందనుకోను."

రెండు క్షణాలు నిశ్శబ్దంగా గడిచినయ్యి.

"తాతా! ఇక నేను ఇంటికి వెళ్తాను. ఇక్కడ అనవసరంగా ఎందుకు?"

దేవీదీన్ కళ్ళు అశ్రుపూరితాలై నయ్యి.

"లేదమ్మా! నీ విప్పుడే వెళ్ళడానికి వీలులేదు. నీవుకూడా వెళ్ళిపోతే, మా యిల్లు చీకటైపోతుంది. ముసల్ది ఇక ఏడుపులే ప్రారంభిస్తుంది. అదీకాక, తీర్పు ఏం చెబుతారో ఏమిటో, వినకుండానే ఎల్లా వెళ్తావు?"

ఇల్లు చేరుకునేవరకూ ఎవ్వరూ ఏమీ మాట్లాడలేదు. కానీ, జాలప హృదయంలో అగ్నిపర్యతం రగులుకుంటున్నది. నిమిష నిమిషానికి రమానాథుడిమీద ద్వేషం ఎక్కువ అవుతున్నది. ఒక్క తన ప్రాణంకోసం, పుట్టోగంకోసం ఇంతమంది ప్రాణాలు తీస్తాడా? తనెంచా? తన పుట్టోగ మెంచా?"

ఇట్లా ఆలోచిస్తూనే జాలప ఇల్లు చేరింది.

ఒక నెల గడిచింది. జాలప కొదిరోజులు రమానాథుడి ఈ ప్రవ రనకు జాగా బాదపడ్డది. విపరీతమైన ఆవేశంతో, వుద్రేకంతో కొన్నాళ్ళు గడిపేసింది. ఆ వుద్రేకపు రోజుల్లో సరాసరి జడ్డీ ఇంటికిపోయి ఇదంతా ముఖాన చెబుదామను కునేది ఒకసారి. ఒక్కోసారి ఈ కథనం ఏదైనా పత్రికలో ప్రచురిద్దామను కునేది. మరోసారి రమానాథుడిమీద విపరీతమైన కోపాన్ని తెచ్చుకునేది. ఇక అతని ముఖమే చూడకూడదని నిరయించుకునేది. రోజులు గడుస్తున్నకొద్దీ అన్నీ పోయినయ్యి. ఇప్పు డామె హృదయంలో భర్తమీద కోపంగానీ, ద్వేషంగానీ, అనురాగంగానీ ఏమీ లేవు. విచిత్రమైన వుదాసీనత ఆమెను ఆవరించింది. ఎవ రైనా వచ్చి అకస్మాత్తుగా రమానాథుడు చనిపోయాడని చెప్పినా, ఏమాత్రం చలించకుండా, కలలో సంఘటనలా తలవూపి వూరుకుంటుంది. రెండు సంవత్స రాలక్రితం, వివాహసందర్భంలో మెళ్ళో కట్టిన మాంగల్యం అప్పుడప్పుడూ కను పించి 'అతను నీ భర్త' అని చెబుతూ వుంటుంది.

ఈ నెలరోజులలో రమానాథుడు చాలాసార్లు కారువేసుకుని దేవీదీన్ ఇంటి ముందుగా పోయాడు. అతని కండ్లలో విపరీతమైన నిస్సహాయత కను పిస్తూవుండేది.

జాలప మాత్రం కన్నెత్తి అతన్ని చూడలేదు. ఆమె హృదయపు అట్ట అడుగు పొరల్లో ఎక్కడో, కారుమేఘాల్లో చిక్కువడిపోయిన శశికిరణంలో రమానాథుడి జ్ఞాపకాలు గొల్లున ఏడుస్తున్నై. అలాంటి సమయాల్లో జాలప అవణ్ణి నీయమైన వ్యాకులతకు లోనవుతుంది. తిరిగి మరుక్షణంలోనే స్తమితపడుతుంది.

చంచలంగా, చపలంగా, మాట మాటకు అలుగుతూ నగలకోసం, జీవితపు ఆనందాలకోసం అరులుచాస్తూవుండే జాలప, ఈ నెలరోజుల్లో పూర్తిగా మారి పోయింది. గంభీరమైన కర్తవ్యాలను నెత్తినపెట్టుకున్నదానిలా ఎప్పుడూ దీర్ఘంగా ఆలోచిస్తూవుంటుంది. ఆమెకు భవిష్యత్తు అంధకారం! వర్తమానం పాషాణం!!

కేసు విచారణ పూర్తయింది. తీర్పుకూడా చెప్పారు. ఇవ్వాలే ప్రకటిస్తారు. జాలప ఇంటిపనులన్నీ పూర్తిచేసుకుని దినపత్రికకోసం ఎదురు చూస్తున్నది. దేవీదీన్ పత్రిక తెచ్చి ఇచ్చాడు.

జాలప చదువుతున్నది.

“తీర్పు పడిందా అమ్మా !”

“ఆ..”

“ఎవరెవరికి శిక్షలు పడ్డయ్యి ?”

“అందరికీ : ఒకడికి ఉరిశిక్ష .... ఐదుగురికి పదేసి ఏండ్లు .... ఎనిమిది మందికి ఐదేసి సంవత్సరాలు : పాపం దినేళ్ళకు ఉరిశిక్ష పడది” అంటూ ఆమె దిన ప్రతికను కిందపెట్టి గట్టిగా శ్వాసవదిలి, “వీళ్ళ పెళ్ళాం బిడ్డలగతి ఏంకానో” అన్నది.

“నీవు చెప్పినప్పటినించీ, నే నందరి అడ్రసులూ తెల్సుకుంటూనే వున్నా నమ్మా ! వీళ్ళల్లో ఎనిమిది మందికి అసలు పెళ్ళిళ్ళే కాలేదు. ఐదుగురికి పెళ్ళిళ్లు అయినయ్యి. కొంచెం వున్నవాళ్ళు; ఫరవాలేదు. పాపం, ఈ దినేళ్ళదే అన్యాయం. ఇద్దరు పిల్లలూ, ఒక ముసలి తల్లీ, భార్యా ఇతనిమీద ఆధారపడి వున్నారు. ఆస్తి అంటూ దమ్మిడిలేదు. పూర్తిగా నాశనం అయిపోయారు.”

“అతని ఇంటి అడ్రసు తెల్సుకోగలవా ?”

“ఎందుకు తెల్సుకోలేనూ ?”

“అయితే ఎప్పుడు పోయి చూసివద్దాం ? నన్ను వెంట తీసుకుపో....”

“మొదట నేను పోయి ఇల్లు చూసివస్తాను, తరువాత నీవు వద్దువుగాని.”

జాలప ఎదురు చెప్పలేదు, తలవంచుకున్నది.

దేవీదీన్ వెళ్ళిపోయిన తరువాత జాలప చాలాసేపు వార్తాపత్రికను చూస్తూ కూర్చున్నది. దినేళ్ళుడి విషయమే ఆమెను ఎక్కువగా బాధించసాగింది. సాధారణమైన స్కూలు మాష్ట రతను. దరిద్రుడు. పాపం ఉరిశిక్ష పడ్డదని విన్నప్పుడు ఎంతబాధపడ్డాడో ? భార్యా, తల్లీ ఎంత దుఃఖించారో ? ఏ పాపపుణ్యాలూ ఎరుగని ఆ యిద్దరు పసికూనల జీవితాలూ ఏమయ్యేట్టు ? ఇక ఆ సంసారం తెల్ల వారేదెల్లా ? జాలప హృదయం ఆవేదనతో దగ్ధమైపోయింది.

సాయంత్రం అయినా ఇంతవరకూ దేవీదీన్ రాలేదు. జాలప మాటి మాటికీ బయటికి వచ్చి బజారువంక చూస్తున్నది. ఎక్కడా వస్తున్న జాడలులేవు. ఎనిమిది గంటలైంది.

జాలపకు ఆదుర్దా ఎక్కువైంది. ఎందుకు రాలేదా అనుకుంటున్నది. ఇంతలో ఒక కారువచ్చి వాకిట్లో ఆగింది. కారులోనుంచి రమానాథుడు దిగి జగ్గోను కేకవేసి ఇలా అన్నాడు :

“ఏం అమ్మా ? అందరూ కులాసా ? తాతేడీ ?”

“ఎక్కడికో పోయాడు; నాకు తెలియదు.”

రమానాథుడు జేబులోనుంచి నాలుగు బంగారుగాజుల్ని బయటకితీసి జగ్గో పాదాలదగ్గర పెట్టి, “ఇవి నీకోసం తెచ్చానమ్మా ! వదులుగావున్నయ్యేమో వేసుకు చూడు” అన్నాడు.

జగ్గో గాజుల్ని అవతలికి విసిరి, “ఇంత పాపానికి స్థానంవుండగా, ఆ న్యాయస్థానంలో ఈ నాలుగు గాజులకే చోటులేకపోయిందా? భగవంతుడి దయవల్ల నాదగ్గర చాలా బంగారముంది. ఎంతో తిన్నాను. ఎన్నో నగలు పెట్టుకున్నాను.... ఎంతో సుఖాన్ని అనుభవించాను. కానీ నీలాగా ఇతర గొంతు కోసికాదు.... నీ డబ్బునీ, నగల్నీ చూసి ఇక్కడ ఎవరైనా మురిసిపోతా రనుకున్నావు గావును ! ఒకవేళ నీవు అంత డబ్బుమూట పట్టుకువస్తే, నీ భార్య సంతోషిస్తుందనుకుని వుంటావు. ఆ అమ్మాయి నీలాంటిది కాదు. ఇన్నాళ్ళనుంచీ కాపురం చేస్తున్నావు. ఏం లాభం ? ఆ అమ్మాయి మనస్సునే కనుక్కోలేక పోయావు ! బంగారంలాంటి అమ్మాయిని.... నీలాంటి రాక్షసుడి చేతుల్లో పెట్టారు. ఆ మహాతల్లి ఇంత దుర్మార్గుడి నెలాకన్నదో ? అనుకుంటాను అప్పుడప్పుడూ. ఆ అమ్మాయి కంటపడ కుండా, వచ్చినదోవనే త్వరగా వెళ్ళు ! ఎందుకు అనవసరంగా కంటపడి ఆ అమ్మాయి మనస్సుని కష్టపెడతావు ?” అన్నది.

అంతవరకూ మెదలకుండా తలవంచుకు వింటున్న రమానాథుడు నిదానంగా తలయెత్తి యిలా అన్నాడు :

“అమ్మా ! నేను తప్పుచేశాను. చేసిన యీ తప్పుకి జీవితమంతా పశ్చాత్తాప పడతానుకూడానూ ! కానీ, నీవనుకుంటున్నంత నీచుణ్ని మాత్రం కాను. నన్నక్కడ పోలీసులు యెలా బాధలుపెట్టేరో. యెంత యిరుకున పడేశారో తెలిస్తే నువ్విలా అనవు. వాళ్ళు నాకు అనేక భయాలు చూపించారు. ఎంతో బెదిరించారు,”

పైన వున్న జాలపకు యీ మాటల సవ్వడి వినిపించింది. మెట్లదగ్గరికి వచ్చి తొంగిచూసింది. ఒక విలువైన సిల్కు కోటుతో, బంగారు తీగలుగల కళ్ళద్దాలతో రమానాథుడు కనిపించాడు. ఈ నెలరోజుల్లో మనిషి బాగా మారాడు. పచ్చబడి లావెక్కాడు. జాలప రివరివా కిందికి వచ్చి అందుకున్నది.

“బెదరింపులకీ, దబాయంపులకీ, లొంగిపోయావంటే, నువ్వు వొత్తి పిరికి వాడివి. ఇక నీకు మనిషి అని చెప్పుకునే అధికారం కూడా లేదు. ఐనా యేమాత్రం బాధలుపెట్టేరో చెప్పు వింటాను ! మాటకోసం, నిజాయితీకోసం ప్రాణాల నర్పించినవాళ్ళూ వున్నారు. విషాల్ని స్వయంగా తమ చేతుల్లో తాగిన వాళ్ళూ వున్నారు. జయిళ్ళలో కుళ్ళి కృశించినవాళ్ళూ వున్నారు. ఐనా

చెప్పు; నువ్వు యెల్లాంటి బాధలుపడ్డావో? పోనీ, బహుమతి యేమిచ్చారో చెప్పు; అదీ తెలుసుంది. ఊ, చెప్పు. విని సంతోషిస్తాను!”

“ఇంక యేమీ ఇయ్యలేదు.”

“నాకు చాలా సంతోషం! నీకు అసలు ఏమీ యియ్యకుండావుంటే మరీ సంతోషిస్తాను. నీలాంటి వాళ్ళు పోలీసులకు యెంతో అవసరం. అందువల్ల ఏదో ఒక చిన్న నౌకరీ యివ్వకపోరు. నేను యిదివరకూ చెప్పేను, ఇప్పుడూ చెబుతున్నాను. నాకు నువ్వు లేవు, నీకు నేను లేను. వెళ్ళు సుఖపడు. ఆడదాన్ని, బలహీనురాల్ని-ఐనా నాచేత ఎవ్వరూ పాపం చేయించలేరు. నే నెవ్వరికీ లొంగను. ఏం, ఒక ఆడదానికున్న ధైర్యంకూడా నీలో లేదా?”

రమానాథుడు అతిదీనంగా, “నేను చెప్పబోయేదాన్ని కొంచెం ఆలోచించు” అన్నాడు.

“లేదు, ఆలోచించ నక్కరలేదు.”

“ఐతే వెళ్ళనా?”

“లక్షణంగా!”

“పోనీ! నన్ను క్షమించనయినా క్షమించవా?”

“అలా యెన్నటికీ జరగదు.”

రమానాథుడు ఒక్కక్షణం తలవొంచుకుని నిలబడి, తరువాత మెల్లిగా జగ్గోతో యిలా అన్నాడు:

“అమ్మా! తాత వచ్చిం తరువాత, నన్ను కలుసుకోమని చెప్పు; యెక్కడికి రమ్మంటే అక్కడికి వస్తాను.”

“రేపు యిక్కడికి వచ్చి కలుసుకో” జగ్గో కొంచెం మెత్తబడ్డది.

రమానాథుడు కారు యెక్కాడు.

“ఇక నేను యిక్కడికి రాను.”

కారు వెళ్ళిపోయింది. జాలప మండిపడుతూ, “కారు కొన్నాడుగావును. తన వెలుగు చూపటానికి వచ్చాడు” అన్నది.

జగ్గో మందలిస్తూ “నీవు మరీ హద్దుమీరి మాట్లాడవమ్మా! అట్లా, మనస్సు విరిగేట్టు మాట్లాడతారా?” అన్నది.

“అంత అభిమానం కూడానా?”

“ఐనా ఆలాంటి మాటలు అనవచ్చా? ఎక్కడ చెయ్యి చేసుకుంటాడో నని భయపడ్డాను. నిజంగా ఇంకో మగవాడై తేనా?”

ఇంతలో దేవీదీన్ వచ్చాడు.

“ఇక్కడి కతను వచ్చాడా? నా క్కారులో కనిపించాడు.”

“ఓను వచ్చాడు. నిన్నొకసారి కలుసుకోమన్నాడు.”

“సరే కలుసుకుంటాను. ఏమైనా చెప్పాడా ?”

“చెప్పేదేముంది, మొదట నేను నాలుగూ వడ్డించాను. తరువాత అమ్మాయి వచ్చి కొనరు పూర్తిచేసింది.”

“జాలప సంభాషణను మారుస్తూ “దినేశ్ అడ్రసు తెల్పిందా తాత” అన్నది.

“తెల్పింది. హాబిడాలో కాపురం. అడ్రసు పట్టుకొచ్చాను.”

జాలప సంకోచంగా, “ఇప్పుడు వెళ్దామా ? లేక రేపా?” అన్నది.

“నీ యిష్టం. ఇప్పుడే వెళ్దామనుకుంటే బయల్దేడు.”

“అలిసిపోయావేమో ?”

“ఇలాంటి పనుల్లో అలుపు వుండదు....!”

తరువాత యిద్దరూ వెళ్ళారు.

44

రమానాథుడు కారు నడుపుకుంటూ వెళ్తున్నాడు. ఎటు వెళ్తున్నదీ, ఏ బజార్నూ వెళ్తున్నదీ అతనికి బొత్తిగా తెలియడంలేదు. తను రోజూ తిరిగే పరిచయమైన దారుల్నే మర్చిపోయాడు. అతని స్థితి అయోమయంగా వుంది. అతనికి జాలపమీద కోపంలేదు. జగ్గోమీద అంతకంటే లేదు. తన బలహీనతమీద వివశంగా మండిపడుతున్నాడు.

మొదట్లో రమానాథుడు తను చేస్తున్న ఈ పనివల్ల కలిగే అనర్థాన్ని వూహించలేదు. అసలు పోలీసులు మొదట్లో అతనికి స్థిమితంగా ఆలోచించే అవకాశాన్నే ఇయ్యలేదు. మొదటగా జాలపను కల్సుకున్నప్పుడు మాత్రం తను చేస్తున్న పనేమిటో, ఎంత దూరమైందో, దానివల్ల ఏదేమి ఫలితాలేమిటో తెలుసుకున్నాడు. కానీ, పోలీసుల రకంకాలైన ప్రవర్తనలముందు తెలుసుకునికూడా ప్రయోజనం లేకపోయింది.

తను యే అభ్యంతరాన్ని చూపినా దాన్ని చిటికల్తో ఎగరగొట్టేసేవాళ్ళు.

‘భార్యా : భార్యా దేముందండి ? రెండు బంగారపు నగలూ, రెండు మంచి చీరెలూ గనక పట్టుకుపోయారా. మక్కిన పేసల్లే వూరుకుంటుంది’ అనే వాళ్ళు. తనుకూడా యథార్థమే ననుకునేవాడు. అలాంటి వుదాహరణలుకూడా చూపారు.

ఆ తరువాత మళ్ళీ జాలపను కల్సుకునే అవకాశం లభించలేదు. తీర్పు అయ్యాక, ఇదే భార్యను ప్రథమంగా కల్సుకోవడం. ఒక వజ్రాల హారాన్ని తీసుకుని పొంగిపోతూ వచ్చాడు. హారాన్ని చూడగానే జాలప సంతోషంతో మైమరచిపోతుందనీ, రెండుమూడు రోజుల తరువాత దేవీదీన్, జగ్గోలతోసహా ఇంటికి పోదామనీ అతని వుద్దేశ్యం. తను ఆశించినది జరిక్కపోగా, తద్వ్యతిరేకంగా జరిగింది ఇక్కడ. జాలప, జగ్గోల ఈ తిరస్కారంవల్ల ఒక మేలుకూడా జరిగింది. రమానాథుడికి తను చేసినపనియొక్క యదార్థస్థితి ఇవ్వాలే తెలిసింది. పోలీసుల మధ్యనుంచి చాలా రోజుల తరువాత స్వతంత్రమైన వాయువుల్ని పీలుస్తున్న అతనికి అంధకారంలోనుంచి వెలుగులోకి వచ్చినట్టుగా వుంది.

జాలపకు అవుసరంలేని, జాలప సానుభూతి చూరగొనలేని ఈ ఉద్యోగం, డబ్బూ ఏం చేసుకోను ? తగలేయనా ? అన్యాయం చేసినా, అక్రమం చేసినా జీవితం సుఖంగా వుండాలనే : ఆ ప్రధానాశయానికే దెబ్బ తగిలినట్టయితే, ఇవన్నీ

చేసి ప్రయోజనం : జాలప హృదయంలోనుంచి చెరిగిన తన స్థానాన్ని మళ్ళీ కూడగట్టుకోవడం ఎలా ?”

రమానాథుడు కారు ఆపాడు. కారులోనుంచి దిగి నాలుగువైపులా కలయ చూశాడు. తను బొత్తిగా పరిచయంలేని ఒక కొత్తస్థానంలో వున్నట్టు తెలుసు కున్నాడు. రోడ్డుకు ప్రక్కనే నిలబడివున్న పోలీసు నడిగి, జడ్జిగారి బంగళా ఎక్కడో తెల్పుకున్నాడు. విషయాన్నంతా చెప్పుకుందామనే వుద్దేశ్యంతో జడ్జి బంగళాకు బయలుదేరాడు. ఒకవేళ అతనుగనక న్యాయం చేయకపోతే, పత్రికల్లో ప్రకటిద్దామనుకున్నాడు.

జడ్జిగారి భవనం చౌరంగీలో వున్నది. రమానాథుడు కారుని మహా వేగంగా పోనిస్తున్నాడు. బజార్లు ఇంకా జనసమ్మర్దంగా వున్నై. రమానాథుడు కారు వేగాన్ని ఏమాత్రం తగ్గించడంలేదు. చివరకు ఒక పోలీసు ఎర్రలైటు చూపడంవల్ల కారాపి, తల బయటికిపెట్టి చూశాడు. ఆ పోలీసు మరెవరో కాదు; చిరపరిచితుడైన సార్జంట్ !”

“ఏమండీ ! ఇంతవరకూ బంగళాకు పోలేదా ? అంత స్పీడ్ గా కారు నడపకండి, ప్రమాదం సంభవించగలదు. ఐతే, మీ శ్రీమతిగారిదగ్గరకు పోయి వస్తున్నారా ? బాగా సంతోషపడి వుండాలి. ఔనా ?”

రమానాథుడికి అతన్ని ‘చంపుదామా’ అన్నంత కోపం వచ్చింది. కోపాన్నంతా దిగమింగి, “అవును, సంతోషించింది !” అన్నాడు.

“నేను చెప్పలేదుటండీ. ఆడవాళ్ళ కోపానికి అదే మందు. మీరు వూరికే భయపడతారు !”

“ఔను, అది నా పొరపాటే !”

“పడండి నేనూ బంగళాదాకా వస్తాను. నాలుగుపట్లు పేకఆడితే కొంచెం వుత్సాహంగా వుంటుంది. ఇవ్వాల జోహారా వస్తుందట. మంచి సందడిగా వుంటుంది. సరేగానీ, మీ రిక మీ శ్రీమతిగారినికూడా బంగళాలోకి తెచ్చుకో కూడదూ ? ఆ కూరలదుకాణంలో వుండటం ఏం బాగుంటుంది ?”

“నేను వేరే పనిమీద పోవాలి. కావాలంటే మీరు కారు తీసుకుపోండి. నేను నడిచిపోతాను !”

సార్జంటు కారురోపలికి పోయి, “నా కంత తొందరపనులేమీ లేవు. మీ పనులు అయింతరువాత నిదానంగానే వెళతాను” అన్నాడు కూర్చుంటూ.

“నే నసలు ఇప్పుడప్పుడే బంగళాకు పోనయ్యా !”

“నాను తెల్సులే....మీరు శ్రీమతిగారిదగ్గరకు....ఔనా ? అయినా, ఫరవా లేదు. కాస్సేపు కూర్చుంటాను !”

“కాదు. నే నక్కడికి పోవడంలేదు.”

“అయితే, కొత్త పట్టేమైనా ? దేనికండీ, బంగళాలోకూడా ఇవ్వాలి మంచి మజా వుంటుంది !”

రమానాథుడి కళ్ళు ఎర్రబడ్డాయి.

“ఏం ? మీరు నన్ను తిరుగుబోతనుకుంటున్నారా ? నే నంత నీచుడిని కాదులే !”

సార్జంటు సిగ్గుపడ్డాడు.

“సరే బాబూ, పొరపాటైంది. ఇక ఎన్నడూ మాట్లాడను. మీ రిప్పు డప్పుడే ఒంటరిగా బయటికిపోవడం ఏమంత మంచిదికాదు. మీకు ఎంతోమంది విరోధులు వుంటారు. నేను మీవెంట తప్పనిసరిగా వుండితీరాలి ! ఇది మీ మంచి కోరే చెబుతున్నాను.”

రమానాథుడు వివశంగా పెదాలు కొరుక్కొంటూ, “మీరు నా మంచి కోర కుండావుంటే ఎంతో బాగుండేది. మీ రింతవరకూ నా మంచి కోరే సర్వనాశనం చేశారు. అయినా విడిచిపెట్టనంటున్నారు. నన్ను మరీ పసిపిల్లవాడినిచేసి కాప లాలు కాయబోకండి. ఒంటరిగా వదిలిపెట్టండి. మీకు కారు కావల్సా ? తీసు కోండి. నే న్నడిచేపోతాను. బంగళాలో వుండటానికీ, బస్సులో తిరగడానికీ పది హేనుమందిని హత్య చేయవల్సివచ్చింది. ఇక వుద్యోగంవస్తే పదిహేనువందల మందినే చేయాల్సివస్తుందేమో ! స్వామీ ! మీ కో నమస్కారం.... మీ కారు మీరు తీసుకొండి !” అన్నాడు.

రమానాథుడు, సార్జంటు కేకల్ని వినిపించుకోకుండా, రివరివా వెళ్ళి పోయాడు. చూస్తూండగానే సందుతిరిగి మాయమయ్యాడు. అతను పోయిన సందులోనే జడ్జిగారి బంగళా. నంబరుకోసరం ఒకమాటు ఈ చివరనుంచీ ఆ చివరకు తిరిగాడు. కనిపించింది. ఎవరైనా బయటికి వస్తారేమో, జడ్జీ వున్నదీ. లేందీ తెల్సుకుందామని రెండు నిమిషాలు అక్కడ నిలబడ్డాడు. ఎవ్వరూ రాలేదు.

సమయం గడిచినకొద్దీ అతని పట్టుదల క్షీణించసాగింది. ఒకవేళ జడ్జీ మొదలెందుకు తప్పుడుసాక్ష్యం ఇచ్చావంటే ఏం చెప్పేట్టు ? వాళ్ళ దబాయంపు లకూ, బెదరింపులకూ లొంగిపోయాననటం ఎంత నామర్ద ? వెధవ రెండుమూడు సంవత్సరాల జైలుకు భయపడి, ఇంతమంది ప్రాణాలు తీయడానికి సిద్ధపడ్డావా అంటే ఏం సమాధానం చెప్పను ?

ఇట్లా ఐదు నిమిషాలపాటు యోచించి. మెల్లిగా తలవంచుకుని వెళ్ళి పోయాడు రమానాథుడు.

ఆ రాత్రి రమానాథుడు నిద్రపోయేసరికి చాలా పొద్దుపోయింది. అందువల్ల మరునాడు ఉదయం తొమ్మిదిగంటలకు నిద్రలేచాడు. నిద్రలేవడానికి ఒక క్షణం క్రితం అత నొక కలకన్నాడు. ఆ కల్లో దినేశుడిని వురికి తీసుకుపోతున్నట్టు, జాలప ఒక పెద్దకత్తిని పట్టుకువచ్చి వురిరాడును తెగకోసినట్టు, తరువాత ఆ కత్తి తోనే తనమీదకు దూకినట్టు చూశాడు - వురిక్కిపడి లేచి కూర్చున్నాడు.

కళ్ళు తెరిచేసరికి సార్జంటూ, ఇన్ స్పెక్టర్లూ ఎదురుగా నిలబడివున్నారు. కలెక్టరు కుర్చీలో కూర్చునివున్నాడు.

“ఇవ్వాళ చాలా సేపు నిద్రపోయారు. రాత్రి ఎన్నిగంటలకు తిరిగివచ్చా రేమిటి?” అన్నాడు సార్జంటు.

రమానాథుడుకూడా కుర్చీమీద కూర్చుంటూ “మీ దగ్గరనుంచి వెళ్ళిన కాసే పటికి వచ్చాను. అయితే, ఈ కేసు హైకోర్టుకూడా పోతుందా?” అన్నాడు.

“ఇక అప్పీలూ లేదు; గిప్పీలూ లేదు. కేసుకు అసలు అప్పీలు చేసుకునే అవకాశమే లేకుండా చేశారు మీరు.”

అంతవరకూ సిగార్ పొగ వదుల్తూ కూర్చున్న కలెక్టరు యిలా అన్నాడు : “ఇదిగో ఈ జి. ఓ. మీకు కమీషనర్ ఇచ్చాడు. ఇది యు. పి. రాష్ట్ర హోమ్ సెక్రటరీ పేరున వుంది. అక్కడికి వెళ్ళి మీరు దీన్ని చూపితే చాలు, వెంటనే వుద్యోగం యిస్తారు.”

“నిజంగా చెబుతున్నాను.... కమీషనరుగారు మహా సంతోషించారు లెండి” అన్నాడు సబిన్ స్పెక్టరు.

“చాలా సంతోషపడ్డారు. వారు యు. పి. కి నేరుగాకూడా ఒక జాబు రాస్తున్నారు. ఇంతకూ మీ అదృష్టం వండింది!” అన్నాడు కలెక్టరు. తరువాత అతను జి. ఓ. ను రమానాథుడి చేతికి ఇచ్చాడు. రమానాథుడు దాన్ని అందుకుని కవరులోనుంచి తీసి ఒకమాటు చదివి, ముక్కలు ముక్కలుచేసి అవతల పారేశాడు. ముగ్గురు అధికార్లు తెల్లబోయారు.

“రాత్రి బాగా తాగినట్టుంది? ఇది మంచిదికాదు!” అన్నాడు సార్జంటు.

“నిజంగా చెబుతున్నాను. ఇట్లా చింపినట్లు తెలిస్తే మహా కోపగించు కుంటారు కమీషనర్ గారు!” అన్నాడు సబిన్ స్పెక్టరు.

“ఎందు కలా చింపావ్ ?” కలెక్టరు అడిగాడు.

“ఎందుకంటే, నా కీ జీ. ఓతో నిమిత్తం లేదు. నాకు వుద్యోగం వద్దు. నేను ఇవ్వాలే ఇక్కడినుండి వెళ్ళిపోతాను !”

“హాకోర్టు తీర్పుకూడా వెలువడేంతవరకూ నీ వెక్కడికీ పోవడానికి వీలులేదు.”

“ఎందుచేత ?”

“కమీషనర్ గారి ఆజ్ఞ.”

“ఇదిగో, మిస్టర్ రమానాథ్ : ఏమిటిది; వచ్చిందాన్ని చేతులారా పోగొట్టుకుంటున్నావు ? నిజం చెబుతున్నాను, జరిగిపోయిందేదో జరిగిపోయింది. వచ్చిన వుద్యోగాన్ని చేసుకుంటూ, మిగిలిన జీవితాన్ని ప్రశాంతంగా గడుపుకోవడం మీకు వుచితం ! ఎటూ పదిరోజుల్లో హాకోర్టు తీర్పు రానేవస్తుంది. ఈలోపు కాదని మూర్ఖించి ఎదురు తిరిగారా ? మీరే అనుభవిస్తారు ! కాకపోయినా మీరు దీన్ని పిల్లకాయల ఆట అనుకుంటున్నారు. ఒక్కమాటు కన్ను విప్పిచూశామా ? పది సంవత్సరాలు కృష్ణజన్మస్థానానికి పోతారు ! జైలంటే యేమనుకుంటున్నారో, నరకంకన్నా కనాకష్టం ! నిజం చెబుతున్నాను. నరకం జైలుకన్నా వెయ్యిరెట్లు నయం !” అన్నాడు సబిన్ స్పెక్టరు.

“పాపం వీరు మంచివారేనండి. వీరి శ్రీమతిగారే .... ఈ పెటకం పెడుతున్నది. వారినిచూస్తే వీరికి భయం !” అన్నాడు సార్జంటు.

“అడమిటండి. నిన్న హోరాన్ని ఇచ్చారుగా ! ఇంకా రాజీ కుదర్లేదా !?” అడిగాడు. ఇన్ స్పెక్టరు.

రమానాథుడు హోరాన్ని జేబులోనుంచి తీసి టేబిల్ మీద పెట్టాడు.

“అయితే, వారు స్వీకరించలే దన్నమాట ?” అడిగాడు ఇన్ స్పెక్టరు.

కలెక్టరన్నాడు, “ప్రవుడ్ లేడీలా వుంది.”

ఇన్ స్పెక్టరు అన్నాడు “అయితే. వారినికూడా దారికి తేవాల్సివుంది.”

“వీరు గనక సవ్యంగా మార్గానికి వస్తే వారిని దారికితెచ్చే పనేలేదు !” అన్నాడు సార్జంటు.

“ఆ మారలమ్మేవా డున్నాడే ? వాడినికూడా కొంచెం దారికి తేవాలి....” అన్నాడు కలెక్టరు.

రమానాథుడు దీనితో పూరిగా పోలీసుల చేతుల్లో చిక్కుకుపోయాడు. తనవరకూ కావాలంటే త్యాగం చేయగలడు .... రెండు మూడు సంవత్సరాలు జైల్లో వుంటానికికూడా సిద్ధపడవచ్చు ! కానీ, జాలప నీ అగ్నిగుండంనుంచి

తప్పించడం ఎట్లా ? ఇది తన వక్కడితో, జాలపతో పోతుందని నమ్మకం యేమిటి ? జగ్గో.... దేవీదీన్....నాన్నా....అమ్మా—వీళ్ళందరికీ చుట్టుకోదా ?

రమానాథుడు ఒక్కసారిగా నీళ్ళు కారిపోయాడు.

“ఇంతకూ నన్నేం చేయమంటారు ?”

“మీరేమీ చేయనవుసరం లేదు. హైకోర్టు తీర్పు బయటికి వచ్చేవరకూ ఇక్కడినుంచి బయటికి కదలకుండా వుంటే చాలు. ఇక్కడ మీకు కావల్సిన అన్ని సౌకర్యాలూ అభివృద్ధి. తీర్పు వచ్చినతరువాత మీ ఇష్టం వచ్చినచోటికి వెళ్ళండి, మాకేమీ అభ్యంతరం వుండదు. మీరు తెలివిగలవారై మేము ఇచ్చే యోగ్యతా పత్రాన్ని తీసుకుంటారా, జీవితాన్ని సుఖంగా గడుపుకుంటారు. లేదా, ఎదురుదెబ్బలు తింటూ వుంటారు. పైన అదంతా మీ ఇష్టం !” అన్నాడు ఇనస్పెక్టరు.

రమానాథుడు అతి దీనంగా, “పోనీ, షికారుకై నా పోనిస్తారా ? అదీ వీల్లేదంటారా ?” అన్నాడు.

“అనండి.... వెళ్ళరుగాని !”

“మీకు షికారు వెళ్ళడానికి ఒక అవకాశం ఇచ్చాము. కానీ, ఆ అవకాశాన్ని దుర్వినియోగం చేయరనే నమ్మకం మాకు కలిగేవరకూ, వెళ్ళడానికి వీలులేదు” అన్నాడు సార్జంటు.

ముగ్గురు ఆఫీసర్లూ ఒకళ్ళముఖాలు వొకళ్ళు విజయగర్వంతో చూసుకుంటూ వెళ్ళిపోయారు. రమానాథుడు సిగార్ ముట్టించి ఈ చిక్కు సమస్యను గురించి ఆలోచిస్తూ కూర్చున్నాడు.

ఒక నెల గడిచింది. కేసు హైకోర్టులో ఒప్పగించే తేదీకూడా నిర్ణయించబడదీ. రమానాథుడి స్వభావంలో వెనుకటి పిరికితనాలన్నీ తిరిగి యథాస్థానాన్ని చేరినయ్యి. ఈసారి వెనుకటికన్నా చాలా మారిపోయాడు. సారా మోతాదు పెరిగింది. జోహారా అనే వేశ్య అప్పుడప్పుడూ వచ్చిపోతూ వుంటుంది. ఆమె పాటంటే అతని కెంతో ఇష్టం !

ఒకరోజు నవ్వుతూ జోహారాతో ఇలా అన్నాడు రమానాథుడు :

“నాకు అప్పుడప్పుడూ నిన్నెక్కడ ప్రేమిస్తానోనని భయం వేస్తుంది. మీ వృత్తిలో ప్రేమకు స్థానంలేదు. ఆ తరువాత వేడినిట్టూర్పులే నాకు మిగుల్తయ్యి”.

జోహారా మనస్సులో చాలా సంతోషించింది. తన విశాలమైన నేత్రాలను తిప్పుతూ, “ఔనురెండి మేము వేశ్యలమైతిమి మా దగ్గర ప్రేమెలా లభిస్తుంది?”

“అబద్ధమా ?”

“కాదు. అక్షరాలా నిజం ! పాపం, మీరు ప్రేమతో తొణికిసలాడే హృదయాన్ని బరువుగా మోసుకువస్తారు మా దగ్గరకు. కానీ, తగిన ప్రతిఫలం లభించదు. ఔనా ?”

“అంతేగా !”

“క్షమించండి, మీరు మొగవాళ్ళను వెనుకవేసుకు మాట్లాడుతున్నారు. మీరు మా దగ్గరకు వచ్చేది ప్రేమించడానికి కాదు. పొద్దుపుచ్చుకోడానికీ, లేకపోతే, శారీరకమైన సుఖాలను అనుభవించటానికీ, అవ్వెట్టూ లభిస్తూనే వుంటయ్యి. ఇక మీ కసలు ప్రేమతో పనేలేకపోతే, అది ఎలా లభిస్తుంది ? మాలో ఎంతోమంది అమాయకులు మీ మొగవాళ్ళ మాయలోపడి నాశనం అయిపోతున్నారు. ఈ మొగవాళ్ళ చేతులో మోసపోయినవాళ్ళను మాలో ఎంతమంది కావాలంటే, అంతమందిని చూపిస్తాను ! ఆసలు మిమ్మల్ని ప్రేమించడం మాది పొరపాటు. మీరేదో పొద్దుపోకకు గృహచ్ఛిద్రాలను మర్చిపోవడానికి మా దగ్గరకు వస్తారు. అలాంటి మిమ్మల్ని ప్రేమించడం మూర్ఖత్వం కాదా ?”

ఆ రాత్రి వెళ్ళేప్పుడు ఈ సంతోష వార్తను సార్జంటుకు వినిపించింది జోహారా.

“ఈ రాత్రి బాగా మంత్రం చదివించాను. ఇక రెండు మూడు రోజుల్లో భార్య పేరుకూడా మర్చిపోతాడు.”

“ఆ సమర్థత నీలో వున్నది గనుకనే నిన్ను పిలిపించాము. అసలామె ఈ వూరినించి వెళ్ళిపోయిందా, ఇక మనకు చింతలేదు :” అన్నాడు సార్జంటు.

జోహరా రోజూ రాసాగింది. రోజు రోజుకూ రమానాథుడు అధికాధికంగా ఆమె ప్రేమపాశాల్లో చిక్కుకుంటున్నాడు. అతనికి అలా తను చిక్కుకోవడం ఒక అభిమానమైన సంగతిగా, గర్వించదగ్గ విషయంగా వుంది. జోహరా అతని కంటికి విశ్వసనీయంగా, ప్రేమమూర్తిగా కనుపిస్తున్నది. ఆమెలో జాలపలోని సౌందర్యం కనిపించకపోయినా, అంతకుమించిన మాటల చాతుర్యం వుంది.

ఒకరోజు రమానాథుడు జోహరాతో ఇలా అన్నాడు : “జోహరా, మనం విడిపోవాల్సిన టైం దగ్గరకొచ్చింది. నాలుగైదు రోజుల్లో నే నిక్కడనుంచి వెళ్ళి పోతాను. తరువాత నన్నెప్పుడైనా జ్ఞాపకం చేసుకుంటావా ?”

“మిమ్మల్ని అసలు ఇక్కడనుంచి పోనీయను. ఇక్కడే ఒక నౌకరీ చూసుకోండి....మీరూ, నేనూ హాయిగా వుండవచ్చు !”

“జోహరా, నువ్వు మనస్ఫూర్తిగా అంటున్నావా ? తరువాత మాట తప్పు కోవుకదా ? నాతోడూ ?”

“మీ కంట నమ్మకం లేకపోతే నిష్కా కట్టుకోండి. పోనీ మాపద్ధతి మీకు పనికిరాకపోతే. మీ వండితుల్ని పిలిపించి మంత్రాలతో పెండ్లి చేయించండి .... ఇంతకన్నా ఇంకేం చెప్పనూ ?”

ఈ మాటతో రమానాథుడు పొంగిపోయాడు. అతని చెవుల్లో ఎవరో అమృతాన్ని గుమ్మరించినట్టయింది. ఒకమాట జాలపని జోహరాతో పోల్చుకు చూసుకున్నాడు. జాలపలో జీవితం రసరహితంగా వుంటుంది. అంతులేని కర్తవ్య పథంగా వుంటుంది. ఇంకా వివరంగా చెప్పాలంటే, అమావాస్యరాత్రిలా దారీ తెన్నూ, వెలుగు లేకుండా తయారౌతుంది. జోహరాలో మాత్రం అలా కాదు. జీవితం వుజ్వలంగా వెలుగుతుంది. ఇహలోకపు సర్వవిఖ్యాత, ఆనందాలూ అర చేతుల్లోకి వస్తాయి. యోగిలా సాత్వికగుణాలను వల్లించడం తన జీవితలక్ష్యం కానేకాదు ! తను రసికుడు. జోహరా రసికురాలు. ఇద్దరూ కలిస్తే జీవితం రస మయం అవుతుంది.

మెల్లగా అతని హృదయంలో జోహరామీద అనురక్తి కలగసాగింది. వేళ్ళల్లోవున్న విశ్వాసపాత్రులెందరో అతనికి రోజూ జ్ఞాపకానికి వచ్చేవాళ్ళు. అలాగే సంసార స్త్రీలల్లోవున్న విశ్వాసఘాతకురాళ్ళకూడా జ్ఞాపకానికి వచ్చే వాళ్ళు. ఈ విధంగా అనేక ఉదాహరణలతో జోహరాను తను ఆశించడం వుచి తమే అని హృదయానికి నచ్చచెప్పుకునేవాడు.

47

జోహరామీద, రమానాథుడికి ప్రేమ ఎక్కువ అవుచున్నకొద్దీ, పోలీసులకు అతనిమీదవున్న భయం పోతూవచ్చింది. క్రమేణా అతనిమీదవున్న ప్రతిబంధం నడలింది. ఒకరోజు కలెక్టరుగారు షికారుకుపోతూ తన కార్లో అతన్ని కూడా తీసుకుపోయారు. మళ్ళీ అతను బయటి ప్రపంచాన్ని చూడటం అదే ప్రథమం : కారు దేవీదీన్ కొట్టుమీదుగానే వెళ్ళింది. అక్కడికి వచ్చేసరికి రమానాథుడు సిగ్గుపడి, ఎవరైనా చూస్తారేమోనన్నట్టు తల లోపలికి పెట్టుకున్నాడు.

కొంతసేపు షికారుచేసిన తరువాత కారు హాట్టా బ్రెడ్డిదగ్గరకు చేరింది. అక్కడ రమానాథుడు ఒక స్త్రీని చూశాడు. ఆమె బిందె నెత్తిన పెట్టుకుని నీళ్ళు మోసుకుపోతున్నది. మనిషి చాలా బలహీనంగా వుంది. బట్టలు మాసివున్నై. బిందెబరువును మోయలేక పడిపోతుందా అనేట్టున్నది చూడటానికి.

ఆమె నడక జాలప నడకను పోలివున్నది. 'జాలప ఇక్కడికి యెలా వచ్చిందా ?' అని ఆలోచించాడు రమానాథుడు. ఒక్కక్షణం తరువాత కారు ఆమెకు బాగా దగ్గరకు పోయింది. ముఖం స్పష్టంగా కనుపించింది. రమానాథుడికి గుండెలమీద ఎవరో బలంకొద్దీ కొట్టినట్టుయింది. జాలపే! శరీరం శుష్కించి గుర్తించడానికి వీలులేకండా మారిపోయింది. వెనకటి కాంతి, నిగారింపు - అన్నీ మాయమైపోయినయ్యి. ఈ స్థితికి ఎందుకు వచ్చిందా ? అని చాలాసేపు యోచించాడు. ఒకవేళ దేవీదీన్ వెళ్ళగొట్టాడేమో ? అందువల్ల నీళ్ళు మోసుకు బ్రతుకుతున్నది గావును అనుకున్నాడు. దేవీదీన్ అలా చేయడని తనకు తనే సమాధానం చెప్పుకున్నాడు. ఒకవేళ జాలపే అక్కడ వుండకుండా ఇలా వచ్చి వుంటుంది అనుకున్నాడు. అతని కళ్ళు అశ్రుపూరితాలై నయ్.

కారు చాలా దూరం పోయింది. రమానాథుడి మనస్సు పూర్తిగా వికలం అయింది. నీలి ఆకాశంలో స్వేచ్ఛగా విహరించే అతను, ఒక్కమాటుగా పాతాళంలో పడిపోయాడు. శుష్కించిన జాలప ఆకారం అతని కండ్లముందునుంచీ తొలగనంతోంది. జాలపను గురించిన వివరాల నతడు ఎలా తెల్సుకోవడం ? అసలు ఆ ఆలోచనకే స్థానంలేని విషమ పరిస్థితిలో వున్నాడు !

కొద్దిసేపటి తరువాత కారు బంగళాకు చేరుకున్నది.

జోహరా మామూలుగా అలంకరించుకుని కులుకుతూ, ఒయ్యారాన్ని వాలుకబోసుకుంటూ వచ్చింది. రమానాథుడు అన్యమనస్కంగానే వున్నాడు.

“ఏం అలావున్నారు ? ఇంటిదగ్గరవాళ్ళు ఎవరై నా జ్ఞాపకం వస్తున్నారా ?” అడిగింది జోహారా.

జోహారా, రమానాథుడికి బాగా దగ్గరకు వచ్చింది. మృదువుగా, కోమలంగా వున్న తన చేతుల్ని అతని మెడచుట్టూ పెనవేసింది. అతను అలసిపోయిన వాడిలా ఆమె గుండెల్లో ముఖం దాచుకున్నాడు.

“నిజం చెప్పు, ఎందు కిలా విచారంగా వున్నావు ? నామీద కోపం వచ్చిందా ?”

“నీమీదనా, కోపం? లేదు జోహారా, నీవు నామీద ఎంతో దయ చూపావు. నీ రుణం ఏవిధంగానూ తీర్చుకోలేను. అతిదారుణమైన పరిస్థితుల్లో నీవు నా జీవితంలో ప్రవేశించావు. నిజం చెపుతున్నాను: నువ్వే లేకపోతే, నేను పిచ్చివాడి నై పోయేవాడిని !”

ఒక్కక్షణం ఆగి దీర్ఘంగా నిట్టూర్చి, “ఇవ్వాలి జాలపను చూచాను. చినిగిన బట్టలు కట్టుకున్నది. బాగా చిక్కిపోయింది. నీళ్ళు మోస్తున్నది ! నా మనస్సు ఇంతగా యెన్నడూ బాధపడలేదు ?”

“మరి ఆ కూరలమ్మే ముసలివాడి యింట్లో వుందిగా ?”

“అవును; వుంది. కానీ, నీళ్ళెందుకు మోస్తున్నదో తెలియడంలేదు. పక్కనే కలెక్టరుగారు వున్నారు. వారు లేకపోతే, కారు ఆపి, పలకరించేవాడిని. కనీసం ఏ బాధలుపడుతున్నదో తెల్సుకోనైనా తెల్సుకునేవాడిని ! జోహారా ! నీవు నన్ను ఏవిధంగా చూస్తున్నావో, నాకైతే తెలియదు. నేనుమాత్రం నిన్ను ప్రేమిస్తున్నాను. ప్రేమించేవారినుండి సానుభూతిని కోరడం సహజమేకదా ? ఇక్కడ మనస్సులో మాట చెప్పుకోడానికి నీవు తప్ప నా కింకెవ్వరున్నారు ? నా బాధల్ని ఎవరికి చెప్పుకోను ? ఇక్కడ, ఈ దెయ్యాల కొంపలో ఎవరు వింటారు ? జాలప ఎక్కడ వుంటున్నదో, ఏం చేస్తున్నదో, నీవల్ల నే తెలియాలి ! నువ్వు ఒక్క సహాయం చేయి. జాలపని ఇలా . . . నీళ్ళు మోసుకునే స్థితిలో నేను చూడలేను. ప్రయాగ పోవడానికి ఇష్టపరుచు. పోనీ వెళ్ళడానికి ఏమైనా అభ్యంతరాలు వున్నాయేమో ! అవై నా కనుక్కో. ఆడదాన్ని. . . ఆడదే అర్థం చేసుకోగలదు. నీవు పోయి అడిగితే జాలప తప్పవండా చెబుతుంది. ఎవ్వరూ అనుమానించరుకూడాను.”

జోహారా వేశ్య. రకరకాలైన వ్యక్తుల్ని తను చూసింది, మొదట ఇక్కడికికూడా డబ్బుచోసరమనే వచ్చింది. వచ్చిన రెండు మూడు రోజులకే, ఆమె మనస్సు రమానాథుడిమీద లగ్నమైంది. రమానాథుడిలో ఎన్ని రోపాలువున్నా, వాటన్నింటినీ మించి నిష్కపటంగా అనురాగాన్ని చూపే సహజమైన హృదయం కూడా వుంది, ఈ లక్షణమే జోహారాను ఎంతగానో ఆకర్షించింది. ఇంతవరకూ

ఆమెకు పరిచయం అయిన పురుషుల్లో, ఏ దాపరికమూ లేకుండా హృదయాన్ని విప్పి ముందు పెట్టిన ప్రథముడు రమానాథుడే.

జాలప ప్రస్తావనతో, జోహారాలో సహజంగా కలగవలసిన ఈర్ష్య కలగకపోగా, ఈవిధంగా రమానాథుని మెప్పించి, తన ప్రభావాన్ని అతనిమీద ఇంకా ఎక్కువగా వేయవచ్చు ననుకున్నది.

దైర్యాన్నిస్తూ ఇలా అన్నది :

“ఈ మాత్రానికే ఇంత ఇదవుతా రెందుకు ? రేపిపాటికి జాలపను కల్సుకుని, ఇక్కడ వుండటానికి ఇష్టపడితే తగిన యేర్పాట్లు చేస్తాను. లేదా, ప్రయాగకు పంపిస్తాను.”

రమానాథుడు చాలా జాలిగా అన్నాడు : “నే నొక్కసారి దాన్ని కల్సుకోగలిగితే, కొంత హృదయబాధ తగ్గుతుంది.”

“చాలా కష్టం ! నిన్ను ఇక్కడినుండి కదలనీయరు.”

“నువ్వే ఏమైనా వుపాయా న్నాలోచించాలి !”

జోహారా రెండు ఊణాలు యోచించింది. “నేను ఆమెను పార్కులో వుంచుతాను. నీవు కలెక్టరుగారితో పార్కుకు వెళ్ళు....తరువాత ఏదోవిధంగా వీలుచేసుకుని మాట్లాడు....అంతే ! ఇక వేరే వుపాయం లేదు.”

రమానాథుడు ఏదో అనబోచూవుండగా, బయటనుంచి సార్జంటు గొంతు వినిపించింది.

“నేనుకూడా లోపలికి రావచ్చునా ?” సార్జంటు అరచాడు, బయటినుంచి.

జోహారా, రమానాథుడూ - ఇద్దరూ స్థిమితపడి తలుపు తెరిచారు.

“ఇవ్వాలేం ? ఇంత నిశ్శబ్దంగావుంది ? ఇదిగో, జోహారా, నీ బంగారు చేతుల్తో ఒక పెగ్గు ఈ గొంతులో పోకావా. జన్మ తరించిపోతుంది ! రమానాథుగారూ ! ఇందుకు మీరేమీ అనుకోకూడదు !”

రమానాథుడు కొంచెం అయిష్టంగా, “మీ సరసాల్ని కట్టిపెట్టండి. అసలే తాగినట్టున్నారు !” అన్నాడు.

సార్జంటు, జోహారా చేయిపట్టుకుని, “ఒక్క పెగ్గు; ఇంకేమీ అడగను, మర్రేపోయాను, ఇవ్వాల మా ఇంటిదాకా రా ! అంతే....ఇంకేమీ అడగను !” అన్నాడు.

రమానాథుడు కోపంగా, “సార్జంటుగారూ ! నే నిక సహించను. మీరు పొండిక్కడినుంచి” అరిచాడు.

సార్జంటు మూతపడే కళ్ళతో చూస్తూ, “ఏం, మీరు గుత్తకు తీసుకున్నారా ?” అన్నాడు.

“అవును.....!”

“అయితే, ఈ ఒక్కరోజుకూ పువసంహరించుకోండి.”

“మీరు వెళ్ళండి!”

“సరే, అయితే, మీరూ నిగ్గుతేలారన్నమాట! ఇదిగో! జోహరా, ఇత నితో మనకెందుకూ, మనం పోదాం పద” అంటూ జోహరా చేయిపుచ్చుకుని, సార్జంటు పైకి లేవదీశాడు.

రమానాథుడి కోపం ముదిరింది. సార్జంటు పట్టునుంచి జోహరా చేతిని విడదీసి, “మీకు మర్యాదగా చెబుతున్నాను, వెళ్ళండి! జోహరా రాదు. నా మాట వినకుండా మీ వెంట వచ్చిందా? దాని రక్తం, మీ రక్తంకూడా కళ్ళ చూస్తాను!” అన్నాడు.

తరువాత సార్జంటును బలవంతాన బయటికి నెట్టి, తలుపు లోపల్నించి గడియవేసుకున్నాడు. సార్జంటు చేసేదిలేక బయట నిలబడి, నోటికి వచ్చినట్టు తిట్టడం ప్రారంభించాడు.

రమానాథుడు జోహరాతో అన్నాడు :

“నువ్వు కొంచెం ‘వూఁ’ అంటే చాలు; పందిముండాకొడుకుని మురు గ్గుంటలో పొర్లించివస్తాను!”

“పోనిద్దురూ, వాడే పోతాడు!”

“ఆఁ వెళ్ళినట్టున్నాడు.”

“నువ్వు చాలా మంచిపని చేశావు, లేకపోతే, రాత్రంతా నన్ను బాధించే వాడు! మరి నీవు వాడిని కొట్టగలవా?”

“నా కేదో పిచ్చి ఆవేశం వచ్చింది. ఆ సమయంలో ప్రాణాలుకూడా తీసే వాడిని....మామూలు సమయంలో అయితే, అతన్ని నేను బయటికి నెట్టలేను.”

“అది పోనీ, నన్ను వాడిక ఇక్కడికి రానీయకపోతే?”

“వాడా? కాల్చేస్తాను. అదుగో, పైన పిస్తోలు. దాంతో ఒక్కదెబ్బకు సఫాచేస్తాను. ఇక నీవు నాదానివి జోహరా; మనిద్దరినీ ఎవ్వరూ వేరుపరచలేరు. ఒకవేళ ఎవరైనా అలా మూర్ఖానికి తలపడితే, వాళ్ళో, నేనో ఈ ప్రపంచంలో లేకండాపోవడం జరుగుతుంది. నా సర్వస్వం పోగొట్టుకుని, నిన్ను సంపాదించు కున్నాను. అందువల్ల నేను నిన్నింకెవ్వరికీ పోనీయను.”

జోహరా కళ్ళు ఆనందంతో మెరిసినయ్యి. రమానాథుడి మెడచుట్టూ చేతులు వేసి, “ఏం మాటలండి అవి!” అన్నది.

మర్నాడంతా కమానాదుడు చాలా వుద్రేకంగా గడిపాడు. కరకాలైన ఆలోచనలు అతని బుర్రను అలుముకున్నై. కాసేపు విపరీతం అయిన నిరాశలో మునిగిపోయేవాడు. మళ్ళీ అంతలోకే సంతోషంతో వికసించేవాడు.

జోహరా నిజంగా వెళ్తుందా? వెళ్ళినా, నాతో అక్కడస్థితి వున్నదన్నట్లు చెబుతుందా? అసలు జోహరా ప్రవర్తన యధార్థమేనా? తన విషయాల్ని అధికార్లకు తెలియజేయడానికి ఇలా నాటకం ఆడుతున్నదేమో? అనవసరంగా జాలపని ఇంకా బాధల్లోకి నెట్టినవాడినయ్యానే? అయినా, జోహరా, అంత అన్యాయం చేస్తుందా? అన్యాయంచేసే స్వభావంవుంటే మొదట్లోనే తెలిసేది!

కాసేపు, మొదట్లోనే జాలప మాట విని, సాక్ష్యాన్ని మార్చుకుంటే ఈ బాధలూ, బెదరింపులూ, వ్యసనాలూ, వియోగాలూ ఏవీ వుండేవి కాదుగదా! అనుకునేవాడు. జాలపలాంటి ఉన్నతాత్మను దూరంచేసుకున్న తరువాత, స్వర్గంకూడా నరకంగానే వుంటుంది. చీ....చీ....ఏం జీవితం! అనుకునేవాడు.

ఇవ్వాలి అతను జాలపనూ, జోహరానూ చెరోవేపున పెట్టి తూచాడు. ఇద్దరూ తన జీవితానికి సమానంగా అవసరమైనట్లు కనిపించింది. అటు జాలపనీ వదలడం సంభవం కాదు. ఇటు జోహరానీ వదలడం సంభవం కాదు. కానీ, ఇద్దరినీ సంతోషంగా స్పర్థలూ, కీచులాటలూ లేకుండా సమర్థించుకు రాగలడా తను? తను ఇలా వేశ్యసాంగత్యం చేయడం జాలప సహిస్తుందా? సహించదు. ఈ సాంగత్యం తన మంచికే ఎక్కువగా వుపయోగపడినా జాలప సహించదు! ఏ స్వల్పమైన స్వార్థంకోసమో, సుఖంకోసమో ఆత్మను అపవిత్రం చేసుకోవడానికి జాలప ఇష్టపడదు!

అలాగే ఆలోచిస్తూ కూర్చున్నాడు. భోజనంవేళకూడా దాటిపోయింది. అయినా జోహరా రాలేదు. ఆమెకోసం కమానాదుడు విపరీతమైన ఆకాంక్షతో ఎదురు చూస్తున్నాడు. సార్జంటుకూడా ఇవ్వాలి రాలేదు. పాపం రాత్రి సంఘటన వల్ల సిగ్గుపడిపోయాడేమో!

సామాన్యంగా దుర్బలమైన మనస్థితికలవాళ్ళు, ఏకాంతంలో తమ ఈ మనోదౌర్బల్యానికి చింతిస్తూ వుంటారు. కమానాదుడుకూడా తన మానసికమైన దౌర్బల్యానికి ఏకాంతంలో చింతిస్తూ వుంటాడు. మానసికంగా అతను ఎంత అనారోగ్యవంతుడైనా, మంచిచెడ్డల్ని నిర్ణయించుకొనేమాత్రపు స్వచ్ఛత ఇంకా

అతనిలో మిగిలివున్నది. ఆ స్వచ్ఛతనూ, వివేకాన్ని-సారాసీసాలూ, జోహారా, సార్జంటు-వీళ్ళంతా కల్పి అతనిలో ఒక్కక్షణంకూడా నిలవనీయడంలేదు.

రాత్రి పదిగంటలైంది. జోహారా ఆరోజుకు ఇకరాదని తీర్మానించు కున్నాడు. అయినా ఆశ కొట్టుకులాడుతున్నది ఇంకా :

నిరీక్షిస్తూ బాధగా ఇంకో అరగంట గడిపాడు. అతనికి తెలియకండానే కళ్ళు మూతలుపడ్డయ్యి. కళ్ళు తెరిచేసరికి తెల్లవారింది. మళ్ళీ తనూ తన ఆలోచ చలూ....యథాస్థితికి వచ్చినయ్యి. జోహారాయంటికి ఎవరినైనా పంపితే బాగుండు ననుకుంటున్నాడు.

సార్జంటు దగ్గరకుపోయి ఇలా అన్నాడు :

“రాత్రి మీరు బాగా పట్టించినట్టున్నారు ?”

సార్జంటు ద్వేషాన్ని కప్పిపుచ్చుకుంటూ, “అబ్బే....అదేం కాదు..... వూరికే మిమ్మల్ని గమ్మత్తుచేద్దామని....!” అన్నాడు.

“రాత్రి జోహారా రాలేదు. కోపం వచ్చిందేమో ! ఎవరినైనా పంపించి విషయం ఏమిటో కనుక్కోండి.”

“డబ్బు అవునరం అయితే, అదేవస్తుంది ! దానికోసం ఇంకోళ్ళని పంపడ మెందుకూ ?” సార్జంటు నిర్లక్ష్యంగా అన్నాడు.

సార్జంటు కోపంలో వున్నట్టు తేలిపోయింది. రమానాథు డింకేమీ మాట్లాడ లేదు. ఇంకెవరిదగ్గరకైనా పోయి జోహారావిషయం అడుగుదామంటే సిగ్గుగావుంది.

ఈవిధంగా వారంరోజులు గడిచినయ్యి. జోహారా రాలేదు. జోహారా రానందుకుకాదు, తన మనస్సులో విషయం ఆమెకు చెప్పానే అని ఎక్కువగా బాధపడసాగా డతను ! ఇక రాదనే నిశ్చయించుకున్నాడు. కుంకుడుకాయల్లో తీపి వెదకినట్లయిం దతని పని !

వేశ్యని విశ్వసించి, ఎంత పొరబడ్డాను!....ఒకవేళ అధికార్లు రానీయడం లేదేమో ? నిజంగా అధికార్లే రానీయకపోతే, ఒక ఉత్తరం ముక్క రాసి ఆ విష యాన్ని తెలియచేయనచ్చుగా :....అసలు ఇలా నటించమని, నా కూపీ తీయడానికి అధికార్లే చెప్పారేమో ? నిజంగా అధికార్లే అలాచెప్పి, జోహారా నటనచేసి నా మనోభావాల్ని తెల్సుకున్నట్లయితే, ఇక జరగనున్న అనర్థాలను వూహించడం కష్టం ! ఈ దుర్మార్గులు (అధికారులు) జాలపను నానాబాధలూ పెడతారు. అయినా జోహారా అలా చేస్తుందా ? ఎన్నటికీ చేయదు.

జోహారా మాటలూ, నిమిలితంగా ప్రేమగా చూసే చూపులూ జ్ఞాపకం వచ్చినయ్యి. అబ్బే....అలా చేయదు. ఆ చూపుల్లో, మాటల్లో ప్రేమతప్ప ఏ కృత్రిమమూ లేదు. రాకపోవడానికి ఏదో కారణం వుండి వుంటుంది.

చివరకు ఏడోరోజుకూడా గడిచిపోతున్నది. రాత్రి ఎనిమిది గంట లౌతుంది. ఏడో మంచి పిక్చర్ ఆడుతున్నదని సార్జంటు చెప్పడంవల్ల రమా నాధుడు అతనితో సినిమాకు వెళ్ళడానికి సిద్ధం అయ్యాడు. బట్టలు మార్చుకుని తల దువ్వుకోడానికి అద్దంముందు నిలబడ్డాడు. ఇంతలో జోహారా వచ్చింది. అతను ఒకమాటు వెనక్కితిరిగి ఆమెవంక చూసి, చూడనట్టుగా తన పనిలో నిమగ్నమయ్యాడు. అతను పెకయితే ఏమీ మాట్లాడలేదుగాని, విచిత్రంగా మారి వున్న జోహారా వేషానికి లోలోన ఆశ్చర్యపడ్డాడు. నగలూ, అలంకారాలూ అన్నీ తీసివేసి అతి సాధారణంగా వచ్చింది. చెంచలింగాను, క్రీడాసక్తంగానూ వుండే ఆమె ముఖం గంభీరంగా వుంది. ఈ విధంగా ఆమెను చూడటం అతని కిదే ప్రథమం :

రెండు ఊణాల తరువాత దగ్గిరకువచ్చి, “ఏం నామీద కోపం వచ్చిందా ఇంతలోకే ? ఏమీ తెల్సుకోకుండానే ?” అన్నది జోహారా.

అప్పటికీ రమానాధుడు మాట్లాడలేదు. చెప్పులు తొడుక్కుంటున్నాడు. జోహారా దగ్గిరకుపోయి చేయిపట్టుకుని “ఈ కోపం నామీదేనా ? ఇన్నాళ్ళనుంచీ రాలేదనేనా ?” అన్నది.

“నా కెందుకూ, కోపం ? ఏదో దయకలిగింది వచ్చావు. రాకపోతే మాత్రం నేను చేయగలిగింది ఏమున్నది ?”

జోహారా నవ్వుతూ “మీ ఆజ్ఞను అనుసరించినా కోపమే ? మీరేగా ఒక పనికి పురమాయించింది ? మరి దాన్ని చేసుకు వచ్చేలోపు కోపం ఎందుకు వచ్చి నట్టు ?” ఒక్క ఊణం ఆగి “జాలప అసాధ్యురాలు. పైకి మెత్తగా వున్నట్టు కనుపించినా, లోపల పాషాణంకంటే కఠినం ! ఆమెదగ్గిరనుంచీ మాట తీసుకునే సరికి యిన్నాళ్ళు పట్టింది !” అన్నది.

ఇంకా కొంత అన్యమనస్కంతోనే ప్రశ్నించాడు రమానాధుడు “ఎక్కడ వుంటున్నది ? ఏం చేస్తున్నది ?”

“ఉరిశిక్ష పడ్డదే దినేశ్ ....ఆ ఇంటిదగ్గరే వుంటున్నది ! పాపం అతనికి ఇద్దరు పిల్లలూ, భార్య. తల్లి వున్నారు. వీళ్ళు అతని సంపాదనమీద బ్రతుకు తుండేవారు. అతను పోయాక వాళ్ళపని దుర్భరం అయింది. ఎవ్వరూ ఆదరించే వాళ్ళలేరు ఒకరిద్దరు పరిచయిలువున్నా, ఇలాంటి సమయంలో ఆదుకుంటారా ? చివరకు చావసిద్దమైన వాళ్ళను జాలప బ్రతికించింది. వాళ్ళకోసం పెద్ద పెద్ద వాళ్ళ దగ్గిరకుపోయి చందాలు తెస్తుంది. పిల్లల్ని ఆడిస్తుంది. నీళ్ళు మోస్తుంది.”

రమానాధుడి అన్యమనస్కత అంతా ఆవిరిలా ఎగిరిపోయింది. గబగబా చెప్పులు విప్పి కుర్చీలో కూర్చున్నాడు.

“నిల్చునే వున్నావేం ? కూర్చో. అసలు మొదట్నుంచీ ఎలా వెళ్ళావో. ఏమిటో. పవి సరంగా చెప్పు !”

“మొదట్లో ఆ కూరలు అమ్ముకునేవాడి ఇంటికి పోయాను. అతను దినేష్ ఇంటి అడ్రసు ఇచ్చాడు. అక్కడికి పోయాను !”

“వెళ్ళి ఏమని పిల్చావు ? నిన్ను చూసి ఆశ్చర్యపడ్డదా ?”

“నేను, మామూలు వేషంతో పోలేదు. దేవీదీన్ దగ్గర అడ్రసు తెచ్చుకుని అక్కడినించీ ఇంటికిపోయి, బ్రహ్మసమాజపు లేడీలా డ్రస్ చేసుకున్నాను కానీ, ఎంత నేను బ్రహ్మసమాజికురాలా వేషాన్ని మార్చుకున్నా. అసలు స్థితిని దాయడం కష్టమే అయింది. నేనుకూడా వాళ్ళలాగానే అతి సాధారణమైన వస్త్రాభరణాలను ధరించాను. పళ్ళకుపట్టిన తమలపాకుల గార పొయ్యేటట్టు శుభ్రంగా తోముకున్నాను. నన్ను చూడగానే జాలప ఏ విద్యార్థినో లేక ఉపాధ్యాయినో అనుకోవాలని నా వుద్దేశ్యం ! నేను ఎంత ఇదిగా తయారైనా బజార్ నడిచే ప్రతివాడి కళ్ళూ నామీదనే, నే నేమో తినే మిఠాయివై నట్టు ?

సరే, ఈ విధంగా తయారై సానుభూతి చూపడానికన్న వంకతో దినేష్ ఇంటికి పోయాను. వెంట పిల్లలకు మిఠాయిలూ, అటబొమ్మలూకూడా పట్టుకు పోయాను. నేను యూనివర్సిటీలో చదువుతున్నాననీ, ముంగిర్ లో ఇల్లనీ చెప్పాను. పాపం అతని తల్లి, భార్య భోరున ఏడ్చారు. నేను పోయేప్పటికి జాలప లేదు. కొంతసేపటికి నీళ్ళబిందెను మోసుకువచ్చింది. నేను దినేష్ తల్లిని వంగభాషలో ‘ఈమె పనిమనిషా ?’ అనడిగాను. పనిమనిషి కాదనీ, సాయంచేయడానికి వచ్చిన అపరిచితురాలనీ.....అనేక రకాలుగా - పిల్లల్ని ఆడించడం దగ్గరనుంచీ, చందాలు తేవడం, నీళ్ళు తేవడంవరకూ - సాయం చేస్తున్నదనీ అతని తల్లి చెప్పింది.

నేను ఇచ్చిన మిఠాయిలు పిల్లలకు పెట్టారు. వాళ్ళు మిఠాయిలు తింటూ ఎంతో అమాయకంగా ఆడుకుంటున్నారు. వాళ్ళ స్థితిని చూసి నా కడుపు చెరువై పోయింది.

ఆ పిల్లల్ని ఎదురుగావున్న పార్కులోకి తీసుకుపోయాము....అక్కడే నేనూ, జాలప కాసేపు మాట్లాడుకున్నాము.

రమానాథుడు కుర్చీని కొంచెం ముందుకు జరుపుకుంటూ “అసలేలా సంభాషణ ప్రారంభించావో చెప్పు” అన్నాడు.

“చెబుతూనే వున్నానుగా ? పోతూనే, ఏమండీ, మీరు మహానిస్వార్థంగా త్యాగంచేస్తున్నారుట. అందువల్ల మీతో పరిచయం చేసుకుందా మనుకుంటున్నాను. మీ నివాసస్థానం ఎక్కడండీ ?” అనడిగాను.

“అయితే మొదటగా ఇదే అడిగావన్నమాట ?”

“చక్కని హిందూస్థానిలో మాట్లాడుతూండటంవల్ల జాలపకు ఆశ్చర్యం కలిగింది. నేను వంగయువతిని కానేమోననికూడా అనుకున్నది. ముంగీర్లో ముస్లిముల ఇళ్ళప్రక్కన వుంటున్నాననీ, అందుచేత హిందూస్థానీ చక్కగా మాట్లాడగలుగుతున్నాననీ చెప్పాను — తరవాత మీ నివాసస్థానం చెప్పండి: మిమ్మల్ని అప్పుడప్పుడూ కలుసుకుంటూ వుంటానని అడిగాను. ఈ మాటలకు జాలప నవ్వింది.”

“కాలేజీలో చదువుకునే మీకు మాతో ఏమిటిపని? అయినా, ఇక్కడికి వస్తే కనుపిస్తాను” అన్నది.

“మీవారు చాలా మంచివారులా వుంది. కాబట్టే ఇంత స్వాతంత్ర్యాన్ని ఇచ్చారు....వారికి ఏదైనా ఆఫీసులో పని?” అనడిగాను.

“పోలీసులో పని.”

“అయితే, ఇక్కడికి రానిచ్చారా?”

“వారు నన్నేమీ అనరు. అసలు ఇంటికి అంతగా రారు. అదీగాక నేను ఇక్కడికి వచ్చే విషయం వారికి తెలియదు” అన్నది జాలప.

నేను కొంచెం గమ్మత్తు చేద్దామని యిలా అన్నాను :

“అయితే, మీరు నాకు ఒక సాయం చేయాలి, మీ భర్తగారితో చెప్పి.... ఆ తప్పుడు సాక్ష్యం ఇచ్చిన ప్రబుద్ధుని ఒక్కసారి నాకు చూపిద్దురా?”

“ఎందుకూ?” జాలప తీక్షణంగా చూస్తూ అడిగింది.

“ఆ, ఎందుకూ లేదు. ఇంతమందిని నాశనంచేసి, నీ వేం బావుకున్నా వయ్యా అని అడుగుతాను!”

“అతన్నడిగి ప్రయోజనం? నా స్వలాభంకోసం చేశానని స్పష్టంగా చెబుతాడు. కాకపోయినా, పోలీసులు ఇన్ని అత్యాచారాలు చేస్తూవుంటే అడిగే వారే లేరాయె! అతన్ని మాత్రం ఎందుకడగాలి?”

“సరే మీరన్నమాటకే వద్దాం, ఒకవేళ మీవారే ఇలాంటిపని చేస్తే మీరేం చేస్తారు?”

“ఆ మాట నన్నడగటం దేనికి? నీవు ఆడదానివేగా, నీకు నీవే ఈప్రశ్న వేసుకో!”

“నేనైతే, ఇక ముఖమైనా చూడను.”

“ఏమో, నే నంత గట్టిదనం చూపలేకపోయేదాన్నేమో! పోలీసువాళ్ళ భార్యలు ఎంతమంది లేరు. వాళ్ళందరూ తమ భర్తలకు తగినట్టుగా తత్వాలు మార్చుకోలే? నేనూ, అలాగా మారిపోయేదాన్నేమో!”

ఇంతలో పొద్దుగూకింది. జాలప లేస్తూ, “రేపు ఒకమాటు రండి. మీతో మాట్లాడినట్టేలేదు.... ఇక్కడే కలుసుకొందాము” అన్నది. రెండడుగులు నడిచి ఆగి “ఇంతకూ మీ పేరు?” అనడిగింది.

“జోహరా.”

అంతవరకూ చెప్పి జోహరా ఆపింది. కనూనాదుడు సాశ్చర్యంగా, “అయితే నిజంపేరే చెప్పావా?” అన్నాడు.

“అవును : నష్టం ఏమిటి? బెంగాలీ ముస్లిము ననుకుని వుంటుంది” అంటూ జోహరా, తిరిగి జాలపకూ, తనకూ మధ్య జరిగిన కథను చెప్పసాగింది. “తరువాత ఆమెతో, నేనుకూడా మళ్ళీ దినేళ్ళ ఇంటికి పోయాను. అబ్బి.... ఆ యిలు మహా ఇరుకు. జాలప రోజూ వాళ్ళకు అనేకవిధాల సేవ చేస్తూవుంటుంది. నేను వుండగానే ఆ పిల్లలకు నీళ్ళుపోసి, అన్నలుపెట్టి, పక్కలువేసి పడుకోబెట్టింది. ఖాళీఅయిన అన్నపు గిన్నెలను తోమడం ప్రారంభించింది. నేను అంతవరకూ చూస్తూ కూర్చున్నాను. ఇక అల్లా రూఝోలేకపోయాను. ఆమెలోవున్న సేవా ప్రవృత్తి నన్ను నిలుపునా నీరుచేసింది. అమె చేతిలోనుంచి అంట్లు లాక్కుని నేను తోమ మొదలుపెట్టాను. జాలప నన్ను రోమనియలేదు. నా చేతిలోవున్న అంట్లను లాక్కుని, “నీ వెన్నడూ చేసివుండవు. ఎందుకుపచ్చిన శ్రమ?” అన్నది.

“మరి నీవుకూడా ఎన్నడూ చేసివుండవేమో?” అన్నాను.

“నా విషయం వేరు!”

“ఏం, ఎందుకనీ? నీ వెంతో, నేనూ అంతే. పోనీ ఒక దాసీదాన్ని పెట్టుకోకపోయారా?”

“నెలకు ఎనిమిది రూపాయలు అడుగుతున్నారు.”

“అయితే, ప్రతినెలా ఎనిమిది రూపాయలు నేను ఇస్తాను.”

జాలప నాడంక అతి కృతజ్ఞతతో చూసి, “నీకు ఆలస్యం అవుతున్నట్టుంది” అన్నది.

“లేదు నీతోపాటు మీ యింటిదాకా వచ్చి తరువాత వెళ్తాను.”

జాలప ఇంటికి బయలుదేరేసరికి తొమ్మిగంటలైంది. దారిలోనే ఇలా అన్నాను : “జాలపా : నీవు నిజంగా దేవతవు!”

“ఎందుకూ? నేను వాళ్ళకు సేవ చేస్తున్నాననా? ఇది వాళ్ళకు సేవ చేయడం కాదు. నా పాపాలకు ప్రాయశ్చిత్తం చేసుకుంటున్నాను. నాలాంటి దౌర్భాగ్యురాలు ఈ ప్రపంచంలో ఇంకొకతే వుండదు!”

“ఏమిటో; నీ వనేది నాకు అర్థం అవడంలేదు.”

“ఒకప్పటికి తెలుసుకుంటావు. నా పాపానికి ప్రాయశ్చిత్తం ఒక జన్మతో తీరదు.”

“నన్ను మభ్యపెడుతున్నావు. ఆ పాపమేమిటో, నీకు ప్రాయశ్చిత్తం ఎందుకో చెప్పనంతవరకూ వదలను.”

కొంతసేపటివరకూ మే మిద్దరమూ మౌనంగా నడిచాము. తరువాత జాలపే మౌనాన్ని భగ్నపరుస్తూ మాట్లాడింది.

“నే నెవరినో తెలిస్తే, నీవు నన్నిలా సహృదయంతో చూడవు: ద్వేషిస్తావు!”

ఈ రెండు ముక్కలూ, నామీద విపరీతంగా పనిచేసినయ్యి. దహించుకుపోతున్న ఆమె హృదయంలోనుంచి వచ్చిన ఈ మాటలు, సంస్కారమంటూ ఏమీలేని నన్నుకూడా కలచివేసినయ్యి. హృదయమంతా విశాలమై నేలమీద పరచుకొన్నట్లయింది. ఉన్న యదార్థాన్నంతా చెప్పేద్దామనిపించింది.

“నీవు పొరపడ్డావు జాలపా! తన తప్పులకే కాకుండా, తనవాళ్ళ తప్పులకుకూడా పశ్చాత్తాపపడగల హృదయం మహా గొప్పది. అలాంటి హృదయం నీకు వున్నది....భక్తితో కాళ్ళమీద పడేదాన్నేమో!”

“నిజమే, నీవు భక్తిని, సానుభూతిని చూపుతావు. అయినా నా కథను నేను చెప్పను. వింటే నీకు ఒరిగేదిమాత్రం ఏమున్నది?”

ఈ విధంగా చాలాసేపు నిజాన్ని చెప్పలేదు. చివరకు విషయాన్ని చెప్పి ఏడ్చింది.

తరువాత జోహారా ఒక్కక్షణం మౌనంగా కూర్చున్నది. మళ్ళీ ఇలా అన్నది :

“ఒకపని చేయనా?”

రమానాథుడు, “ఏమిటి?”

“కలెక్టరుగారితోచెప్పి, జాలపను ఎలాగయినా ఇక్కడినుంచి పంపేయనా? మాట్లాడుతూ మాట్లాడుతూ స్టేషన్ దాకా తీసుకుపోయేది. రైలు రెడీగా వుంటుంది. కూర్చోబెట్టేది. పంపించేది! ఇంతకన్నా మార్గంలేదు. ఆమె పడే కష్టాన్ని చూడలేము!”

“అట్లా చెయ్యడం వుచితంగా వుంటుందా చెప్పు?”

“ఉచితంగా వుండనిమాట నిజమే.”

రమానాథుడు చప్పున చెప్పులు వేసుకుని, “దేవీదీన్ ఇంట్లోనేనా వుంటున్నది?” అన్నాడు వెళ్ళడానికి వుద్యుక్తుడై.

“అయితే, ఇప్పుడు వెళ్తారా?”

“అవును. దానితో మాట్లాడి నా తప్పును సవరించుకుంటాను. నాకు బదులు అది ప్రాయశ్చిత్తం చేసుకోవడం సహించలేను.”

“బాగా ఆలోచించుకున్నారా ?”

“ఆ, బాగా ఆలోచించుకున్నాను. అంతగా అయితే తప్పుడు సాక్ష్యం ఇచ్చినందుకు నాలుగైదు సంవత్సరాలు శిక్ష పడుతుంది. పరవాలేదు; వెళ్తున్నాను. బహుశా ఇక కలవనేమో, మర్చిపోబోక !”

రమానాథుడు లోపలినుంచి బయటకి వచ్చాడు. ఒక్క క్షణంలో గేటు దాటాడు.

కాపలావాడు, “సార్జంటుగోరికి చెప్పారా ?” అన్నాడు.

“అవునరంలేదు.”

“నేను అయ్యగోరికి చెప్పిస్తాను వుండండి....లేకుంటే, నా కూట్లో దుమ్ముపడుద్ది !”

రమానాథుడు సమాధానం చెప్పకుండా రోడ్డుమీదకు పోయాడు. జోహరా నిమిలితంగా అనిర్వచనీయమైన ఆనందంతో అతనివంక చూస్తున్నది.

కాపలావాడు పరుగెత్తుకుంటూపోయి సార్జంటుగారితో విషయాన్నంతా చెప్పాడు. అప్పుడే ధోజనం చేస్తున్న సార్జంటు, “రమానాథుగారూ, ఒక్క మాట !” అంటూ వెంటపడటమూ, ఎదురుదెబ్బ తగిలి ముందుకు వాలడమూ ఒక్క తృటికాలంలో జరిగినయ్యి.

రమానాథుడు ఆగి ఆయన్ను లేవదీశాడు.

“ఎక్కడా దెబ్బతగలేదుకదా ?”

“లేదుగానీ, మీ రిప్పుడెక్కడికి బయల్దేరారు ? దీని పరిణామం ఎంత విషమంగా వుంటుందో ఆలోచించారా ?”

“నేను, ఇప్పుడే ఒక గంటలో వస్తాను. జాలపను ఎదుట పార్టీవాళ్ళు కలుపుకున్నారట. అప్పీలుకు హైకోర్టుకు పోతున్నారు. ఒద్దని చెప్పివస్తాను.”

“ఇది మీ కెలా తెల్సింది....?”

“అయితే, మీకే వ్యతిరేకంగా వస్తున్నదన్నమాట ! అల్లాంటి ఆడదాన్ని కొయ్యాలి !”

“ఆందుకనే వెళ్తున్నాను. సరీగా బుద్ధిచెప్పివస్తాను. ఒక్కరాత్రి నాకు నెలవు ఇవ్వండి....దాన్నే ఏమిటి ? దాని తల్లో జేజినికూడా లొంగదీస్తాను !”

“అయితే, నేనూ వస్తాను, కొంచెం ఆగండి.”

“అబ్బే....లాభంలేదు. మీరు వచ్చేట్టు అయితే వ్యవహారం చెడిపోతుంది. ఇప్పుడే వస్తాను!”

సార్జంటు ఇంకేమీ మాట్లాడలేదు. ఊణం యోచించి, జోహరాదగ్గిరకు పోయాడు. అక్కడనుంచి పోలీసుస్టేషనుకు వెళ్ళాడు. రమానాథుడు జట్కా వేసుకుని నేరుగా దేవీదీన్ ఇంటికి పోయాడు.

జాలప అప్పుడే దినేష్ ఇంటినుంచి వచ్చి జగ్గో, దేవీదీన్లతో మాట్లాడు తున్నది. ఇంతలో రమానాథ్ కేకవేశాడు.

“రమానాథ్ గారులా వుంది” అన్నాడు దేవీదీన్.

“ఏంపనుందని వచ్చాడు? వచ్చినదారినే వెళ్ళమను!”

“త్వరపడబోకమ్మా! ఎందుకువచ్చాడో అడుగుదాం. అసలు ఈ సమయంలో ఎల్లా రాగలిగాడు?”

“ఆఁ, నాకు నచ్చచెప్పడానికి వచ్చివుంటాడు. ఇంకెందుకు వస్తాడు?”

దేవీదీన్ తలుపు తీశాడు.

రమానాథుడు లోపలికివస్తూనే “తాతా, నేనిలా, ఈ టైములో అకస్మాత్తుగా వచ్చినందుకు ఆశ్చర్యపడుతున్నావా? ఒక్క గంట టైము తీసుకువచ్చాను. చూడు తాతా! నే నేమైనా అపరాధాలు చేసివుంటే ఊమించు. మీ అందరిదగ్గరా ఊమార్పణ తీసుకోడానికే వచ్చాను. ఏదీ జాలప పైన వున్నదా?”

“ఆఁ వున్నది. ఇప్పుడే వచ్చింది. కూర్చో ఏమైనా ఫలహారం చేస్తావా?”

“వద్దు, అన్నం తినే వస్తున్నాను. జాలపతో రెండు మాటలు మాట్లాడి వెళ్తాను.”

“ఏం ప్రయోజనం మాట్లాడి? నీవు ఎన్ని చెప్పినా వప్పుకోదు. అనవసరంగా మాట పోగొట్టుకోవడం జరుగుతుంది!”

“పోనీ, నన్నసలు మాట్లాడటానికి రమ్మంటుందో, వద్దంటుందో నీవు పోయి కనుక్కురా!”

“దీన్లో నేను కనుక్కునే దేముంది? ఇద్దరూ కూర్చున్నారు. వెళ్ళు. వెనకటిలా ఇప్పుడూ ఇది నీ ఇల్లే నాయనా!”

“అలాకాదు. నువ్వుపోయి కనుక్కురా మొదలు.”

దేవీదీన్ పైకిపోయి రమానాథుడు తనతో మాట్లాడటానికి నిల్చున్నాడని జాలపతో చెప్పాడు.

జాలప రమానాథుకు వినిపించేట్టు పెద్దగా అన్నది.

“అంత చెప్పవల్సిన విషయం ఏమిటో చెప్పమను, నేనేం నోరు కట్టే శానా?”

జాలప గొంతు అతి కఠినంగావుంది. ఆ గొంతు విన్నతరువాత రమా

నాదుడి వుత్సాహమంతా విరిగిపోయింది. పైగా తనతో మాట్లాడుతుందనే నమ్మకంకూడా సడలిపోయింది. ఆమెకు వినబడేట్లు పెద్దగా ఇలా అన్నాడు :

“తాతా : అది నాతో మాట్లాడదు పోనీ, నేను ఇన్నాళ్ళనుంచీ మత్తులో పడివున్నాను. స్వార్థంతో కళ్ళు మూసుకు పోయినయ్యి. కానీ దాని ప్రవర్తన నా కళ్ళు తెరిచింది. నేను ఇప్పుడు జడ్జిదగ్గరకు పోతున్నాను. యథార్థాన్నంతా వప్పుకుంటాను. బహుశా ఐదారు సంవత్సరాలపాటు జైలుకు పోవచ్చు.... ఇక మళ్ళీ కనుపిస్తానో కనుపించనో చెప్పలేను : నేను మీ అందరికీ అన్యాయం చేశాను క్షమించండి. దానితో చెప్పు, దాని నగలు దొంగలు తీసుకుపోలేదు. షరాబుకు ఇయ్యడానికి డబ్బు లేకపోతే నేనే దొంగిలించాను. ఈ విషయాన్ని ఆనాడే చెప్పివుంటే పరిస్థితులు ఇంత మిషమించేవికావు. తాతా : నేను నీకు కూడా అబద్ధం చెప్పాను. నేను బ్రాహ్మణ్ణికాను. అన్యకులస్తుడిని.... శెలవు.... బ్రతికివుంటే మళ్ళీ కలుసుకుంటాను....!”

జాలప గబగడా మెట్లు దిగివచ్చింది. రమానాథుడు అప్పటికే వెళ్ళి పోయాడు.

“తాతా : వారెటుపోయారు ?” రుద్దకంఠంకో అడిగింది జాలప.

“నేను చూడలేదమ్మా, పరుగెత్తుకుంటూ పోయాడు.”

జాలప బజార్లోకి వచ్చి చూసింది. కాని, అతను కనుపించలేదు. ఆమె హృదయం అనురాగంతో, ప్రేమతో తొణికిసలాడింది. ఈ రెండున్నర సంవత్సరాల వైవాహిక జీవితంలో ఇంత పవిత్రమైన అనురాగం ఆమె కెన్నడూ భర్త మీద కలగలేదు.

రోడ్డుమీద నిల్చుని ఎటుపోయారా ? అని ఆలోచిస్తూవుండగా, జోహరా వచ్చి “ఇక్కడ నిల్చున్నావేం ? లోపలికిరా, నీతో చాలా విషయాలు మాట్లాడాలి :” అంటూ లోపలికి తీసుకుపోయింది.

రమానాథుడు వెళ్ళిన తరువాత ఒక గంటసేపటివరకూ సార్జంటు నిశ్చింతగా ఎదురుచూస్తూ కూర్చున్నాడు. తరువాత అతనిలో కలవరం బయలుదేరింది. గుర్రానెక్కి దేవీదీన్ ఇంటికి వెళ్ళాడు. అరగంట క్రితమే రమానాథుడు అక్కడినుంచి వెళ్ళినట్టు తెలుసుకుని బంగళాకు తిరిగివచ్చాడు. రమానాథుడు ఇంకా బంగళాకు రాలేదు. దేవీదీన్ దాచిపెట్టి అబద్ధం చెప్పాడనుకున్నాడు. వెంటనే సైకిలు వేసుకొని దేవీదీన్ ఇంటికి వెళ్ళి అతన్ని బెదిరించసాగాడు.

చివరకు విసిగి దేవీదీన్ ఇలా అన్నాడు :

“మీకు నమ్మకంలేకపోతే ఇంట్లో వెళుకోండి.”

“సరే. నీ ఇంట్లోలేదు ఒప్పుకుంటాను. మరి ఎక్కడికిపోయాడో చెప్పు?”

“నాకు తెలిస్తేనా చెప్పడం? ఇక్కడికి వచ్చాడు. ఆమెతో రీచులాడాడు. వెళ్ళిపోయాడు. ఇంతకుమించి నాకేమీ తెలియదు.”

“అయితే, ఆమె ప్రయాగకు ఎప్పుడుపోతుంది?”

“ఇప్పుడప్పుడేపోదు. హైకోర్టు తీర్పు వెలువడేవరకూ, ఇక్కడినుంచి కదలదు!”

“ఏమో! నీ మాటలమీద నమ్మకం కలగడంలేదు” అంటూ సార్జంట్ క్రింది గదిలోకిపోయి ప్రతివస్తువునూ పరిశీలనగా చూశాడు. తరువాత పైకి పోయాడు. పైన ముగ్గురు ఆడవాళ్ళుండటంచూసి మొదట ఆశ్చర్యపడ్డాడు. ఇతన్ని చూడగానే జోహారా ముసుగు కప్పుకుంది. ముసుగు కప్పుకుని ఘోషాను అభినయిస్తున్నది రమానాథుడేనని సార్జంటుకు అనుమానం కలిగింది.

సార్జంటు పక్కనేవున్న దేవీదీన్ ని అడిగాడు :

“ఈ మూడోమనిషి ఎవరు?”

“నాకు తెలియదు. అప్పుడప్పుడూ అమ్మాయితో మాట్లాడటానికి వస్తూ వుంటుంది!”

“నా దగ్గర వేషాలువేయకు. సర్కారు అపరాధికి చీరెకట్టిస్తావా? వీళ్ళల్లో జాలప ఎనరో క్రిందకు పొమ్మను. మిగిలిన ఇద్దరూ అడుగై నా కదలకూడదు.”

జాలప వెంటనే క్రిందకుపోయింది. సార్జంటు జోహారా దగ్గరకు పోయి ఇలా అన్నాడు “ఏం మిష్టర్? మంచివేషమే వేశావు! ఒకగంటలో వసానని ఇక్కడికివచ్చి మజా వుడాయిస్తున్నావ్? పోదాంపద! అంటూ సార్జంటు జోహారా

మునుగు లాగాడు. జోహారా చప్పట్లు చరుస్తూ పెద్దగా నవ్వింది. సార్జంటుగారి ఆశ్చర్యం హద్దుల్ని దాటింది.

“నువ్వా జోహారా ! ఇక్కడి కెలా వచ్చావు ?”

“అవును, వచ్చాను. మరి నా పని నేను చేయవద్దా ?”

“మరి రమానాథుడేడి ?”

“నేను ఇక్కడికి రాకముందే వెళ్ళాడు.”

“అయితే, కొంచెం నాతో రా, అత నెక్కడ వున్నాడో వెతుకుదాం !”

కృత్రిమమైన ఆశ్చర్యాన్ని అభినయిస్తూ :

“అయితే, ఇంతవరకూ బంగళాకు రాలేదన్నమాట !”

“రాలే, మరెక్కడున్నాడో !”

దారిలో ఇన్ స్పెక్టరు అడిగాడు :

“జాలప ఎప్పు డిక్కడినుంచి వెళ్తుంది ?”

“ఎప్పుడువెళ్ళినా పరవాలేదు. నేను రమానాథుడు బాగా పురెక్కించాను.... ఇక్కడికి వచ్చి నానాతిట్లూ తిట్టాట. పాపం ఏడుసున్నది. ఇక దారికి వచ్చినట్టే!”

“మరి....మనకిక వ్యతిరేకం చేయదని నమ్మకమేనా ?”

“ఆ హా.”

“మరి, ఇత నెక్కడికి పోయినట్టు ?”

“ఏమో !”

“నేను వెంటనే దీన్ని.....ఇన్ స్పెక్టరుగారికి, కలెక్టరుగారికి తెలియ చెయ్యాలి. తాగి పోయాడా ?”

“పూర్తి గా పట్టించాడు.”

“అయితే ఎక్కడై నా పడిపోయాడేమో ! కొంచెం అటుపోయి వెతుకు తాను. నిన్ను నీ ఇంటిదగ్గర దిగబెట్టనా ?”

“దిగబెడితే మంచిదే !”

సార్జంటు జోహారానుకూడా సైకిలుమీద హార్వోబెట్టుకుని రెండు నిమిషాల్లో వాళ్ళ యిల్లు చేర్చాడు, అయితే అక్కడినుంచి ఒంటరిగా తిరిగి రావడానికి మనస్సొప్పలేదు.

“జోహారా ! నీతో ఒంటరిగా గడిపి....చాలా రోజులైంది. అరన్ని రేపు వెతకవచ్చుగానీ, ఈ ఒక్కరాత్రికి నేను మీ ఇంట్లో.....!”

జోహారా మెట్లు ఎక్కుతూ “నేను రోజూ వుండేదాన్నేగా ? మొదలు ఇన్ స్పెక్టరుగారికి ఈ వార్త తెలియచెయ్యండి” అన్నది.

“ఉ హూఁ ఇక నేను పోలేను. ఉదయం చూడవచ్చునులే !”

జోహరా మాట్లాడకుండా రివ్వున పైకిపోయి, తలుపులోపల్నుంచి గడి
యలు వేసుకుని, కిటికీలోనుంచి తొంగిచూస్తూ “నమస్తే. ఇక సెలవు !”
అన్నది.

సార్జంటు ఇంటికిపోయి పడుకునేసరికి పదకొండు కొట్టారు. అందువల్ల తెల్లవారి ఎనిమిది గంటలకు నిద్రలేచాడు. నిద్ర లేస్తుండగానే ఎవరో ఫోనులో పిలిచారు. రిసీవర్ తీసుకున్నాడు. మాట్లాడేది కలెక్టరు.

“ఈ రమానాథుడు కొంపముంచాడు. అతన్ని ఇంకెక్కడైనా కొత్తచోట వుంచాలి. అతని సామానంతా కమీషనర్ గారి దగ్గరకు పంపండి....అతడు రాత్రి బంగళాలో వున్నాడా?”

“లేడండి, రాత్రి నన్ను మోసగంచి భార్యదగ్గరకు పోయాడు!”

“ఎందుకు పోనిచ్చారు? అతను జడ్జితో సర్వం చెప్పేసినట్టుంది! పోనీయకుండా వుంచాల్సింది. చాలా పొరపాటు చేశారు. పడ్డ శ్రమంతా వృధా అయింది.”

“అవునండీ వెళ్ళాడు. వెళ్ళడమేకాదు మన గుట్టంతా చెప్పాడు! జడ్జి మళ్ళీ కేసును విచారిస్తాడు. ఈసారి రమానాథుడు తన సాక్ష్యాన్ని మార్చుకుంటాడు. అది....ఆ జోహరా....ఇదికూడా మోసంచేసింది. ఇదంతా మీ పొరపాటువల్ల ఇలా అయింది.”

వెంటనే సార్జంటు రమానాథుడి సామాన్లన్నీ తీసుకుని కమీషనర్ గారి బంగళాపైపు నడిచాడు. అతనికి, రమానాథుమీదా, జోహరామీదా, జాలపమీదా దేవీదీన్ మీదా మింగేద్దామా అన్నంత కోపంగా వుంది.

ఒక వారంరోజులవరకూ పోలీసులపని మహా సందడిగా వుంది. కేసు గెలుస్తుందా లేదా, అనే విషయాన్ని వదిలి ఎవరికివారు ఎల్లా తప్పుకోవటమూ అని యోచించసాగారు. చివరకు ఇన్ స్పెక్టర్లూ, కలెక్టర్లూ తెలివిగా తప్పుకున్నారు. నేరమంతా సార్జంటుమీద పడ్డది.

మామూలు జనంకూడా దీన్నిగురించే మాట్లాడుకుంటున్నారు. ఆంగ్లేయ ప్రభుత్వకాలంలో తీర్పుచెప్పిన కేసు తిరిగి విచారణకురావటం ఇదే మొదలు. అదీ ఈ విధంగా విచారణకు రావడం! ప్రజలూ, పీడర్లూ అందరూ ఏదో గొప్ప ఎచిత్రం జరుగుతుందన్నట్టు నోళ్ళు తెరచుకు ఎదురుచూస్తున్నారు. పోలీసులు సాధ్యమైనంతవరకు కేసును విచారణలేకుండా చేయాలని చూశారు. కానీ, వాళ్ళ మాట నెరవేరలేదు. జడ్జిగారికి, కొద్దిమంది పోలీసుల గౌరవ ప్రతిష్ఠల కోసం పదిహేను జీవితాల్ని నాశనం చేయడం నచ్చలేదు.

పోలీసులు రమానాథుని తిరిగి పట్టుకోవడానికి భూమినంతా గాలించారు. అయినా దొరకలేదు.

దేశంలో వున్న పత్రికలన్నీ కొన్నాళ్ళపాటు ఇదే విషయాన్ని తీసుకుని తమ సర్క్యులేషన్ పెంచుకున్నై. ఒక ఎడిటర్ జాలపనికల్సుకుని ఆమె చెప్పిందంతా ప్రకటించాడు. ఇంకో ఎడిటర్ జోహరాను కల్సుకున్నాడు. రమానాథుని మభ్యపరచడానికి తనకు రోజుకు యాభై రూపాయలు ఇస్తూవుండేవారని చెప్పింది. ఇదంతా చదివి పోలీసులు చేసేదిలేక కళ్ళెర్రచేసి వూరుకునేవారు. జాలపా, జోహరాలుకూడా ఎక్కడో దాక్కున్నారు.

ఈ విధంగా రెండునెలు గడిచినై. కేసు విచారణకు వచ్చింది. ఈసారి విచారణ వూరి చివరిబంగాళాలో జరప నిశ్చయించారు. కొంతమంది నగరపు పెదమనుష్యులుకూడా జడ్జీలుగా వుంటారు. సాధ్యమైనంతవరకూ ప్రజలు ఎక్కువమంది రాకుండా వుండేట్లు చూశారు. అయినా ఐదారువందలమంది పోగయారు.

సార్జంటు తల్పుకుంటే బయటనుంచి కొన్ని సాక్ష్యాలను తయారుచేసేవాడే. కానీ, కలెక్టరు, ఇనస్పెక్టర్ స్వార్థపరత్వాన్ని చూసి మండిపడి మెదలకండా ఊరుకున్నాడు.

పోలీసులు మిగిలిన పదిహేనుమంది నేరస్థుల్లోనుంచి ఒకడినైనా చీలుద్దామని విశ్వప్రయత్నం చేశారు. కానీ సాగలేదు.

ఇలాంటి పరిస్థితుల్లో కేసు ఎత్తివేసుకోవడంకంటే గత్యంతరం లేదు.

తప్పుడు కేసులు పెట్టిన అధికారుల్ని దూరప్రాంతాలకు మార్చారు.

నేరస్తు లనబడ్డ పదిహేనుమంది రాత్రి తొమ్మిదిగంటలాచాయల విడిచి పెట్టబడ్డారు. వారికి స్వాగతం ఇయ్యడానికి వూరి ప్రజానీకం అంతా వచ్చింది. జాలప దైర్యసాహసాలను, సద్బుద్ధినీ ప్రతివాడూ మెచ్చుకుంటున్నాడు.

పోతే రమానాథునిమాత్రం ఇంకా విడిచిపెట్టలేదు. అతనిమీద తప్పుడు సాక్ష్యం ఇచ్చినట్లుగా కేసు పెట్టారు.

మరుసటిరోజు అదే బంగళాలో రమానాథుడి కేసు విచారణకు వచ్చింది. శ్రావణమాసం కావడంవల్ల చినుకులు రాలున్నై. అయినా ఎదురుగావున్న మెల్లాలో అశేషంగా ప్రజలు పోగుపడ్డారు. వాళ్ళలో దినేశ్ భార్యకూడా వున్నది. విచారణ పదిపదిహేను నిమిషాల్లో ప్రారంభిస్తారనగా జాలప, జోహారాలు తెరల కట్టిన బండల్లో వచ్చారు. ఆడవాళ్ళకు లోపలికి పోవడానికి అనుమతి ఇచ్చారు.

పోలీసుల సాక్ష్యాలు ప్రారంభం అయినయ్యి. అధికారులందరూ తమ తమ సాక్ష్యాల్ని ఇచ్చారు. ఉభయపక్షాల ప్లీడర్లు వాదించుకున్నారు. రమానాథుని వాఙ్మూలంకూడా అయిపోయింది.

రమానాథుడు జోహారా, జాలపలవల్ల తనెలా కళ్ళు తెరిచిందీ, తను చేసిన పనిని గురించి ఎల్లా పశ్చాత్తాపపడ్డదీ చెప్పాడు. తరువాత జోహారా, జాలప, దేవీదీన్ల సాక్ష్యాలనుకూడా తీసుకున్నారు. జోహారా చాలా ప్రభావోత్పాదకంగా తన సాక్ష్యాన్ని ముగించింది. తను ఎందుకు నియమింపబడ్డదీ, జాలప సేవాప్రవృత్తి తన కళ్ళనెలా తెరిచిందీ ఆద్యంతం పర్ణించింది. శ్రోతలు మంత్రముగ్ధులైనారు.

జాలప సాక్ష్యం మరీ గొప్పగా వుంది. తమ దాంపత్య జీవితంలోని పొరు పులదగ్గర్నుంచీ, తనకు నగలమీద మమకారం, రమానాథుడి అభిమానపు మనస్తత్వం, దాన్ని పోలీసులు ఎంత అన్యాయంగా తమ స్వార్థానికి వినియోగించుకున్నదీ వివరంగా చెప్పింది. శ్రోతలు అశ్రుపూరిత నయనాల్తో జాలపను మహాదరంగా చూశారు.

తరువాత ప్రాసిక్యూటరు తన అభిప్రాయాన్ని వెల్లడించాడు. రమానాథుడు మోసగాడనీ, సమాజాన్నీ, ప్రభుత్వాన్నీ, పోలీసుల్నీ, చివరకు జడ్జిగార్నికూడా మోసగించాడనీ, అతనే స్వయంగా ఈ కేసుతో సంబంధంవున్నదని పోలీసులదగ్గరకు వెళ్ళాడనీ, తన వాక్పాతర్యంవల్ల పోలీసుల్ని లోబరచుకున్నాడనీ, ఇప్పుడింకేదో అంతకుమించిన లాభం వస్తూండటంవల్ల ఇలా యెదురుతిరుగుతున్నాడనీ — సుదీర్ఘంగా మాట్లాడి తన అభిప్రాయాన్ని ముగిస్తూ — ఇలాంటివాళ్ళను శిక్షించకుండా ఎంతమాత్రం విడువకూడదన్నాడు.

ముద్దాయితరపు స్త్రీడరు రమానాథుడు నిరపరాధని నిరూపించడానికి తనూ ఒక సుదీర్ఘమైన వాదన చేశాడు.

అన్ని వాదనల్ని విని చివరకు సహృదయుడైన జడ్జి, రమానాథుడు నిరపరాధనే తన అభిప్రాయాన్ని వెల్లడించి, అతనిని విముక్తునిచేశాడు.

మూడు సంవత్సరాలు గడిచిపోయినాయి. దేవీదీన్ ప్రయాగకు ప్రక్కనే వున్న ఒక పల్లెటూర్లో కొంత పొలం కొన్నాడు. కొన్ని పశువుల్నికూడా కొని వ్యవసాయాన్ని సాగించాడు. దయానాథుడి ఉద్యోగం పోయింది. అతనుకూడా సంసారాన్ని పల్లెకు చేర్చాడు. దేవీదీన్, దయానాథులు ఇద్దరూ ఉమ్మడిగా వ్యవసాయాన్ని చేస్తున్నారు.

దయానాథుడు ఇప్పటికీ తీరికనమయాల్లో పత్రిక చదివి, ఊరివాళ్ళకు వినిపిస్తూ వుంటాడు. రమానాథుడు ఉద్యోగం మాని, అక్కడే కొంత స్థలంలో ఒక తోట వేశాడు. తోటలో రరరకాల పళ్ళచెట్లు వేశాడు. కొద్ది సంవత్సరాల్లో మంచి ఆదాయం రావచ్చు. ఈ మూడు సంవత్సరాల్లో కొన్ని వైద్య గ్రంథాలు చదివాడు. చిన్న చిన్న జబ్బులకు ఊరివాళ్ళకు మందులిస్తూ వుంటాడు.

ఉదయాన్నే లేచి, మొదట వ్యాయామం చేస్తాడు. తరువాత కడుపునిండా పాలు తాగి, రోగులకు మందులిస్తాడు. రోగులపని ముగిసిన తరువాత కొంచెం చూచుకోడానికి పోతాడు ఈ విధంగా రమానాథుడి జీవితం మహా ప్రశాంతంలో పడ్డది.

జోహరా, రత్తన్ కూడా అక్కడే వుంటున్నారు. రత్తన్ ఒక సంవత్సరం నుంచీ జబ్బుగా వుంటున్నది.

సాయంత్రం అయింది. దేవీదీన్, దయానాథుడు - ఇద్దరూ అప్పుడే పొలంనుంచి వచ్చారు. ప్రక్కనే వున్న మర్రిచెట్టుక్రింద కూర్చుని పిచ్చాపాటీ మాట్లాడుకుంటున్నారు.

ఇంతలో రాజేశ్వరి అదుర్దాగా వచ్చి “లాతా, కొంచెం రత్తన్ దగ్గరకు పో, ప్రమాదంగా వుంది. జోహర, జాలపలు కన్నీళ్ళు పెట్టుకుంటున్నారు. అబ్బాయి ఎక్కడికి పోయాడో ఇంకా రాలేదు!” అన్నది.

“పగండి పోయి చూద్దాం” దయానాథుతో అన్నాడు దేవీదీన్.

“ఈయ నెందుకు? చూస్తూనే వణుకుతాడు” అన్నది రాజేశ్వరి.

దేవీదీన్, రత్తన్ గదిలోకిపోయి ఆమెను చూశాడు.

ఒక చిన్న కుక్కి మంచంలో అస్తవ్యస్తంగా పడుకుని వున్నది రత్తన్. కన్నులు మూతలు పడివున్నై. శరీరంతో చమటతో తడిసివున్నది. జోహర, జాలపలు పక్కన వున్నారు.

జబ్బుపడ్డ ఈ సంవత్సరంనుంచీ జోహరే ఆమెకు సేవచేస్తున్నది.

దేవీదీన్ ని చూసి, కన్నీళ్ళు తుడుచుకుంటూ "తాతా, చెయ్యి జూడు. డాక్టర్లు పిలుచుకువస్తానని వెళ్ళారు. ఇంతవరకూ రాలేదు" అన్నది జాలప.

దేవీదీన్ పెదవి విరచి "ఇక డాక్టర్లు అనవసరమమ్మా!" అన్నాడు.

తరువాత లోపలినుంచి విభూతి తెచ్చి, రత్తన్ మాడుకు రాచి ఏమిటో గొణుక్కుంటూ "అమ్మా! రత్తన్, కళ్ళు తెరువమ్మా!" అన్నాడు దేవీదీన్.

రత్తన్ కళ్ళు తెరచింది. కానీ, మన చూపు కాదు.

"ఏదీ, నా కారు వచ్చిందా? వా రెక్కడికి పోయారు? ఎవరు? జోహరా! మనం తోట చూడటానికి పోదామా?" అస్పష్టంగా పలవరించింది.

జోహరా, జాలపలు - ఇద్దరూ భోరున ఏడిచారు. దేవీదీన్ కళ్ళవెంట రెండు కన్నీటిబిందువులు రాలినయ్యి. రత్తన్ మళ్ళీ బాధగా కళ్ళు మూసింది. అంతే, మళ్ళీ తెరవలేదు.

ఆమె ఇహలోకపుయాత్ర ముగిసింది.

రత్తన్ మృత్యువువల్ల జోహరా హృదయానికి బాగా దెబ్బతగిలింది. ఈ మూడు సంవత్సరాలలో ఇద్దరూ ఎంతో సన్నిహితులయ్యారు. తినడం, కూర్చో వడం, నిద్రపోవడం అన్నీ ఒకేచోట! తాము కలిసి తిరిగిన ప్రదేశాలు, చేసిన పనులూ జ్ఞాపకం చేసుకుని జోహరా దుఃఖిస్తూ వుండేది.

జాలప ఎప్పుడూ ఏదో ఒక పనిలో వుండేది. ఎప్పుడైతే నా తీరిక చేసుకుని జోహరాతోపాటు కలిసి విశ్రాంతిగా కూర్చుంటే ఆ నాలుగు క్షణాలూ రత్తన్ జీవితపు గడచిన అధ్యాయాలను జ్ఞాపకం చేసుకు దుఃఖించడంతో జరిగిపోయేవి!

అప్పుడప్పుడూ రత్తన్ దిగుల్ని మర్చిపోవడానికి జోహరా, జాలపలు గంగానది ఒడ్డుకుపోయి కొంతకాలాన్ని సంతోషంగా గడిపి వస్తుండేవారు.

భాద్రపదమాసం వచ్చింది. గంగానది పుధృతంగా ప్రవహిస్తున్నది. బల్ల కట్టు నడిపే పల్లెకారికి తీరికే వుంటుందేమి. నదిలో అప్పుడప్పుడు పీనుగలూ, పశుకళేబరాలుకూడా కొట్టుకువస్తున్నై.

ఒకరోజు సాయంత్రం రమానాథుడు, జోహరా, జాలపలు సది వడ్డన వచ్చి వున్నారు. సూర్యాస్తమయ సమయం కావడంవల్ల నదికి అవతలవున్న కళ్ళు త్వరగా ఇవతలకువచ్చి వూరు చేరుకోవాలని ఆదుర్దా పడుతున్నారు. పల్లెకారి ఎంతవద్దన్నా వినిపించుకోకండా అవతలిగట్టున వున్నవాళ్ళంతా ఒక్కసారి బల్ల కట్టుమీద ఎక్కారు. దిగి రెండోసారి రావడానికి ఎవరూ సిద్ధంగా లేరు. పల్లెకారి వివశుడై విపరీతం అయిన జనంతోవున్న ఆ బల్లకట్టును నడపడానికి గడ చేతపట్టాడు.

నది వురవళ్ళు తిరుగుతూ ప్రవహిస్తూండడంవల్ల బల్లకట్టు అటూ ఇటూ వూగినలాడుతున్నది. పైన ఎక్కిన జనం ఎక్కడ నదిలో పడతామోనని అటూ ఇటూ తిరుగుతున్నారు. బరువు ఎక్కువై నవేపు బల్లకట్టు పూర్తిగా నదిలో మునిగిపోతున్నది.

ఇవతలివాడ్లునవున్న రమా, జాలపలు, మరి ఇతరులు 'జాగ్రత్త జాగ్రత్త' అని అరుస్తున్నారు. కానీ, వినిపించుకునే దెవరు? నట్టనడుమ నదిలోకివచ్చి బల్లకట్టు పూర్తిగా ఒకవైపుకు ఒరిగింది. రోపలి మనుషులు చీమల్లా నదిలో రాలారు. వాళ్ళ ఆర్తనాదాలతో ఒడ్డునవున్నవారి గుండెలు జలదరించిన్నై.

బల్లకట్టు మనిషితోసహా అందరూ మునిగారు.

ఒక్క ఊణం తరువాత ఒక్కొక్కళ్ళే తేల్తూ మునుగుతూ కొట్టుకుపోసాగారు. ఒడ్డువైపుకి కొట్టుకు వస్తున్న కొంతమందికి, ఒడ్డునవున్నవాళ్ళు చేతులు అందిస్తున్నారు.

అంతవరకూ దూరంగా నిల్చుని ఆశ్చర్యంగా చూస్తున్న జోహరా అక్కయత్నంగా అరిచింది. కొట్టుకుపోతున్నవాళ్ళల్లో ఒక స్త్రీ కూడా వున్నది. ఆ చివరలో ఒక పసిబిడ్డ వున్నాడు. అవ్యక్తంగా సహాయంకోసం అరుస్తున్నది. ఎవ్వరూ ఆమెవైపు చూడటం లేదు.

జోహరా పరుగెత్తుకుంటూ పోయి వాలుగా వున్న ఒడ్డున నిల్చుని చెడ్డ అందించింది.

"అరెరె....జోహరా ! పడతావు !!" పెద్దగా అరిచాడు రమానాథుడు.

జోహరా ఆమెను తీయడానికి చేతులు అందించింది. రమానాథుకూడా సాయం చేద్దామని రెండడుగులు ముందుకు వేశాడు. ఇంతలో....జోహరా వాలు ఒడ్డునుంచి నీళ్ళల్లో పడిపోయింది.

అంతే....రమానాథుడికి, జోహరా కడసారి దర్శనం అదే.

స మా ప్తం

Blank Page

C2

G A B A N

PREMCHAND

Rs. 5/-

మా నూతన ప్రచురణలు

రంగభూమి 13-50

— ప్రేమచంద్

పాతరోజులు 5-50

— గొల్లపూడి నారాయణ

గంగు 8-00

— వట్టికోట ఆళ్వారుస్వామి

ఎండమావులు 4-50

— హరికిషన్

సాగర సంగీతం 3-00

— విహరి, కాలివాహన

విస్మృత యాత్రికుడు 7-00

— రాహుల్

ప్రతులు :

విశాలాంధ్ర ప్రచురణాలయం
వీలూరు రోడ్డు : : విజయవాడ - 2